

พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์
ของ
สุติมา ฮามคำไพ

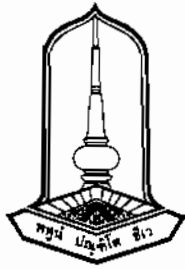
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ISBN 974-11-8370-4

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสุติมา ฮามคำไพ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผศ.สมชาย ลำควน) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

..... กรรมการ
(อาจารย์วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม) (ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(รศ.อุดม พิริยสิงห์) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์นวล สารสอน) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ชาญยุทธ หาญคำภา) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอุนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(อาจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร)

.....
(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศรีงาม)

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์อุดม พิริยสิงห์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ย่นวล สารสอน กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ลำควน ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และคุณชาญยุทธ หาญคำภา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ช่วยตรวจเครื่องมือการวิจัย ตลอดจนเนื้อหา หลักการ ความสมบูรณ์ถูกต้องของเครื่องมือวิจัย ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ คุณพฤทธิดวง มาละสุทธิ คานต์ดำรงปรีชา สีหามู เจ้าหน้าทีอาสาสมัคร พระมหาเจดีย์ชัยมงคล และทีมที่ได้เอ่ยนาม ที่ได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนการวิจัย รวมถึงหน่วยงาน ราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดร้อยเอ็ด ในการอนุเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

และที่สำคัญยิ่ง ในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนของ ครอบครัวที่เฝ้าตั้งใจตลอดมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ใคร่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อเป็น ประโยชน์ และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ต่อไป

สุดิมา ฮามคำไพ

ชื่อเรื่อง	พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ผู้วิจัย	นางสุติมา ฮามคำไพ
กรรมการควบคุม	อาจารย์วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม รองศาสตราจารย์อุคม พิริยสิงห์ และอาจารย์นวล สารสอน
ปริญญา	ศศ.ม. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2549

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ในปัจจุบันกำลังเป็นที่สนใจของนัก ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นที่แตกต่าง จากวัฒนธรรม ของตนเอง และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรม

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลคือ กลุ่มผู้นำในการจัดการ ผู้ร่วมหรือผู้ช่วยในการจัดการ ผู้นำในการก่อสร้าง ผู้รู้ในท้องถิ่น และกลุ่มนักท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย วิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์ ชนิดไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม และชนิดไม่มีส่วนร่วม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการ วิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา แล้วนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

การวิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีศักยภาพที่สำคัญคือ

(1) พระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (2) บารมีขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร

(3) รูปหล่อเหมือนพระเกจิอาจารย์ 101 องค์ (4) ความงดงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ซึ่งประกอบด้วยงานศิลปกรรม 3 ด้าน คือ (1) ศิลปกรรมด้านงานสถาปัตยกรรม ออกแบบ

ผสมผสานระหว่างพระปฐมเจดีย์ และพระธาตุพนม ศิลปะการก่อสร้างเป็นรูปทรงแปดเหลี่ยม

ลวดลายการตกแต่งเน้นการใช้เรขาคณิตเป็นส่วนประกอบ (2) ศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม

ส่วนใหญ่เน้นงานประติมากรรมแบบลอยตัว และนูนสูง ประกอบด้วยรูปปั้นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รูปปั้นเทวดา นางฟ้า (3) ศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม ขึ้นพื้นด้วยลายไทยพื้นฐาน 4 ลาย คือ ลายผักกูด ลายใบเทศ ลายพุดตาล ลายกนกเปลว งานจิตรกรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่เขียนลงบนผนังและบนกระฉก

วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากการก่อสร้างและการตกแต่งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่เสร็จสมบูรณ์ และยังไม่มียุทธศาสตร์ใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวโดยอาสาสมัครในชุมชนเท่านั้น

โดยสรุป หากการก่อสร้างและการตกแต่งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเสร็จสมบูรณ์ และมีหน่วยงานเข้ามารับผิดชอบอย่างเป็นทางการ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในอนาคต หากแต่ต้องได้รับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มีรูปแบบที่เหมาะสมและชัดเจน และสามารถใช้เป็นสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ใคร่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

TITLE Phramaha Jedi Chaimongkol and Cultural Tourism
AUTHOR Mrs. Sutima Hamcumpai
ADVISORS Mr. Wannasakpiehit Boonserm, Assoc. Prof. Udom Piriyingha and
Mr. Nual Sarnsom
DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Science
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2006

ABSTRACT

Cultural tourism is one of the ways to promote arts, cultures, environmental heritages, and local history. Currently, it is in tourist interest, which is an approach to learn different cultures. The most important aspect of cultural tourism is emphasized on education, which is needed to study about history, culture, idea, and belief of the people. These aspects indicate inspiration of architectural creation.

This thesis aims to study cultural potentials and cultural tourism management of Phramaha Jedi Chaimongkol at Amphur Nongphok, Roi-Et province. Data is gathered from related documents and on-site data collection. Sources of data are included management leaders, volunteer assistants, constructors, local gurus, and tourists. Data gathered by personal interview. Research instruments used are formal interview, instructional interview, participatory observation, and non-participatory observation. Then data are analysed by issues in accordance with objectives of the study. Finally, the results are presented by a descriptive analysis. The results are as the following.

The main cultural potentials of Phramaha Jedi Chaimongkol can be summarized as; (1) the faithful belief to the ash of the Buddha, (2) the respect to the senior master monk, Luangpoo Sri Mahaveero, (3) the sculptures collection of 101 master monks, (4) the magnificence of Phramaha Jedi Chaimongkol. The artistic works consist of 3 fine art aspects as the following; (1) Architectural art which is inspired by the combination of styles between Phrathom Jedi in Nakhon Phathom province and Phrathat Phranom in Nakhon Phanom province. The building of Phramaha Jedi Chaimongkol is a hexagon shape. Interior decoration pieces made of rasin materials, (2) Sculptural art which is in the form of free-standing sculptures and high reliefs. Most sculptures portray Buddha image and angels. (3) Painting art which is done in four main Thai patterns;

Pakkood, Baitade, Puttarn, and Kanokpracw. The theme related to religious story. Painting is done on the wall and glass window.

Tourism management is currently facilitated by the community volunteers because the construction is not yet completely finished. Therefore, there is not any official sector in charge of tourism management responsibility. The volunteers only facilitate basic convenience and safety to tourists.

In conclusion, when the construction and decoration are completely finished, along with official management sector established, they will bring this place become the important cultural tourism attraction in the future. It is needed to manage in appropriate and specific manner. Hopefully, this thesis would be the source of information for the public who interest to study Phramaha Jedi Chaimongkol as the guide to the development of cultural tourism in Roi-Et province.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
คำถามในการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดและทฤษฎี	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	17
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม	21
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	25
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	27
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา	30
3 ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย	41
ขอบเขตในการวิจัย	41
ขอบเขตของพื้นที่	41
ขอบเขตของเนื้อหา	41
ขอบเขตด้านระยะเวลา	42
วิธีดำเนินการวิจัย	42
4 ความรู้พื้นฐานด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	45
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม	46
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านประติมากรรม	49
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านจิตรกรรม	58
บริบทเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	64

การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	83
5 วิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	93
วิเคราะห์โครงสร้างทั่วไปด้านศิลปกรรมและรูปแบบของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ..	93
วิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	100
วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม	100
วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม	119
วิเคราะห์ศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม	139
สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	157
6 วิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล	159
วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	
ของกลุ่มราชการ	159
วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	
โดยชุมชน	160
สรุปผลการวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	175
แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	176
7 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	188
ความมุ่งหมายของการวิจัย	188
สรุปผล	188
อภิปรายผล	190
ข้อเสนอแนะ	197
บรรณานุกรม	200

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	205
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	206
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	240
ภาคผนวก ค ภาพประกอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	243
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	 251

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	ภาพสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม	49
2	ภาพประติมากรรมแบบลอยตัวบริเวณรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	52
3	ประติมากรรมแบบนูนสูงรูปเทวดาถือ โคมไฟรอบบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	53
4	งานประติมากรรมพระพุทธรูปที่มีลักษณะเป็นรูปทรงแบบราบมีพื้นรองรับ (Sculpture in the Relief) บริเวณผนังของชั้นที่ 1	55
5	ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สื่อถึงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาบนชั้นที่ 3	59
6	ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สามารถหาชมได้บนชั้นต่างๆ ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	60
7	ภาพเขียนจิตรกรรมบนกระจกที่หาชมได้ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	62
8	พระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร)	67
9	พระอาจารย์อินทร์ กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับโรงปั้นอิฐ เมื่อครั้งที่กำลังดำเนินการก่อสร้างกำแพง	72
10	ภาพกำแพงอิฐสีแดงที่ล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งขณะนี้ ได้สร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว	72
11	พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้จดทะเบียนเป็นวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2548	75
12	ภาพตกแต่งลวดลายของชั้นที่ 1 ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	77
13	ภาพชั้นที่ 2 ใช้สำหรับเป็นที่ประชุมพระสังฆาธิการ	77
14	ภาพงานประติมากรรมลอยตัวรูปหล่อพระเกจิอาจารย์และปราชญ์อีสาน 101 องค์ ...	78
15	ภาพพระพุทธรูปชินราช หน้าตักกว้าง 101 นิ้ว พระประธานของชั้นที่ 3	79
16	ภาพภายนอกบริเวณจุดชมวิวกว๊านวิทัศนียภาพรอบบริเวณเขาเขียวบนชั้นที่ 4	79
17	ภาพนักท่องเที่ยวกำลังชมวิวกว๊านวิทัศนียภาพรอบบริเวณเขาเขียวบนชั้นที่ 4	80
18	ภาพสวนทางเข้าองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลรูปทรงเรขาคณิต ภาพมองลงมา จากจุดชมวิวกว๊านวิทัศนียภาพ	80
19	ภาพบันได 119 ขั้น ผนังจะเขียนภาพของเทวดา นางฟ้า ประกอบทางขึ้น	81
20	สถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกาบนชั้นที่ 6	82
21	พิธีวางรากฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2531	94

22	พระมหาเจดีย์ชัยมงคลขณะดำเนินการก่อสร้าง	97
23	แผนที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลโดยสังเขป	98
24	แผนผังพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	99
25	บันไดทางขึ้นบนกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	102
26	ทางเดินบนกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	102
27	กำแพงอิฐประตูทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	103
28	ลักษณะของกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ที่สร้างคล้ายกับ กำแพงเมืองจีน	103
29	วิหารศรีมหามงคล (เรือนรับรองสมเด็จพระสังฆราช) ใช้สำหรับรับรองพระเถระ ผู้ใหญ่และสมเด็จพระสังฆราช	105
30	เจดีย์มหาบุรุษพุทโธจำลองซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ทางประเทศอินโดนีเซีย ได้สร้างถวายหลวงปู่ศรี มหาวิโร	105
31	กุฏิหลวงปู่ศรี มหาวิโร	106
32	วิหารครอบองค์พระเจดีย์พร้อมซุ้มประตูทางเข้า	107
33	ซุ้มที่ 8 ซุ้มพญานาคอยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระเจดีย์ มีหน้าบัน เป็นรูปพระอินทร์	107
34	ลักษณะซุ้มประตูที่นำเอาลายผักกูดมาประยุกต์ใช้ พร้อมด้วยรูปทรงที่ได้มาจาก ศิลปะอีสานผสมผสานกับศิลปะขอม	108
35	หอรบ 8 องค์ สร้างสลับอยู่ระหว่างซุ้มประตู	108
36	ทางเดินระหว่างวิหารคดและองค์พระมหาเจดีย์ที่จัดตกแต่งไว้อย่างสวยงาม	109
37	สวนที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามทั่วบริเวณองค์พระเจดีย์	110
38	เจดีย์ประจำทิศทั้ง 8 ทิศ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม รูปแปดเหลี่ยม มีลวดลายรองรับองค์พระเจดีย์	111
39	เจดีย์ประจำทิศทั้ง 8 ทิศ กับสวนระหว่างทางเดิน	111
40	ประติมากรรมแกะสลักนูนต่ำบนบานประตูและลวดลายตกแต่งเสาทั้งดงาม	112
41	ตามแนวบันไดทางขึ้นสลักลวดลายไทยอีสาน (ผักกูด) ตลอดแนว	113
42	ลวดลายบันไดของแต่ชั้นสลักลวดลายไทยอีสาน (ผักกูด)	114
43	เสาด้านในสุด 8 ต้น สลักลวดลายเทวดา 8 องค์	115

44	บริเวณด้านนอกของชั้นที่ 4 จัดไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ชมทัศนียภาพโดยรอบ ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล	116
45	กรอบหน้าต่างภายในแบ่งเป็นช่องเพื่อใช้สำหรับบรรจุอิฐาคูพระเกจิอาจารย์ ในสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต	117
46	สถาปัตยกรรมพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา ซึ่งเป็นอิฐาคูพระสาวกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	118
47	รูปปั้นเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศทั้งหมด 500 องค์ ภายในวิหารคด	119
48	ประติมากรรมรูปปั้นสัตว์หิมพานต์ตามราวบันไดของวิหารคด	120
49	พระแก้วมรกตจำลองถือเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญอีกองค์หนึ่ง ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	120
50	พระพุทธรูปประจำวันทั้ง 7 วัน ที่ประดิษฐานอยู่ในองค์เจดีย์บริวาร	121
51	บ่อน้ำพุ ซึ่งมีทั้งหมด 8 บ่อ ประจำทางเข้าทั้ง 8 ประตู	122
52	ประติมากรรมลอยตัวรูปเทวดา นางฟ้า คนธรรพ์ ฯลฯ ที่ถูกตกแต่งไว้ตามสวน และตามทางเดินในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล	122
53	รูปเหมือนประติมากรรมลอยตัวขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร ขนาดความสูง 3.10 เมตร เป็นรูปเหมือน	123
54	ประติมากรรมนูนสูงพระพุทธรูปยืนปางต่าง ๆ ในชั้นที่ 1	124
55	พระประธานประจำชั้น 2 คือ พระพุทธรูปปางเทศนาสีดาขนาดใหญ่ที่สุด ในองค์พระมหาเจดีย์	125
56	พระพุทธรูปชินราช พระประธานประจำชั้น 3	126
57	ประติมากรรมนูนต่ำรูปเทวดาที่ปรากฏอยู่ในเสาด้านใน 8 ด้าน	126
58	รูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์	128
59	รูปหล่อเหมือนพระเกจิอาจารย์ชั้นที่ 3	129
60	ประติมากรรมรูปปั้นเทวดาขุโคมไฟดอกบัว	129
61	พระพุทธรูปประจำทิศสี่องค์ สูง 5.30 เมตร ยืนหันพระพักตร์ออกสู่ทิศต่าง ๆ	130
62	พระพุทธรูปปางห้ามญาติ	131
63	พระพุทธรูปปางลีลา	132
64	พระพุทธรูป ปางประทานพร	133
65	พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร	134

66	บันไดเวียน 119 ชั้นบนชั้นที่ 5 ชั้นที่ 6 จัดให้มีประติมากรรมรูปปั้นเทวดา ชูโคมไฟดอกบัวบริเวณราวบันได	134
67	พลุริศดวง มาละสุทธิ ผู้ออกแบบลวดลายงานประติมากรรม และงานจิตรกรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลทั้งหมด	135
68	ภาพงานจิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปคนพื้นเมืองสมัยโบราณ	136
69	ตรงกลางเพดานเป็นรูปบัวจกกลประยุกต์	137
70	เพดานเน้นลายใบเทศ โยงใยด้วยลายเถาวัลย์ ตลอดแนวของกาน	137
71	จิตรกรรมตามแนวฝาผนังเป็นรูปเทวดา	138
72	รูปจิตรกรรมภาพเขียนสีบนกระจกรูปอิริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปางไสยาสน์หรือปางปรินิพพาน	154
73	รูปจิตรกรรมภาพเขียนสีบนกระจกรูปอิริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	154
74	ลวดลายการเขียนสีบนกระจกเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย	155
75	ลวดลายการเขียนสีบนกระจกเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย	155
76	ภาพจิตรกรรมบนกระจกรูปเทพประจำทิศสี่ทิศ	156
77	ปรีชา สีหามู สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้รู้ในท้องถิ่น	156
78	ขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่	184
79	แบบโครงสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	244
80	แบบแปลนคานในแต่ละชั้นของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	244
81	แบบ โครงสร้างเพดานในแต่ละชั้นของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	245
82	ภาพต้นแบบลายเส้น ในงานจิตรกรรมที่พบเห็นทั่วไปในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	245
83	ภาพต้นแบบลายเส้น ในงานจิตรกรรมที่พบเห็นทั่วไปในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ภาพช่องต่าง ๆ บนชั้นที่ 2 ในอนาคตจะเขียนเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ องค์ส่วนลวดลายด้านข้างเป็นลายใบเทศประยุกต์	246
84	ถ้ำนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ บนชั้นที่ 6	246
85	ภาพคานเพดานบนชั้นที่ 2 เน้นลวดลายอีสานโบราณ ลายใบเทศประยุกต์	247
86	โครงสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	247
87	พระสงฆ์ขณะออกบิณฑบาตในช่วงเช้า ก่อนเริ่มพิธีวางศิลาฤกษ์	248
88	ศิษยานุศิษย์ร่วมในพิธียกฉัตรทองคำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	248

ภาพประกอบ

หน้า

89	พิธีพุทธาภิเษกพระประจำทิศ 4 ทิศ ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล	249
90	หลวงปู่ศรี มหาวิโร และพลเอกเซาวลิต ขงใจยุทธ กำลังปลุกตั้งศรีมหาโพธิ์ ที่ได้มาจากประเทศศรีลังกา	249
91	พิธีพุทธาภิเษกพระพุทธรูปประจำทิศพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	250

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลหลายประเทศให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์หลักในการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว โดยได้กำหนดให้การท่องเที่ยวมีความสำคัญในระดับต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยได้กล่าวถึงการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในช่วง 10 ปีระหว่างปี 2544 - 2553 ว่า จะมุ่งเน้นการดำเนินงานตามแผนงานหลัก 8 แผนงาน ได้แก่ การปรับยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งตลาดในประเทศ และต่างประเทศ ชะลอการเดินทางออกนอกประเทศของคนไทย เน้นการพัฒนาและการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการยกระดับมาตรฐานการบริการให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับ World Class (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548 : 5-6) ทั้งนี้ได้ดำเนินการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวโดยการสำรวจ ศึกษา และวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยเฉพาะในเรื่องปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ท้องถิ่นต่าง ๆ อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในปัจจุบันกำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น หรือวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเอง และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของท้องถิ่นที่ไปเยือนก็เป็นเรื่องจำเป็นเช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องเรียนรู้แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ดังเช่นบทความที่ กุสธิดา สามะพุทธิ (2540 : 36 – 38) กล่าวว่า

“การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และคนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไร ควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว และเรื่องราวได้ที่คนในท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไป ฉะนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงถือเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญา เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านซึ่งมีคุณค่าที่น่าสนใจ”

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงมีความหมายครอบคลุมถึง การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี การท่องเที่ยวทางศาสนา การท่องเที่ยวทางการเกษตร การท่องเที่ยวกิจกรรมประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องอยู่ทั้งสิ้น เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากมนุษย์ อาจเกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธา ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา การคิดค้นหาวิถีการค้ารชชีพ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน การศึกษาเรื่องราวเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทำให้เกิดแนวคิดและมีการจัดการองค์ความรู้ การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบขึ้น เพื่อเป็นแบบอย่างแนวทางสำหรับการจัดการท่องเที่ยวให้ประเทศต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไว้ให้แก่ประเทศชาติ และเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลอดไป (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์. 2546 : 62 - 63)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากจะต้องให้ความสนใจในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการนำเสนอให้เกิดคุณค่าสูงสุดแล้ว ควรคำนึงถึงนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวอย่าง รู้เขา - รู้เรา คือ การจัดการให้เกิดความพึงพอใจสำหรับทุกคน การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงควรเป็นการจัดการทั้งเพื่อการนำเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการดูแลรับผิดชอบนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข และมีความพึงพอใจที่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันให้เข้ามาใกล้ชิดกัน สร้างความเป็นมิตรไมตรีให้กันและกันได้ทั่วทุกคน ดังนั้นแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องเป็นแนวคิดที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) นั่นคือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และช่วยให้เกิดประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่ามากที่สุด และเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์. 2546 : 62 - 79)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเติมเต็มให้กับประชาชนภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นศาสนสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม เนื่องจากเป็น สิ่งก่อสร้างที่มีรูปแบบและองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญาไทย เน้นสิ่งก่อสร้างทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่งดงาม ตลอดจนโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มีการผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว นั่นคือการนำเอาวิธีการประดับเรขาคณิตมาแทน การเขียนลวดลายบนฝาผนัง อีกทั้งยังมีความงดงามอ่อนช้อยที่แสดงออกมาในรูปของงานจิตรกรรม ฝาผนัง งานประดับกระจกที่มีความละเอียดอ่อน และงานประติมากรรมที่อ่อนช้อยหาชมได้ยากยิ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยที่แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธา ด้าน พุทธศาสนา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกลายเป็นสถานที่ที่มีผู้คนเดินทางมาเยี่ยมชม ความงดงามอยู่มิได้ขาด ประกอบกับความมีชื่อเสียงของบุคคลสำคัญที่ถือได้ว่าเป็นผู้มีบุญบารมี และ เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วสารทิศที่ต่างเดินทางมานมัสการหลวงปู่ศรี มหาวิโร (พระเทพ วิสุทธิมงคล) อยู่มิได้ขาด ด้วยแรงศรัทธาดังกล่าวทำให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อันเป็นศาสนสถานที่ สร้างขึ้นด้วยนิมิต (ความฝัน) ของหลวงปู่ศรี มหาวิโร กลายเป็นศูนย์กลางด้านวัฒนธรรมที่นอกจาก จะมีความงดงาม โดดเด่นทางด้านศิลปกรรมแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชน ชาวไทยอีกด้วย

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนผาหน้าเขี้ยว ตำบลผาหน้าเขี้ยว อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร เป็นเจดีย์รูปทรงพุ่ม ข้าวบินบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ใช้งบประมาณก่อสร้างกว่า 1,500 ล้านบาท บนพื้นที่ 101 ไร่ มี กำแพงล้อมรอบเป็นรูปแปดเหลี่ยม เป็นการออกแบบโดยช่างจากกรมศิลปากร งบประมาณที่ได้ ทั้งหมดมาจากเงินบริจาคด้วยศรัทธาของพุทธศาสนิกชน (เขียน บรรลือ. 2546 : 28-40) นอกจาก ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแล้ว บริเวณรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังมีความสวยงาม ตามธรรมชาติ คือตั้งอยู่บนผาหน้าเขี้ยวซึ่งเป็นหน้าผาหินมีพื้นที่เชื่อมต่อกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาหน้าเขี้ยว ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีความหลายหลายทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤกษศาสตร์ และสัตวศาสตร์ สามารถเป็นแหล่งศึกษาทางนิเวศวิทยาได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันวัดผาหน้าพิภย์ ที่อยู่บริเวณเชิงผาหน้าเขี้ยวก็เป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพราะความเคร่งครัดในการ ปฏิบัติของพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในสายวิปัสสนากรรมฐานของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต การก่อสร้าง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลแล้วเสร็จประมาณร้อยละ 80 แต่ปรากฏความสวยงามที่หาชมได้ยากในสิ่ง

ปลูกสร้างในยุคปัจจุบัน ทำให้ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมานมัสการพระบรมสารีริกธาตุ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และชื่นชมความงดงามขององค์พระเจดีย์อยู่มิได้ขาด ยิ่งเป็นช่วงเทศกาล และวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือในวันเกิดหลวงปู่ศรี มหาวิโร จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาสัมผัสถึงความงดงามขององค์พระมหาเจดีย์ แห่งนี้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากสถานการณ์ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดปัญหาจากการมาท่องเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เกิดการเปลี่ยนแปลงกระทบเชื่อมโยงไปยังชุมชนที่อยู่รายรอบ โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในตำบลหน้าย้อย ที่จากเดิมยึดอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ภายหลังเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในท้องถิ่น ชาวบ้านได้หันมาทำการค้าขาย เปิดร้านขายอาหาร บางส่วนหันมายึดอาชีพหาบเร่ขายอาหารให้กับนักท่องเที่ยวความบริเวณปากทางขึ้นหน้าย้อย และหน้าประตูทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งการตั้งร้านค้าและที่พักก่อให้เกิดการรุกรานพื้นที่ที่เป็นเขตของทางวัด ก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความมาด้วยการประสบกับปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยที่ไม่มีระบบการจัดเก็บดูแลที่เหมาะสม ขาดการดูแลเรื่องสาธารณสุขพื้นฐาน โดยเฉพาะการบริการห้องน้ำที่ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว และขาดความดูแลเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาด รวมทั้งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบพระมหาเจดีย์ ชัยมงคล ถูกสร้างขึ้นและบดบังทัศนียภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยว จากการดำเนินการและปัญหาดังกล่าว ทำให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เริ่มก้าวไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น ยังขาดความรู้เรื่องความสำคัญของกระบวนการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลบางส่วนพยายามเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในรูปแบบตัวเงิน โดยไม่ทำการบำรุง รักษา กระทั่งการปล่อยปละละเลยจนเสื่อมโทรมไปในที่สุด เนื่องจากยังไม่มีระบบการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน รวมถึงยังไม่มีหน่วยงานใดที่ให้ความสำคัญในการจัดระบบทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ดำเนินการไปเป็นเพียงแต่การสำรวจพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดที่จะประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบเท่านั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อทราบถึงศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และเป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว ในบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อจะได้นำผลการศึกษาดังกล่าว มาใช้ประโยชน์ด้านสารสนเทศ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยกำหนดประเด็นศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีความสำคัญดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ทำให้ทราบเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เป็นสารสนเทศในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

คำถามในการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้คำถามในการวิจัยคือ

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะ และองค์ประกอบอย่างไร
2. การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะอย่างไร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศัพทภาพด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงศิลปกรรมด้าน สถาปัตยกรรม ด้านจิตรกรรม และด้านประติมากรรม ในสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและ เกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ทางสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงให้ความรู้และความภาคภูมิใจ อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตน ในท้องถิ่น รวมถึงการถูกรบกวนทางวัฒนธรรมจากภายนอก (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 : 75) การศึกษาในครั้งนี้ หมายถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด และในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม หมายถึง งานศิลปะที่แสดงออกด้วยการก่อสร้าง อาคาร ที่อยู่อาศัย การวางผังเมือง การตกแต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง ในที่นี้หมายถึงรูปแบบการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

3. ศิลปกรรมด้านประติมากรรม หมายถึง งานศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างรูปทรง การปั้น การแกะสลัก การหล่อ และการประกอบขึ้นรูป ในที่นี้หมายถึง ประติมากรรมรูปปั้น และ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

4. ศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม หมายถึง งานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน การวาด และระบายสีเพื่อให้เกิดภาพ ในที่นี้มักเขียนไว้ตามกระฉก และผนังทุกชั้นของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

5. การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสามารถพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาองค์ประกอบทางด้านการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และก่อประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้การบริหารจัดการระหว่างท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างกระบวนการการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวภายใต้การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงประกอบด้วย (พจนา สวนศรี, 2541 : 12-24)

ผู้ดำเนินการในการจัดการ ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อสร้าง อาทิ พระแม่ชี ลูกศิษย์ ขามรักษาการณิ์ คนงาน ช่างก่อสร้าง ผู้ควบคุมดูแล และผู้จัดการ

ผู้รู้ในท้องถิ่น (ปราชญ์ท้องถิ่น) ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลผาน้ำย้อย นายกองดีการบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย ผู้อำนวยการ

โรงเรียนนานาชาติพิชย์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนหนองพอกวิทยา ดำรงในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรคำบด
โลกกลาง และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย บุคคลต่าง ๆ ที่เดินทางมาเยี่ยมชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

6. แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แนวคิดในการเผยแพร่
ศิลปะ วัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเดิมเดิมให้กับ
ประชาชนภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้อง
ต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

(บุญยสฤษฎ์ อนุช. 2546 : 76)

7. พื้นที่ศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนหน้าที่ย้อย
คำบดหน้าที่ย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ผสมกลมกลืน
กับศิลปะแบบอีสาน ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่สำคัญ
ของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ผู้วิจัยจะนำกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาใช้เป็นแนวทางในการ
ศึกษาในครั้งนี้ คือ

1. กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ซูสิทธิ ชูชาติ (2542 : 2) ได้ศึกษาเอกสารเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
สรุปแนวคิดด้านการท่องเที่ยว (Tourism) ได้สาระสำคัญว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบ
ที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ Sites และเหตุการณ์
(Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจาก
มนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือ
คนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัย

พื้นฐานในการผลิต Infrastructure เช่นระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็สิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าไปถึง (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง ซึ่งประกอบด้วย เส้นทาง (The Way) พาหนะ (The Vehicle) สถานี (The Terminal) และผู้ประกอบการ (The Carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของ ไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียง

ปีนรัชฎ์ กาญจนนัฐธิ (2542 : 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง กล่าวถึงทฤษฎีการวางแผน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมาก แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจวางแผน และพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่
2. การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชุมชนเป็นหลัก และต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น
6. ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Tourism Management) หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยว

จะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ (System Approach) และบรรลุลวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาระบบย่อย (Sub System) หรือองค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งองค์ประกอบหลักที่สำคัญในระบบการท่องเที่ยวจำแนกได้เป็น 3 องค์ประกอบดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ในที่นี้หมายถึงพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (Culture and Rural Way of Life) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จที่เกี่ยวกับศาสนา นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ เป็นการใช้ความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมถึงบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) การที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น ต้องมีการตลาดการท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน และใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น โดยการตลาดการท่องเที่ยวทำได้ 2 วิธีคือ การให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยว และการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้น ให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตน

กล่าวได้ว่า ในการพิจารณาองค์ประกอบภายในระบบการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ซึ่งความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความแตกต่างในองค์ประกอบย่อย และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมนอกระบบที่เกี่ยวข้องเกี่ยวเนื่องเป็นอุปสรรคหรือได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพและ

ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมและวัฒนธรรม องค์กร และกฎหมาย เป็นต้น

ทั้งนี้ในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการ เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวกำกับดูแล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบ เนื่องด้วยการบริหารจัดการเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากร อันได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในการบริหารจัดการเกือบทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ฉะนั้นหน้าที่ในการจัดการจึงหมายถึง แนวทาง หรือวิธีที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติภารกิจให้สามารถดำเนินงาน ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Co - ordinating) และการควบคุม (Controlling)

แนวคิดนี้จะนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคลต่อไป

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จรงค์ อินทนต์ (2539 : 76-77) ได้ศึกษางานวิจัยของจรงค์ อินทนต์ เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ไว้เป็น 2 ประการคือ

1. การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงความสามารถที่รองรับได้ 3 ประการคือ

2.1 ความสามารถที่จะรองรับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง สภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2.2 ความสะดวกที่จะรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการ แก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวและได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

2.3 ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้น และบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ โดยมีวิธีการดังนี้

2.3.1 การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวไปรวมกัน ในที่ใดที่หนึ่งของพื้นที่จะช่วยลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ซึ่งต่างกระทำได้โดย

2.3.1.1 การแบ่งเขตแหล่งท่องเที่ยวเป็นเขตย่อย ๆ เช่น บริเวณชมทัศนียภาพ เป็นต้น

2.3.1.2 เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่

2.3.2 การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงจุดสำคัญในพื้นที่โดยไม่ทำให้บริเวณภูมิทัศน์บริเวณนั้น ๆ เสียไป

2.3.3 การจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินและพึงพอใจ และให้ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำไปสู่การหวงแหนในทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ กิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

2.3.3.1 การออกไปบรรยายนอกสถานที่

2.3.3.2 การตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

2.3.3.3 การจัดนิทรรศการประเภทต่าง ๆ

2.3.3.4 การนำนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ พร้อมทั้งบรรยายประกอบ

2.3.3.5 การจัดทำทางเท้า พร้อมทั้งแผ่นป้ายบรรยายหรือเอกสารแนะนำ

2.3.3.6 ใช้ภาพสไลด์และคำบรรยาย

2.3.3.7 การจัดทำเครื่องหมายและคำเตือนต่าง ๆ

นอกจากนั้นอาจกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ ภูเขอบังคับ ตลอดจนมีการตรวจตราพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และออกกฎหมายลงโทษผู้ละเมิดกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ด้วย

รูปแบบของการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างในการจัดแบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยว และวัตถุประสงค์ ในที่นี้รูปแบบของการท่องเที่ยว จัดอยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน การพักผ่อนและการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ

ดังนั้น รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เน้นการจัดการทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมีความเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน มีการจัดการเพื่อธำรงรักษาสุนทรียภาพทางวัฒนธรรม

สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพซึ่งมีความหลากหลาย (Biological Diversity) ให้มีระบบสนับสนุนชีวิต (Life - Supporting Systems) ในขอบเขตทางนิเวศวิทยาที่เหมาะสมเพื่อรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลิน การพักผ่อน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากสภาพชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อ และเร่งรีบของนักท่องเที่ยว หรือหลีกเลี่ยงสภาพอากาศในประเทศของตน ก่อปรกับความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใหม่แปลกไปจากสภาพเดิม ๆ ของนักท่องเที่ยว หรือบางครั้งเพียงแค่ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ หรือเพื่อชมทิวทัศน์ที่แตกต่างเท่านั้น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นจุดประสงค์พื้นฐานหลักของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทั่วโลก

การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มรู้สึกว่าการเดินทางเพียงเพื่อไปชมบ้านเมือง หรือชมธรรมชาติ รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ ในปัจจุบันการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษมีรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมค่อนข้างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวมักสนใจและต้องการเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศอื่นที่แตกต่างไปจากตน โดยผ่านการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ซึ่งหมายรวมถึง ศิลปะทุกแขนงทั้ง สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรมนาฏศิลป์ คุริยางคศิลป์ ตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งหมายถึง โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งความสนใจต่อสิ่งเหล่านี้นับเป็นพื้นฐานความสนใจดั้งเดิมของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว

ดังนั้นรูปแบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงควรมีลักษณะ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว หรือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีลักษณะแตกต่างกับสภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่ของตนเอง จะเป็นแรงดึงดูดใจอันสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานไปด้วยสถาปัตยกรรมศิลปะ การก่อสร้างตามแบบอิสาน อีกทั้งยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า
2. ที่พัก โรงแรม รีสอร์ทเอกลักษณ์พื้นเมือง หมายถึง สถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว
3. ร้านค้า ร้านอาหาร แหล่งบันเทิง หมายถึงสถานที่ให้บริการ จำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว
4. กิจกรรมการท่องเที่ยว หรือการบริการนำเที่ยวตามความสนใจพิเศษ อันได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ
5. ธุรกิจบริการท่องเที่ยว หมายถึงบริษัทนำเที่ยว

6. การคมนาคม หมายถึง เส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

7. การจัดจำหน่ายของที่ระลึก อาทิ สินค้า OTOP สินค้าพื้นถิ่น

รูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว ควรจึงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการร่วมด้วย พร้อมกันนี้ควรเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจังเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รัฐทิตยา หิรัญหาค (2544 : 15) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้สรุปแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้กล่าวว่าเป็นรูปแบบการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาล งานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้นๆ โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยหากเป็นไปได้ ทางด้านเจ้าบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นก็สมควรที่จะรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือคัดแปลงศิลปวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็สามารถทำได้แต่ต้องไม่เสียรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งหากไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด

รัฐทิตยา หิรัญหาค (2544 : 13 ; อ้างอิงมาจาก สามพร มณีไมตรี. 2535) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวถึงบทบาทวัฒนธรรมไทยในการท่องเที่ยว ได้แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากความหมายและลักษณะของวัฒนธรรม ประเภทที่ 2 เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตน เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน ประเภทที่ 3 มาจากแนวความคิด ความเชื่อ วิถีประเพณี ซึ่งเป็นนามธรรม แต่ได้มีการพัฒนาจนมีองค์ประกอบมาเสริมขึ้น และมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง สำหรับประเทศไทย วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน เทศกาลงานประเพณี

วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอรรถาธิบายไมตรีของคนไทย ทรัพยากรประเภท

ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เมื่อรวมกันแล้วจึงกลายเป็นความสอดคล้อง ผสมผสาน และกลมกลืน เป็นวัฒนธรรมไทยได้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้นแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงควรวางแผนในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อีกมาก ซึ่งแนวคิดทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจวางแผนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพ และวัฒนธรรมของพื้นที่
2. การกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในชุมชน ต้องคำนึงถึงศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่างๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนเป็นหลัก และต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น
6. ประชาชนในชุมชนควรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นคิดในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเดิมเดิมให้กับประชาชนภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ในความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวก และสนับสนุนอนุรักษ์ จัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงคนในชุมชน และผู้มาเยือน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเคารพสถานที่ ชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน ซึ่งมีหลักเกณฑ์ และเป้าหมายในการอนุรักษ์ โดยจะต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบพร้อมกับการจัดการที่ดีควบคู่กันระหว่างสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนทางตรงมากที่สุด ทั้งนี้ในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมต้องกระทำอย่างตรงประเด็นและเข้าใจได้ง่ายระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างเหมาะสม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ การให้การศึกษา เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี ตลอดจนการอธิบายทางตรงให้ทราบถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

พร้อมนี้ควรต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก และสนับสนุนให้มีการสื่อความหมายกระตุนจิตสำนึก
สาธารณะเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมคงอยู่ได้นาน ทั้งนี้แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรมในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีลักษณะดังนี้

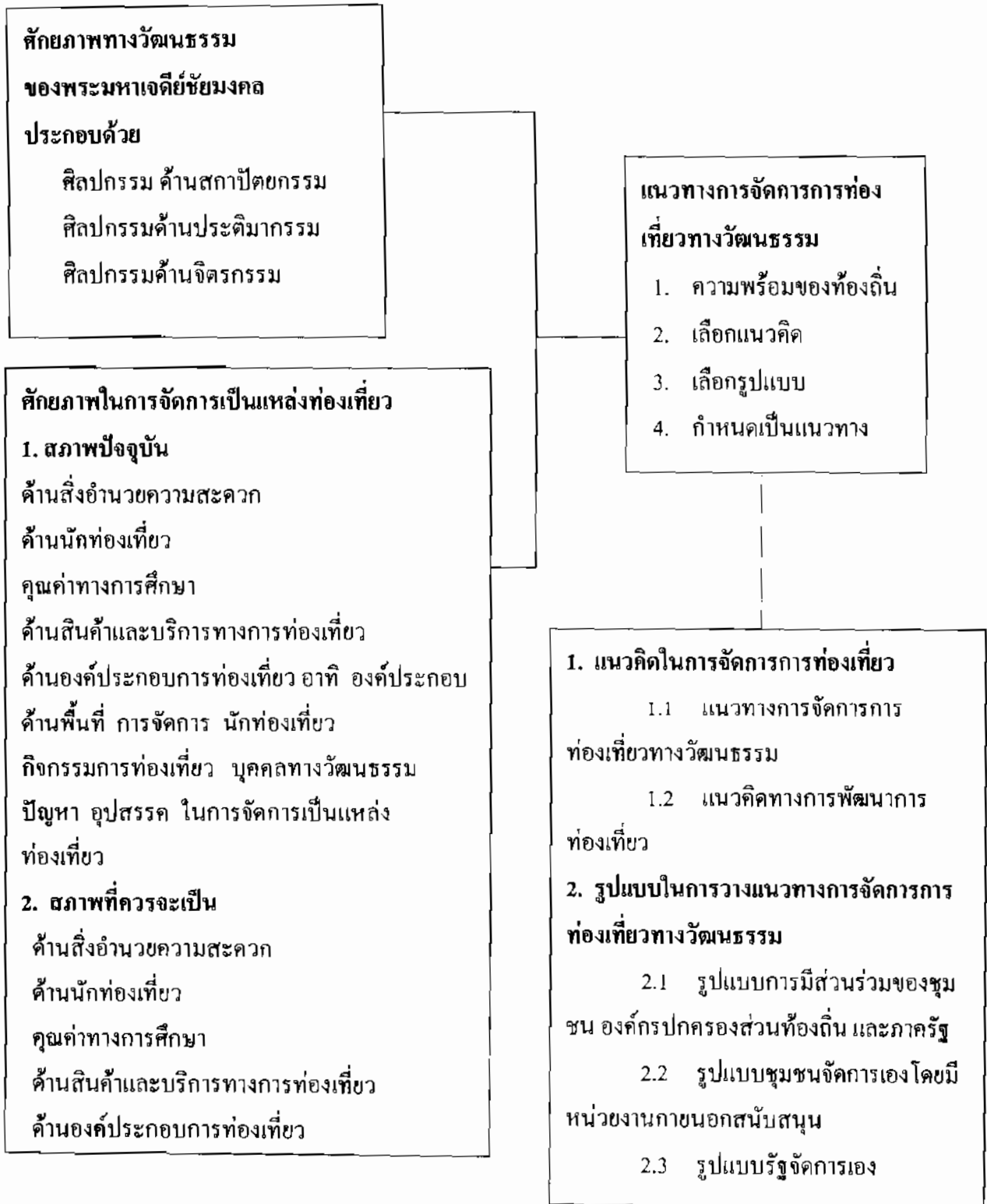
1. แนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
ประเพณี ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเดิมเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และ
เร่งพัฒนาเพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยว นำรายได้สู่ชุมชน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ ดูแลสภาพแวดล้อม
ของแหล่งท่องเที่ยว และปรับปรุงอยู่ในสภาพที่คงความสมบูรณ์
2. พัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมสู่แหล่งท่องเที่ยว
ของจังหวัด และเชื่อมโยงสู่กลุ่มจังหวัด และข้ามกลุ่มจังหวัด
3. พัฒนาสินค้าพื้นเมือง สินค้า OTOP และการบริการนักท่องเที่ยว มีคุณภาพดี
ราคาเหมาะสมไม่แพง และได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่ควบคุมดูแล
4. พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยว อาทิ มัคคุเทศก์ และบุคลากรด้านการ
ท่องเที่ยวให้ได้รับ การอบรมฯ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ได้รับการอบรมจากหน่วยงาน
ต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านเกณฑ์การอบรมตามหลักสูตร ศึกษาดูงานด้านการ
ท่องเที่ยวภายในและต่างประเทศ
5. ร่วมกันวางแผน การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยชุมชน และองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง
6. ร่วมจัดทำข้อกำหนด เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว กำกับ ติดตาม และประเมิน
ความคิดเห็นชุมชน
7. ส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดนโยบายในการส่งเสริม
การท่องเที่ยวในท้องถิ่น ไว้ดังนี้ คือ
 - 7.1 สร้างความรู้ และฝึกทักษะในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้คนในท้องถิ่น
 - 7.2 ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นจัดกิจกรรมฝึกอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้คน
ในท้องถิ่นเป็นอาสาสมัครท่องเที่ยวในชุมชน
 - 7.3 ค้นหาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ใกล้เคียง
เพื่อเชื่อมต่อการท่องเที่ยวในชุมชน
 - 7.4 สร้างจิตสำนึกในนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์
แหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดนี้จะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยว

ทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

สรุปกรอบแนวคิดและทฤษฎี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ซึ่งพอประมวลได้ดังนี้ สุภาพร มากแจ้ง (2534 : 1) ได้เขียนหนังสือเรื่องหลักมัคคุเทศก์ โดยได้แสดงความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวครอบคลุมการเดินทาง ทั้งเพื่อธุรกิจและเพื่อการพักผ่อนร่าเริงที่ผู้เดินทางมิได้ตั้งหลักแหล่งถาวร และไม่ได้รับรายได้เพื่อยังชีพจากเจ้าของถิ่นปลายทาง

ชาญชัย ดวงจิตร์ (2536 : 76) ได้เขียนบทความเรื่องการท่องเที่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยาได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวว่ามี 2 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวคือ ความสัมพันธ์ของกิจกรรมทั้งหลายในการอาศัยอยู่ของบุคคลชาวต่างประเทศในประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งมีเงื่อนไขว่าเขาเหล่านั้นจะต้องไม่อยู่อาศัยที่นั่นเป็นการถาวร เพื่อกระทำการกิจกรรมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ในการที่จะได้มาซึ่งเงินทอง
2. การท่องเที่ยวมีความหมายทั้งในด้านของการเป็นศาสตร์และศิลป์ และเป็นธุรกิจในการสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดการด้านที่พักอาศัยและความสะดวกสบายต่าง ๆ เป็นต้น

นิคม จารุมณี (2536 : 1) ได้เขียนหนังสือเรื่องการท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสรุปสาระได้ว่า การท่องเที่ยว เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง เพราะมิได้หมายความแต่เฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อน หย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิง รื่นรมย์ ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อประชุม สัมมนา เพื่อการศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมชมญาติพี่น้อง นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

องค์การสหประชาชาติ (2536 : 124) ได้เขียนหนังสือเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กล่าวถึงเรื่องความหมายของการท่องเที่ยว สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แคมป์หรือเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพักผ่อนอยู่เป็นการถาวร” พร้อมกับให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist) คำว่า “ผู้มาเยือน” มีความหมาย 2 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมง ขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักฟื้น ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อ ธุรกิจหรือร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น
2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (นักทัศนจร หรือ Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ประเทศไทยได้ใช้คำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นนี้ เป็นหลักในการจคนับสถิติจำนวน “นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ” ซึ่งสรุปแล้ว ก็หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อทำกิจกรรม ดังนี้

1. มาท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมชมญาติหรือเพื่อมาพักฟื้น ฯลฯ
2. มาร่วมประชุม หรือเป็นตัวแทนของสมาคม ผู้แทนของศาสนา นักกีฬา นักแสดง
3. มาเพื่อติดต่อธุรกิจ แต่ไม่ใช่งานหารายได้
4. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะแวะน้อยกว่า 1 คืน

พร้อมกันนี้ได้กำหนดคำนิยามของ “นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน”

(Domestic Tourist) ไว้ว่า “คือคนไทยหรือคนต่างด้าว” ที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางจากจังหวัด ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายในการทำงานหารายได้และระยะเวลาที่พำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน

ยุพดี เสตพรรณ (2539 : 188) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย กล่าวถึงเรื่องความหมายของการท่องเที่ยวสรุปสาระสำคัญได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการ ได้แก่

1. การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว
2. การเดินทางโดยสมัครใจ
3. ไม่ใช่เดินทางไปประกอบไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และไม่ใช่

นักศึกษาที่อยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยที่จุดประสงค์ของการเดินทางไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนานรื่นเริงแต่รวมถึงเพื่อประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา ติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ

วรรณ วลัยวานิช (2539 : 7) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย กล่าวถึงเรื่องความหมายของการท่องเที่ยวไว้มีใจความสำคัญว่า การท่องเที่ยว เป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้หมายถึงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากที่หนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) (2539 : 2) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวพอสังเขปได้ว่า หมายถึง การเดินทางใด ๆ ก็ตามเป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่ไปตั้งหลักแหล่งเป็นการถาวร

ประการที่ 2 การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือความพึงพอใจของผู้เดินทางเอง ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ ไม่ใช่เพื่อทำสงคราม

ประการที่ 3 เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่เดินทางมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร เพื่อความเบิกบานบันเทิงรื่นรมย์ เพื่อเล่นกีฬาต่าง ๆ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ และเพื่อติดต่อธุรกิจ

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่อาศัยการเดินทางเป็นหลัก โดยมีความสนใจหรือมีจุดมุ่งหมายที่หลากหลายในการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความสนุกสนาน เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อการศึกษา เพื่อติดต่อธุรกิจ และเพื่อเยี่ยมญาติ เป็นต้น

ประหัต ปาตกะวงศ์ (2527 : 242) กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้วหมายถึง การเคลื่อนที่ของคนจากที่อยู่เดิมไปยังจุดหมายปลายทางอีกแห่งหนึ่ง เป็นการเดินทางไปแล้วกลับ ใช้เวลาเพียงชั่วคราวยุติเพื่อพำนัก ณ จุดหมายปลายทาง พร้อมกับแสวงหาความสุข ความสบายในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็เดินทางกลับ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 45) ได้วิจัย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว สรุปสาระไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น ระหว่างเวลาว่างโดยมีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งซึ่งก็คือ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้าน กายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะ

มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (2544 : 18-19) จากการประชุม ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการแก้ไข พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้สรุปสาระของการท่องเที่ยวได้ดังนี้ การท่องเที่ยว คือการที่ บุคคลได้เคลื่อนย้ายตัวเองไปยังพื้นที่อื่น นอกเหนือจากที่พักอาศัยที่ทำงาน ซึ่งอาจจะท่องเที่ยวภายใน ประเทศ หรือการที่คนจากต่างประเทศมาท่องเที่ยวในประเทศ รูปแบบของการท่องเที่ยวที่พบเห็นกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวใน โบราณสถาน การกินดื่ม การเที่ยวในคาราโอเกะ การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและ กีฬา การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา ฯลฯ ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวก็คือเกิดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่ซื้อของที่ระลึก ของกิน ฯลฯ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวที่ผ่านมา จึงเป็นที่มาของรายได้ ที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ

จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวคือ กิจกรรมหนึ่งที่ทำให้รู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะ ที่กำหนดไว้เป็นหลักสากลได้ 3 ประการ คือ

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีใจเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

การเดินทางในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกได้ว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจ ในอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกับภาครัฐที่วางแผนและจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชน หรือเจ้าของถิ่นในพื้นที่ท่องเที่ยว จากเหตุผลดังกล่าวนี้จึงหมายถึงผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ

และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจ และบริการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อเป็นกระบวนการในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายขององค์ประกอบวัฒนธรรมไว้ ซึ่งพอประมวลได้ดังนี้

เสถียร โกเศศ นาคะประทีป (2515 : 23-25) ได้เขียนวารสารเรื่องความรู้เรื่องวัฒนธรรม สรุปสาระสำคัญได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สภาพอันเป็นความจริงของงามมีความหมายได้หลายนัย แล้วแต่จะมุ่งมองวัฒนธรรมในแง่ใด ซึ่งวัฒนธรรมนี้มนุษย์เป็นผู้สร้าง โดยปรับปรุงมาจากธรรมชาติ แล้วเรียนรู้จากกันและกัน นอกจากนี้ยังได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมวัตถุ เช่น สิ่งปลูกสร้าง เครื่องแต่งกาย และอาวุธ เป็นต้น
2. สถาบันสังคม เป็นสิ่งที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นไปอย่างปกติสุข
3. วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ อาทิ ศาสนา ความเชื่อ เพื่อใช้เป็นหลักสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจยามมีความทุกข์หรือความเดือดร้อน
4. สุนทรียภาพ คืองานศิลปะแขนงต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น ศิลปะบริสุทธิ์ และศิลปะประยุกต์
5. ภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่กันในสังคม

รัฐทิศา หิรัณยหาต (2544 : 15) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษามานหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้สรุปไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สมาชิกนับตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษ เป็นต้นมา ร่วมกันสร้างสมอย่างต่อเนื่องจนเห็นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะในสังคมมนุษย์นั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงอัจฉริยะและคุณค่าของมนุษยชาติ นอกจากนี้ยังได้กำหนดความสำคัญของวัฒนธรรมว่ามีอยู่ 3 ประการ ด้วยกันคือ

1. วัฒนธรรมแสดงถึงอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต (Culture Reveals Man's Intelligence in Leading Ways of Life)
2. วัฒนธรรมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ (Culture is an Organization and Unity of Society) เช่น การกำหนดบรรทัดฐาน

ทางสังคมต่าง ๆ อาทิ วิถีประชา (Folkways) ขนบประเพณี (Mores) กฎหมาย (Laws) ค่านิยม (Values) และความเชื่อ (Beliefs) ฯลฯ

3. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงความเหมือน และความแตกต่างกันของสังคมมนุษย์ (Culture is a Similarity and Diversity of Society) วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนต่างก็มีวิถีชีวิตเฉพาะที่เป็นของตนเอง โดยมาจากการถ่ายทอดหรือปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่วคน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนนั้น ๆ

ยศ สันตสมบัติ (2540 : 10) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้าน วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรม พร้อมได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคม เป็นสิ่งที่กำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมของคนในสังคมเดียวกัน
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is Learned) เปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (Enculturation)
3. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งสัญลักษณ์ที่สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษา สำหรับเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกัน นอกจากนั้นภาษาและระบบสัญลักษณ์อื่น ๆ ยังช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นหลังต่อไป
4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และยังเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี
5. วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต อาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม แล้วกลายมาเป็นการสร้าง “แนวความคิด” พื้นฐาน ของระบบการเมืองการปกครองในสังคมนั้น ๆ
6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี แต่หากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทัน ก็อาจส่งผลให้

เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Culture Lag” ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) หรืออาจมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมเกิดการแตกแยกและเสื่อมสลายไปในที่สุด

White (งามพิศ สัตย์สงวน. 2543 : 21 ; อ้างอิงมาจาก White. 2006) ในหนังสือเรื่องหลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม สรุปใจความสำคัญได้ว่า วัฒนธรรมคือ การจัดระเบียบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นการจัดระเบียบของการกระทำต่าง ๆ หรือแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ การจัดระเบียบของความคิดต่าง ๆ เช่นความเชื่อความรู้ต่าง ๆ และเป็นการจัดระเบียบของความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ทศนคติ การจัดระเบียบดังกล่าวขึ้นอยู่กับการใช้ระบบสัญลักษณ์ วัฒนธรรมเริ่มมีขึ้นเมื่อมนุษย์กลายเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีการแสดงออกโดยการใช้สัญลักษณ์ เพราะลักษณะสำคัญอันนี้ทำให้วัฒนธรรมถ่ายทอดจากคน ๆ หนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งได้

Tylor (งามพิศ สัตย์สงวน. 2543 : 21 ; อ้างอิงมาจาก Tylor. 1964) ในหนังสือเรื่องหลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมได้นิยามคำว่าวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนว่า วัฒนธรรมคือสิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ เช่นภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งอุปนิสัยของคนในท้องถิ่น

สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2545 : 5) ได้เขียนเอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8 สรุปใจความสำคัญได้ว่าวัฒนธรรม หมายถึง ปัญญา ความรู้สึก ความคิดเห็นที่มนุษย์ถ่ายทอดและสืบทอดกันไว้และสำแดงออกให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือคัดแปลงปรับปรุงสิ่งธรรมชาติเพื่อประโยชน์แห่งวิถีชีวิตของคนในส่วนรวม ตลอดจนกิจกรรมอาการที่แสดงออกเป็นนิสัยความประพฤติ

สมประสงค์ น่วมบุญลือ (2545 : 5 ; อ้างอิงมาจาก ศรีศักร วัลลิโภดม. 2543) ได้เขียนเอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8 ได้มองวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก หมายถึง สิ่งที่ดีงามและมีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านานในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปกรรม อันมีทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ประเด็นที่สอง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดขึ้น สร้างขึ้น เพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคม ทั้งที่เป็นสิ่งที่ระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบ เป็นที่ยอมรับกันภายในสังคมนั้นๆ จนบุคคลภายนอกคิดว่าแต่ละสังคมที่มีระเบียบแบบแผนดังกล่าวมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสังคม

จึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มีมนุษย์ในสังคมหนึ่ง คิด สร้าง และนำไปใช้ โดยเลือกสรรสิ่งที่ดี ยึดถือปฏิบัติ และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อไป

ราณี อิศัยกุล (2546 : 44) ได้เขียนเอกสารการอบรมทางไกลเรื่องหลักสูตร การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวสรุปว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่ดำรงที่มีคุณค่า ซึ่งคนในสังคม ประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาซ้ำนานในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรม อันมีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว และศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแบ่งเป็นอย่างน้อย 3 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นเรื่องราวทางพุทธประวัติและนิทาน อธิบายหลักธรรมที่นำมาพัฒนาเป็นการปฏิบัติประจำจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น ประเพณี การแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเห็นว่า ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไป แต่เนื่องจากไม่สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์นั้น จึงยกให้เป็นการกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และเมื่อเวลาผ่านไป จึงกลายเป็นความเชื่อที่เห็นความจำเป็นของพิธีกรรมต่อเนื่องขึ้น เช่น พิธีบุญบังไฟ เป็นต้น

3. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี เป็นการปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สืบทอดมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่ชุมชน มักเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความรื่นเริง และเบิกบานใจ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง การแข่งเรือ การวิ่งควาย การกินเจ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงสาระสำคัญดังกล่าวแล้วอาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมหมายถึง บรรดาแบบอย่าง หรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ในสังคมนั้น วัฒนธรรมแต่ละสังคมจะแตกต่างกันออกไปเล็กน้อยแล้วแต่ความจำเป็นและข้อจำกัด ทางด้านสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ นั้น โดยหลักการแล้วเหมือนกัน จะแตกต่างกันเพียงแต่วิธีการ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือวัฒนธรรมเป็นการสั่งสมจากสังคมรุ่นก่อน ๆ มีการเรียนรู้และถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นต่อ ๆ ไปได้ วัฒนธรรมใดที่มีรูปแบบหรือแนวคิดที่ไม่เหมาะสมก็จะถูกลบออกไปในที่สุด นอกจากนี้วัฒนธรรมยังหมายรวมถึงถึงพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์เริ่มเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่เกิดจนวันตาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มียุ่ก่อนแล้ว ก่อนเราเกิด เราเกิดมาในวัฒนธรรมใดก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในวัฒนธรรมนั้น การที่ประชากรของสังคมต่าง ๆ มีพฤติกรรมอย่างเดียวกันแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตน การกระทำดังกล่าว

ทำให้วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ แตกต่างกันไป การเรียนรู้ดังกล่าวผ่านสื่อกลางที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน สถาบันศาสนาและสื่ออื่น ๆ สิ่งที่มีนุษย์ต้องเรียนรู้ได้แก่ภาษา ความรู้ทางวิชาการด้านต่าง ๆ ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา อุดมการณ์ แบบแผนในการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิต และเรียนรู้ว่าจะทำตัวอย่างไร ในสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไป สิ่งที่มีนุษย์เรียนรู้ล้วนเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งทั้งสิ้น การอบรมสั่งสอนโดยสื่อที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ย่อมจะมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในสังคมไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักวิชาการหลายคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

McIntosh and Goeldner (1989 : 152) ได้วิจัยเรื่อง *Tourism Principles , Practices, Philosophies* กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพอสังเขปได้ว่า เป็นการเดินทางที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิตและความนึกคิดซึ่งกันและกัน

รัฐทิตยา หิรัณยหาค (2544 : 13) กล่าวแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น โดยต้องเดินทางเข้าไปเพื่อชมอย่างเกรงใจ ให้ความเคารพต่อศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และรักษาสิ่งแวดล้อม หากสามารถกระทำได้เช่นนี้ก็จะเกิดประโยชน์จากการเรียนรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากการเดินทางท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 1-2) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปสาระได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2543 : 21) ได้เขียนหนังสือเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปสาระได้ว่า นอกจากการท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินแล้วยังเป็นการศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ ความเข้าใจ

ต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

ราณี อธิชัยกุล (2545 : 8) ได้เขียนเอกสารการสอนชุดวิชา ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8 กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปสาระได้ว่า การท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าทางศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา เช่น เทศกาล งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท หมู่บ้านชาวเขา การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นบ้าน การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยือน

สมประสงค์ น่วมบุญถือ (2545 : 13) ได้เขียนเอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8 กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีใจความสำคัญว่า เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นความสำเร็จในระยะยาว เนื่องจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นที่รู้ตระหนักและสร้างขึ้นมามนสิ่งสำคัญเกี่ยวกับสถานที่หรือวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดำเนินกับชุมชนในการแสดงเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว เป็นลักษณะเฉพาะ ให้ความรู้ลึกเกี่ยวกับสถานที่และความรู้สึกของความต่อเนื่อง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการประกันว่าพัฒนาใหม่ๆ ยังคงดำรงอยู่กับลักษณะของสถานที่ ซึ่งกลายเป็นส่วนของอดีต

รชพร จันทร์สว่าง (2546 : 22) ได้เขียนเอกสารการอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีใจความสำคัญว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความดั้งเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินทั้งได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าของสภาพแวดล้อม และชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

วรรณ วรษ์วานิช (2546 : 146) ได้เขียนหนังสือเรื่องภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สรุปสาระสำคัญได้ว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้ นักท่องเที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่างๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ

1. เป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงไว้สืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์

3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำถิ่น

4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

โดยสรุป การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาล งานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้น ๆ โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยหากเป็นไปได้ ทางด้านเจ้าบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นก็สมควรที่จะรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงศิลปวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ก็สามารถทำได้แต่ต้องไม่ให้เสียรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งหากไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีรูปแบบที่หลากหลาย และสามารถปรับรูปแบบกิจกรรม เพื่อสร้างแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้มาก เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีการยอมรับในสังคม มีการถ่ายทอดสืบต่อรุ่นต่อรุ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดเป็นการท่องเที่ยวในชุมชน ที่มีอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ผู้คนมีวิถีชีวิตผูกพันใกล้ชิดอยู่กับธรรมชาติ มีความเคารพศรัทธาในพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิม ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน จนเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงอาจมีความหมายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวทุกประเภทที่แวดล้อมชุมชนอยู่นั่นเอง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักวิชาการหลายคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

Bacon (1625 : 354) นักเขียนชาวอังกฤษได้เขียนบทความชื่อ Of Travel กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยว มีใจความสำคัญว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาหาความรู้และความเพลิดเพลิน กว่าจะได้พบปะผู้คน เยี่ยมชมศิลปวัฒนธรรม และรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศต่าง ๆ นั้นให้มากที่สุด แนวคิดนี้ทำให้นักเดินทางในยุโรปเกิดการค้นคว้าในการท่องเที่ยว

มากขึ้น เนื่องจากยุโรปมีประเทศที่เป็นศูนย์กลางของอารยธรรมโบราณมากมาย การศึกษาเรื่องราวอารยธรรมเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทำให้เกิดแนวคิดและมีวิธีการจัดการองค์ความรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบขึ้น เป็นแบบอย่างแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวให้ประเทศต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไว้ให้แก่ประเทศชาติและเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลอดไป

พจนมา สนวนศรี (2541 : 26-27 ; อ้างอิงมาจาก จงรักษ์ อินทชนด์. 2539 : 76-77) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง เป็นการเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่ไปเยี่ยมชมชุมชนได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกา ข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในบางแห่งอาจมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน บางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และคนในชุมชนด้วย

โสรัจ พิศชวนชม (2541 : 75) ได้เขียนหนังสือเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สรุปสาระได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย และลดภาระของนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบในการจัดการหลายประการ ซึ่งผู้จัดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยเพื่อการจัดการท่องเที่ยวจะได้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2542 : 2) ได้ศึกษางานวิจัยของ Colt Man (1989 : 154) เรื่องการจัดการการท่องเที่ยว กล่าวถึงความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญว่า หมายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และประชาชน ในแหล่งท่องเที่ยว ต้องกระทำอย่างค้ำมือเนื่องเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 75) ได้เขียนเอกสารประกอบการสอนเรื่องการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว สรุปสาระสำคัญได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว เป็นการวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ พร้อมทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

มิตรา สามารถ (2543 : 65-66) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปสาระได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน ได้มาร่วมดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน ในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีความรับผิดชอบและสัมพันธ์กัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2535 : 16) กล่าวถึงความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว มีใจความสำคัญว่า กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบในลักษณะที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ด้านบริการการท่องเที่ยว และด้านตลาดการท่องเที่ยว

อุบลวรรณ ประดับสุข (2545 : 2) ได้สรุปสาระสำคัญในการบรรยายของ ภราดร พชัยวิเชียร ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีจุดขายอยู่ 2 อย่างมาโดยตลอด คือ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและ การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม แต่การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่ผ่านมามีการเสนอเพียงแหล่งโบราณสถานสำหรับการเยี่ยมชม เป็นส่วนใหญ่ ยังขาดการนำเสนอภาพรวมของวัฒนธรรมที่คงอยู่ในปัจจุบัน (Living Culture) เช่น วัฒนธรรมการกิน หรือวิถีชีวิตต่าง ๆ และยังมีได้มีการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ท้องถิ่นเองก็ไม่ได้รับประโยชน์และไม่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนทำให้ (Living Culture) ที่มีคุณค่าของไทยค่อย ๆ หายไป ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในมิติใหม่ จึงควรเน้นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยตรง โดยอาศัยแกนหลักของกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างรายได้และประโยชน์อื่น ๆ ไปยังชุมชน

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (2546 : 79) ได้เขียนหนังสือเรื่องคติชนวิทยาเพื่อการท่องเที่ยว กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยว สรุปใจความสำคัญได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากจะต้องให้ความสนใจในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำเสนอให้เกิดคุณค่าสูงสุดแล้ว ควรต้องคำนึงถึงนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งสองฝ่ายควรต้องมีการท่องเที่ยว รู้เขา – รู้เรา คือ การจัดการให้เกิดการพึงพอใจสำหรับทุกคน

กล่าวโดยสรุปแนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้จุดมุ่งหมายสำคัญในการศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องอาศัยการปรับตัวเรียนรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่คุ้มค่า ชุมชนมีรายได้กระจายอย่างทั่วถึง ธรรมชาติ วัฒนธรรมได้รับการดูแลคุ้มครองอย่างเห็นคุณค่า ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การท่องเที่ยวมีความเจริญรุ่งเรือง แต่การที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังกล่าว ชุมชนควรต้องมีความเข้าใจ และรู้จักการ

จัดการท่องเที่ยวให้ถูกต้อง รู้จักการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนให้เหมาะสม และมีความร่วมมือกัน
ในชุมชนอย่างเข้มแข็ง มีเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่าง
แท้จริง โดยสามารถตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมีความเคารพต่อวิถีชีวิต
และวัฒนธรรม ทั้งยังต้องมีการจัดการเพื่อธำรงรักษาสุนทรียภาพทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม
ทั้งกายภาพ และชีวภาพที่มีความหลากหลาย (Biological Diversity) อันจะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยว
ที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

จังหวัดร้อยเอ็ดผู้วิจัยได้นำเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษามาเป็นแนวทางในการศึกษา
โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างละติจูดที่ 15 องศา 24 ลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 19 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 103 องศา 16 ลิปดาตะวันออก ถึง 104 องศา 21 ลิปดาตะวันออกหรือระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 ถึง 16 เหนือ และเส้นแวงที่ 103 ถึง 104 ตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 512 กิโลเมตร มีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดอยู่ในอันดับที่ 10 ของภาค มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดยโสธร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดมหาสารคาม

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดร้อยเอ็ดมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีความสูงจากระดับ
น้ำทะเลปานกลางประมาณ 120 ถึง 160 เมตร มีภูเขาทางตอนเหนือซึ่งติดต่อกับเทือกเขาภูพาน อยู่ใน
พื้นที่อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเมยวดี อำเภอหนองพอก และตอนเหนือของอำเภอเสลภูมิ ส่วนบริเวณ
ตอนกลางของจังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่นมีพื้นที่ค่อนข้างกว้างอยู่ในเขตอำเภอเสลภูมิ
อำเภออาจามารต อำเภอเมืองสรวง อำเภอจตุรพักตรพิมาน อำเภอธวัชบุรี อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร กิ่งอำเภอเชียงขวัญ และกิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง บริเวณตอนล่างของ
จังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลและสาขา ได้แก่ ลำน้ำชี ลำน้ำพยับปลา ลำน้ำเตา ฯลฯ

ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอโพธาราม และกิ่งอำเภอหนองฮี พื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะเป็นที่ราบต่ำบริเวณกว้าง เห็นได้ชัดเจน เรียกว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้” มีเนื้อที่ประมาณ 80,000 ไร่

การคมนาคมปัจจุบัน

1. การคมนาคมทางบก จังหวัดร้อยเอ็ดมีถนนสายหลักในการติดต่อสื่อสารที่สะดวก
2. การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดร้อยเอ็ดมีสนามบินพาณิชย์ตั้งอยู่ริมทางหลวง 2044 (ร้อยเอ็ด - โพนทอง) ในเขตอำเภอธวัชบุรี พื้นที่โครงการมีขนาด 2,710 ไร่ 3 งาน 12.8 ตารางเมตร บริษัท พี บี แอร์ ได้เปิดให้บริการเที่ยวบินระหว่าง ร้อยเอ็ด - กรุงเทพมหานครฯ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2542 สัปดาห์หนึ่งมีเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพมหานคร - ร้อยเอ็ด 4 วัน คือวันจันทร์ อังคาร พฤหัสบดี และวันเสาร์

ประชากร

จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ จากการสำรวจและศึกษาค้นคว้าปรากฏว่าชาติพันธุ์ของประชากรในจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

กลุ่มไทย - ลาว เป็นกลุ่มพื้นเมืองดั้งเดิม มีอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด
 กลุ่มไทย - เขมร เป็นคนที่อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด แต่มีบรรพบุรุษที่มีเชื้อสายเป็นชาวเขมร อยู่พื้นที่อำเภอเสลภูมิ เกษตรวิสัย

กลุ่มไทย - ลัวะ เป็นคนที่อยู่จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเชื้อสายเป็นชาวส่วย หรือ อยู่บริเวณอำเภอสุวรรณภูมิ และอำเภอโพธาราม ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มภูไทหรือผู้ไทย เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมยวดี หนองพอก ซึ่งติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์ ชัยภูมิ และมุกดาหาร

กลุ่มไทยย้อ เป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายจากแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาจังหวัดร้อยเอ็ด

ดินแดนในภาคอีสานที่เรียกว่า “ร้อยเอ็ด” นั้น แต่เดิมเป็นเมืองใหญ่เจริญรุ่งเรืองมาก มีประตูเข้าเมือง 11 ประตู มีเมืองขึ้น 11 เมือง เรียกว่า “เมืองสาเกตุนคร หรืออาณาจักรกุลนชนะนคร” เมืองร้อยเอ็ด เคยเป็นแหล่งอารยธรรมยุคประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานทางโบราณคดี ดำเนินการขุดค้นพบ ได้เล่าว่า มีนครใหญ่แห่งหนึ่ง ชื่อ อาณาจักรกุลนชนะนคร มีเมืองหลวงชื่อ สาเกตุ เจริญรุ่งเรืองเป็น ปีกแผ่น เจ้าผู้ครองนครชื่อพระเจ้า กุศลชนะ เมืองนี้มีกุศโลบายทางประวัติศาสตร์ ที่แตกต่างจากเมืองอื่น ๆ คือขุดคูน้ำคันดินเป็นกำแพงสูงรอบเมืองตลอดแนวตัดถนนเจาะช่องทางเข้าเมืองเท่า ๆ กับจำนวนเมืองขึ้นทั้ง 11 เมือง เป็น 11 ประตู (เดิมเขียน 10,1 หรือสิบหนึ่ง) กำหนดรหัสเข้าเมืองอย่างรัด

กุม เมื่อเหตุร้ายให้ใช้ปีช้าวา (ปี 20 วา) และมีเร็วชื่อแม่แลแจ้งเหตุนั้น ๆ การปกครองเต็มไปด้วยความร่วมมือกันจนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าสุริยวงศัษยธรรมิกราช ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากขอมคุกคาม จึงพาไพร่พลอพยพไปอยู่ในแหล่งใหม่ หัวเมืองกระดังกระเดื่อง จึงถึงกาลวิบัติลงในปี พ.ศ.2256 พระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์ ได้ให้จารย์แก้วคุมไพร่พลได้กลุ่มหนึ่งประมาณ 3,000 คน มาสร้างเมืองทุ่ง (บ้านทุ่ง อำเภอสุวรรณภูมิ) ขึ้นตรงต่อนครจำปาศักดิ์ จารย์แก้วสิ้นชีพ ท้าวมือบุตรชายคนโต ได้ขึ้นครองราชย์ และท้าวทนต์เป็นน้องชายเป็นอุปราช เมื่อท้าวทนต์สิ้นชีพ ท้าวทนต์ขึ้นครองราชย์แทน ยังเกิดความไม่พอใจแก่ท้าวเชียง และท้าวสุนัยบุตรชาย ท้าวมือเป็นอันมาก จึงแต่งเครื่องราชบรรณาการไปขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าเอกทัศแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงโปรดให้พระยาพรหมกับพระยากรมท่ามาเจรจาตีอำนาจจนสำเร็จ ท้าวทนต์เมื่อสละตำแหน่งให้แก่หลานทั้งสองแล้วก็เห็นว่าบ้านกุมร้าง หรือเมืองสาเกตุมิ รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จึงได้รวมไพร่พลอีกกลุ่มหนึ่งเข้าไปพื้นเมืองสาเกตุมิ ครั้นเป็นเมืองที่ฝรั่งพร้อมสมบูรณอีกครั้งหนึ่ง จึงมีใบบอกไปยังพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อขอพระราชทานอนุญาตตั้งบ้านกุมร้าง ขึ้นเป็นเมืองร้อยเอ็ด เพราะเป็นเมืองที่มีประตูเข้าเมือง 11 ประตู คำกลอนบทหนึ่งกล่าวว่า “เมืองสิบเอ็ดผักคูดุ สิบแปดป้องเอี่ยม ชาวแก้วแม่ขันใจ” ทั้งนี้เพราะมีวิหาร 6 ชั้น กลางเมือง คือ บึงปลาญชัยมีบันได 29 ชั้น มีหน้าต่าง 18 ช่อง มีประตู 11 ช่อง (โบราณเขียน 101) อ่านว่า สิบเอ็ด ซึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็พระราชทานอนุญาต ให้ตั้งได้

เมืองร้อยเอ็ด ได้ปกครองตัวเองด้วยความร่วมมือกัน จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้พระอมตยาธิบดี เดินทางมาเกณฑ์ไพร่พลในหัวเมืองภาคอีสานไปรบจีนฮ่อ เจ้าเมืองร้อยเอ็ดเข้าร่วมปฏิบัติการครั้งนั้นด้วย เจ้าเมืองร้อยเอ็ดหวาดกลัวความตาย จึงหนีกลับบ้านปล่อยให้บุตรชายต่อสู้ศึกจนได้รับบาดเจ็บ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานความดีความชอบ โปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็น พระยาขัติยะวงษา อันเป็นต้นตระกูลเจ้าเมืองร้อยเอ็ดในสมัยต่อมาในราวปี พ.ศ.2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นภาคอีสานขึ้น โดยแบ่งอีสานออกเป็นสองมณฑล คือ มณฑลลาวพวน กับมณฑลลาวท้าว โปรดให้ร้อยเอ็ดเป็นศูนย์กลาง บริหารอีสานตอนล่างและตอนกลาง และในปี 2445 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แยกมณฑลลาวท้าวออกเป็นสองมณฑล คือ มณฑลอุบล และมณฑลร้อยเอ็ด การจัดระบบการปกครองหัวเมืองอีสานได้เปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมเรื่อยมา จนกระทั่งช่วงหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มณฑลร้อยเอ็ด จึงถูกเปลี่ยนแปลงเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมากชื่อว่าสาเกตนคร ปัจจุบันได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จนแทบจะหาร่องรอยในอดีตไม่พบ ในด้านท่องเที่ยวร้อยเอ็ดถือเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการที่จังหวัดไม่ได้เป็นเส้นทางผ่านที่สำคัญในเส้นทางท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับขีดจำกัดของการลงทุนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีอยู่หลายปัจจัย แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดได้สังเกตเห็นช่องทางในการสร้างรายได้จากภาคการท่องเที่ยวและบริการ โดยนำแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งในเชิงประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาประกอบในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นจุดเด่นและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ในปี 2546 สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดในภาพรวมดีขึ้น โดยมีผู้เยี่ยมชม (นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว) จำนวน 513,786 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.84 จากปี 2545 เนื่องจากการจัดประชุม สัมมนาของหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้นสามารถนำรายได้เข้าสู่จังหวัดร้อยเอ็ด รวมเป็นเงิน 477 ล้านบาท ทั้งนี้ทางจังหวัดมีวัตถุประสงค์หลักของยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว คือ (1) เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและนำรายได้เข้าสู่จังหวัดร้อยเอ็ดมากขึ้น (2) เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการบริการสินค้า และอาชีพต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว (3) เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและระดับสากล โดยใช้กลยุทธ์การดำเนินงาน คือ (1) การสร้าง พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวที่จังหวัดร้อยเอ็ดมากขึ้น (2) การยกระดับมาตรฐานสินค้าและการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สินค้า OTOP สินค้าของที่ระลึก/ของฝาก รวมทั้งการบริการในโรงแรมหรือสถานประกอบการที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เป็นต้น (3) การเพิ่มมาตรฐานการอำนวยความสะดวกและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เป็นต้น (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด, 2549 : เวย์ไซด์)

จากนโยบายดังกล่าว ทำให้ร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ถือเป็นจุดขายหลัก อย่างเช่นพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวถือเป็นวาระแห่งชาติที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมากและจัดได้ว่าเป็นรายได้ที่กระจายลงสู่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย

และทั่วถึง ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในประเทศไทย จำนวน 22 ล้านคน ภายในปี 2551

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ปรับเปลี่ยนการบริหารงานจากรูปแบบเดิม เป็นการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 ประกอบกับได้มีการปฏิรูประบบราชการ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2546 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของจังหวัด เพื่อการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพทรัพยากรบุคคลในองค์กรให้สามารถปฏิบัติการยุคใหม่ และให้มีความพร้อมในการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลก การเพิ่มศักยภาพในการสร้าง รายได้จากการท่องเที่ยว การเพิ่มศักยภาพการสร้างรายได้จากภาคบริการแรงงาน การดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายขั้นพื้นฐานของรัฐ และนโยบายของรัฐบาล ให้บรรลุเป้าหมายคือ เป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลก ประชาชนมีรายได้จากการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิ เพิ่มรายได้ภาคการท่องเที่ยว และภาคบริการด้านแรงงาน และให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเสริมสร้างความรู้ด้านวิชาการที่ทันสมัย จึงจำเป็นต้องวางแผนพัฒนาบุคลากรของจังหวัด

ยุทธศาสตร์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

ยุทธศาสตร์หลัก การเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลก

ยุทธศาสตร์รอง 1. การเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 2. การเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากภาคบริการแรงงาน

ยุทธศาสตร์สนับสนุน การดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายขั้นพื้นฐานของรัฐและนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล

เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด

1. เพื่อให้จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นศูนย์กลางการผลิต และจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลก

2. เพื่อให้ประชาชนมีรายได้จากการผลิต และจำหน่ายข้าวหอมมะลิ

3. เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้ภาคการท่องเที่ยว และภาคบริการด้านแรงงาน

4. เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ความรู้พื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ที่ถนนเพลินจิต ใกล้ศาลากลางจังหวัด เดิมทีจัดตั้งตามคำริของท่านศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ เพื่อจัดแสดงผ้าไหมพื้นเมืองและงานศิลปหัตถกรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด ต่อมากรมศิลปากร มีนโยบายในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง เพื่อแสดงเรื่องราวด้านต่าง ๆ ของจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด จึงได้รับการปรับปรุงให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑฯ ประจำเมืองแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นใหม่ภายใต้ แผนนโยบายนี้และมีเนื้อหาการจัดแสดงครอบคลุมเกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และงานหัตถกรรม การทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เปิดให้เข้าชมทุกวันเว้นวันจันทร์-อังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 09.00–16.00 น. ค่าเข้าชมคนไทย 10 บาท คนต่างชาติ 30 บาท สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โทร. 0 4351 4456

วัดกลางมิ่งเมือง ตั้งอยู่บนถนนเจริญพานิชย์ เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่า สร้าง ก่อนตั้งเมืองร้อยเอ็ด ส่วนอุโบสถสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ประกอบ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ปัจจุบันเป็นสถานที่ศึกษาปริยัติธรรม และสถานที่สอบธรรมสถาน ชื่อ โรงเรียนสุนทรธรรมปริยัติ บริเวณผนังรอบพระอุโบสถมีภาพวาดจิตรกรรมเกี่ยวกับพุทธประวัติ สวยงามและมีค่าทางศิลปะ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โทร. 0 4351 2400

วัดสระทอง ตั้งอยู่ในตัวเมือง ถนนหายโศก เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญพระสังกัจจายน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพสักการะสร้างในสมัยใด ไม่ปรากฏ เมื่อปี พ.ศ. 2325 พระยาขัตติยะวงษา (ท้าวธน) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองร้อยเอ็ดคนแรก ได้พบพระองค์นี้เห็นว่า มีความเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มาก จึงได้นำมาประดิษฐานที่วัดสระทองและยกให้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ในอดีตข้าราชการทุกคนต้องมาสาบานต่อหน้าหลวงพ่อบุญพระสังกัจจายน์ว่า จะซื่อสัตย์ต่อบ้านเมืองเป็นประจำทุกปี

วัดบูรพาภิราม อยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญเดิมชื่อ วัดหัวรอ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น วัดบูรพาภิราม มีพระพุทธรูปปางประทานพร ที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ พระพุทธรัตนมงคลมหามุนี หรือหลวงพ่อบุญสร้างด้วยคอนกรีต เสริมเหล็ก ความสูงขององค์พระวัดจากพระบาทถึงยอดเศสูงถึง 59 เมตร 20 เซนติเมตร และมีความสูงทั้งหมด 67 เมตร 85 เซนติเมตร นอกจากนี้หลวงพ่อบุญยังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด และปรากฏอยู่ในคำขวัญของเมืองร้อยเอ็ดด้วย ด้านทิศตะวันออกของบริเวณวัดอยู่ติดกับคูรอบเมือง สมัยเก่า ซึ่งเป็นที่สร้างศาลาศาลเจ้าพ่อบุญศักดิ์ ที่ชาวเมืองร้อยเอ็ดเคารพนับถือ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. 0 4351 1375

ปราสาทคู่หรือปราสาทหนองคู่ ตั้งอยู่ที่บ้านยางคู่ ตำบลมะเอี๊ยะ ปราสาทคู่ คือ กลุ่มอาคารที่มีลักษณะแบบเดียวกันกับอาคารที่เชื่อกันว่า คือ อโรคยาศาลตามที่ปรากฏในจารึกปราสาทตาพรหม อันประกอบด้วย ปราสาทประธาน บรรณาลัย กำแพงพร้อมซุ้มประตูและสระน้ำนอกกำแพง โดยทั่วไปนับว่าคงสภาพเดิมพอควร โดยเฉพาะปราสาทประธานชั้นหลังคาทรงเหลือ 3 ชั้น และมีฐานบัวยอดปราสาทอยู่ตอนบน อาคารอื่น ๆ แม้หักพังแต่ทางวัดก็ได้จัดบริเวณให้ดูร่มรื่นสะอาดตา

นอกจากนี้ภายในกำแพงด้านหน้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ยังพบ โบราณวัตถุอีกหลายชิ้นวางเก็บรักษาไว้ได้อาคารไม้ ไม้ไผ่ ทัพหลังหินทรายสลักเป็นภาพบุคคลนั่งบนหลังช้างหรือวัว ภายในซุ้มเรือนแก้วหน้ากาล จากการสอบถามเจ้าอาวาสวัดศรีรัตนาราม กล่าวว่า เป็นทัพหลังหน้าประตูของปราสาทประธาน เสากรอบประตู 2 ชั้น ชั้นหนึ่งมีภาพสลักรูปยักษ์ที่โคนเสาสิวลึงค์ขนาดใหญ่พร้อมฐานที่ได้จากทุ่งนาด้านนอกออกไป และชั้นส่วนบัวยอดปราสาท ซึ่งถูกตัดแปลงเป็นฐานของพระสังกัจจายน์ปูนปั้น กำหนดอายุว่าสร้างราวพุทธศตวรรษที่ 18 การเดินทางจากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (ร้อยเอ็ด-ยโสธร) ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงที่ว่าการอำเภอวิชนบุรี ฝั่งตรงข้ามมีทางแยกซ้ายไปปราสาทคู่ ระยะทาง 6 กิโลเมตร หรือใช้ทางหลวงหมายเลข 2044 (ร้อยเอ็ด-โพนทอง) ไปประมาณ 8 กิโลเมตร มีทางแยกขวาไปปราสาทคู่อีก 1 กิโลเมตร

บ้านห้วยหลิม ตั้งอยู่ที่ตำบลมะเอี๊ยะ ถึงอำเภอทุ่งเขาหลวง บนเส้นทางสายร้อยเอ็ด-ยโสธร ทางหลวงหมายเลข 23 บริเวณกิโลเมตรที่ 145-146 ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ด 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านทอดผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้งเป็นศูนย์รวมและจำหน่ายหัตถกรรมพื้นบ้าน อาทิ กระเป๋า ผ้าฝ้าย เสื้อผ้าสำเร็จรูป

คู่อสังห์ ตั้งอยู่ในวัดบูรพาภิรามาสังห์ ตำบลคู่อสังห์ เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมรอีกแห่งหนึ่ง มีขนาดค่อนข้างใหญ่และยังอยู่ในสภาพดีพอควร ประกอบด้วย ปราสาท 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน มีวิหารหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เรียกว่าบรรณาลัย อยู่ทางด้านหน้าทั้งสองข้าง ทั้งหมดล้อมรอบด้วยกำแพงซึ่งมีซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ ถัดออกไปเป็นคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่งปราสาทประธานหรืออาคารหลักที่มี 3 องค์นั้น ตั้งเรียงอยู่บนฐานเดียวกันในแนวเหนือ-ใต้ แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปราสาทองค์กลางมีขนาดใหญ่กว่าอีก 2 องค์ที่ขนาบข้าง และมีมุขยื่นทางด้านหน้าเป็นห้องยาว มีประตูทางเข้า 3 ทาง คือด้านหน้าและด้านข้างของห้องยาวทั้งสอง ส่วนฐานขององค์ปราสาทก่อด้วยศิลาทรายยังคงปรากฏลวดลายสลักเป็นชั้นเป็นแนว เช่น ลายกليبบัว และลายกนก ผ่นก่อกออิฐ ที่ห้องในสุดหรือส่วนครรภคฤหะได้ค้นพบ ศิวลึงค์ ซึ่งเป็นตัวแทนของเทพสูงสุด (พระอิศวร) และความอุดมสมบูรณ์ตามลัทธิความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย นอกจากนี้ยังพบทัพหลังอีกหลายชิ้น ชั้นหนึ่งสลักเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณในซุ้มเรือนแก้ว โดยยืนอยู่เหนือหน้ากาล ซึ่งมีมือยึดจับท่อนพวงมาลัยอีกทีหนึ่ง และยังได้พบซุ้มหน้า

บันสลักเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณท่ามกลางสายฟ้ากันขดอีกด้วย ส่วนปราสาทอีก 2 องค์ที่ ขนาบนั้น มีขนาดและลักษณะเดียวกัน ฐานก่อด้วยศิลาทราย ผังก่ออิฐมีประตูเพียงด้านหน้า ภายใน มีแท่นรูปเคารพวางอยู่จากกลวงสายของศิลปกรรม แบบแผนผังและโบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นว่า กู่กาสิงห์สร้างขึ้นในแบบศิลปะเขมรที่เรียกว่า “แบบบาปวน” อายุราว พ.ศ. 1560-1630 เพื่อเป็น เทวสถานอุทิศถวายแด่พระอิศวร เทพเจ้าสูงสุดองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ การเดินทาง สามารถเดินทางได้ 2 ทาง คือ ใช้เส้นทางร้อยเอ็ด-เกษตรวิสัย ทางหลวงหมายเลข 214 ระยะทาง 47 กิโลเมตร เดินทางต่อไปตามทางหลวงสายเกษตรวิสัย-สุวรรณภูมิ ประมาณ 10 กิโลเมตร มีทางแยกขวากู่กาสิงห์เป็น ระยะทางอีก 10 กิโลเมตร หรืออาจใช้เส้นทางสายร้อยเอ็ด-สุวรรณภูมิ-สุรินทร์ (ทางหลวงหมายเลข 215 ต่อด้วย 214) ระยะทาง 60 กิโลเมตร ถึงวัดกู่พระโกนา ด้านตรงข้ามวัดมีทางแยกไปกู่กาสิงห์ ระยะทางอีก 18 กิโลเมตร

กู่พระโกนา ตั้งอยู่ที่บ้านกู่ หมู่ 2 ตำบลสระคู กู่พระโกนา ประกอบด้วย ปราสาทอิฐ 3 องค์ บนฐานศิลาทราย เรียงจากเหนือ-ใต้ ทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงล้อมและ ซุ้มประตูเข้า-ออกทั้ง 4 ด้าน ก่อด้วยหินทรายเช่นกัน ปราสาทองค์กลางถูกดัดแปลงเมื่อ พ.ศ. 2417 โดยการฉาบปูนทับและก่อขึ้นเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นมีซุ้มพระทั้ง 4 ทิศ หน้าปราสาทองค์กลางชั้นล่าง สร้างเป็นวิหารพระพุทธรูปประดับเศียรนาค 6 เศียรของเดิมไว้ด้านหน้า ส่วนปราสาทอีก 2 องค์ ก็ได้รับการบูรณะจากทางวัดเช่นกัน แต่ไม่ถึงกับเปลี่ยนรูปทรงอย่างปราสาทองค์กลาง ปราสาทองค์ทิศเหนือ ทางวัดสร้างศาลาครอบ ภายในมีหน้าบันสลักเรื่องรามายณะ และทับหลังสลักภาพพระนารายณ์ บรรทมสินธุ์ติดอยู่ที่เดิม คือเหนือประตูทางด้านหน้า ส่วนทับหลังประตูด้านทิศตะวันตกก่อก่ออยู่บน พื้นเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑปราสาทองค์ทิศใต้ยังคงมีทับหลังของเดิมเหนือประตูหลอกด้านทิศเหนือ เป็นภาพเทวดานั่งชันเข้าในซุ้มเรือนแก้วเหนือหน้ากาล นอกจากนี้ทางด้านหน้ายังมีทับหลังหล่นอยู่ที่ พื้น เป็นภาพพระอิศวรประทับนั่งบนหลังโค และมีเสานางเรียงวางอยู่ด้วย สันนิษฐานว่า กู่พระโกนา เดิมจะมีสะพานและทางเดินประดับเสานางเรียงทอดต่อไปจากซุ้มประตูหน้า ไปยังสระน้ำ หรือ บารายซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 300 เมตร จากรูปแบบลักษณะทางศิลปกรรมทั้งหมดของภาพสลัก และเสากรอบประตู ซึ่งเป็นศิลปะขอมที่มีอายุในราว พ.ศ. 1560-1630 (แบบบาปวน) สันนิษฐานว่า กู่พระโกนาคงจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 การเดินทาง อยู่ห่างจากอำเภอเมือง 60 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 215 ผ่านอำเภอเมืองสรวง อำเภอสุวรรณภูมิ จากนั้นเข้าทางหลวง หมายเลข 214 ไปประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงกู่พระโกนา อยู่ทางซ้ายมือ ด้านหน้าทางเข้าจะเป็น สวนยาง บริเวณวัดมีลิงแสมอาศัยอยู่

สิมวัดไตรภูมิटनाจารย์ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านตากแดด ตำบลหัวโทน ลักษณะทางศิลปกรรม เป็นสิมแบบพื้นเมืองอีสาน ประเภทสิมทึบ มีกำแพงแก้วเตี้ย ๆ ล้อมรอบหน้าบันและรั้วซี่ของสิมมีลายแกะสลักสวยงามภายในมีจิตรกรรม หรือรูปแต้ม แสดงเรื่องในพุทธศาสนา สันนิษฐานว่ามีอายุในราวสมัยอยุธยา-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้านนอกสิมมีพระพุทธรูปแบบอีสานขนาดใหญ่ซึ่งย้ายมาจากวัดไถ้วิไลธรรม ในเขตอำเภอเดียวกัน (สิมวัดไตรภูมิटनाจารย์ ได้รับการบูรณะโดยกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ.2541 และได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามประจำปี 2541) การเดินทาง จากอำเภอเมือง ไปตามทางหลวงหมายเลข 214 เข้าทางหลวงหมายเลข 215 ถึงอำเภอสวรรภูมิ เลี้ยวเข้าซอยข้างอำเภอ ตรงไปประมาณ 5 กิโลเมตร

แหล่งทางประวัติศาสตร์บ้านเมืองบัว ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ประวัติความเป็นมาแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองบัว เดิมมีสภาพเป็นเนินสูงจากพื้นที่โดยรอบประมาณ 5 เมตร ขนาดเนินดินประมาณ 1,000 x 1,500 เมตร ที่ตั้งของชุมชนเป็นแบบภูน้ำคันดินล้อมรอบ ปัจจุบันยังมีให้เห็นอย่างชัดเจน เมื่อปี พ.ศ. 2538 ชาวบ้านได้ปรับพื้นที่วัดปทุมคงคาเพื่อก่อสร้าง ได้พบหลักฐานโบราณมากมาย เช่น ภาชนะดินเผาบรรจุกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้โลหะ สำริด เหล็ก กำไรดินเผา และเศษดินเผากระจัดกระจายเป็นจำนวนมาก อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ 1-2 เมตร ปี พ.ศ. 2541 หน่วยศิลปากรอุบลราชธานีได้ทำการขุดแต่งจำนวน 5 หลุมเพื่อทำการศึกษาหลุมที่ 1 ได้พบโครงกระดูกมนุษย์ จำนวน 3 โครง กะโหลกศีรษะวางเรียงกัน กระดูกส่วนอื่น ๆ วางทับซ้อนกัน ลักษณะกระดูกผ่านการเผาแล้ว จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นกระดูกผู้ใหญ่ จำนวน 2 คนและกระดูกเด็กอายุต่ำ 10 ปี 1 คน และมีภาชนะดินเผา 3 ใบ วางซ้อนอยู่ใต้กะโหลกและมีภาชนะใบใหญ่วางทับอยู่ข้างบน 1 ใบ รูปแบบภาชนะดินเผามีลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับแหล่งอื่น ๆ ที่พบ คือมีลักษณะเป็นทรงถาดตกแต่งด้วยการเคลือบน้ำโคลนสีแดง 1 ใบ ภาชนะก้นลึกอีก 2 ใบ วางครอบอยู่ด้านบน มีภาชนะทรงกลมพร้อมฝาปิดและชามดินเผาขนาดเล็ก 1 ใบ เชื่อว่าน่าจะใช้สำหรับใส่อาหารอุทิศให้กับผู้ตาย จากหลักฐานทางโบราณคดีสรุปโดยรวมว่าแหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีความสำคัญต่อคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของการตั้งชุมชนในท้องถิ่นของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และเชื่อว่าพื้นที่ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีมนุษย์อาศัยอยู่มานาน โดยเฉพาะแห่งนี้มีอายุประมาณ 2,500 – 3,000 ปีมาแล้ว ซึ่งแหล่งที่บ้านเมืองบัวเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มากพอที่จะพัฒนาเป็นแหล่งพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งให้ประชาชนได้ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยก่อนประวัติศาสตร์

การเดินทางเข้าสู่แหล่ง โบราณคดีบ้านเมืองบัว อยู่ห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ดประมาณ 54 กิโลเมตร โดยเดินทางผ่านอำเภอดุสิตบุรีพิมาน – อำเภอเกษตรวิสัย ไปตามเส้นทางออกไปทางอำเภอสวรรภูมิประมาณ 3 กิโลเมตรเลี้ยวขวาไปตามถนน เร่งรัดพัฒนาชนบทเข้าสู่บ้านเมืองบัวประมาณ 8 กิโลเมตร ด้วยถนนลาดยางตลอดเส้นทางและสามารถเดินทางได้ตลอดทั้งปี

ผาน้ำย้อย (พุทธรูทยานอีสาน) ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย เป็นผานหินขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำไหลและซึมตลอดปีอยู่บนภูเขาเขียว แบ่งพรมแดนระหว่างอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ เป็นป่าไม้เนื้อแข็งนานาชนิด มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น หมูป่า เก้ง กวาง ไก่ป่า ผาน้ำย้อยอยู่สูงจากระดับพื้นดิน 200 เมตร และสูงกว่าระดับน้ำทะเล 380-500 เมตร บนเขาลูกนี้มี วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม มีเนื้อที่ 2,500 ไร่ โดยมีพระอาจารย์ศรีมหาวิโร ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ภายในบริเวณมี พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่องค์หนึ่งของประเทศไทย

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนผาน้ำย้อย ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมุกดาหาร กำแพงนี้จะทำให้เกิดสวนสัตว์เปิด พระมหาเจดีย์นี้ออกแบบโดยกรมศิลปากร เป็นสีขาวตกแต่งลวดลาย กระจ่างด้วย สีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศสร้าง ในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ใช้ทองคำหนัก 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม ดำริสร้างโดยหลวงปู่ศรีมหาวิโร เป็นเจดีย์รูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์พระบรมสารีริกธาตุ การจัดสร้างใช้ศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปกรรมไทย จีน และยุโรป ใช้เทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ตกแต่งด้วยการหล่อเรซินปิดทอง งดงามอลังการ ใช้งบประมาณก่อสร้างกว่า 1,500 ล้านบาทงบประมาณที่ได้ทั้งหมดมาจากเงินบริจาคด้วยศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น หลังจากที่การก่อสร้างเริ่มแล้วเสร็จประมาณร้อยละ 80 เนื่องจากปรากฏความสวยงามที่หาชมได้ยากในสิ่งปลูกสร้างในยุคปัจจุบัน ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนอยู่มิได้ขาด ยิ่งเป็นช่วงเทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจนต้องรอคิวที่จะขึ้นกราบพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งประดิษฐานอยู่บนชั้นที่ 6 ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ความมีชื่อเสียงขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ไม่ว่าจะเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความสวยงามของศิลปะการก่อสร้าง การตกแต่ง ล้วนดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง ภายในพระมหาเจดีย์มีทั้งหมด 6 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงกว้างใหญ่โอ้อ่าใช้เป็นห้องเอนกประสงค์ และประชุม
บำเพ็ญบุญ

ชั้นที่ 2 เป็นศาลาประชุมสงฆ์ ผนังติดตั้งรูปพระพุทธรูปประวัติ

ชั้นที่ 3 เป็นชั้นอุโบสถและประดิษฐานรูปพระคณาจารย์ ปราชญ์อีสานในอดีต เป็นรูปเหมือนสลักหินอ่อนและหุ่นรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ชั้นที่ 4 เป็นชั้นชมวิว ชมทัศนียภาพรอบภูเขาเขียว

ชั้นที่ 5 เป็นชั้นพิพิธภัณฑ์

ชั้นที่ 6 เป็นชั้นสูงสุดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

การเดินทาง ไปตามเส้นทางสายร้อยเอ็ด-อำเภอโพนทอง-อำเภอหนองพอก ระยะทาง 80 กิโลเมตร จากตัวเมืองร้อยเอ็ด ตามทางหลวงหมายเลข 2044 และ 2136

บทที่ 3

ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตในการศึกษารั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตในการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตของพื้นที่
 - 1.2 ขอบเขตของเนื้อหา
 - 1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา
2. วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย โดยแบ่งออกได้ 3 ข้อดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่

ในการศึกษารั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้สนามคือ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนผาน้ำน้อย ตำบลผาน้ำน้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ผสมกลมกลืนกับศิลปะแบบอีสาน ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ผู้วิจัยทำการศึกษารั้วิจัย เป็นไปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยแยกประเด็นศึกษารั้

2 ด้านดังนี้

ด้านศิลปกรรม ได้แก่

ศิลปกรรมด้านงานสถาปัตยกรรม

ศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม

ศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม

2.2 เพื่อศึกษาด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

ด้านการจัดการ

ระเบียบทางราชการ

ระเบียบเฉพาะพื้นที่ (ท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว) โดยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2549 เป็นต้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยแบ่งแยกข้อมูลฝ่ายเอกสารออกเป็น

5 ลักษณะ คือ

1.1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

1.1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม

1.1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว

ทางวัฒนธรรม

1.1.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.2 ข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Formal Interview) แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Informal Interview) แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรดังนี้

1.2.1 ประชากร หรือ บุคลากรผู้นำในการดำเนินการจัดการ ประกอบ

ด้วย 3 กลุ่มงาน คือ

กลุ่มประชากรทางวิชาการ ได้แก่ บุคลากรเจ้าหน้าที่กระทรวง
วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด 3 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยวและนันทนาการจังหวัดร้อยเอ็ด 2 คน
กลุ่มประชากรทางวัด ได้แก่ พระสงฆ์ แม่ชี จำนวน 5 รูป
กลุ่มฆราวาส ได้แก่ ญาติโยม ศิษย์วัด ผู้ดูแลวัด จำนวน 10 คน

1.2.2 ผู้รู้ ประกอบประชากรตัวอย่าง ดังนี้

ปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผาน้ำย้อย 1 คน
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผาน้ำย้อย 1 คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนผาน้ำทิพย์ 1 คน
ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองพอกวิทยาคม 1 คน
ตำรวจ จากสถานีตำรวจภูธรบ้านโคกกลาง 4 คน

1.2.3 ผู้ร่วมในการวิจัย ประกอบด้วยประชากรตัวอย่าง ดังนี้

นักท่องเที่ยว โดยทำการสุ่มสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว จำนวน 20 คนที่
มาท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล และนำข้อมูลการสัมภาษณ์ดังกล่าวแบ่งแยกตามกลุ่ม
พื้นที่ และภูมิภาค เพื่อความหลากหลายของข้อมูล

ผู้ประกอบการ ได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า ในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 20 คน

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล
ในการสัมภาษณ์บุคลากรดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Formal Interview) จะใช้สัมภาษณ์
บุคลากรทั้งหมด 7 กลุ่ม ประกอบด้วย

1.1 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้นำ
ในการจัดการ

1.2 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์
ผู้ดำเนินการในการก่อสร้าง

1.3 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 3 ใช้สัมภาษณ์ผู้รู้กลุ่มทางวัด

1.4 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 4 ใช้สัมภาษณ์ผู้รู้

กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น

1.5 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 5 ใช้สัมภาษณ์ผู้ร่วม

กลุ่มนักท่องเที่ยว

1.6 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 6 ใช้สัมภาษณ์ผู้ร่วม
กลุ่มผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า

1.7 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ชุดที่ 7 ใช้สัมภาษณ์ผู้ร่วม
กลุ่มผู้ร่วมในการจัดการ

2. แบบสัมภาษณ์ชนิดที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)
จะใช้สัมภาษณ์บุคลากร ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำในการ
ดำเนินการจัดการ จำนวน 1 ชุด

3. แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) จะใช้
ในการสังเกตบุคลากร ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการในการก่อสร้าง

4. แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) จะใช้
ในการสังเกตบุคลากร ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการในการก่อสร้าง

รวมเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทั้งหมด 10 ชุด เมื่อได้ข้อมูลการสัมภาษณ์
ในแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายในการวิจัย
ครั้งนี้

1.3 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.3.1 กล้องถ่ายรูป

1.3.2 สมุดบันทึก

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านองค์ประกอบทางวัฒนธรรม คือ ด้านศิลปกรรม
สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และบุคลากรทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2 วิเคราะห์ด้านการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ชั้นนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยได้นำเอาองค์ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากการศึกษาเอกสาร เพื่อใช้ในการปูพื้นฐานก่อนการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย สามารถแยกประเด็นศึกษาได้ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม
2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านประติมากรรม
3. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านจิตรกรรม

ด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล หมายถึง ศิลปะอันเป็นสุนทรียศาสตร์ ซึ่งโดยปกติมักจะรวมเรียกว่า ศิลปะและวัฒนธรรมบ้าง เป็นงานด้านสุนทรียศาสตร์บ้าง แต่ไม่ว่าจะใช้ภาษาคำใด ในความหมายก็คือการแสดงออกในงานฝีมือที่ให้ความงดงามทางอารมณ์ความรู้สึกแขนงต่าง ๆ เพราะมนุษย์มีจิตวิญญาณ ในการรักสวยรักงามและสามารถเนรมิตสร้างสรรค์ตกแต่งได้เป็นพิเศษ

ศิลปะเกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีพื้นฐานมาจากอารมณ์ที่ล้ำลึก ความรู้สึกซึ่งความคิดที่แปลกใหม่ ทักษะที่ชำนาญ ประณีต ให้คุณค่าต่อผู้ที่ได้สัมผัสงานศิลปะที่เป็นรูปธรรม

ในส่วนงานที่เกี่ยวกับการสร้างงานเป็นวัตถุ บางครั้งเรียกรวมว่า ศิลปกรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความประณีต เพื่อประโยชน์ทางความงาม ทำให้อารมณ์ดี มีจิตใจผ่องใส ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เช่น ภาพเขียน พานแว่นฟ้า โบราณวัตถุ ผู้พระธรรม ธรรมาสน์ พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร ศาลา หอไตร เจดีย์ มณฑป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2545 : 24 - 25) โดยปกติงานศิลปะแยกออกได้เป็นสาขาใหญ่ ๆ คือ

งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ การก่อสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ โบสถ์วิหาร พระเจดีย์ ฯลฯ

งานประติมากรรม ได้แก่ การแกะสลักเป็นรูปปั้นบ้าง แกะหิน หรือหล่อโลหะ เช่น รูปปั้นอนุสาวรีย์ต่าง ๆ หรือพระพุทธรูป เป็นต้น

งานจิตรกรรม คือ การวาดภาพ เขียนภาพ ซึ่งอาจเป็นงานลายเส้น หรือแต้มสี (นิคม มุสิกคามะ. 2545 : 54)

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม

ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียด เรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม ได้ดังนี้

มูลเหตุแห่งกำเนิดสถาปัตยกรรมไทย

สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะพิเศษ และมีความแตกต่างกับแบบอย่างของต่างประเทศ ซึ่งสาเหตุสำคัญหลายประการที่ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมไทยมี 6 ประการ คือ (กรมศิลปากร. 2548 : 39 - 41)

1. ภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของประเทศไทยตามธรรมชาติมีสภาพที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ถึงแม้จะอยู่ในแถบเดียวกัน เป็นสถานที่ที่มีชัยภูมิดี มีเนื้อที่กว้างขวาง โดยมีภูเขาสูงล้อมรอบสามด้าน ส่วนกลางเป็นที่ราบมีแม่น้ำใหญ่หลายสายผ่านกลางประเทศ เหมาะแก่การเพาะปลูก ทิศใต้มีฝั่งทะเลยาวตลอดรอบแหลม การประมงจึงเป็นอาชีพอย่างหนึ่งตามลักษณะธรรมชาติที่อำนวย ทำให้ชนชาติไทยอยู่ดีกินดีอย่างสมบูรณ์พูนสุข

2. วัตถุก่อสร้าง วัตถุที่ใช้สำหรับก่อสร้างอาคารในประเทศไทย เป็นวัตถุก่อสร้างที่หาและทำได้เองในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ เช่น หิน ทราย หินปูน สีลาแลง ไม้ชนิดต่าง ๆ กระเบื้องและดินเผาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ยังมีโลหะอีกบางอย่างที่ใช้ประกอบการก่อสร้างอาคารดังที่ปรากฏค้นพบจากโบราณสถาน เช่น ดินเผา ทองแดง เงินและตะกั่ว ไทยรู้จักใช้โลหะมาแล้วช้านาน ในการหล่อพระพุทธรูปทำเครื่องใช้ด้วยทองเหลืองหรือสัมฤทธิ์ ส่วนวัตถุจำพวกที่ใช้ในการตกแต่งอาคารทั้งภายในและภายนอกนั้นมีสี กระจก ทองคำเปลว เงิน และเครื่องเคลือบดินเผา งานก่ออิฐถือปูน ช่างไม้ ปั้นปูน ประดับมุก ประดับกระจก และปิดทองล่องชาด เป็นต้น

3. ดินฟ้าอากาศในประเทศไทย เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับอาคารแบบไทย ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้

4. ศาสนา ชนชาติไทยนับถือพุทธศาสนา ด้วยความเลื่อมใสอย่างมั่นคงตลอดมา มีจิตใจไม่แต่ทางกุศล รู้จักเหตุรู้จักผล โดยถือตามหลักพุทธศาสนา จนเป็นลักษณะที่นับถือกันโดยทั่วไปเป็นแบบอย่างประจำชาติไทยสืบมา

5. สังคม ชนชาติไทยเคยเป็นชาติใหญ่มีอารยธรรม วัฒนธรรมเจริญรุ่งเรืองมาแล้วแต่สมัยก่อน

6. ประวัติศาสตร์ ของชนชาติไทยปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวและขยายตัวอยู่ตลอดเวลา ประวัติศาสตร์จึงเต็มไปด้วยยุทธนาการวีรกรรมอันสูงเด่นควรแก่การเป็นเยี่ยงอย่างที่ดีเลิศของชนชาติไทยทุก ๆ สมัย

สถาปัตยกรรม หมายถึง ลักษณะอันสร้างสรรค์อันเกิดจากการออกแบบสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ การสร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ของบุคคล เช่น เจดีย์ รูปปั้น รูปเคารพ หรือประติมากรรมแบบพิเศษ หรือสร้างเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยของมนุษย์ ในรูปแบบและขนาดต่างกัน (กรมศิลปากร, 2547 : 222)

สถาปัตยกรรมเกิดจากภูมิปัญญาในการออกแบบ คือการจัดองค์ประกอบหลายสิ่งมาสร้างสรรค์เป็นอาคาร สิ่งก่อสร้าง และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสนองวัตถุประสงค์ และประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เป็นที่พนักอาศัย ทำพิธีกรรม อนุสรณ์สถาน อาคารและสิ่งก่อสร้างที่ปรากฏจะแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ออกแบบ เนื่องจากผู้ออกแบบนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในมโนคติของสิ่งที่จะสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพและทางวัฒนธรรม นำมาผสมผสานกับจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใช้สอยได้อย่างลงตัว

ในการสร้างงานทางสถาปัตยกรรมแม้บางส่วนจะเป็นเรื่องของเทคนิควิธีและวัสดุ แต่สิ่งที่ผู้ออกแบบสร้างสรรค์ออกมานั้น จะไม่ขาดมุมมองในด้านสุนทรีย์ ในการดูชิ้นงานทางสถาปัตยกรรมจึงมีความจำเป็นในการรู้ถึงการวางผัง ขนาด สัดส่วน รูปทรง เทคนิควิธี ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ที่จะสร้างความรู้สึกรวมกัน ให้สัมพันธ์ไปกับสิ่งที่ผู้สร้างต้องการ

ในส่วนของวัสดุที่นำมาประกอบเป็นงานสถาปัตยกรรม ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสภาพแวดล้อม เนื่องจากมนุษย์จะนำเอาวัสดุที่มีอยู่ในบริเวณรอบ ๆ หรือใกล้เคียงมาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ในงานสถาปัตยกรรมไทยโบราณมีทั้งเรือนไม้ เรือนแพ อาคารก่ออิฐก่อปูน ในภาคอีสานสมัยโบราณนิยมใช้หินในการก่อสร้าง ในการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่นแต่ละวัฒนธรรมจะมีเทคนิควิธีที่แตกต่างกันไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545 : 36 - 37)

สถาปัตยกรรม (Architecture) เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการก่อสร้าง สิ่งก่อสร้าง อาคาร ที่อยู่อาศัยต่าง ๆ การวางผังเมือง การจัดผังบริเวณ การตกแต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานศิลปะ ที่มีขนาดใหญ่ต้องใช้ผู้สร้างงานจำนวนมาก และเป็นงานศิลปะ ที่มีอายุยืนยาว สถาปัตยกรรม เป็นวิธีการจัดสรรบริเวณที่วางให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และศิลปะ ความงาม และคุณค่าของสถาปัตยกรรม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1. การจัดสรรบริเวณที่วางให้สัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
2. การจัดรูปทรงทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และสิ่งแวดล้อม
3. การเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกลมกลืน

สถาปัตยกรรมแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. ชนิดที่สร้างขึ้นเพื่อให้มนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่ หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อาคาร บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร ศาลา ฯลฯ

2. ชนิดที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่น ๆ เช่น อนุสาวรีย์ เจดีย์ สะพาน เป็นต้น ผู้สร้างสรรคงานสถาปัตยกรรม เรียกว่า สถาปนิก (Architect)

คุณสมบัติของสถาปัตยกรรมทั่วไป

สถาปัตยกรรมมีลักษณะพื้นฐานเป็น 3 มิติ คือ มีความกว้าง ความสูง และความลึก ซึ่งจะเกิดประโยชน์ในการออกแบบที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และประโยชน์ในการใช้สอยภายในอาคารนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะที่เป็นทั้ง โสดและทัศน ทำให้บทบาทของการจัดส่วนสัดมีความสำคัญมาก

สถาปัตยกรรมที่ดีที่สุดมิได้เกี่ยวกับการตกแต่ง แต่เกี่ยวข้องกับสัดส่วนและปริมาตร ซึ่งออกแบบและก่อสร้างโดยช่างศิลป์หรือช่างประณีตศิลป์ เช่น ไมเคิลแองเจโล ฯลฯ แต่ปัจจุบันสถาปัตยกรรมเปรียบเสมือนโครงสร้างเกลี้ยง ๆ สถาปัตยกรรมเป็นงานศิลปะที่สัมผัสได้ด้วยตา และในแวดวงทัศนศาสตร์มีส่วนประกอบซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า Rational Sphere ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสียงด้วย เพราะฉะนั้นสถาปัตยกรรมจึงได้รับยกย่องว่าเป็นงานทัศนศิลป์ที่มีองค์ประกอบที่สลับซับซ้อนและยุ่งยากในการวิพากษ์วิจารณ์ที่สุด เพราะสถาปัตยกรรมที่ดีไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อปลุกอินทรีย์สัมผัสในด้านความงาม หากแต่จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้สอยเป็นสำคัญ (กรมศิลปากร. 2547 : 201-202)

เทคนิคการก่อสร้าง

โดยปกติการก่อสร้างนั้นขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่สืบทอดกันมา ในประวัติศาสตร์ ปัจจุบันกระบวนการในการก่อสร้างสามารถแยกแนวทางออกเป็น 5 แบบ คือ (กรมศิลปากร. 2547 : 211)

1. การสร้างสรรค์การก่อสร้าง คือเป็นความจำเป็นในการศึกษารูปแบบจากประสบการณ์ในอดีต วัฒนธรรม และฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

2. การออกแบบอาคาร โดยปกติจะต้องทำตามแบบที่สถาปนิกออกแบบไว้ ซึ่งการออกแบบทั่วไป สถาปนิกจะยึดแนวคิดขั้นสูงโดยพิจารณาวัสดุ ผู้สร้างและความชำนาญของช่างเป็นหลัก

3. การก่อสร้างอาคาร เป็นกระบวนการสืบทอดประสบการณ์ และการสร้างสรรค์ทางศิลปะไปยังนักศึกษารุ่นต่อไป จะได้เรียนรู้และพัฒนาประสบการณ์ให้เกิดความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4. เทคนิคเฉพาะ เช่น การเข้าลิ้นไม้ การยึดของหิน การตกแต่ง การยึดด้วยสลักไม้ เป็นเทคนิคพิเศษ ที่จะต้องอาศัยความชำนาญของงานช่างสิบหมู่หรืองานวิศวกรรมเป็นการเฉพาะไม่ควรผูกขาดความรู้เช่นที่กล่าวนี้จนทำให้เกิดการสูญหาย

5. การสืบทอดความรู้ ในด้านการก่อสร้าง ควรจะได้มีการฝึกช่างเทคนิคสาขาต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาฝีมือให้มีความก้าวหน้า ฉะนั้นการก่อสร้างนอกจากเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแล้วจะต้องคำนึงถึงการสืบทอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาคน

ภาพประกอบ 1 ภาพสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านประติมากรรม

ประติมากรรม (Sculpture) ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาละติน (Sculpere) หมายถึง การแกะสลัก (to Carve) คือศิลปะสร้างสรรค์รูปแบบหรือตัวแทนนามธรรม ทั้งในรูปแบบประติมากรรมลอยตัว เช่น งานที่ตั้งเป็นอิสระทั่วไป หรือประติมากรรมนูนต่ำ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช. 2545 : 31)

งานประติมากรรมไทยทั่วไป หมายถึง รูปภาพที่เป็นรูปร่างปรากฏแก่สายตาสามารถสัมผัสได้โดยตรงด้วยการจับต้องซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยวิธีการปั้น หล่อ แกะสลัก เป็นต้น เพื่อตอบสนองความเชื่อ ความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจ รวมไปถึงการดำรงชีวิต ทั้งส่วนบุคคลและชนในสังคมไทยเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกรักนึกคิดประสบการณ์ ค่านิยมที่ได้รับ จากสิ่งแวดล้อมและได้แสดงออกมาเป็นงานประติมากรรมอันเป็นสัญลักษณ์ประจำชนชาตินั้น ๆ

นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง ศิลปะแห่งการแกะสลักหรือการตกแต่งวัตถุที่แข็งหรือวัสดุที่มีปริมาตร เพื่อให้เห็นภาพ 3 มิติ (Three - Dimensional) คือมีปริมาตรกว้าง หนา และลึก เพื่อเลียนแบบธรรมชาติและจินตนาการที่ต้องการ การทำประติมากรรมเป็นที่แพร่หลายทั่วโลกในทุกอารยธรรม นับตั้งแต่ยุคศิลปะประวัติศาสตร์สืบต่อมาจนปัจจุบัน ประติมากรรมมีรูปแบบหลักอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ภาพยืนอย่างอิสระรอบด้าน (Free - Standing Sculpture in the Round Relief)
2. ภาพจำหลักนูน (Bas - Relief) เพื่อออกแบบบนแผ่นเรียบ หรือมีภาพว่างเปล่า

เป็นฉาก

ในภาพรวม ๆ แล้วรูปแบบประติมากรรมมักจะทำให้ความสำคัญกับภาพบุคคลในอิริยาบถต่าง ๆ เป็นหลัก

วัสดุและเทคนิค

วัสดุที่นิยมนำมาใช้ในการแกะประติมากรรม ประกอบด้วยดินเหนียว (Clay) ไม้ (Wood) หิน (Stone) ขี้ผึ้ง (Wax) ปูนขาว (Plaster) งาช้าง (Ivory) กระดูก (Bone) หรือการผสมผสานวัสดุต่าง ๆ วัสดุประเภท Plastic เช่น ดินเหนียว ขี้ผึ้ง หรือปูนขาว นิยมตกแต่งขูดขีดด้วยมือหรือใช้เครื่องมือทำหุ่น และเครื่องขูด (Spatula) ประติมากรรมดินเหนียวจะมั่นคงต้องนำไปเผาเผา บางครั้งเรียกว่า เครื่องปั้นดินเผา (Terra - Cotta) และเป็นประติมากรรมพื้นฐานมาแล้วตั้งแต่ยุคโบราณ

ไม้ หิน หรือวัสดุแข็งอื่น ๆ ใช้ตัวค่อย ๆ แกะ (Chisel) ออกทีละน้อยจนเป็นภาพโกลนแล้วดูด้วยมีด (Rasp) เลื่อย (Saws) ทรายทราย (Sand - Stone) และสว่าน (Drill) ขัดผิวไปตามจุดต่าง ๆ ผิวภายนอกประติมากรรมจะได้รับการอนุรักษ์ด้วยน้ำมันหรือขี้ผึ้ง หรืออุดจุดพรุนด้วยขี้ผึ้ง ดินเหนียว หรือปูนขาว ส่วนการแกะสลักหินนิยมแพร่หลายในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ในศตวรรษที่ 19 โดยเครื่องมือทำพิเศษที่เรียกว่า Pointing คือกระบวนการจำลองหรือการพิมพ์ซ้ำประติมากรรมโลหะ (Metal Sculpture)

คือกระบวนการเทโลหะให้ไหลเข้าสู่บ่ (Pouring) ในหุ่นที่เตรียมไว้ หุ่นโดยปกติจะมีการเตรียมไว้จนเป็นที่พอใจของประติมากรแล้วพอกด้วยขี้ผึ้ง แต่งงานผิวงดงาม หลังจากนั้นจึงเอา

ดินเหนียวพอกชั้นเป็นเปลือกนอกเมื่อเอาโลหะ เช่น สำริด ทองแดง เงิน หรือทองคำ ที่เผาจนเหลวเข้าไปแทนที่ ปล่อบจนเย็นแล้วหรือเอาเปลือกและหุ่นออก จะเหลือแต่ประติมากรรมโลหะที่ต้องการ

ปัจจุบันมีการผลิตวัสดุหลายรูปแบบเพื่อหล่อประติมากรรม จนกลายเป็นประติมากรรมงานที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะแพร่หลายมากในยุโรปและเอเชีย

ประวัติการจัดทำประติมากรรม

ประติมากรรมที่รู้จักกันในยุคแรกเริ่มของอารยธรรมโลก นิยมทำเป็นรูปบุคคลขนาดเล็ก รูปสัตว์ด้วยงาช้าง กระดูก และเขาสัตว์ หรือรูปปั้นดินเผาตุ๊กตาสัตว์แบบต่าง ๆ ซึ่งมีอายุย้อนหลังไปก่อนประวัติศาสตร์ เช่นยุคหิน หรือยุคหินเก่า (Paleolithic) เมื่อ 20,000 - 30,000 ปีมาแล้ว ภาพประติมากรรมในยุคประวัติศาสตร์จากอดีตถึงปัจจุบันได้มีการพิมพ์เอกสารออกเผยแพร่เป็นพิเศษในวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะของประเทศต่าง ๆ

ปัจจุบันประติมากรรมได้รับการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของที่หมายตา (Landmark - Monument) ประกอบในการตกแต่งภูมิทัศน์ของเมือง เป็นทั้งภาพบุคคลธรรมดา ภาพวีรบุรุษ หรือประติมากรรมตกแต่ง ที่ผู้รับผิดชอบเมืองถือเป็นภาระในการดำเนินงาน

ลักษณะของประติมากรรมไทย

ในประเทศไทยมีประติมากรรมตามวัดวาอารามต่าง ๆ ค่อนข้างมาก คือพระพุทธรูปที่กราบไหว้บูชา ประติมากรรม คือรูปภาพที่มีรูปทรง มีปริมาตรปรากฏแก่สายตาที่เกิดจากการปั้น การหล่อ การแกะสลักเป็นรูปภาพแบบต่าง ๆ

งานประติมากรรมของไทยนั้นได้มีการสืบทอดต่อกันมายาวนานนับพัน ๆ ปี โดยเฉพาะรูปเคารพในศาสนาและภาพเทพปฏิมาในรูปแบบต่าง ๆ ในศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาที่คนไทยรู้จักกันมากนั้น คือเรื่องราวในพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็นยุคสำคัญ 2 ยุค คือ

1. ประติมากรรมยุคก่อนสุโขทัย ได้แก่ บรรดาประติมากรรม เช่น เทวรูป พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ และพระพิมพ์หรือลวดลายปูนปั้นชั้นประดับฐาน อาคาร เจดีย์ วิหาร และศาสนสถานอื่น ๆ

2. ประติมากรรมไทย ได้แก่ งานสร้างประติมากรรมในพุทธศาสนาเช่นเดียวกันแต่นิยมหล่อด้วยโลหะมากกว่าการแกะสลักด้วยหิน หรือปูนปั้น

งานประติมากรรมไทย (Sculpture) หมายถึง งานปั้นที่มีรูปทรงเป็นรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำโดยวิธีการปั้น หล่อ การแกะ หรือขุดขีด เป็นภาพคน สัตว์ ลวดลายตามแบบต่าง ๆ เช่น พรรณนาพฤกษา ตัวอักษร และลวดลายต่าง ๆ หรือเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับศาสนาบ้าง รูปบุคคลสำคัญบ้าง รูปเทวดาบ้าง โดยจำแนกประติมากรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ คือ

1. ภาพลอยตัว ดูได้รอบด้าน คือ ประติมากรรมที่หล่อหรือแกะหรือปั้น สามารถเห็นดูได้โดยรอบ เช่นรูปเทพเจ้า พระพุทธรูปลอยตัว อนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ รูปปั้นช้าง ม้า วัว

ควาย หรือรูปสัญลักษณ์ เช่น พระธรรมจักร พระแท่นพระศรีมหาโพธิ์ รูปประติมากรรมขนาดเล็กต่าง ๆ

ภาพประกอบ 2 ภาพประติมากรรมแบบลอยตัวบริเวณรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

2. ภาพแกะสลักตกแต่งแบบนูนสูง (High - Relief) ได้แก่ภาพแกะสลักเล่าเรื่องบนผนังฐานอาคารสถาปัตยกรรมขอมโบราณ ภาพเล่าเรื่องรอบ ๆ ฐานเทวาลัยเมืองด้ขุระโท - บุโรพุทโธ หรือลายรูปปั้นแบบต่าง ๆ ที่ภาพปั้นลอยตัวสูงจากผนังฉากด้านหลัง

ภาพประกอบ 3 ประติมากรรมแบบนูนสูงรูปเทวดาคือ โคมไฟรอบบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

3. ภาพแกะสลักตกแต่งแบบนูนสูง (High - Relief) เป็นภาพแบบเดียวกับข้อ 2 พบมากตามฐานเจดีย์ วิหาร หรืออนุสาวรีย์แบบต่าง ๆ

4. ภาพประติมากรรมแบบซুদ্ধิก (Ineisc) เป็นงานซুদ্ধกลงไปในเนื้อวัตถุ มีลักษณะแบบเดียวกับงานจิตรกรรมฝาผนัง เป็นที่นิยมมากในศิลปะแบบ โรมันสมัยโบราณ ฯลฯ

ลักษณะงานประติมากรรมไทย แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. งานประติมากรรมที่มีลักษณะเป็นรูปทรงลอยตัว (Sculpture in the Round) งานสร้างสรรค์รูปทรงในลักษณะ เช่น เป็นการสร้างทำรูปภาพให้เกิดขึ้นจากส่วนฐานซึ่งรองรับอยู่ทางคอนล่างรูปทรงของงานประติมากรรม อาจแสดงรูปแบบที่แลดูได้ทุกด้าน หรือแสดงทิศทาง และการเปลี่ยนน้ำหนักลงสู่ฐานงานประติมากรรมไทยที่มีลักษณะเป็นรูปทรงลอยตัวนี้ ตัวอย่างพระพุทธรูปเทวรูปต่าง ๆ เช่น รูปพระนารายณ์ทรงปืน ที่หน้าพระที่นั่งพุทไธยสวรรค์ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และรูปนางธรณีบีบมวยผม หน้ากระทรวงยุติธรรม กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2. งานประติมากรรมที่มีลักษณะเป็นรูปทรงแบบราบมีพื้นรองรับ (Sculpture in the Relief) งานสร้างสรรค์รูปทรงประติมากรรมเช่นนี้ เป็นการสร้างและนำเสนอ รูปทรงแต่จำเพาะด้านใดด้านหนึ่งให้ปรากฏแก่ตา โดยลำดับรูปทรงต่าง ๆ ลงบนพื้นราบซึ่งรองรับ อยู่ทางด้านหลังแห่งรูปทรงทั้งปวงเคลื่อนไหวและทิศทางของรูปภาพอาจกระทำได้ในทางราบขนานไปกับพื้นผิว

ระนาบของพื้นหลังงานประติมากรรมในลักษณะนี้ แสดงรูปทรงและเนื้อหาให้ ปรากฏเห็นได้จำเพาะ แต่เพียงด้านเดียว ตัวอย่างเช่น รูปภาพปั้นปูนเรื่องเรื่องทศชาติชาดก ที่วัดไล อำเภอนาทอง จังหวัด ลพบุรี ลวดลายไม้บานประตูพระวิหารพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

3. งานประติมากรรมที่มีลักษณะเป็นรูปทรงจมอยู่ในพื้น (Sculpture in the Mcise) งานประติมากรรมลักษณะเช่นที่ว่าเป็นผลอันเกิดแต่การสร้างสรรครูปทรงต่าง ๆ ให้ปรากฏ และมีอยู่ในพื้นที่รองรับอยู่นั้น งานประติมากรรมจึงมีลักษณะเป็นทั้งรูปภาพที่เกิดขึ้นด้วยเส้นขีดเป็น ทางลึกลงในพื้น (Incise Line) อย่างหนึ่ง กับรูปภาพซึ่งเกิดขึ้น โดยการเจาะหรือฉลุส่วนที่เป็นพื้นออก (Craving) ให้คาไว้แต่ส่วนที่เป็นรูปภาพงานประติมากรรมลักษณะดังกล่าว เป็นการนำเสนอรูปแบบ และเนื้อหาให้ปรากฏและแลเห็นได้จำเพาะแค่ด้านเดียว เช่นเดียวกับงานประติมากรรมลักษณะที่กล่าว มาแล้วในข้อ 2 ตัวอย่างเช่น ภาพลายเส้นในรอยพระพุทธรบาทสัมฤทธิ์สมัยสุโขทัย ปัจจุบันอยู่ใน พิพิธภัณฑ์สถานกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตัวอย่างงานประติมากรรมที่สร้างทำด้วยวิธีขีดเส้นเป็นทางลึกลงไป ในพื้นรูปภาพหนึ่งใหญ่ สลักเป็นตัวละครในเรื่อง รามเกียรติ์ นี้เป็นตัวอย่างทำงานประติมากรรมที่มี รูปทรงจมอยู่ในพื้น โดยการฉลุหรือเจาะส่วนพื้นออกทิ้ง เหลือไว้แค่ส่วนที่เป็นรูปภาพ

อนึ่งงานประติมากรรมไทย นอกเสียจากลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ในแต่ละข้อข้างต้น นี้แล้ว ยังมีงานสร้างสรรค์รูปทรงที่ว่าเป็นงานประติมากรรม ได้อีกลักษณะหนึ่ง คืองานประติมากรรม ลักษณะที่เป็นสิ่งห้อยหรือแขวน (Mobile) เช่นรูปพวงปลาตะเพียนสานด้วย ไบลาน ทำเป็นเครื่องห้อย รูปพวงกระจับ ทำด้วยเศษผ้าใช้แขวน รูปพวงกลางทำร้อยด้วยดอกไม้สด ใช้แขวนต่างเครื่องประดับ เป็นต้น

ประติมากรรม สามารถสร้างสรรค์ได้จากสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเกือบทั้งหมด กระบวนการที่กำหนดในการสร้างงานประติมากรรมได้ทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน และ มีความแตกต่างกันไปไม่มาก กระบวนการเหล่านี้ต้องใช้ความคิดและภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและจำแนกวัสดุ เพื่อให้เหมาะแก่ขนาดและลักษณะงานที่จะสร้าง ต้องคิดค้น ในการสร้างเครื่องมือเพื่อให้เหมาะกับวัสดุ ซึ่งทุกขั้นตอนต้องใช้ภูมิปัญญาและความชำนาญเป็น อย่างมาก ในศตวรรษที่ 20 ขอบข่ายของประติมากรรมได้ขยายกว้าง และมีเทคนิคต่าง ๆ มากมาย เช่น การเชื่อม การใช้เครื่องจักรกล มีวัสดุใหม่ๆ อันเป็นผลมาจากการคิดค้นทางเทคโนโลยี เช่น การใช้วัสดุสังเคราะห์ การใช้หลอดนีออน

สำหรับคุณค่าทางด้านประติมากรรม พิจารณาได้จากองค์ประกอบหลายประการ คือ วัสดุ รูปทรง พื้นผิว ความตื้น ลึก หนา บาง ความเข้มของสี เทคนิควิธีการ การสร้างความ สะเทือนอารมณ์จากความนุ่มนวลอ่อนช้อย แข็งกระด้าง

งานประติมากรรมจึงเป็นหลักฐานประจักษ์ที่แสดงถึงความคิด ชีวิตความเป็นอยู่ได้ เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ในสังคม อุดมการณ์ ความเชื่อ ที่มีความ สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545 : 32 - 35)

ภาพประกอบ 4 งานประติมากรรมพระพุทธรูปที่มีลักษณะเป็นรูปทรงเกวียนและมีพื้นรองรับ (Sculpture in the Relief) บริเวณผนังของชั้นที่ 1

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านจิตรกรรม

จิตรกรรม หมายถึง ศิลปะการใช้ เส้น สี หรือรงกั้วัตถุที่ได้จากสิ่งมีชีวิตหรือจากการสังเคราะห์ แล้ววาด เขียนลงบนพื้นผิววัตถุเพื่อสร้างสรรค์ออกแบบภาพแสดงความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ หรือความคิดนามธรรมออกมา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545 : 26 - 29) นอกจากนี้จิตรกรรมยังหมายถึง ศิลปะในการเปลี่ยนแปลงสีและรายละเอียด (Texture) ของผิวพื้นด้วยการแต้มสีเป็นรูปร่างต่าง ๆ ศิลปะการป้ายสีจิตรกรรม พัฒนามาจากภาพเขียนบนผนังถ้ำสมัยแรกเริ่ม (Primitive) ในช่วงยุคก่อนประวัติศาสตร์ แล้วค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์มาจนถึงปัจจุบันงานจิตรกรรมสามารถดำเนินการได้สำเร็จโดยการผสมผสานสีดำ สีขาว และสีเทา บนผนังพื้นที่เหมาะสม เช่น บนแผ่นผ้า หรือบนผ้าใบ บนไม้ บนเหล็ก (โลหะ) บนปูน บนดินเหนียว ความเหมาะสมเพื่อสื่อให้เห็นหรืออธิบายเรื่องราวแบบต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างในเทคนิคการทำงาน เช่น

1. การเขียนสีแบบปูนเปียก (Fresco Painting)
2. การเขียนผนังปูนแห้ง (Tempera Painting)
3. การเขียนสีน้ำ (Watercolor Painting)

โดยปกติความรู้เกี่ยวกับความงามด้านจิตรกรรม จะแบ่งไว้ในบทความเกี่ยวกับการศึกษา ในศิลปะสกุลต่าง ๆ เช่น ศิลปะสกุลบิชองไดน์ ศิลปะอิสลามและสถาปัตยกรรม และศิลปะ ในประเทศต่าง ๆ ฯลฯ

จิตรกรรม (Painting) คือ ภาพที่ศิลปินแต่ละบุคคลสร้างขึ้นด้วยประสบการณ์ทาง สุนทรียภาพ และความชำนาญ โดยใช้สีชนิดต่าง ๆ เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น ฯลฯ เป็นสื่อกลางใน การแสดงออก ซึ่งเจตนาในการสร้างสรรค์ การสร้างงานจิตรกรรม จะสร้างบนพื้นราบเป็นส่วนใหญ่ เช่น กระจก ฝา แผ่นไม้ผนัง เพดาน ซึ่งศิลปินอาจเลือกเขียนภาพบุคคล พืช สัตว์ ทิวทัศน์ เหตุการณ์ เป็นต้น ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาพเหมือนจริง (Realism) แบบอุดมคติ (Idealism) แบบนามธรรม (Abstract) ตัวอย่างจิตรกรรมที่เป็นสากล เช่น ภาพของโมนาลิซา ของลีโอนาร์โด ดา วินชี ศิลปินชาวอิตาลี ส่วนเครื่องมือในการทำงานอาจใช้พู่กัน แปรง หรือเกรียง จิตรกรรม (Painting) จึงเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน การวาด และระบายสี เพื่อให้เกิดภาพ บรรลุ วิทยากรณ์ประภาส (1997) เป็นงานศิลปะที่มี 2 มิติ เป็นรูปแบบ ไม่มีความลึกหรือนูนหนา แต่สามารถเขียนลวงตาให้ เห็นว่ามีความลึกหรือนูนได้ ความงามของจิตรกรรมเกิดจากการใช้สีใน ลักษณะต่าง ๆ กัน

องค์ประกอบสำคัญของงานจิตรกรรม

1. ผู้สร้างงาน หรือ ผู้วาด เรียกว่า จิตรกร
2. วัสดุที่ใช้รองรับการวาด เช่น กระจก ฝา ผนัง ฯลฯ
3. สี เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงเนื้อหา เรื่องราวเกี่ยวกับผลงาน

งานจิตรกรรมเป็นงานศิลปะที่เก่าแก่ดั้งเดิมของมนุษย เริ่มตั้งแต่การขีดเขียนบนผนังถ้ำ บนร่างกาย บนภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ จนพัฒนามาเป็นภาพวาดที่ใช้ประดับตกแต่งในปัจจุบัน การวาดภาพเป็นพื้นฐานของงานศิลปะทุกชนิด ผู้สร้างสรรค์งานจิตรกรรม เรียกว่า จิตรกร (Painter) งานจิตรกรรม แบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. การวาดเส้น (Drawing) เป็นการวาดภาพโดยใช้ปากกา หรือดินสอ ขีดเขียนลงไป แพลก กิจเพียงฟู 2539บนพื้นผิววัสดุรองรับเพื่อให้เกิดภาพ การวาดเส้น คือ การขีดเขียนให้เป็นเส้น ไม่ว่าจะเส้นเล็ก หรือเส้นใหญ่ ๆ มักมีสีเดียวแต่การวาดเส้นไม่ได้จำกัดที่จะต้องมีสีเดียว อาจมีสี หลาย ๆ สีก็ได้ การวาดเส้น จัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะแทบทุกชนิด อย่างน้อย ผู้ฝึกฝน งานศิลปะควร ได้มีการฝึกฝนงานวาดเส้นให้เชี่ยวชาญเสียก่อน ก่อนที่จะไปทำงานด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. การระบายสี (Painting) เป็นการวาดภาพโดยการใช้พู่กัน หรือแปรง หรือวัสดุ
 อื่นๆ ระบายให้เกิดเป็นภาพ การระบายสี ต้องใช้ทักษะการควบคุมสีและเครื่องมือมากกว่า
 การวาดเส้น ผลงานการระบายสีจะสวยงาม เหมือนจริง และสมบูรณ์แบบมากกว่าการวาดเส้น

ลักษณะของภาพจิตรกรรมที่นิยมสร้างสรรค์ ขึ้นมีหลายลักษณะ ดังนี้ คือ

1. ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life) เป็นภาพวาดเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ หรือ วัสดุต่าง ๆ
 ที่ไม่มีการเคลื่อนไหว เป็นสิ่งที่อยู่กับที่
2. ภาพคนทั่วไป แบ่งได้ 2 ชนิด คือ
 - 2.1 ภาพคน (Figure) เป็นภาพที่แสดงกิริยาท่าทางต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยไม่เน้น
 แสดงความเหมือนของใบหน้า
 - 2.2 ภาพคนเหมือน (Portrait) เป็นภาพที่แสดงความเหมือนของใบหน้าของคน ๆ
 ใดคนหนึ่ง
3. ภาพสัตว์ (Animals Figure) แสดงกิริยาท่าทางของสัตว์ทั้งหลาย ในลักษณะ
 ต่าง ๆ
4. ภาพทิวทัศน์ (Landscape) เป็นภาพที่แสดงความงาม หรือความประทับใจ
 ในความงาม ของ ธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ของศิลปินผู้วาด ภาพทิวทัศน์ยังแบ่งเป็นลักษณะต่าง ๆ
 ได้อีก คือ
 - 4.1 ภาพทิวทัศน์ผืนน้ำ หรือ ทะเล (Seascape)
 - 4.2 ภาพทิวทัศน์พื้นดิน (Landscape)
 - 4.3 ภาพทิวทัศน์ของชุมชนหรือเมือง (Cityscape)
5. ภาพประกอบเรื่อง (Illustration) เป็นภาพที่เขียนขึ้นเพื่อบอกเล่าเรื่องราว หรือ
 ถ่ายทอดเหตุการณ์ ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยอาจเป็นทั้งภาพประกอบเรื่องในหนังสือ พระคัมภีร์
 หรือภาพเขียนบนฝาผนัง อาคาร สถาปัตยกรรมต่าง ๆ และรวมถึงภาพโฆษณาต่าง ๆ ด้วย
6. ภาพองค์ประกอบ (Composition) เป็นภาพที่แสดงความสัมพันธ์ของ
 องค์ประกอบของศิลปะ และ ลักษณะในการจัดองค์ประกอบ เพื่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ความ
 ต้องการของผู้สร้าง โดยที่อาจไม่เน้น แสดงเนื้อหาเรื่องราวของภาพ หรือ แสดงเรื่องราวที่มาจาก
 ความประทับใจ โดยไม่ยึดติดกับความเป็นจริง ตามธรรมชาติ ฯลฯ ชนิดนี้ ปรากฏมากในงาน
 จิตรกรรมสมัยใหม่
7. ภาพลวดลายตกแต่ง (Decorative Painting) เป็นภาพวาดลวดลายประกอบ
 เพื่อตกแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้ เกิดความสวยงามมากขึ้น เช่น การวาดลวดลายประดับอาคาร สิ่งของเครื่องใช้

ประเภทของจิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ภาพประเภทลายเส้น คือ Drawing ในภาษาอังกฤษ คือ การเขียนภาพบนวัสดุที่เรียบ
2. ภาพสีแบบเอกรงค์ คือ การเขียนสีหนักเบาแบบสีเดียว Monochrome Painting เช่น ลายลงรักปิดทอง ลายเส้น ฯลฯ
3. การเขียนภาพพหุรงค์ Polychrome คือ ภาพเขียนที่มีหลากหลายสีเป็นรูปทรงแบบต่างๆ ทำให้เห็นภาพเป็นจริงมากขึ้น ฯลฯ

ความงดงามของจิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมของไทยสมัยโบราณ เป็นความงดงามที่เด่นชัด

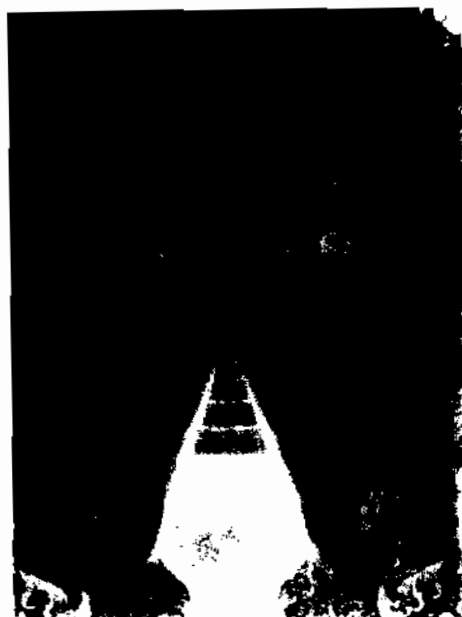
ประการแรก คือภาพการสื่อพุทธประวัติเป็นหลัก เพื่อโน้มนำพุทธศาสนิกชนให้ยึดมั่นในหลักพุทธศาสนาเป็นภาพเล่าพุทธประวัติเป็นหลัก หลังจากนั้นจะสอนเรื่องของนรกและสวรรค์ เป็นการเปรียบเทียบที่เข้าใจได้ง่าย

ประการที่สอง คือการจัดองค์ประกอบของเรื่องโดยถือเอาฉากสำคัญ เช่น พระพุทธองค์เป็นหลัก มีกองทัพมารเป็นองค์ประกอบแสดงให้เห็นถึงภาพการต่อสู้ระหว่างกองทัพมารและกองทัพธรรม

ประการที่สาม คือการให้สีสันที่หลากหลาย สดใส และผูกเรื่องเป็นชั้นตอน ดูได้ง่าย สัมพันธ์กัน ไปอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สี่ คือฝีมือของช่างศิลป์ (ปัจจุบันนิยมเรียกตนเองว่า จิตรกร - ศิลปิน) ที่ได้อุทิศความกล้าหาญและเสียสละเพื่อวาดภาพต่าง ๆ

ภาพประกอบ 5 ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สื่อถึงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาบนชั้นที่ 3

วัตถุประสงค์ในการพัฒนางานจิตรกรรม

ความมุ่งหมายในการเนรมิตงานจิตรกรรมนั้น จะแตกต่างจากงานสถาปัตยกรรมครั้งนี้ มุ่งเน้นความงามเป็นหลัก การใช้สอยเป็นรอง จิตรกรรมจำนวนมากเป็นเรื่องการสอนด้านศีลธรรม จริยธรรม หรืองานพิธีกรรมทางศาสนา และผลกระทบในการกระทำผิดจากประเพณีที่สืบทอดมา ในอดีต เช่นภาพนรก และสวรรค์ เป็นต้น

ปัจจุบันมีการจำแนกงานจิตรกรรมออกเป็นหลักใหญ่ 3 แบบ คือ

จิตรกรรม เป็นการอธิบายรูปแบบและมโนภาพที่เป็นรูปธรรมแทนการบรรยาย โดยอักษร เช่น การเขียนแบบทิวทัศน์ของเมือง และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

จิตรกรรม เป็นเครื่องมือในการสอนศีลธรรม จริยธรรม ให้คนเห็นบาปบุญคุณโทษ โดยการเขียน การแกะ การสลัก บนผนังในรูปแบบต่าง ๆ เรียกว่าจิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรม เป็นเรื่องการบรรยายภาพของจักรวาลอันกว้างใหญ่เกินกำลังที่มนุษย์จะอธิบายด้วยวาจาหรืออื่น ๆ ให้เข้าใจอย่างชัดเจน ฯลฯ (กรมศิลปากร, 2547 : 241 - 248)

คุณค่าของจิตรกรรม

เกิดจากการถ่ายทอดความคิดออกมาอย่างเหมาะสมด้วยการวางองค์ประกอบ ขนาดของภาพ การแบ่งภาพ จังหวะในการวางเส้น สี แสง เงา น้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นสี การสร้างภาพลวงตาให้เกิดอารมณ์คล้ายตาม และมีความเป็นลักษณะเฉพาะตัว คือความมีลักษณะเฉพาะตัวไม่ได้ลอกเลียนจากผู้อื่น ให้ผู้ได้เห็นเกิดอารมณ์คล้ายตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงาน

งานจิตรกรรมนอกจากจะให้ความงามด้านสี เส้น เงาแล้ว ยังมีเทคนิควิธีการสร้างงาน เช่น การวาดด้วยสีฝุ่น สีน้ำมัน สีถ่าน สีเทียน สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีอะคริลิก การวาดบนพื้นผิวของวัตถุ วาดให้สีซึมลงในเนื้อวัตถุ เช่น ภาพปูนเปียก การวางตำแหน่งของภาพ เช่น ที่บนถนน ด้านข้าง ด้านหุ้มกลอง เทคนิคให้แสงคดลงกระทบภาพบางส่วน เทคนิคการแบ่งภาพด้วยเส้น ด้วยธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ภูเขา ลำน้ำ เทคนิคการวาดภาพในหมู่ช่างเขียนของไทยต้องฝึกเทคนิค ตั้งแต่การฝึกร่างเส้น

ภาพประกอบ 6 ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สามารถหาชมได้บนชั้นต่าง ๆ ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

แบบแผนการฝึกเขียนภาพแบบศิลปะไทย

แบบแผนการฝึกเขียนภาพแบบศิลปะไทย แบ่งเป็น 4 หมวด คือ

1. หมวดกนก ถือเป็นแม่ลาย เพราะกนกเป็นต้นแบบในการผูกหลายต่าง ๆ

2. หมวดนารี คือการฝึกเขียนภาพมนุษย์ ภาพเทวดา นางฟ้า ภาพพระ ภาพนาง และภาพภาค โดยเริ่มฝึกเขียนจากใบหน้าก่อน ต่อมาจึงหัดเขียนทั้งตัวในท่าลีลาต่าง ๆ

3. หมวดกระบี่ คือการฝึกเขียนภาพที่ไม่ใช่มนุษย์ ได้แก่ อสูรพงศ์ วานรพงศ์ ภาพภากยักษ์ ถึง ซึ่งต้องจำลักษณะของภาพแต่ละตัว คั้งเครื่องหน้า มงกุฎ สีกาย หน้า ตา จมูก ปาก

4. หมวดคช คือการฝึกเขียนภาพสัตว์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักเป็นสัตว์หิมพานต์ อุปกรณ์ใช้ในการวาดของไทยใช้พู่กันต่างชนิดต่างขนาด เมื่อเขียนภาพลายโคแมนย่า แล้ว ต่อไปจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องสี สีหลักมี 3 สี ได้แก่ แดง เหลือง น้ำเงิน โดยมีสีขาวและสีดำเป็นตัวช่วยในด้านค่าน้ำหนักสี นอกจากนี้ยังมีเทคนิคในการปิดทองคำเปลว ลงบนภาพ ช่างไทยจะใช้ยางมะเดื่อเป็นตัวกลางช่วยผนึกแน่นทนนาน

การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏอยู่ในพระอุโบสถ พระวิหาร จะต้องใช้เทคนิค งานเขียนที่ต้องใช้ทั้งฝีมือและความอดทน เพราะการวาดภาพบนผนังเป็นแนวตั้งทำให้ยากในการวาด จะเป็นการวาดภาพบนผนังปูนแห้ง หรือบนปูนเปียก ผู้วาดต้องใช้ทั้งฝีมือ ความรวดเร็ว แม่นยำ ประกอบกับแรงศรัทธา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545 : 27 - 29)

ความรู้เกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่

ศิลปะสมัยใหม่ (New Age Art) ศิลปะสมัยใหม่ ตั้งแต่ กลาง พ.ศ.2300 เป็นต้นมาเป็นงานที่มีลักษณะเป็นสากล และเป็นแบบอย่างของแต่ละคน มากกว่าที่จะเป็นแบบอย่างศิลปะแห่งแคว้น ซึ่งเป็น แบบที่มีความแตกต่างกันจนยากที่จะกล่าวอย่างผิวเผินได้ วัสดุและเทคนิคใหม่ ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งผลผลิตของเครื่องจักรกล ได้สะท้อนไปสู่งานศิลปะ ทำให้รูปแบบของศิลปะมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน ความรู้ทางด้านจิตวิทยาและวิชาฟิสิกส์ได้จัดแจงรูปแบบความคิดของ ศิลปินที่มีต่อมนุษย์ และ โลกทางกายภาพขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถที่จะอธิบายให้เข้าใจอย่างง่าย ๆ ได้แม้ว่าแนวโน้มศิลปะหลาย แบบในสมัยพุทธศตวรรษที่ 25 จะได้พยายามลดคุณค่าแบบอย่างศิลปะส่วนตนไปบ้าง แต่แนวโน้มที่แพร่หลายไปนี้ก็นับหนักที่ความคิดริเริ่มเป็นสำคัญ ลักษณะ สำคัญของงานศิลปะสมัยใหม่ จึงเป็นปฏิกริยาที่ศิลปินแต่ละคนแสดงออกต่อ โลก รอบตัว การค้นหาอาณาจักรความฝันเพียงของแต่ละคน การสร้างโลกทัศน์ใหม่ ของตัวเองจากวัสดุ และเทคนิควิธีการที่แปลกใหม่ ไปจากเดิม เหล่านี้เป็นลักษณะ สำคัญของงานจิตรกรรม ประติมากรรมแห่งพุทธศตวรรษที่ 25 แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีความสนใจในศิลปวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และได้รับอิทธิพลจากศิลปะในแบบดั้งเดิมอีกด้วย

สรุปแล้วงานศิลปะสมัยใหม่ เป็นรูปแบบเฉพาะของศิลปินแต่ละคนเน้นความเป็นตัวของตัวเองของศิลปินแต่ละกลุ่มซึ่งมีมากมายหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีแนวคิด เทคนิค วิธีการที่แตกต่างกันออกไปอย่างหลากหลาย บ้างก็สะท้อนสภาพสังคม บ้างก็แสดงมุมมองบางอย่างที่แตกต่างออกไปบ้างก็แสดงภาวะทางจิตของศิลปิน และกลุ่มชน บ้างก็แสดงความประทับใจในความงามตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มีการนำเอาวัสดุอุปกรณ์แบบใหม่ ๆ รวมถึงเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ในการสร้าง สรรค์งานมากขึ้น การบริโภค หรือการสนับสนุนงานศิลปะ ไม่จำกัดอยู่ที่ชนชั้นสูง ชุนนาง หรือผู้ร่ำรวยเท่านั้น แต่ยังตอบสนองต่อประชาชนทั่วไปอีกด้วย ไม่เพียงแต่ รูปแบบที่หลากหลายทางศิลปะเท่านั้นที่เกิดขึ้น รูปแบบศิลปะสมัยดั้งเดิมก็ยังได้รับ ความนิยม และสืบทอดต่อกันมาจนถึงสมัยปัจจุบันด้วย

ลักษณะของเรซิน

เรซินหรือโพลีเอสเตอร์ เรซินเป็นพลาสติกชนิดหนึ่ง ปกติจะอยู่ในรูปของเหลวชั้นเหนียวเหมือนน้ำมันเครื่อง มีกลิ่นฉุน เรซินสามารถหล่อเป็นรูปต่างๆ ได้ตามแบบพิมพ์ โดยจะผสมกับเคมีบางอย่างเพื่อทำให้เกิดปฏิกิริยาแข็งตัวและเมื่อแข็งตัวแล้วจะไม่สามารถกลับคืนให้เหลวได้อีก ปัจจุบันเรซินนิยมใช้กันแพร่หลายมากทั้งในงานไฟเบอร์กลาส สีนค้ำกีฟชอป ตุ๊กตา เครื่องประดับ กระดุม ฯลฯ

วัสดุอุปกรณ์การทำเรซิน ส่วนแม่พิมพ์ มีส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ

1. ยางซิลิโคน มีลักษณะเหลวข้นเหมือนกาว เมื่อเติมตัวทำให้แข็งลงไปจะทำให้แข็งตัวคล้ายยาง แต่มีคุณสมบัติเหนียวกว่ายางธรรมชาติคือ รักษารูปทรงได้ดีกว่า ทนความร้อนได้สูงกว่า จึงเหมาะสมที่จะนำมาทำแม่พิมพ์

2. ตัวทำให้แข็งซิลิโคน ลักษณะเหลวใส ใสใ้ในซิลิโคนเพื่อให้ซิลิโคนแข็งตัว แม่พิมพ์ จะมีตั้งแต่แบบง่าย ๆ ที่เป็นแม่พิมพ์นูน 2 มิติ ทำตัวติดคู่เย็นจนถึง แม่พิมพ์ชนิดถก แม่พิมพ์ 2 ชั้นที่ทำตัวตุ้กตาที่มีรูปร่างเป็น 3 มิติเป็นต้น

ส่วนประกอบของการหล่อเรซิน

1. โพลีเอสเตอร์เรซิน สำหรับเบอร์ที่นิยมใช้ในงานหล่อต่าง ๆ จะใช้เบอร์ PC-600-8
2. ตัวช่วยเร่งปฏิกิริยา ใช้ผสมกับเรซินเพื่อเร่งให้เกิดปฏิกิริยาแข็งตัว มีลักษณะเป็นของเหลวสีม่วง บางทีเรียกว่า ตัวม่วง
3. ตัวม่วง เมื่อผสมลงในเรซินทำให้เรซินมีสีออกชมพูอ่อน ๆ ใสลงไปเพียง 0.2-0.5% ก็พอ อาจทำการผสมไว้ก่อนเมื่อจะใช้งานก็เพียงนำมาผสมตัวทำให้แข็งได้เลย

4. ตัวทำให้แข็ง (Hardener) ใช้ผสมเรซิน เพื่อให้เรซินแข็งตัว มีลักษณะเหลวใส มีกลิ่นฉุน ใช้ในปริมาณ 1-2 % ของเรซิน

5. ส่วนประกอบเสริมอื่น ๆ

5.1 ผงทึบดำ เป็นผงสีขาวเหมือนแป้งเด็ก ใช้ผสมกรณีไม่ต้องการให้เนื้อเรซินใส เมื่อผสมลงไปทำให้เรซินทึบแสง เบาขึ้น แล้วยังเป็นการเพิ่มเนื้อเรซินอีกด้วย ปกติจะใช้ไม่เกินครึ่งหนึ่งของเรซิน

5.2 สีผสมเรซิน กรณีต้องการเรซินสีต่าง ๆ มีลักษณะเหลวข้นเหมือนจาระบี หรืออาจใช้สีน้ำมันธรรมชาติก็ได้

5.3 ภาชนะผสม ไม้กวาด และอาซิโตนหรือ ทินเนอร์ไว้ล้างอุปกรณ์

5.4 อาจมีการใช้น้ำยาลดคเบบ พีวีเอ ใช้ทาบนผิวชิ้นงานในบริเวณที่ไม่ต้องการให้เรซินหรือ ซิลิโคนติดแน่นแบบ มีลักษณะเหมือนกาวน้ำ

ข้อดีของเรซิน คือ ทำได้รวดเร็ว ลวดลายที่ออกมาคมชัด มีน้ำหนักเบา และทนต่อความชื้น (ความชื้นไม่มี) ส่วนข้อเสีย คือ ไม่เหมาะที่จะอยู่กลางแจ้งตลอดเวลา

หมายเหตุ

1. น้ำหนักยางซิลิโคน 50 กรัม ใช้ตัวทำแข็ง ประมาณ 2 ซี.ซี.

2. ของฝรั่งไม่ปะหัดซิลิโคนก็จะเทซิลิโคนไปบนดินแบบเลย ไม่ต้องทา - ไม่ต้อง

หล่อปูนปลาสเตอร์ทับ

Mahasarakham 3. ถ้ากรณีวัสดุแห้งมามากอาจใช้แม่พิมพ์ 2 ชั้น

บริบทเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

ประวัติพระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด นามเดิมของท่านชื่อ ศรี เกิดในสกุลปีกกะสีนัง เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2460 ตรงกับวันศุกร์ เดือนหก ปีมะเมีย ที่บ้านขามป้อม อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โยมบิดาชื่อนายอ่อนสี โยมมารดาชื่อนางทุม ปีกกะสี ในช่วงปฐมวัย ท่านเข้าศึกษาที่โรงเรียนประชาบาลวัดบ้านขามป้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำท้องถิ่น จบชั้นประถมปีที่ 6 และได้ชวนชวายเข้ามาเรียนต่อที่โรงเรียนสารคามพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัด จนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อปี พ.ศ.2480 การศึกษาของท่าน ในยุคสมัยนั้น นับว่าอยู่ในขั้นดี ท่านได้เข้ารับราชการเป็นครูในปทุมธานี หลังจากสำเร็จการศึกษา ชีวิตการเป็นครู ท่านเริ่มที่ โรงเรียนวัดบ้านขาด ตำบลหัวเรือ มหาสารคาม และต่อมาที่โรงเรียนบ้านสวนจิก ตำบลปอภาร จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ท่านได้บรรพชาอุปสมบทเมื่อปี พ.ศ.2488 ณ พัทธสีมาวัดราษฎร์รังสรรค์ บ้านป่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีพระโพธิญาณมุนี (คำ โพธิญาณ) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) เป็นอุปัชฌาย์ ได้รับฉายา ทางพระพุทธศาสนาเป็นมคธว่า “มหาวิโร” พรรษาแรก ในชีวิตสมณะผู้ละวาง ท่านได้พำนักศึกษาปฏิบัติธรรมอยู่กับท่านพระอาจารย์คุณอุตตโม วัดประชาบารุง จังหวัดมหาสารคาม ปีต่อมา พ.ศ.2489 ท่านได้จาริกไปจำพรรษาที่วัดป่าแสนสำราญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ท่านมีโอกาสศึกษา ปฏิบัติธรรม เจริญวิปัสสนา กับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันดยาคโม ซึ่งเป็นศิษย์สำคัญของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เมื่อออกพรรษาแล้วพระศรีมหาวิโรในครั้งนั้นได้ออกจาริกแสวงธรรม ไปตามวนาป่าเขาราวไพร อาทิ ภูเก้า ภูผากูด บ้านห้วยทราย อำเภอดำชะอี จังหวัดนครพนม ซึ่งที่ภูผากูด หรือภูผากูดแห่งนี้ เป็นสัปปายะสถาน ที่พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เคยรุดงค์จาริกมาพำนัก เป็นแหล่งเจริญธรรม ที่ผู้กล้าแห่งกองทัพธรรมได้มาประพฤติกัมมัฏฐาน บำเพ็ญเพียรด้วยเป็นสถานที่อยู่ไกลจากชุมชน ขาดแคลนขัดสน ในปัจจุันนี้ แต่มีภูมิทัศน์ ที่เหมาะแก่การพัฒนาภูมิธรรมสัมมาปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

ปี พ.ศ. 2490 หลวงปู่ศรี มหาวิโร รุดงค์ไปพำนักที่ถ้ำพระเวส ครั้นเข้าพรรษา ได้ไปจำพรรษาที่วัดบ้านนาแก อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ซึ่งในยุคสมัยนั้น เป็นดินแดนที่ศรุกรุ่น ไปด้วยสถานการณ์แห่งความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมือง และสังคม แต่ท่านก็อยู่ด้วย

บริบทเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ศึกษา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยทำการศึกษาจากเอกสาร ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

ประวัติพระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

พระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด นามเดิมของท่านชื่อ ศรี เกิดในสกุลปีกกะสีนัง เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2460 ตรงกับวันศุกร์ เดือนหก ปีมะเมีย ที่บ้านขามป้อม อำเภอนามนบุรี จังหวัดมหาสารคาม โยมบิดาชื่อนายอ่อนสี โยมมารดาชื่อนางทุม ปีกกะสี ในช่วงปฐมวัย ท่านเข้าศึกษาที่โรงเรียนประชาบาลวัดบ้านขามป้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำท้องถิ่น จบชั้นประถมปีที่ 6 และได้ชวนชวนเข้ามาเรียนต่อที่โรงเรียนสารคามพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัด จนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อปี พ.ศ.2480 การศึกษาของท่าน ในยุคสมัยนั้น นับว่าอยู่ในขั้นดี ท่านได้เข้ารับราชการเป็นครูในปทุมธานี หลังจากสำเร็จการศึกษา ชีวิตการเป็นครู ท่านเริ่มที่ โรงเรียนวัดบ้านชาด คำบล หัวเรือ มหาสารคาม และต่อมาที่โรงเรียนบ้านสวนจิก คำบลปอภาร จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ท่านได้บรรพชาอุปสมบทเมื่อปี พ.ศ.2488 ณ พัทธสีมาวัดราษฎร์รังสรรค์ บ้านป่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีพระโพธิญาณมุนี (คำ โพธิญาณ) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต) เป็นอุปัชฌาย์ ได้รับฉายา ทางพระพุทธศาสนาเป็นมคธว่า “มหาวิโร” พรรษาแรก ในชีวิตสมณะผู้ละวาง ท่านได้พำนักศึกษาปฏิบัติธรรมอยู่กับท่านพระอาจารย์จวน อุดดโม วัดประชาป่ากุง จังหวัดมหาสารคาม ปีต่อมา พ.ศ.2489 ท่านได้จาริกไปจำพรรษาที่วัดป่าแสนสำราญ อำเภอนามนบุรี จังหวัดอุบลราชธานี ท่านมีโอกาสศึกษา ปฏิบัติธรรม เจริญวิปัสสนากับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม ซึ่งเป็นศิษย์สำคัญของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เมื่อออกพรรษาแล้วพระศรีมหาวิโร ในครั้งนั้นได้ออกจาริกแสวงธรรม ไปตามวนาป่าเขาราวไพร อาทิ ภูเก้า ภูผักกูด บ้านห้วยทราย อำเภอดงคำ จังหวัดนครพนม ซึ่งที่ภูผักกูด หรือภูผากูดแห่งนี้ เป็นสัปปายะสถาน ที่พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เคยจุดธูปเทียนมาพำนัก เป็นแหล่งเจริญธรรม ที่ผู้กล้าแห่งกองทัพธรรมได้มาประพฤติกุศล บำเพ็ญเพียรด้วยเป็นสถานที่อยู่ไกลจากชุมชน ขาดแคลนขัดสน ในปัจจุบั แต่มีภูมิทัศน์ ที่เหมาะแก่การพัฒนาภูมิธรรมสัมมาปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

ปี พ.ศ. 2490 หลวงปู่ศรี มหาวิโร ชุวงศ์ไปพำนักที่ถ้ำพระเวส ครั้นเข้าพรรษา

ได้ไปจำพรรษาที่วัดบ้านนาแก อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ซึ่งในยุคสมัยนั้น เป็นดินแดนที่ครุภรณ์ไปด้วยสถานการณ์แห่งความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมือง และสังคม แต่ท่านก็อยู่ด้วย

ความราบรื่น ปราศจากอันตราย จนกระทั่ง ออกพรรษาจึงจาริกไปยังจังหวัดสกลนคร และปี พ.ศ. 2491 เข้าจำพรรษาที่วัดโนนนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นการเดินทางรอยธรรม พ่อแม่ครูอาจารย์ คือหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเคยมาพำนักที่วัดแห่งนี้มาแล้วครั้งอดีต ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ในปฏิปทาบารมีธรรมของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระบูรพาจารย์ใหญ่ คำนวณปีสัณหากรรมฐาน ซึ่งขณะนั้นอยู่ในช่วงปัจฉิมวัย พำนักอยู่ที่สำนักป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พระอาจารย์ศรี มหาวิโร จึงเข้าไปกราบนมัสการ พระเดชพระคุณหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่สำนักป่าบ้านหนองผือ ขออนุญาตพำนักจำพรรษา และศึกษาธรรมกับท่าน ซึ่งหลวงปู่มั่น ก็เมตตาอนุญาต นับเป็นโอกาสอันเป็นมหามงคลในชีวิตบรรพชิต ที่มีโอกาสศึกษาธรรม และอุปปีฎฐากพระบูรพาจารย์ใหญ่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต รวมทั้งมีโอกาส เจริญธรรมกับสหธรรมิก ร่วมสำนัก ร่วมครูอาจารย์เดียวกัน เมื่อหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อาพาธ พระอาจารย์ศรี ก็มีโอกาสนวายนการปฏิบัติ เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่ถึงแก่กรรมภาพก็นำความวิโยค อาศรมมาสู่ผู้เป็นศิษย์ ผู้เคารพศรัทธาครูอาจารย์อย่างสุดจิต สุดใจ พระอาจารย์ศรี มหาวิโร ได้ถวายสักการะสรีระหลวงปู่มั่นเป็นครั้งสุดท้ายในงานถวายเพลิงฌาปนกิจ ที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

ต่อมาปี พ.ศ.2493 พระอาจารย์ศรี มหาวิโร ไปจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผือคตบ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดอุดรธานี และปีต่อมาได้มีโอกาสไปพำนักจำพรรษาที่วัดบ้านห้วยทราย อำเภอดำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ได้มีโอกาส ศึกษาธรรมกับท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ซึ่งเป็นประธานสงฆ์ในสำนักแห่งนี้ ปี พ.ศ.2495 ได้ร่วมสร้างวัดป่าหนองแขง โดยบัญชาของท่าน เจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พันธุโล) วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี ท่านพระอาจารย์ศรี ได้ออกจาริก ห่างถิ่นมหาสารคาม และร้อยเอ็ดไปนานหลายปี จนกระทั่งปี พ.ศ.2496 ท่านจาริกมายังวัดป่ากุง ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างมาประมาณ 170 ปี ท่านเป็นผู้นำศรัทธาในการพัฒนาวัดป่ากุงให้เรืองรุ่ง โดยลำดับ จนกระทั่งเป็น “วัดประชาคมวนาราม” ที่งามสง่าเป็นศาสนสถาน อันไพศาลสำหรับชาวพุทธ ผู้ศรัทธาในธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้า และดำเนินตามธรรมเนียมของพ่อแม่ครูอาจารย์ หลวงปู่ศรี มหาวิโร จำพรรษาที่วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เป็นต้นมา ท่านเป็นผู้นำ เป็นธุระในกิจการงานพระศาสนาอย่างจริงจัง และมั่นคง สร้างคุณูปการและสาธารณประโยชน์ เป็นจำนวนมากที่เป็นงานยิ่งใหญ่อยู่ถึงการก่อสร้าง “พระมหาเจดีย์ชัยมงคล” ณ วัดผาน้ำทิพย์ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

พระมหาเจดีย์แห่งนี้ เป็นผลานิสงส์แห่งแรงศรัทธา ของชาวพุทธ คือพระบวรพุทธศาสนา ต่อพระสุปฏิปันโนคอบารมีธรรม ของพระราชสังวรอุดม เจ้าคุณหลวงปู่ศรี มหาวิโร ที่มุ่งเพื่อประโยชน์ ต่อสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์อันเป็นหลักชัยหลักใจของชาวไทย หมายจรจร โลง

พระพุทธศาสนา สืบสานศิลปวัฒนธรรม งานพุทธศิลป์ให้สถิตสถาพร รูปแบบอันวิจิตรเป็นศิลปะผสมความยิ่งใหญ่ ของพระปฐมเจดีย์ กับความ โอฬารของพระธาตุนม กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประดิษฐานตระหง่าน ตระการตาด้วยศิลปกรรมอันล้ำเลิศ จากฝีมือลูกหลานไทย เป็นนฤมิตรกรรมแห่งยุคสมัย ที่จะป็นปูชนียสถานสำคัญของไทย และของโลกสืบต่อไปภายภาคหน้า ในยามเช้าผู้คนจากบ้าน ไกลเรือน ไกลจากหลายถิ่นจะมารวมกันที่หน้าวัดประชาคมวนาราม เพื่อเตรียมถวายภัตตาหารบิณฑบาตพระคุณเจ้า เป็นโอกาสที่พุทธศาสนิกชนจะได้กราบนมัสการ หลวงปู่ศรี อย่างใกล้ชิด บางรายบางท่าน ก็มาขอพึ่งบารมีธรรมของท่าน ซึ่งท่านก็เมตตาเสมอ ตลอดมา การบิณฑบาตเป็นจุดคงค์วัตรที่พระกรรมฐานประพฤติปฏิบัติ หลวงปู่ศรีจะตื่นแต่ตีหก ออกเดินไปรอบ ๆ วัดจนถึงเวลาบิณฑบาต ท่านเป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงแม้จะมีอายุกว่า 80 ปีแล้ว หลังจากบิณฑบาตแล้วสาธุชนจะร่วมกันถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร หลวงปู่ศรี มหาวิโร ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์กรรมฐานที่มีความสามารถอย่างสูงในการแจกแจงแสดงธรรม หลวงปู่ศรี มหาวิโร เป็นพระเถระจารย์ ผู้เปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นเนื่อานุญอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนา เป็นพระป่าพระกรรมฐานที่ศิษย์เคารพศรัทธาอย่างมหาศาล เป็นสมณะผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนมาโดยตลอด สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณวัดผาน้ำทิพย์มีดังนี้

1. พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บนเขาผาน้ำน้อย
2. ผาน้ำน้อย ซึ่งมีน้ำไหลหยดน้อยตลอดปี
3. พระประธานที่ศาลาการเปรียญ มีขนาดหน้าตักกว้าง 101 นิ้ว
4. อ่างเก็บน้ำห้วยพุดเคย น้ำตกคำซ่างจ้ำก คำยู้งข้าว
5. หน้าผาบนเขาผาน้ำน้อย เป็นจุดชมวิวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม โดยบริเวณวัด

ผาน้ำทิพย์วนาราม ได้แวดล้อมไปด้วยหมู่ไพรพฤษภานานาพันธุ์ ทั้งอุ้งแอ่ง แอ่งน้ำก็จัดสรรไว้โดยธรรมชาติ คือ มีน้ำซึมซับไหลตลอดปี เป็นทั้งอ่าง แอ่ง เหมือน ฝ่าย มีมากทั้งต้นไม้ทั้ง ดอกไม้ ผัก ซึ่งปลูกให้เจริญงอกงามเขียวชอุ่มได้โดยง่าย ภายในบริเวณวัดจึงดูเขียวสงบ ร่มรื่น บรรยากาศอบอุ่นไปด้วยลมพัด เย็นสบาย โขยชุ่มชื้นไม่ขาดสาย เสียงหริ่งเรไร ตลอดจนเสียงวิหกก่ล่อมไพร มีให้ได้ยินอยู่ทุกคืนตามฤดูกาลที่เปลี่ยนไป หลวงปู่ศรี มหาวิโร ท่านให้ความสำคัญแก่วัดผาน้ำทิพย์นี้ไม่น้อยไปกว่าวัดป่ากุง สำนักใหญ่ที่อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จึงได้จัดให้มีการสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขึ้นไว้เป็นปูชนียสถานถาวร พร้อมกันนั้นท่านก็ได้เมตตามอบหมายให้พระภิกษุผู้เป็นศิษย์ที่หลวงปู่ไว้ใจที่สุดมาดูแลแทนท่าน ในระหว่างที่มีการก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์นี้หลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้มอบความรับผิดชอบไว้กับพระอาจารย์ทองอินทร์ กคญญ โณ พระคุณเจ้าผู้ทรงคุณธรรม เมตตาธรรม และปัญญาบารมีสูงท่านหนึ่ง ให้มารับราชการในตำแหน่งเจ้าอาวาสแทนหลวงปู่ ซึ่งขณะเดียวกันก็ได้รับตำแหน่งอำนวยการจัดการ ตลอดจนการควบคุมงานก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด เช่น งานก่อสร้าง

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล สร้างวิหารคด สร้างกำแพงล้อมรอบพระมหาเจดีย์ ให้เป็นไปตามรูปแบบ ความถูกต้อง สวยงาม และให้เสร็จตามกำหนด โดยท่านได้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

ในระยะต่อมาองค์หลวงปู่ย่างเข้าสู่วัยชรามากขึ้น พระอาจารย์ทองอินทร์ กตปุญโญ ได้รับเมตตาจากองค์หลวงปู่ให้ปฏิบัติหน้าที่แทนท่าน เช่น กิจนิมนต์ การดูแลคณะสงฆ์วัดสาขาต่าง ๆ และการอำนวยการสร้างกำแพงล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อปฏิบัติหน้าที่สนองบุญคุณขององค์หลวงปู่ มิให้ขาดตกบกพร่อง และเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของท่านพระอาจารย์ทองอินทร์ กตปุญโญ ได้มอบหมายให้อาจารย์มณี ธรรมรังสี พระภิกษุลูกศิษย์ของท่านมีความรู้ความสามารถท่านหนึ่งที่ท่านไว้วางใจ รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนารามแทนท่านจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 8 พระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรี มหาวิโร)

ประวัติการสร้างวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม

สถานที่ตั้ง วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม (ผาน้ำช้อย) ตั้งอยู่ที่ บ้านโลกกลาง ตำบลผาน้ำช้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด (ห่างจากอำเภอหนองพอก 13 กม. ถนนสายหนองพอก-เลิงนกทา)

มูลเหตุในการก่อตั้งวัด เมื่อปี พ.ศ.2493-2494 ท่านพระอาจารย์ศรี มหาวิโร ได้รุดงค์มาเจริญสมถกัมมัฏฐานเพื่อแสวงหาความสงบ ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ.2493-2500 ท่านพระอาจารย์ได้พาพระภิกษุซึ่งเป็นศิษย์มาปฏิบัติธรรม ซึ่งสถานที่แห่งนี้แต่ก่อนเป็นป่าดงดิบสภาพป่าสวยงามตามธรรมชาติ มีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ สาเหตุที่ได้ชื่อว่าผาน้ำย้อย เพราะภูเขาภูเขานี้มีสภาพเป็นหน้าผาสูงชัน มีน้ำตกไหลหยดย้อยตลอดเวลาทั้งปี คล้ายกับน้ำตกจากชายคา เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็จะได้นำ ณ จุดนี้ไปดื่มกินเพื่อรักษาโรคตามความเชื่อ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ได้ชื่อโดยสมบูรณ์ว่า วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์ฐิวนาราม ครั้นต่อมาสภาพป่าถูกทำลายเนื่องจากประชาชนได้ลักลอบตัดไม้ บางกลุ่มก็เข้าไปทำไม้แปรรูปขาย บางกลุ่มก็เข้าไปทำลายเพื่อเข้าไปอาศัยอยู่ปฏิบัติเพื่ออุทิศการณ จึงเป็นสาเหตุให้ทางราชการได้พยายามหาวิธีปราบปรามด้วยวิธีต่าง ๆ ต่อมาได้พิจารณาเห็นความสำคัญของพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาเป็นที่รวมจิตใจของประชาชนได้ เพราะพระพุทธศาสนาได้สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักหมั่นรักคณะ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันจะนำความสงบมั่นคงให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองได้

ดังนั้นในปี พ.ศ.2517 พ.อ.ประสิทธิ์ ทองใบใหญ่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ในสมัยนั้น จึงได้กราบนิมนต์ท่านพระอาจารย์ศรี มหาวิโร วัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ท่านพิจารณาตั้งวัดเป็นการถาวรขึ้น เพื่อจะได้ใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรม และอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้กับประชาชนตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งตามแนวปฏิบัติของท่านพระอาจารย์ศรี มหาวิโร ท่านได้ปฏิบัติเคร่ง- ครัดในตรงกวัตร และการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ อันเป็นเหตุผลให้ความจริงเจริญทางด้านการเมือง การก่อการร้ายลดลง และได้หมดไปในที่สุด ดังที่ได้เห็นในขณะนี้ และในปีนั้นเอง ท่านได้ส่งพระมาจำพรรษาจำนวน 5 รูป ซึ่งมีหลวงปู่บุญศรี ญาณขุมโมรรวมอยู่ด้วย เนื้อที่ของวัดมีประมาณ 28,000 ไร่ และยังได้ปลูกต้นไม้เสริมขึ้นอีก 300,000 ต้น

ครั้งนั้นหลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้พบแหล่งต้นน้ำผาน้ำทิพย์ผาน้ำย้อยบนเขาเขียว ประมาณ 5 - 6 แห่ง ที่สมควรพิทักษ์รักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นและได้ลิ้มรสด้วยตนเอง แต่คงเป็นเพราะภัยอันเกิดจากการเมืองที่เรียกว่าราชภัย (ภัยจากผู้ปกครองในสมัยนั้น) และภัยลัทธิจากคอมมิวนิสต์ หรือภัยจากความโลภ ที่มักได้อะไรก็สุดจะกล่าวในปี พ.ศ.2493 นั้นเอง ทางราชการได้อนุญาตให้สัมปทานตัดไม้ (อุตสาหกรรมป่าไม้) สูงใหญ่ที่เขาเขียวเป็นจำนวนมากทำให้ป่าทึบกลายเป็นป่าโปร่งแทบไร้สภาพเป็นป่าดงดิบไปอย่างน่าเสียดาย ขณะเดียวกันก็เกิดมีกลุ่ม "บ้านการเมือง" ดังกลุ่มคอมมิวนิสต์ไทยแยกย้ายเข้าไปช่องสุ่มกองกำลังตามป่าดงดิบต่าง ๆ อันเป็นเหตุหนึ่งที่รัฐบาลอ้างเพื่อขอเข้าสัมปทาน (ทำลายป่า)

ครั้นปี พ.ศ. 2499 – 2500 หลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้พาภิกษุสามเณรศิษยานุศิษย์ 7 รูป เดินทางไปฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ถ้ำหน้าชะโงกหินผาคามแนวป่าใกล้ผาที่มีน้ำตกไหลริน ฟ่านักปฏิบัติธรรมอยู่ครั้งละ 7 – 15 วัน โดยสม้าเสมอ โดยอาศัยหมู่บ้านน้อย ๆ ชื่อบ้านโคกกลางที่มีบ้านเรือนกันเพียง 16 หลังคา เป็นที่ให้อาหารบิณฑบาตแก่พระป่าของท่านยุคแรก และตรงจุดที่พระสุปฏิปันโน ของหลวงปู่มีน้ำ – ตำธารเพียงพอที่จะอาศัยได้ทุกฤดูกาล แต่โดยที่บางแห่งน้ำจะหยดไหลซาลง ท่านจึงให้ชื่อว่า “ผาน้ำช้อย” และคงเป็นบุญบันดาลหรือเพราะบังเอิญก็ไม่ทราบได้ ชาวพุทธ ชาวบ้านบางคนได้ดื่มน้ำนั้นใส่ภาชนะ ไปดื่มในยามเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วเกิดหายไข้ หายป่วย โดยไม่ได้ทานยาจึงเป็นเหตุให้เรียกกันว่า “ผาน้ำทิพย์” คือ น้ำศักดิ์ที่เทวดาบันดาลประทานมา

หลวงปู่ศรี มหาวิโร มีฐานะเป็นพระภิกษุทางสมถวิปัสสนากรรมฐาน เป็นผู้มีความเมตตาสูงที่ชาวพุทธถวายความนับถือ ไม่เพียงพอแต่ชาวอีสานหากเป็นที่เคารพสักการะทั่วทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านได้ภิกษุสงฆ์มวลศิษย์สายสุปัณ โนจาริกสู่เขาเข็ววนั้น เป็นการช่วยรัฐคลี่คลายปัญหาร้าย ๆ จากกลุ่มก่อการร้ายอันถือเป็นภัยธรรมชาติ ภัยแผ่นดิน และภัยป่าที่ร้ายมากอีกยุคหนึ่ง พร้อมกันนั้นก็เป็นการช่วยป้องกันการทำลายป่า โดยผลการจากนักเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ.2515 ท่าน พ.อ.ประสิทธิ์ ทองใบ รอง ผอ.ปศ. ฝ่ายทหารจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ถวายอุปถัมภ์โดยนำทหารไปสร้างกุฏิถวายเป็นที่บำเพ็ญสมณธรรมกรรมฐานเป็นครั้งแรกไว้บนภูเขานั้น ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวัดผาน้ำช้อย โดยมีชาวพุทธบริษัท – ห้าง – ร้าน ผู้เลื่อมใสในหลวงปู่ศรี มหาวิโร ร่วมกันสร้างถวายบนเนื้อที่กว้างใหญ่ไพศาลถึง 28,000 ไร่ จากยอดเขาเข็วจนถึงบริเวณที่ตั้งผาน้ำช้อยเบื้องล่างคือเชิงเขาที่ติดถนนหลวงสายหนองพอก – เลิงนกทา ในเนื้อที่แห่งนี้ประกอบไปด้วยอ่างเก็บน้ำ น้ำตก แอ่งซับน้ำ ป่าดงดิบตามธรรมชาติ สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี สวนป่า สวนสมุนไพร ศาลาเกษตร ศาลาพักผ่อนอันสะอาดสะอ้าน โอ้อ้อ หอฉันทำฝึกสมาธิธรรมอบรมกรรมฐาน หรือสัมมนาทางวิชาการทุกสาขา ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นที่สง่าเหนือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใด ๆ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ยังพร้อมไปด้วยศิลปะวิจิตรตระการตาทุกแง่มุม ชูยอดเสวตฉัตรทองคำล้ำค่าเชิดเกียรติประวัติพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า อีกทั้งเป็นการเทิดทูนเพิ่มพูนเกียรติประวัติศักดิ์ศรี บุญบารมีของหลวงปู่ศรี มหาวิโร พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นมรดกพุทธธรรม ที่ล้ำค่าของชาวไทย เสนาสนะและสิ่งสำคัญเริ่มพัฒนาปี พ.ศ. 2517-2546 ดังนี้

1. สร้างอ่าง เขื่อนฝายเก็บกักน้ำขนาดใหญ่จำนวน 3 แห่ง ข้างล่าง 2 แห่ง และบนเขาอีก 1 แห่ง
2. สร้างศาลาการเปรียญขนาดใหญ่ กว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร
3. สร้างศาลาหอฉันที่ 2 ชั้น กว้าง 25 เมตร ยาว 40 เมตร จุพระเณรได้ประมาณ

1,000 รูป

4. สร้างสำนักงานเลขาพระ 2 ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 5 เมตร ยาว 20 เมตร
5. สร้างคาน้ำดื่มสมเด็จพระสังฆราช กว้าง 20 เมตร ยาว 20 เมตร
6. สร้างตึกรับรองพระเถระ คอนกรีต 2 ชั้น กว้าง 8 เมตร ยาว 25 เมตร จำนวน 2

หลัง

7. สร้างโรงครัว กว้าง 15 เมตร ยาว 25 เมตร จำนวน 1 หลัง
8. สร้างที่พักสำนักแม่ชี จำนวน 1 หลัง
9. สร้างกุฏิกรรมฐาน ข้างล่างและข้างบนเขา จำนวน 700 หลัง
10. สร้างห้องน้ำ-ห้องส้วม ไร่ 19 แห่ง มีห้องส้วม จำนวน 200 ห้อง
11. สร้างถังเก็บน้ำฝนขนาดใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 4-10 เมตร จำนวน 6 ถัง
12. สร้างถนนขึ้นหลังเขาผาน้ำย้อย (ลาดยาง) ความยาว ประมาณ 10 กม.
13. สร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ขนาดใหญ่บนเขาผาน้ำย้อย ขนาดความกว้าง-ความยาว 101 เมตร ความสูงจากพื้นถึงยอดเจดีย์ 109 เมตร และมีพระเจดีย์ องค์เล็กทรงลงมา 8 องค์ รายล้อมทั้ง 8 ทิศ
14. สร้างวิหารคด เรียงรายรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
15. สร้างกำแพงเอนกประสงค์ล้อมรอบพระมหาเจดีย์ฯ ภายในกำแพงมีห้องน้ำ-ห้องส้วม 1,000 ห้อง พร้อมทั้งพักรอบพระมหาเจดีย์ ยาว 3,500 เมตร สูง 5 เมตร หนา 4 เมตร

โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก

16. สร้างคาน้ำดื่มสมเด็จพระสังฆราชบนเขาผาน้ำย้อย 1 คาน้ำดื่ม
17. สร้างตึกรับรองหลวงปู่ บนหลังเขา 1 หลัง
18. สร้างกำแพงด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 3 เมตร ยาวรอบวัดประมาณ 120 กม. คลุมพื้นที่วัด 28,000 ไร่ ยัง ไม่เสร็จสมบูรณ์

ประวัติการก่อสร้างกำแพงล้อมรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 หลวงปู่ได้มีโอกาสเดินทางไปประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อไปดูหินอ่อนที่เมืองเป่าตี้ สำหรับนำมาแกะสลักรูปเหมือนของคณาจารย์นักปราชญ์ชาวอีสานในอดีต และแกะสลักรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน จำนวน 101 องค์ เพื่อนำไปประดิษฐานไว้ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลบนชั้น 3 เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้สักการบูชา การเดินทางไปครั้งนั้นหลวงปู่ได้มีโอกาสไปดูกำแพงเมืองจีนซึ่งเป็นกำแพงเก่าแก่โบราณ สร้างด้วยศิลา มีความสูงใหญ่มั่นคงแข็งแรง นักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไปเดินเล่นชมวิวทิวทัศน์บนกำแพงได้คราวละมาก ๆ จากการได้พบเห็นกำแพงเมืองจีนในครั้งนั้นจึงได้เกิดเป็นแนวความคิดขึ้นมา การสร้างกำแพงล้อมรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะสร้างเหมือนกำแพงเมืองจีน เพราะมีความมั่นคงแข็งแรง

แต่การสร้างกำแพงล้อมรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะเน้นประโยชน์การใช้สอยของกำแพง

ให้มากขึ้น คือให้ใช้ได้ประโยชน์ทั้งภายใน ภายนอก และบนหลังคากำแพงให้เป็นกำแพง
 อเนกประสงค์ใช้ได้สารพัดประโยชน์ตามแต่ความต้องการของผู้ใช้ในแต่ละโอกาส ทั้งนี้กำแพง
 อเนกประสงค์นี้จะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ประชาชนชาวพุทธที่เดินทางมาแสวงบุญที่พระมหา
 เจดีย์ชัยมงคลแห่งนี้ เนื่องจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นปูชนียสถานที่สำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจของ
 ชาวพุทธ เป็นศูนย์กลางฝึกอบรมสมณวิปัสสนากรรมฐาน เป็นดินแดนแห่งการบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศล
 เป็นการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา เพื่อให้การก่อสร้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเสร็จสมบูรณ์
 ตามรูปแบบรายการหลวงปู่จิ่งมอบหมายให้ พระอาจารย์ทองอินทร์ กคฺปญฺโญ และคณะสงฆ์ญาติ
 โยมผู้เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาในการดำเนินการก่อสร้าง

การทำงานก่อสร้างกำแพงจะลงมือทำงานหลังเทศกาลออกพรรษาและหมดเขต
 การทำบุญ กฐินของวัดสาขาต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว การทำงานก่อสร้างกำแพงได้มีการแบ่งกลุ่มงาน
 รับผิดชอบเป็นหมู่คณะทำงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน การทำงานก่อสร้าง
 กำแพงทุกชั้นตอนพระอาจารย์ทองอินทร์ กคฺปญฺโญ ประธานอำนวยการก่อสร้างกำแพงได้กำกับ
 ดูแลการทำงานอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ในบางโอกาสท่านก็นำพระสงฆ์ แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา
 ลงมือทำงานด้วยตัวท่านเอง

การก่อสร้างกำแพงล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเริ่มก่อสร้างตั้งแต่วันที่ 8
 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 และเสร็จสมบูรณ์ในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งตรงกับวันครบรอบ
 อายุ 86 ปี ของหลวงปู่ศรี มหาวิโร รวมเวลาในการก่อสร้างกำแพง 6 ปี ถือได้ว่าเป็นกำแพงแห่ง
 ประวัติศาสตร์ที่คณะศิษยานุศิษย์ทุกหมู่เหล่าสร้างถวายเพื่อบูชาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพ
 วิสุทธีมิ่งมงคลอย่างแท้จริง

พระอาจารย์อินทร์ กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดฯ กับโรงปั้นอิฐ ทำกำแพงพระมหาเจดีย์

ภาพประกอบ 9 พระอาจารย์อินทร์ กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับโรงปั้นอิฐ
เมื่อครั้งที่กำลังดำเนินการก่อสร้างกำแพง

ภาพประกอบ 10 ภาพกำแพงอิฐสีแดงที่ล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งขณะนี้ได้สร้างเสร็จ

ประวัติพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

สถานที่ตั้ง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อมูลพื้นฐาน พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนผาน้ำย้อย ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร พระมหาเจดีย์นี้ ออกแบบโดยอาจารย์ประเสริฐ สุทรโรวาท จากกรมศิลปากร เป็นสี่ข้าวคอกแดงลวดลาย ตรีการดา ด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศสร้าง ในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร แทนสัญลักษณ์ของความเป็นจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนความสูงจากฐานถึงยอดเจดีย์ 109 เมตร นั้นแทนการสร้างในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ใต้ทองคำหนัก 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม เป็นเจดีย์รูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ การจัดสร้างใช้ศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปะร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและ ภาคอีสาน เป็นศิลปะกลมกลืนระหว่างพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นแนวศิลปะกลมกลืนขึ้นบนลวดลาย ลีลนหลากหลายสวยงามตามแบบสมัยใหม่ ครบถ้วน ใช้เทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ตกแต่งด้วยการหล่อเรซินปิดทอง งดงามอลังการ ใช้งบประมาณก่อสร้างกว่า 1,500 ล้านบาท มีลักษณะเป็นรูปประฆังทอง หรือบัลลังก์ทองบนฐาน (ชุกชี) ช่องลมแต่ละด้านของห้องโถงมีรูปดอกบัวดูมใหญ่ มีลายไทยครอบทุกกรอบทอง ซึ่งความงดงามนี้เกินจะบรรยายเป็นอักษรได้ โดยเฉพาะลานผนังแปดทิศ ภายในกรอบลายไทยทองคำมีการระบายสีอ่อน ๆ ทั้งสีฟ้าและสีขาวเจือสีเทาจาง เมื่อเปิดไฟสลัว หรือมีแสงแดดอ่อน ๆ ส่องกระทบจะมองดูคล้ายท้องฟ้าโปร่งซึ่งมีความสวยงาม และบ่งบอกถึงความสง่างามยิ่งขึ้นนัก ส่วนบริเวณรอบองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีกำแพงล้อมรอบเป็นรูปแปดเหลี่ยม

ในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีเรื่องเล่าขานว่าเป็นการออกแบบตามนิมิต (ความฝัน) ของหลวงปู่ศรี โขดงประมาณที่ได้ทั้งหมดมาจากเงินบริจาคด้วยศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยมีโยมอุปถัมภ์ที่สำคัญ คือ คุณชัช ชารวานิช เจ้าของบริษัท สุโขทัยปิโตรเลียมจำกัด คุณวาสนา ชารวานิช คุณยายจินตนา ไชยกุล และคุณวรบุคค์ เจียรพันธ์ เป็นกำลังศรัทธาใหญ่ พร้อมทั้งกำลังศรัทธาจากชาวพุทธทุกหมู่เหล่าที่มีความเลื่อมใสเคารพนับถือหลวงปู่ศรี มหาวิโร ดำงช่วยกันบริจาคทุนทรัพย์ตามกำลังศรัทธาของตนร่วมทำบุญกันมาตลอด

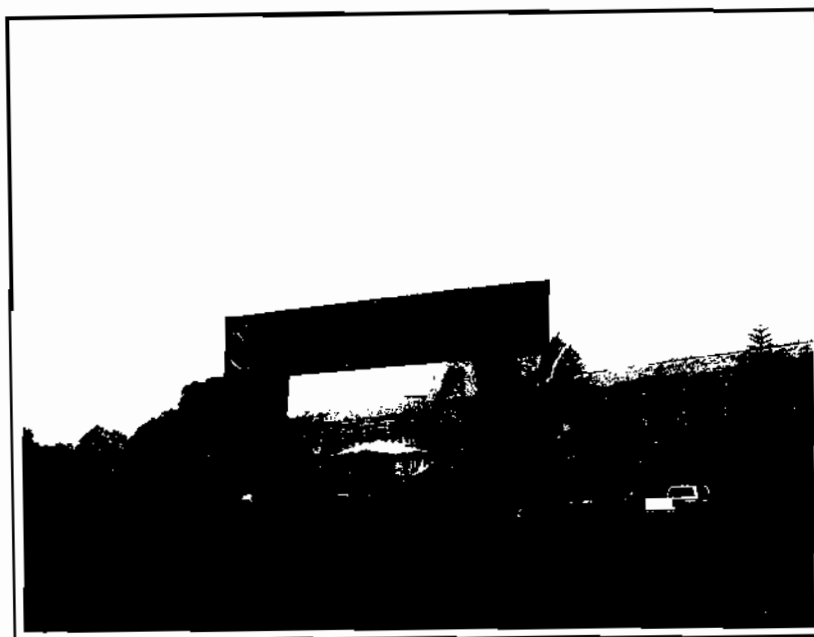
นอกจากความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแล้ว บริเวณทั้งขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังมีความสวยงามตามธรรมชาติ คือตั้งอยู่บนผาน้ำย้อยซึ่งเป็นหน้าผาหิน นอกจากนั้นยังมีพื้นที่เชื่อมต่อกับอุทยานแห่งชาติผาน้ำย้อยที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติที่สวยงาม บนหลังเขามีสภาพเป็นป่าดงดิบ เต็มไปด้วยป่าไม้นานาพันธุ์ มีความหลากหลายทาง

ชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤกษศาสตร์ และสัตวศาสตร์ สามารถเป็นแหล่งศึกษาทางนิเวศวิทยาได้เป็นอย่างดี รอบภูเขาที่มีลักษณะเป็นภูเขาหน้าผาสูงชันคล้ายกำแพงธรรมชาติโอบล้อมไว้ จึงเสริมให้องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลสูง โดยเด่นสง่างามสามารถมองเห็นได้ไกลหลายกิโลเมตร ขณะเดียวกัน วัดผาน้ำทิพย์ที่อยู่บริเวณเชิงผาน้ำน้อยเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนด้วยความเคร่งครัดในการปฏิบัติของพระสงฆ์ในสายวิปัสสนากรรมฐานของพระอาจารย์มั่น โดยวัดผาน้ำทิพย์มีศาลาพักผ่อนที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งองค์กรท้องถิ่นมักใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น หลังจากที่การก่อสร้างแล้วเสร็จประมาณร้อยละ 80 เนื่องจากปรากฏความสวยงามที่หาชม ได้ยากในสิ่งปลูกสร้างในยุคปัจจุบัน ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนอยู่มิได้ขาดยังเป็นช่วงเทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจนต้องรอคิวที่จะขึ้นกราบพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งประดิษฐานอยู่บนชั้นที่ 6 ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพราะบันไดทางขึ้นเล็กกับแคบไม่สามารถรองรับผู้เข้าชมได้เพียงพอ ความมีชื่อเสียงขององค์พระมหาเจดีย์ไม่ว่าจะเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความสวยงามของศิลปะการก่อสร้าง การตกแต่ง ล้วนดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล แห่งวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม (หรือวัดผาน้ำน้อย) นับเป็นพระเจดีย์ใหญ่อีกองค์หนึ่งในประเทศไทยที่เกิดขึ้นจากคำริของ หลวงปู่ศรี มหาวิโร หรือพระเทพวิสุทธิมงคลเจ้าอาวาสวัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพระวิปัสสนาจารย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต จึงมีคำริจะสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ ในบริเวณพื้นที่เขาเขียวที่เป็นสถานที่ที่สวยงาม นับเป็นสถานที่เงียบสงบและร่มเย็นเหมาะสำหรับการพักผ่อน ปฏิบัติธรรม วัดผาน้ำทิพย์ฯ สร้างขึ้นในบริเวณพื้นที่เขาเขียว โดยมีพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นสิ่งก่อสร้างที่สำคัญของวัด ปัจจุบันกลายเป็นวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 11 พระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้คงตะเกียงเป็นวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2548

มูลเหตุสำคัญในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 14 ค่ำ เดือน 12 ปีฉลู ตรงกับวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2528 อันเป็นวันรวมกฐินสามัคคีของวัดประชามนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ในวันนั้นพระคุณเจ้าพระราชสังวรอุคม (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) เมื่อดำรงสมณศักดิ์ พระอุดมสังวรวิสุทธิเถระ) ได้ปรารภกับที่ประชุมสงฆ์ศิษยานุศิษย์ว่า “ได้รับพระบรมสารีริกธาตุเป็นกรณีพิเศษ และได้พิจารณาเห็นว่าครูบาอาจารย์สายอีสาน เป็นผู้มีความรู้ระดับสูงระดับ นักปราชญ์ และปฏิบัติชอบระดับสัมมาปฏิบัติท่านได้ ทำคุณประโยชน์ ให้แก่ประเทศชาติ และพระศาสนาเป็นจำนวนมาก สมควรก่อสร้างถาวรวัตถุสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และประดิษฐานไว้เป็นการพิเศษในสถานที่เป็นศูนย์กลางเพื่อความสะดวกแก่ผู้เฝ้าศึกษาและสักการะบูชาสืบไป” ที่ประชุมมีมติเห็นสมควรก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ที่วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม (ผาน้ำน้อย) และได้นำมติดังกล่าวไปหารือที่ประชุมสังฆาธิการภาค 8, 9, 10 และ 11 (ธรรมยุต) ซึ่งได้ให้ความเห็นชอบด้วย

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้ทำการวางศิลาฤกษ์ โดยมี พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นประธานกรรมการก่อสร้าง และเป็นประธานยกเสาเอก หลังจากนั้นได้ดำเนินการก่อสร้างเรื่อยมา โดยอาศัยแรงศรัทธา จากชาวพุทธทั่วสารทิศ รวมพลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงได้เป็นพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ขึ้นมาให้เราได้กราบไหว้บูชา ในปี พ.ศ.2540 ได้ัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นประดิษฐานที่องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล 3 วาระ โดยในวาระที่ 3 เป็นกรณีพิเศษ คือ ทางรัฐบาลประเทศศรีลังกา โดยสมเด็จพระสังฆราช ประเทศศรีลังกา ได้เสด็จอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ มาประดิษฐานที่องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้วยพระองค์เอง

วัตถุประสงค์ของการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อให้เป็นถาวรวัตถุที่เป็นจุดศูนย์กลางของพุทธศาสนาในภาคอีสาน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งในระหว่างนี้ยังมีการก่อสร้างอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ทางคณะผู้สร้างได้เปิดให้พุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคสมทบทุนสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยเงินบริจาคจะนำเข้ามามูลนิธิพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และนำดอกผลที่ได้มาใช้ในกิจการของวัดเพื่อเป็นพุทธบูชาจริง ๆ ไม่มีเรื่องพุทธพาณิชย์มาเกี่ยวข้อง ซึ่งทางคณะผู้ออกแบบวางโครงการไว้ว่าจะสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เสร็จสมบูรณ์ในปี 2549 เพื่อให้ทันกับวันคล้ายวันเกิดของหลวงปู่ศรี แต่ถึงแม้ว่า ณ วันนี้พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังคงก่อสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์แต่ด้วยความตระการตาและความงดงามที่เกิดจากแรงศรัทธา ก็ส่งผลให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคล กลายเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของจังหวัด พร้อม ๆ กับกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด

โครงสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อพุทธศาสนิกชนหรือนักท่องเที่ยว เดินทางไปเยี่ยมชมเอน้องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลก็จะพบความน่าตื่นตาตื่นใจตั้งแต่จุ่มประตูทางเข้าที่สี่เหล็องทองอร่าม ค่อยจากนั้นก็เส้นทางเดินขารวมมุ่งสู่พระมหาเจดีย์ ที่บริเวณรอบ ๆ ถูกจัดเป็นสวนหย่อมเล็ก ๆ ตรงกลางทางเดินเป็นสระน้ำพุ ซึ่งมีผู้นิยมเลี้ยงโยนเหรียญลงสระนี้จำนวนมาก โดยมีความเชื่อว่าถ้าโยนเหรียญลงที่ฐานของน้ำพุ สิ่งที่ยอธิษฐานไว้ก็จะสมปรารถนา และหากเดินเข้าสู่ภายในของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ก็จะเห็นได้ว่าทุก ๆ ชั้นที่ ทุก ๆ รายละเอียด ล้วนแต่ประดับตกแต่งอย่างสวยงามวิจิตรบรรจงด้วยลวดลายแบบไทย ๆ โดยเน้นสีทองเป็นหลัก เสาแต่ละต้นประดับด้วยปูนปั้นรูปเทวดาที่สวยงามอ่อนช้อย ส่วนด้านบนเพดานก็ประดับด้วยกระจกหลากสี และมีโคมระย้าแพรวพราว ส่วนลักษณะของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น เป็นเจดีย์สี่ขาวคกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ วิหารคด องค์พระมหาเจดีย์แบ่งเป็น 7 ชั้นตามลำดับ เพื่อจุ่มงหมายต่าง ๆ ดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงกว้างใหญ่ โอ้อ่าผนังจารึกนามทานาธิปไตยต่าง ๆ ศิลปชั้นคลาสสิกแบบอีสาน เสา กรอบ มุม ประตู หน้าต่าง เพดาน ตกแต่งวิจิตรด้วยลวดลายหลากสี ใช้เป็นห้องประชุมบำเพ็ญบุญ ตรงกลางห้องโถง จะมีรูปหล่อขนาดใหญ่ของ หลวงปู่ศรี มหาวิโร ประดิษฐานอยู่ รอบ ๆ รูปหล่อเต็มไปด้วยเครื่องสักการะนานาชนิดจำนวนมากบริเวณผนังชั้นใน มีพระพุทธรูปแกะสลักสมัยต่าง ๆ มีการเขียนภาพบนฝาผนัง คันทา และหน้าต่างทุกบาน

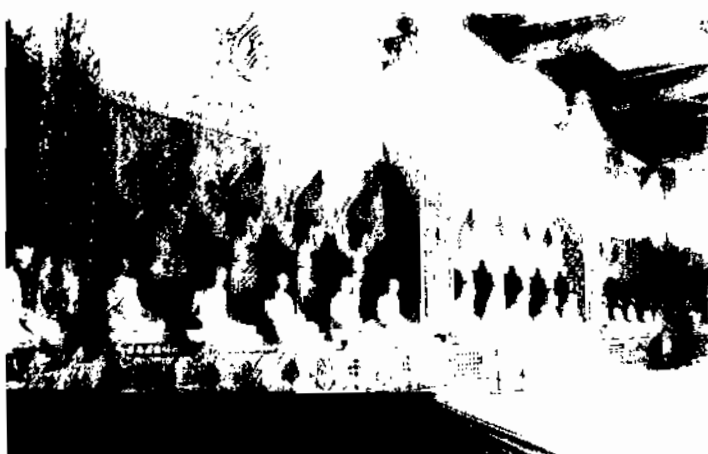

ภาพประกอบ 12 ภาพตกแต่งลวดลายของชั้นที่ 1 ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ชั้นที่ 2 สำหรับชั้นที่ 2 นี้ ใช้สำหรับเป็นที่ประชุมพระสังฆาธิการ และพระภิกษุสงฆ์ สุปฏิบัติ หรือการสัมมนาทั่วไป สามารถบรรจุพระสงฆ์ได้ถึง 2,000-3,000 รูป มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่ ตรงกลาง รอบผนังทุกด้านจะเป็นภาพพุทธประวัติ และทศชาติชาดก มีพระประธานประจำชั้น 2 คือ พระพุทธรูปปางเทศนาสีดำนขนาดใหญ่ที่สุดในองค์พระมหาเจดีย์ รูปแบบอินเดีย การก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ

ชั้นที่ 3 เมื่อเดินขึ้นมาในบริเวณชั้นที่ 3 พระประธานของชั้นนี้ เป็น พระพุทธรชินราช หน้าตักกว้าง 101 นิ้ว ด้านขวามีพระนาคปรก ด้านซ้ายมีพระไภยสาสน์ ด้านล่าง พระประธาน คือ รูปปั้นพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต ขนาดเท่าองค์จริง และพระอาจารย์สำคัญอีก 8 องค์ รอบผนังเป็นที่ประดิษฐานพระคณาจารย์ เป็นรูปปั้นเหมือนพระเกจิอาจารย์ และประวัติย่อของ ปรมจารย์ปราชญ์อีสานในอดีต (พระเถระ ลูกศิษย์สายของพระอาจารย์มั่น) จำนวน 101 องค์ มีเสาด้านในสุด 8 ต้น สลักสลักลายเทวดา 8 องค์ มีบันไดขึ้นไปชั้น 4 หนึ่งทาง เป็นพระอุโบสถ สำหรับทำสังฆกรรมต่าง ๆ

ภาพประกอบ 14 ภาพงานประติมากรรมลอยตัวรูปหล่อพระเกจิอาจารย์และปราชญ์อีสาน 101 องค์

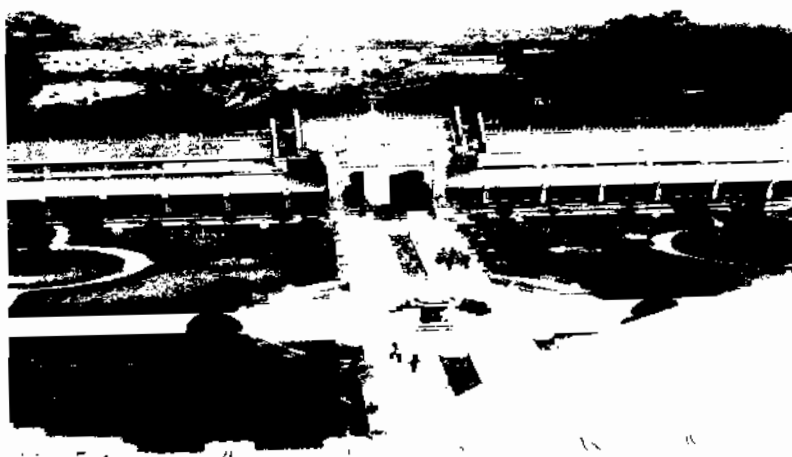
ภาพประกอบ 15 ภาพพระพุทธรชินราช หน้าตักกว้าง 101 นิ้ว พระประธานของชั้นที่ 3

ชั้นที่ 4 ในบริเวณชั้นที่ 4 ในชั้นนี้สามารถมองเห็นชั้น 3 ได้ และที่พิเศษ ก็คือ สามารถเดินออกไปชมวิวด้านนอก ชั้นชมวิวกัทสน์ และทัศนียภาพ โดยรอบทั้ง 4 ทิศ สามารถชมทัศนียภาพรอบบริเวณภูเขาเขียว เป็นจุดชมวิวเห็นรอบบริเวณที่ตั้งวัด

ภาพประกอบ 17 ภาพนักท่องเที่ยวกำลังชมวิวทัศนียภาพรอบบริเวณภูเขาเขียวบนชั้นที่ 4

ภาพประกอบ 18 ภาพสวนทางเข้าองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลรูปทรงเรขาคณิต ภาพมองลงมา จากจุดชมวิวบนชั้นที่ 4

ชั้นที่ 5 จัดไว้เป็นพิพิธภัณฑ์สถาน แสดงวัดวาอารามตลอดจนสถานปฏิบัติ สมถวิปัสสนากัมมัฏฐานที่หลวงปู่ศรี มหาวิโร เคยบำเพ็ญมาตลอดหลายพรรษา พร้อมผลงาน ต่าง ๆ ของท่าน เพื่อประกาศให้รู้ซึ่งถึงบุญบารมีของหลวงปู่ศรี มหาวิโร ตรงพื้นกลางมีบันไดงอ กดเคี้ยวเพื่อนำขึ้นสู่ชั้นที่ 6 มีชั้นบันได 119 ชั้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนขึ้นไปกราบสักการะ

พระบรมสารีริกธาตุบนชั้นที่ 6

ภาพประกอบ 19 ภาพบันได 119 ชั้น ผนังจะเขียนภาพของเทวดา นางฟ้า ประกอบทางขึ้น

ชั้นที่ 6 อยู่เหนือสุดบันได 119 ชั้น ผนังจะเขียนภาพของเทวดา นางฟ้า ประกอบทางขึ้น เป็นห้องโถงประดิษฐานสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศ ศรีลังกา ซึ่งเป็นอัฐธาตุพระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนล่างสุดจะบรรจุอัฐธาตุของ พระเกจิอาจารย์ ภายในจะมียอดฉัตรทั้งหมด 8 องค์ รูปประฆังทองคำ 8 เหลี่ยม 8 แปะทิศ แต่ละมุม วางรูปลายไทย แนวตั้งหรือแนวคิ่งมองคล้ายค้ำมกฤษศ หรือทรงโคมไฟ มีดอกบังตูมตรงกลาง เพดานเป็นศูนย์กลางก็บับว่า ประดับด้วยทองคำแท้ สวดลายระยิบระยับเพื่อรองรับโคมไฟทองคำ ตรงกลางห้องเป็นเจดีย์เล็กเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุองค์มีงมงามงคลเป็นรูปประฆัง ทอง หรือบัลลังก์ทองบนฐานชุกชี

ภาพประกอบ 20 สถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกามาบนชั้นที่ 6

เหนือชั้นที่ 6 ไม่มีทางขึ้นเพราะเพื่อป้องกันคนผิวดำคิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน อันล้ำค่าจึงสร้างเป็นเพียงองค์เจดีย์เพื่อเป็นฐานรองรับยอดเสวตฉัตรทองคำหนัก 4,750 บาท หรือ ประมาณ 60 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 23,750.000 บาท ได้ทำพิธียกยอดเสวตฉัตรทองนำขึ้นไปติดตั้งไว้บนยอดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2539

ข้อปฏิบัติในการขึ้นไปนมัสการองค์พระมหาเจดีย์

1. ถอดหมวก ถอดรองเท้า
2. อย่าส่งเสียงดัง ห้ามนำสัตว์เลี้ยงขึ้นบนเจดีย์
3. กรุณาอย่าจับต้องลวดลายต่าง ๆ
4. ไม่นำอาหาร ขนม เครื่องดื่ม ขึ้นไปรับประทานบนพระมหาเจดีย์
5. กรุณาทิ้งขยะในที่เตรียมไว้ให้
6. ห้ามจุกจุก-เทียบในองค์พระมหาเจดีย์
7. กรุณาแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย
8. ห้ามสูบบุหรี่ และเสพของมีนเมา

การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรต้องมีการวางแผน ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างทั้งกำลังคน กำลังเงิน และระยะเวลา เช่นเดียวกับกิจกรรมหรือสาขาทางเศรษฐกิจอื่น ๆ การท่องเที่ยวจะมีรูปแบบการจัดการไปในทิศทางและขนาดที่ถูกต้องเหมาะสมจะขัดแย้งหรือสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โดยส่วนรวมหรือไม่เพียงไรก็ขึ้นอยู่กับการวางแผนการจัดการเป็นสำคัญ ในสภาพปัจจุบันกระบวนการดังกล่าว จัดเป็นส่วนที่สำคัญทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ มีความจำเป็นและตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีแผนเป็นกรอบในการกำหนดทิศทาง รวมถึงการจัดการการท่องเที่ยวก็เช่นกันที่จำเป็นต้องมีการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นกรอบกำหนด

สมพงษ์ เกษมสิน (2543 : 80) ให้ความหมายว่า การวางแผนเป็น กระบวนการวินิจฉัยเลือกหาวิธีปฏิบัติงานที่เห็นว่าดีที่สุดโดยพิจารณาข้อมูลและสิ่งแวดล้อม แล้วนำมากำหนดจินตนาการหาวิธีที่ดีที่สุดเพื่อกำหนดเป้าหมายและโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เสถียร เหลืองอร่าม (2530 : 80) ให้ความหมายว่า การวางแผนกระบวนการที่จะทำให้การบริหารงานลุล่วงตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เป็นเรื่องที่ใช้ความรู้ทางวิชาการประกอบพิจารณาตัดสินใจ สำหรับอนาคตแล้วการกำหนดวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตามนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด การวางแผนจึงเป็นเรื่องที่คิดสำหรับอนาคต

คาสท์ และโรเซนสวิง (มิศรา สามารถ. 2543 : 65 ; อ้างอิงมาจาก Kast and Rosenzwing. 1996) กล่าวว่า การวางแผนคือ กระบวนการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร โดยเลือกวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย โครงการ และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

จอร์จ (มิศรา สามารถ. 2543 : 65 ; อ้างอิงมาจาก Georogoe. 1994) กล่าวว่า การวางแผนคือ การเลือกสรรและสร้างสรรค์ของข้อมูล รวมทั้งการคาดการณ์สำหรับอนาคต โดยสรรหาเทคนิคต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการเทคนิคต่าง ๆ จะต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรและทำที่ไหน แผนที่ดีจะช่วยให้งานที่ทำลุล่วงตามกำหนด มีปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุด การวางแผนจะต้องกำหนดวิธีการปฏิบัติ และคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ด้วย และแผนจะต้องดัดแปลงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้

แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทั่วโลกมีความเห็นเหมือนกันว่าเป็นการจัดการเพื่อไม่ให้สิ่งแวดล้อมโลกถูกทำลาย และจะสามารถรักษาระบบนิเวศไว้ได้อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งธรรมชาติและเกี่ยวโยงถึงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในการพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เคยถูกมองข้ามมาโดยตลอด เพราะการพัฒนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และวัฒนธรรมก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นการพัฒนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และช่วยให้เกิดผลประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่ามากที่สุด และเกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

การกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทุกครั้งจะต้องมีข้อเสนอแนะในการจัดการทางวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วยเสมอ เช่น ในการจัดทำโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสำหรับประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การการค้าโลก (WTO) ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะด้านนโยบายสำหรับการดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2549 ในประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันทางสังคมและวัฒนธรรมว่า (สุนีย์ เลียมพืญวงษ์. 2546 : 72)

1. แบ่งเขตอนุรักษ์วัฒนธรรมในการวางผังเมืองและพัฒนาเมืองอย่างชัดเจน
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรจัดรายการทัวร์เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มสนใจพิเศษ
3. ร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับกรมศิลปากรอย่างใกล้ชิด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรอำนวยความสะดวกในการจัดให้มีการสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรหาช่องทางในการขยายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและเตรียมข้อมูลรายละเอียดทางวัฒนธรรม เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการมีส่วนร่วมสนับสนุนชุมชนดังนี้
 - 4.1 เปลี่ยนวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน มาเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวทั่วไป โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม
 - 4.2 ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์มากที่สุด
 - 4.3 ควรมีมัคคุเทศก์นำอธิบายเมื่อนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้าน หรือในแหล่งท่องเที่ยว
 - 4.4 ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด
 - 4.5 ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในหมู่บ้านให้เกิดขึ้นโดยการริเริ่มของ

จากข้อเสนอแนะส่วนหนึ่งของ WTO ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและวัฒนธรรมมากขึ้น และเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ยั่งยืนต้องได้รับการดูแลปกป้องไว้เป็นอย่างดีด้วยความเข้าใจในคุณค่าวัฒนธรรมทั้งเจ้าของท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2546 : 72)

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบการท่องเที่ยวไว้ในจุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและชุมชนหลายข้อ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยจะกล่าวโดยสรุปเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้ (อร สีแพร. 2544 : 33-35)

1. เพื่อยกระดับจิตสำนึก สักคี่ศรี และคุณค่าของการเป็นคนไทย ขณะนี้สังคมไทยถูกตัวเองว่าไม่เก่ง ของไทยไม่ดี ต้องเป็นของต่างชาติคุณค่าถึงสูง การยกระดับจิตสำนึก สักคี่ศรี และคุณค่าของการเป็นคนไทยต้องมีการวิจัยทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมทั้งอดีตและปัจจุบัน สิ่งนี้ล้วนเป็นประเด็นใหญ่ที่ดึงดูดใจของทุกคนเข้ามาารวมกัน เพราะจุดสำคัญที่จะทำให้มีพลังนั้นคือ คุณค่าหรือที่เรียกว่า “มิติทางจิตวิญญาณ” สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมรดกของไทย เป็นทุนของประเทศที่จะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย

2. เพื่อกระตุ้นการวิจัย

3. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นรากฐานของสังคม หมายถึง วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ มีความหมายหลากหลายไปตามสิ่งแวดล้อม แผ่นดินไทยนี้คือวัฒนธรรมไทย ฉะนั้นการท่องเที่ยวควรจะมาส่งเสริมชีวิต วัฒนธรรม

4. เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสามารถจะจัดให้มีที่พักนักท่องเที่ยวราคาถูก ที่ขายอาหารสินค้าของชุมชน และสร้างความเชื่อมโยงกับงานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ตำบล พิพิธภัณฑ์ตำบลเป็นต้น

5. เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์กับมนุษย์ได้สัมผัสและพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น (Human Touch) เพราะว่าการท่องเที่ยวเป็นการเคลื่อนไหวคนให้เข้ามาเจอกัน สัมผัสกัน รู้จักกัน กินข้าวด้วยกัน ได้เที่ยวด้วยกัน ได้ทำอะไรด้วยกัน เพื่อเพิ่มมนุษยธรรม เพิ่มคุณค่าทางจิตใจขึ้น

6. สร้างและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

7. ก่อให้เกิดความสุขอย่างสร้างสรรค์

8. ให้การท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาการศึกษา เรียนรู้ให้รู้ว่าท้องถิ่นของตนเองมีอะไร ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอย่างไร รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์เก่ง ๆ ขึ้นด้วย เพราะมัคคุเทศก์ที่เก่งนั้นย่อมช่วยเหลือเรื่องการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้น

9. ส่งเสริมให้เกิดสังคมโปร่งใสและยุติธรรม

10. พัฒนาระบบการจัดการ (Management Made the Impossible Possible)

หมายถึง การจัดการที่ดีทำให้สิ่งที่ไม่ได้เป็นไปได้เป็นไปได้ การจัดการสมัยใหม่เพื่อให้ระบบมีพลังคือการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) เพื่อให้ทุกคนมีบทบาทในการพัฒนาด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากจะต้องให้ความสนใจในเรื่องการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการนำเสนอให้เกิดคุณค่าสูงสุดแล้ว ควรต้องคำนึงถึงนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งสองฝ่ายควรต้องมีการเรียนรู้การท่องเที่ยวอย่างรู้เขา - รู้เรา คือ การจัดการให้เกิดความพึงพอใจสำหรับทุกคน เช่น การจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวมุสลิม (ไศรยา หอมชื่น, 2545 : 20) ได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับ “ตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิม” ทำให้ทราบว่าชาวมุสลิมมีจำนวนประชากรถึง 1 ใน 4 ของประชากรโลก และมีจำนวนถึงร้อยละ 12.58 ของประชากรในประเทศไทย นักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เนื่องจากบทบัญญัติของศาสนามีข้อจำกัดมากมายที่มุ่งป้องกันปัญหาสังคม ซึ่งชาวมุสลิมถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และชาวมุสลิมจากตะวันออกกลางยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มีกำลังการจ่ายสูงมาก จากการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมุสลิมทราบว่า นักท่องเที่ยวมุสลิมมีความต้องการความสะดวกสบายในเรื่องที่พักและอาหารมากที่สุด มักเดินทางเป็นกลุ่มครอบครัวมีการจัดการเดินทางเอง ไม่ชอบการผจญภัยแต่ชอบการจับจ่ายใช้สอย และเน้นกิจกรรมสำหรับเด็กเป็นพิเศษ ช่วงที่มีนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางนิยมเดินทางท่องเที่ยว คือ ประมาณเดือนกรกฎาคม - กันยายน มีความสนใจท่องเที่ยวในแหล่งที่มีอากาศดี คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตร เป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัย มีสิ่งที่น่าสนใจและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชมมาก และมีโอกาสใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าที่มีคุณภาพสมราคา มีกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับเด็ก สถานที่ทันสมัย ที่พักแรมกลางใจเมือง มีอาหารหลากหลายให้เลือกได้ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สดชื่น กิจกรรมผจญภัยที่ปลอดภัย และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ไศรยา หอมชื่น, 2545 : 21-22) ดังนั้นการเตรียมการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมุสลิมซึ่งมีวัฒนธรรมที่เคร่งครัดจึงต้องมีการจัดการโดยคำนึงถึงข้อกำหนดทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อจะได้จัดการอำนวยความสะดวกและบริการให้สอดคล้องกัน

ลักษณะรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2542 : 2) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว จากเอกสารเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กล่าวสรุปสาระสำคัญได้ว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว 3 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวในเวลาว่าง (Leisure Tourism) ได้แบ่งวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวออกเป็นดังนี้

- 1.1 การท่องเที่ยวในวันหยุด เช่นการเดินทางไปพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ
 - 1.2 การเล่นกีฬา เช่นการขี่ม้า การล่องเรือ
 - 1.3 การท่องเที่ยวเพื่อชมศิลปวัฒนธรรม
 - 1.4 การเชื่อมญาติมิตร
2. การท่องเที่ยวทางธุรกิจ (Business Tourism) การท่องเที่ยวทางธุรกิจ แบ่งออกเป็น ดังนี้
- 2.1 การท่องเที่ยวเพื่อการติดต่อทางด้านธุรกิจ เช่น การเดินทางเพื่อไปเยี่ยมชมสินค้าหรือซื้อสินค้า
 - 2.2 การท่องเที่ยวเพื่อชมการแสดงสินค้า หรือการแสดงนิทรรศการ
 - 2.3 การประชุมทางด้านธุรกิจ
3. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนในระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณไม่เกิน 2 เดือน การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพ เช่น การอาบน้ำแร่ การท่องเที่ยวเพื่อศาสนกิจ จากวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การติดต่อทางธุรกิจ หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่การท่องเที่ยวต้องเป็นการเดินทางชั่วคราว และไม่เป็นการถูกบังคับต้องเดินทางด้วยความสมัครใจ
- การท่องเที่ยวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As ได้แก่
1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Sites) และเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว
 2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต (Infrastructure) เช่นระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยว
- นอกจากนี้ สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ตลอดจนระบบการกำจัดของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว
3. การเข้าไปถึง (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง ซึ่งประกอบด้วย เส้นทาง (The Way) พาหนะ (The Vehicle) สถานี (The Terminal) และผู้ประกอบการ (The Carrier) การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของ ไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่อลำเลียง

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แต่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเฉพาะอย่าง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานในการผลิตบางอย่างอาจ มีความจำเป็นน้อย เพราะกลุ่มบุคคลดังกล่าวแล้วต้องการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิม การสร้างปัจจัยการผลิตและสิ่งอำนวยความสะดวกถ้าปราศจากการวางแผนที่ดีก็ต่อกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนเกิดจากสาเหตุ 3 ประการ

1. การท่องเที่ยวในวันหยุดพักผ่อน เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร
 2. การท่องเที่ยวทางด้านธุรกิจ เช่น การเดินทางเพื่อการประชุม สัมมนา
 3. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การรักษาสุขภาพ การเล่นกีฬา
- การศาสนา

ข้อแตกต่างอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวบางคนกล่าวว่า การท่องเที่ยวไม่จัดอยู่ในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแค่เพียงลักษณะของกิจกรรมซึ่งจัดให้นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวส่วนมากยอมรับว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการ (Hospitality Industry) ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การกระจายผลผลิตด้วยการใช้ระบบของตลาด และการส่งเสริมการจำหน่าย หลากหลายรูปแบบ การผลิตสินค้าในระบบสินค้าโรงงาน ผลผลิตหรือสินค้านี้มีตัวตน สามารถสัมผัสได้ เช่น รถยนต์ เสื้อผ้า ปากกา แต่สินค้าที่เกิดจากอุตสาหกรรมบริการผลผลิตไม่มีตัวตนไม่สามารถสัมผัสได้ ผลผลิตคือ การบริการ (Service) ซึ่งต้องสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือแขกให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุด

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

1. การขนส่ง (Transportation) การขนส่งทำให้คนสามารถเดินทางจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว ถ้าปราศจากการขนส่ง การท่องเที่ยวไม่สามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว การขนส่งประกอบด้วย การขนส่งทางบก การขนส่งทางอากาศ
2. ที่พัก (Accommodation) จำเป็นต้องมีที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัยจัดได้หลายประเภท เช่น โรงแรม รีสอร์ท (Resorts) เรือนแรม (Guest House) การจัดที่พักอาจแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประกอบการ รสนิยมของผู้บริโภค และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

3. สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกในบริการต่าง ๆ

(Attractions, Activities and Ancillary Services) นักท่องเที่ยวส่วนมากต้องการความเพลิดเพลิน บันเทิงใจ และความสนุกสนานในการเดินทางท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าวแล้วจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ความประทับใจอาจเกิดขึ้นได้จาก มนุษย์สร้างขึ้นในลักษณะพิธีกรรม การจัดงานรื่นเริง ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ประเพณี ลอยกระทง การก่อเจดีย์ทราย การพ่อน้ำ ความประทับใจอีกอย่างหนึ่งเกิดจากสถานที่ซึ่งธรรมชาติ สร้าง หรือมนุษย์ดัดแปลงสร้างใหม่เพื่อให้เกิดความประทับใจ

สิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการบริการ ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านชาติน้ำดื่ม ร้านซักกรีด สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการท่องเที่ยว

4. การขาย (Sales) การขายทำให้เกิดการกระจายผลผลิตด้านการท่องเที่ยว

จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือนักท่องเที่ยว หน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการขาย เช่น ผู้ขายส่ง บริการด้านการท่องเที่ยว (Tour Operator) ตัวแทนจัดการเดินทาง (Retain Travel Agents) ซึ่งเป็นพ่อค้าปลีก ในการขายบริการท่องเที่ยว ตัวแทนจำหน่ายเฉพาะทาง (Specially Chandlers) เช่น ตัวแทนจำหน่าย ตัวเครื่องบิน ตัวแทนจำหน่ายตั๋วรถไฟ ตัวแทนจำหน่ายเฉพาะทางดังกล่าวแล้ว มีวัตถุประสงค์ในการขายสินค้าเฉพาะอย่าง

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์ผู้ที่มีจุดหมายต่าง ๆ รวมทั้งการหยุดพัก ณ ที่เหล่านั้น
2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 2 ส่วน คือ การเดินทางสู่จุดหมาย และการหยุดพักประกอบกิจกรรม ณ จุดหมายนั้น
3. การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิภานาและที่ทำงาน ดังนั้นการเที่ยวจึงเป็นปัจจัยให้เกิดกิจกรรมซึ่งแตกต่างจากกิจวัตรของเจ้าของถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านและแวะพัก
4. การเดินทางสู่จุดหมายนั้น เป็นการเดินทางชั่วคราว ชั่วระยะเวลาสั้น ๆ โดยมีความตั้งใจว่าจะกลับภายใน 2-3 วัน 2-3 สัปดาห์ หรือ 2-3 เดือน

สุภาพร มากแจ้ง (2539 : 1) ได้ศึกษางานวิจัย ของ Burkart and Medlik (1985 : 319-321) ในเอกสารเรื่องหลักมัคคุเทศก์ กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวเนื่องด้านการท่องเที่ยวว่า

เวลาว่าง (Leisure) คือเวลาที่ทุกคนปลอดจากภาระด้านการทำงานหรือการเดินทาง เพื่อทำงานหรือภารกิจของครอบครัว เวลาที่ปลอดจากหน้าที่ในบ้าน และความรับผิดชอบ

ในครอบครัว เวลาที่อาจนำไปใช้ได้หลายทางรวมทั้งท่องเที่ยว

นันทนาการ (Recreation) หมายถึง การใช้เวลาหรือกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความกระชุ่มกระชวย รื่นรมย์ หรือให้ประสบการณ์ที่ตัดเทียมกัน นันทนาการอาจเป็นเหตุผลสำคัญในการท่องเที่ยว ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวอาจเป็นตัวแทนของนันทนาการรูปแบบหนึ่ง

การเดินทาง (Travel) เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง โดยหน้าที่การงาน หรือเป็นส่วนหนึ่งของการจ้างงาน หรือเป็นส่วนหนึ่งในการใช้เวลาว่าง หรือเพื่อตั้งหลักแหล่ง รวมทั้งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ใดก็ตาม การท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นการเดินทาง และการเดินทางบางลักษณะก่อให้เกิดการท่องเที่ยว แต่การเดินทางไม่ใช่การท่องเที่ยวทั้งหมด

การอพยพ (Migration) หมายถึงการเดินทางโดยประสงค์จะตั้งหลักแหล่งถาวร หรือระยะยาวในประเทศอื่น และมีการโยกย้ายออกจากถิ่นเดิมไปตั้งบ้านเรือนในถิ่นใหม่ การอพยพไม่จัดเป็นการท่องเที่ยว ทั้งการย้ายถิ่นตามฤดูกาลและแรงงานย้ายถิ่นก็ไม่ใช่การท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน

ปิ่นรัชฎ์ การุญชัยฐิติ (2542 : 7) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง กล่าวถึงทฤษฎีการวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมาก แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจวางแผน และการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่
 2. การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
 3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชุมชนเป็นหลัก และต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
 4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
 5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น
 6. ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน
- แนวคิดนี้จะนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์

จรงค์ อินทนต์ (2545 : 76-77) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ได้สรุปแนวคิดหลักในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ไว้เป็น 2 ประการคือ

1. การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงความสามารถที่จะได้รับของพื้นที่ (Carrying Capacity) 3 ประการคือ

2.1 ความสามารถที่จะได้รับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity)

หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2.2 ความสะดวกที่จะได้รับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง

ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการ แก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่จะรับนักท่องเที่ยวและได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

2.3 ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity)

หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้น และบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยว

ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่โดยมีวิธีการดังนี้

1. การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวไปรวมกันในที่ใดที่หนึ่งของพื้นที่ จะช่วยลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ซึ่งต่างกระทำได้โดย
 - 1.1 การแบ่งเขตแหล่งท่องเที่ยวเป็นเขตย่อย ๆ เช่น บริเวณชมทัศนทัศน์ เป็นต้น
 - 1.2 เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่
2. การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสร้างถนนเพื่อเชื่อม โขงจุดสำคัญในพื้นที่โดยไม่ทำให้บริเวณภูมิทัศน์บริเวณนั้น ๆ เสียไป
3. การจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความ

เพลิดเพลินและพึงพอใจ และให้ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำไปสู่การวางแผนในทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ กิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

- 3.1 การออกไปบรรยายนอกสถานที่
- 3.2 การศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- 3.3 การจัดนิทรรศการประเภทต่าง ๆ
- 3.4 การนำนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ พร้อมทั้งบรรยายประกอบ
- 3.5 การจัดทำทางเท้า พร้อมทั้งแผ่นป้ายบรรยายหรือเอกสารแนะนำ
- 3.6 ใช้ภาพสไลด์และคำบรรยาย
- 3.7 การจัดทำเครื่องหมายและคำเตือนต่าง ๆ

นอกจากนั้นอาจกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ ภูมิทัศน์ ขอบข้างถนน ตลอดจนมีการตรวจตราพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และออกกฎหมายลงโทษผู้ละเมิดกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ด้วย

บทที่ 5

วิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งประกอบไปด้วยศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม และศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ และซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์โครงสร้างทั่วไปด้านศิลปกรรมและรูปแบบของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
2. วิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

วิเคราะห์โครงสร้างทั่วไปด้านศิลปกรรมและรูปแบบของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ในการวิเคราะห์โครงสร้างทั่วไปด้านศิลปกรรมและรูปแบบของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และวิเคราะห์ โดยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บนผาน้ำย้อย ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร พระมหาเจดีย์ชัยมงคลตั้งอยู่บนภูเขาเขียว ซึ่งเป็นแนวภูเขาที่ทอดตัวมาจากเทือกเขาภูพาน ตำแหน่งที่ตั้งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตั้งอยู่บนหน้าผานหิน มีพื้นที่เชื่อมต่อกับอุทยานแห่งชาติผาน้ำย้อยที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลสร้างในเนื้อที่ 9 ไร่ มีวิหารคดลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยมล้อมรอบ องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความกว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร สูง 101 เมตร รวมยอดฉัตรทอง ทองคำแล้วมีความสูงทั้งหมด 109 เมตร ปัจจุบันเป็นวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2548 โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการสร้างคือ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านบำเพ็ญปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์สายวัดป่าต่าง ๆ ทั้งจัดเป็นดินแดนเพื่อการศึกษา และสักการบูชาต่อพระบูรพาจารย์ที่สำคัญในภาคอีสาน

โครงการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลโดยหลวงปู่ศรี มหาวิโรเมื่อดำรงสมณศักดิ์ (พระอุดมสังวรวิสุทธิเถระ) ภายหลังจากที่หลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้ปรารภกับที่ประชุมสงฆ์ ศิษยานุศิษย์ว่าได้รับพระบรมสารีริกธาตุเป็นกรณีพิเศษ และได้พิจารณาเห็นว่าครูบาอาจารย์

คุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ และพระศาสนาเป็นจำนวนมาก สมควรก่อสร้างถาวรวัตถุสำหรับ
 บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และประดิษฐานไว้เป็นการพิเศษในสถานที่เป็น
 ศูนย์กลางเพื่อความสะดวกแก่ผู้ใคร่มาศึกษาและสักการบูชาสืบไป ที่ประชุมจึงมีมติเห็นสมควร
 ก่อสร้างพระมหาเจดีย์ที่วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วินาราม (ผาน้ำย้อย) และได้ให้นำมติดังกล่าว
 ไปหารือที่ประชุมสังฆาธิการภาค 8, 9, 10, 11 (ธรรมยุต) ซึ่งได้ให้ความเห็นชอบด้วย พระมหาเจดีย์
 ชัยมงคลได้ทำการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดย ฯพณฯ พลเอกมานะ รัดนโกเศศ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานในพิธี ประกอบพิธีลงเสาเข็มฐานการก่อสร้าง
 เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2531 โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการ
 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นประธานกรรมการก่อสร้างยกเสาเอก และ
 ประกอบพิธียกฉัตรทองคำ น้ำหนัก 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า
 23,750,000 บาท โดยมี ฯพณฯ พลตรีสรชัย มนตรีวัต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
 เป็นประธานในพิธี สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ กรรมการมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาค 8 (ธรรมยุต)
 ประธานฝ่ายบรรพชิต

หลังจากนั้นได้ดำเนินการก่อสร้างเรื่อยมา โดยอาศัยแรงศรัทธา จากชาวพุทธทั่วสารทิศ
 รวมพลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงได้เป็นพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขึ้นมา

ภาพประกอบ 21 พิธีวางรากฐานพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2531

โครงการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นการก่อสร้างตามนิมิต (ความฝัน) ของหลวงปู่ศรี มหาวิโร โดยอาจารย์ประเสริฐ สุนทรโรวาท (เสียชีวิตแล้ว) จากกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถาปนิกในการวางแผนก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ในส่วนของการออกแบบสถาปัตยกรรมในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล และบริเวณรอบนอก มีคุณพฤทธิวง มาละสุทธิ์ และคณะ เป็นผู้ออกแบบงานประติมากรรม งานจิตรกรรมทั้งหมด พร้อมด้วยคุณศักดา ภูจินดา ที่เป็นผู้ดูแลการก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลในปัจจุบัน

เริ่มแรกในการก่อสร้างหลังจากได้มีการวางแผนโครงการเสร็จสมบูรณ์แล้ว ได้มีการสำรวจพื้นที่เพื่อใช้ในการจัดสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยมีทีมวิศวกรจากประเทศญี่ปุ่นได้เข้ามาทำการสำรวจพื้นที่ในการจัดสร้าง มีบริษัทเบงมาศ ซึ่งเป็นบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างเป็นผู้รับผิดชอบในการวางฐานการก่อสร้าง และได้วิศวกรผู้ควบคุมการก่อสร้างจากคณาจารย์และนิสิต จากภาควิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างในขณะนั้น ปัจจุบันมีบริษัทเสริมดวง โดยคุณพฤทธิวง มาละสุทธิ์ เป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างในระยะเริ่มแรกได้มาจาก 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เงินจากมูลนิธิหลวงปู่ศรี มหาวิโร ส่วนที่ 2 เงินบริจาคจากการจัดตั้งกองทุนผ้าป่า 84,000 กอง กองละ 1,000 บาท และส่วนที่ 3 จากเงินบริจาคของพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา รวมรวมใช้เป็นกองทุนในการก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล การก่อสร้างในขณะนั้นดำเนินการได้เพียงการวางฐานชั้นที่ 1 ก็ต้องประสบปัญหาเรื่องของงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในขณะนั้นไม่เพียงพอในการดำเนินการสร้างต่อให้แล้วเสร็จ ภายหลังได้มีโยมอุปถัมภ์ที่สำคัญ คือ คุณซัช ธารวานิช เจ้าของบริษัท สุขุขทัยปิโตรเลียมจำกัด ซึ่งเป็นลูกศิษย์และเคยบวชกับหลวงปู่ศรี มหาวิโร และเกิดความเลื่อมใสในหลวงปู่ พร้อมด้วย คุณวาสนา ธารวานิช คุณยายจินดา ไชยกุล เป็นกำลังศรัทธาใหญ่ถวายความอุปถัมภ์ในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน พร้อมด้วยกำลังศรัทธาจากชาวพุทธทุกหมู่เหล่าที่มีความเลื่อมใสเคารพนับถือหลวงปู่ศรี มหาวิโร ต่างช่วยกันบริจาคทุนทรัพย์ในการจัดสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างได้ประมาณร้อยละ 80 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างแล้วประมาณ 1,500 ล้านบาท

ความพิเศษของการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คือเป็นการวางฐานองค์เจดีย์บนพื้นที่ดินขนาดใหญ่ เนื่องจากบริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการก่อสร้างองค์พระเจดีย์นั้นอยู่บนภูเขาซึ่งไม่สามารถทำการวางเสาเข็มได้ ประกอบกับในชั้นดินนั้นมีชั้นหินดินดานที่ไม่สามารถทำการขุดเจาะได้ วิศวกรผู้ทำการก่อสร้างจึงได้ทำการเทพื้นลงบนหน้าหิน แล้วใช้เหล็กเจาะลงระหว่างชั้นปูนและหิน เพื่อเป็นการเชื่อมต่อระหว่างปูนกับหินเข้าด้วยกันพร้อมกับการเทพื้นอีกหนึ่งชั้นเพื่อเพิ่มความแข็งแรง แล้วจึงเริ่มทำการวางฐานของชั้นที่ 1 และดำเนินการก่อสร้างต่อในชั้นอื่น ๆ ตามลำดับ

ข้อมูลเฉพาะในการจัดสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

งบประมาณก่อสร้าง (เดิม 101 ล้านบาท) ปัจจุบัน	1,500	ล้านบาท
เนื้อที่โดยรอบพระเจดีย์ชัยมงคล	101	ไร่
พื้นที่ก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์	9	ไร่
ความกว้าง	101	เมตร
ความยาว	101	เมตร
ความสูง(เดิม 101 เมตร) เพิ่มยอดทองคำเป็น	109	เมตร
บรรจุรูปเหมือนเกจิอาจารย์สลักด้วยหินอ่อน	101	องค์
ระยะทางจากวัดป่ากุงถึงพระมหาเจดีย์ชัยมงคล	101	กิโลเมตร
แบ่งเนื้อที่ใช้ประโยชน์	7	ชั้น
พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล	500	เมตร
พื้นที่ควบคุมทั้งหมด	28,000	ไร่
ระยะทางจากกรุงเทพฯถึงจังหวัดร้อยเอ็ด	508	กิโลเมตร

อาณาเขต ติดต่อกับ 4 จังหวัด ได้แก่

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอลำดวน จันทบุรี

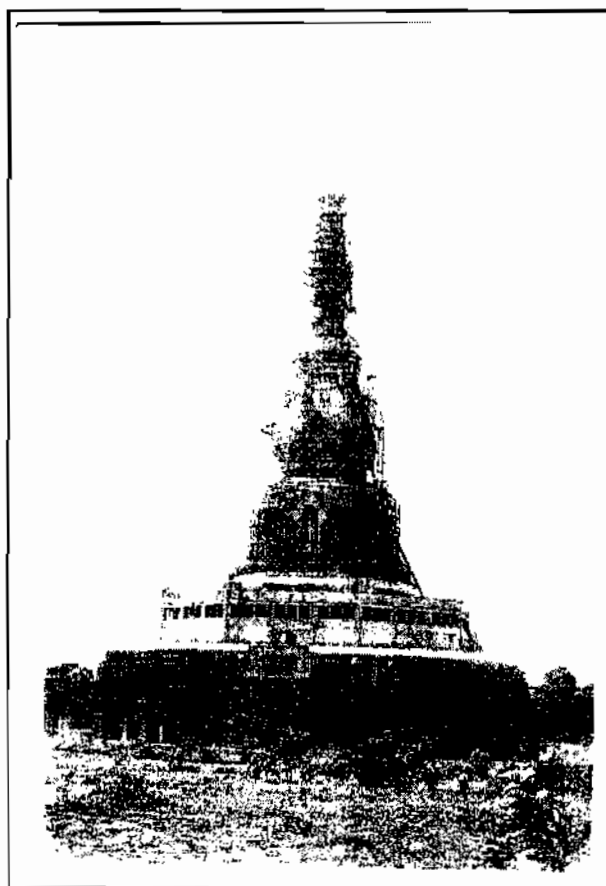
ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอหนองพอกและอำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

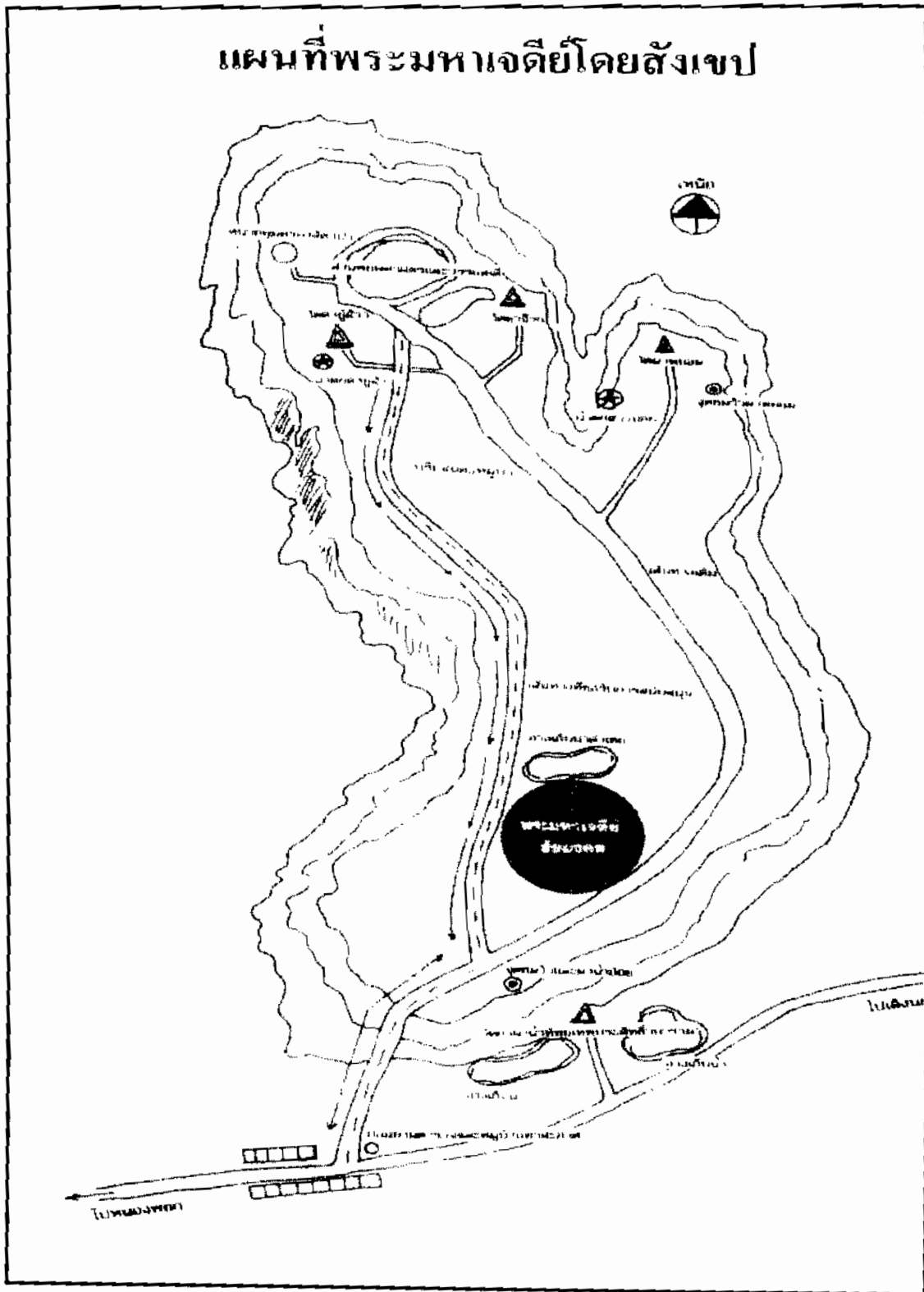
ทิศใต้ ติดกับ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

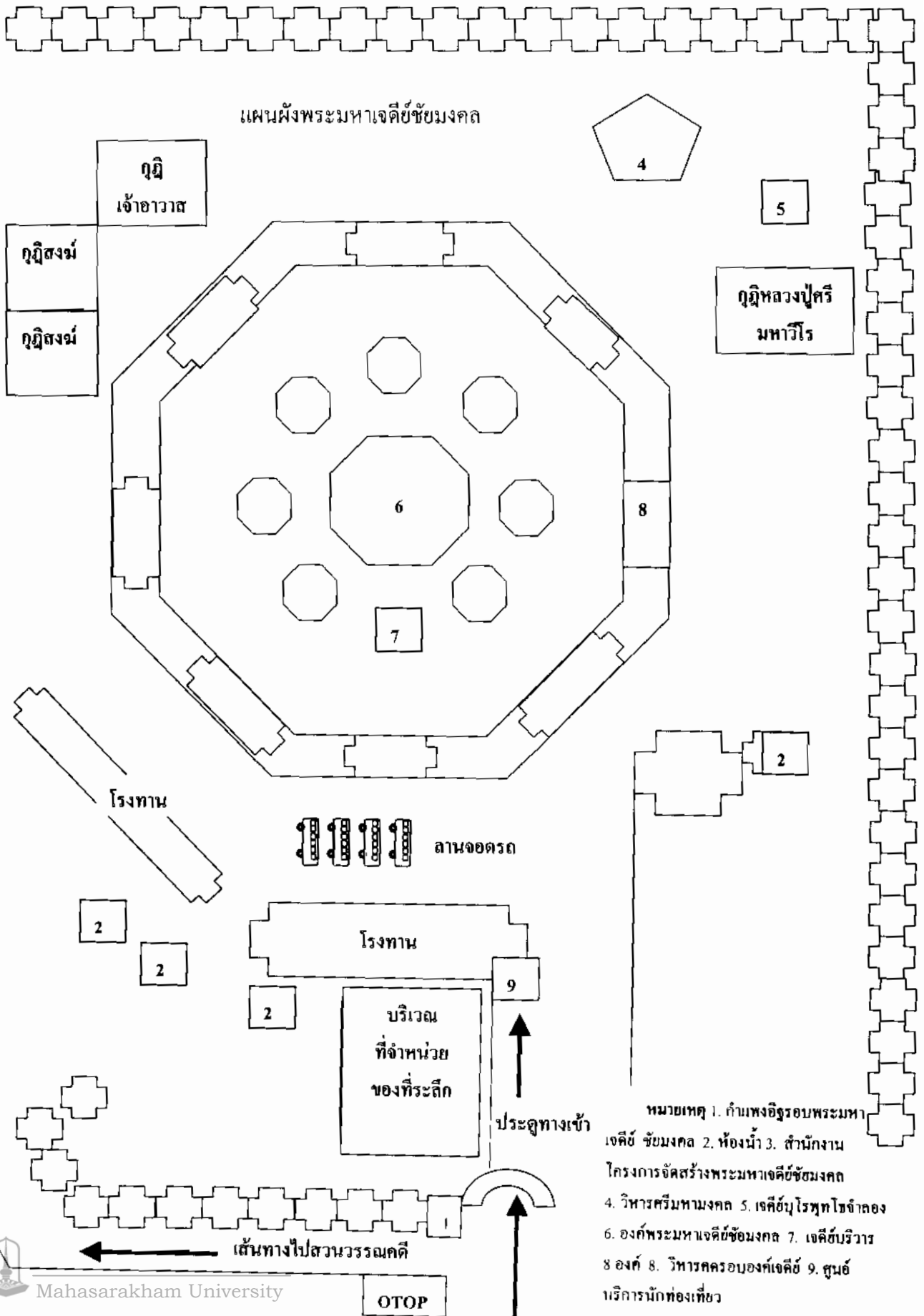
ภาพประกอบ 22 พระมหาเจดีย์ชัยมงคลขณะดำเนินการก่อสร้าง

ภาพประกอบ 23 แผนที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยสังเขป

ภาพประกอบที่ 24 แผนผังพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

วิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากการสัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารซึ่งสามารถวิเคราะห์สรุปผล โดยได้ทำการวิเคราะห์แยกเป็น 3 ประเด็น ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม
2. วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม
3. วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม

วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรม

พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีลักษณะการจัดสร้างใช้ศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปะร่วมสมัย ระหว่างภาคกลางและ ภาคอีสาน เป็นศิลปะกลมกลืนระหว่างพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และ พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม แนวศิลปะกลมกลืนขึ้นบนลวดลาย สี สันหลากหลายสวยงามตามแบบสมัยใหม่ ได้มีการนำเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่มาใช้ในการตกแต่งลวดลาย โดยวิธีการหล่อเรซินปิดทองทั่วทั้งองค์ จากการสัมภาษณ์ผู้นำในการก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ถึงลักษณะ โครงสร้าง และองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนบริเวณรอบนอกวิหารคด

ส่วนที่ 2 ส่วนบริเวณองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ส่วนที่ 1 ส่วนบริเวณรอบนอกวิหารคด ประกอบด้วย

1. กำแพงอิฐสีแดง ซึ่งตัวกำแพงมีความสูง 5 เมตร กว้าง 4 เมตร ยาว 3,500 เมตร เริ่มก่อสร้างตั้งแต่วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 และเสร็จสมบูรณ์ในวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 รวมเวลาในการก่อสร้างกำแพง 6 ปี เป็นกำแพงขนาดใหญ่มั่นคงแข็งแรงเหมือนกำแพงเมืองจีน แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากมาย ลักษณะของตัวกำแพงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ก่อด้วยอิฐ ทูกรังผสมซีเมนต์ขนาดใหญ่ มั่นคงแข็งแรง ได้มาตรฐาน และมีความโดดเด่นด้วยศิลปะหลากหลาย เป็นกำแพงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นกำแพงก่อสร้างได้ยากยิ่ง เนื่องจากมีขนาดใหญ่ สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายวัสดุอุปกรณ์มาก และใช้เวลาการก่อสร้างนาน แต่เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความพร้อมเพียง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคณะศิษยานุศิษย์และชาวพุทธทุกหมู่เหล่าต่างได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และกำลังทุนทรัพย์ เต็มความสามารถอย่างสุดชีวิตต่างได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างกำแพงขึ้น เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กเส้น หินทราย ได้ช่วยทำบุญมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นการก่อสร้างจนเสร็จสมบูรณ์ ถ้ามีสิ่งใดขาดตกบกพร่องก็จะได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา และผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายจากวัดสาขาต่าง ๆ ได้ร่วมแรง

ร่วมใจช่วยเหลือเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นได้รับเงินสนับสนุนจากคณะศิษยานุศิษย์ของพระครู
 อุดมธรรมจารย์ (พระอาจารย์มานะ อุดฺโด) วัดพุทธธรรมาราม จากเกาะฮ่องกง เป็นเงิน 2,500,000
 บาท และได้รับเงินสนับสนุนจากวัดสาขาทั่วประเทศจำนวน 150 วัด ได้ช่วยค้ำชดเชยเงินทำบุญผ้าป่า
 สามัคคีเพื่อนำไปช่วยการก่อสร้างกำแพงในปี พ.ศ. 2544-2545 รวมเป็นเงิน 3,300,000 บาท
 กำแพงนี้ถือเป็นกำแพงอเนกประสงค์ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง กล่าวคือภายนอก

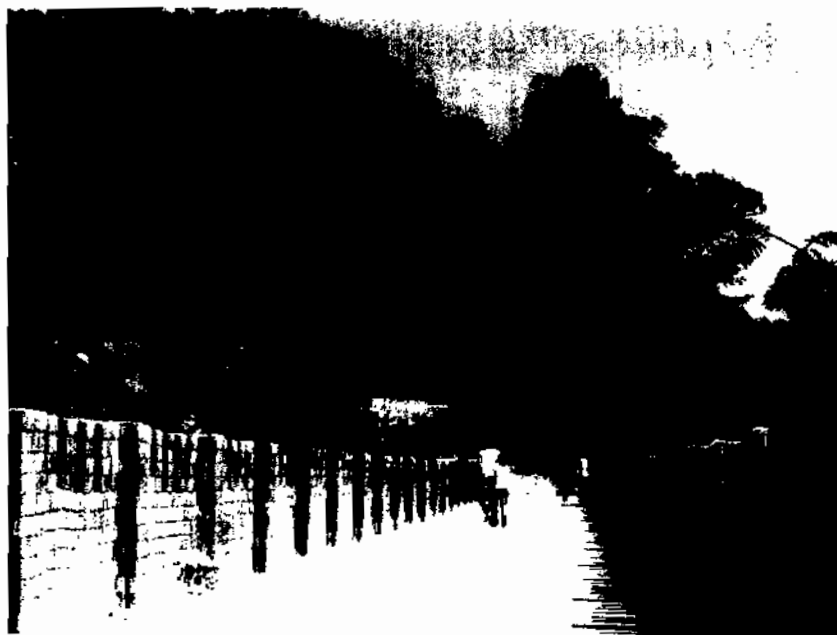
กำแพงให้เป็นแนวเขตล้อมรอบขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ภายในกำแพง
 เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ เดินจงกรมของผู้แสวงบุญ เป็นสถานที่พักผ่อน และภายในกำแพง
 มีห้องน้ำ - ห้องสุขา ซึ่งมีถึง 230 ห้อง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่มาสักการบูชา
 พระมหาเจดีย์ นอกจากนี้ยังใช้เป็นโรงทาน และโรงครัวในบางโอกาสที่มีกิจกรรม ส่วนด้านบน
 ของหลังคากำแพงสามารถขึ้นไปทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้หลายอย่าง เนื่องจากหลังคาเป็นพื้นราบ
 มีความมั่นคงแข็งแรงมากใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรมของผู้ที่แสวงบุญ เป็นที่
 เดินตากอากาศเดินชมวิทิวทัศน์รอบรอบ ๆ องค์พระมหาเจดีย์ สถานที่ทั้งหลายดังกล่าวจะเรียงราย
 กันอยู่เป็นระยะตามความเหมาะสมของกำแพง

การทำงานก่อสร้างกำแพงได้มีการแบ่งกลุ่มงานรับผิดชอบเป็นหมู่คณะทำงาน
 ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน การทำงานก่อสร้างกำแพงทุกชั้นตอนพระอาจารย์
 ทองอินทร์ กตปุญโญ (ปัจจุบันท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล) ประธานอำนวยการ
 ก่อสร้างกำแพงได้กำกับดูแลการทำงานอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ในบางโอกาสท่านก็ได้นำพระสงฆ์
 แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ลงมือทำงานด้วยตัวท่านเอง กำแพงถือเป็นกำแพงแห่งประวัติศาสตร์
 ที่คณะ ศิษยานุศิษย์ทุกหมู่เหล่าสร้างถวายเพื่อบูชาพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพวิสุทธิมงคล
 อย่างแท้จริง (คาบตำรวจปริษา สีหามู. 2549 : สัมภาษณ์)

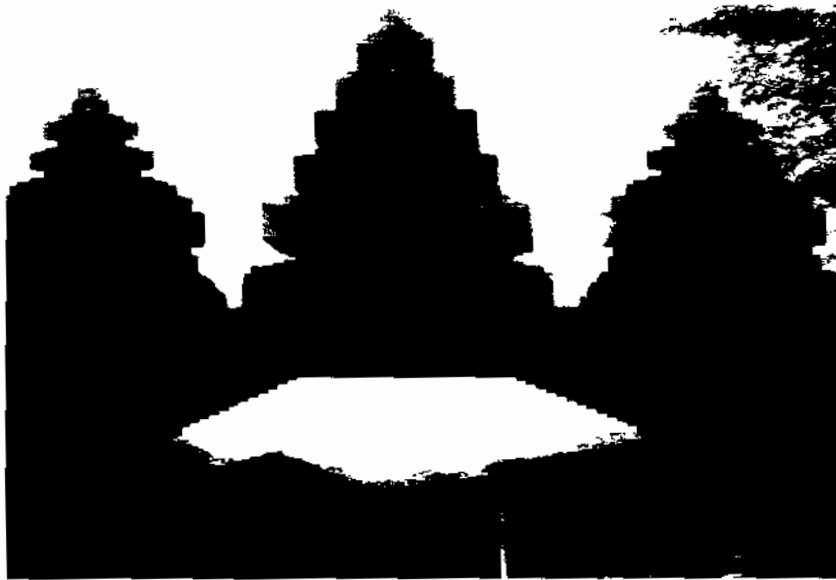

ภาพประกอบ 25 บ้านไคทางขึ้นบนกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 26 ทางเดินบนกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 27 กำแพงอิฐประตูทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 28 ลักษณะของกำแพงอิฐล้อมรอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ที่สร้างคล้ายกับกำแพงเมืองจีน

2. โรงทาน ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกมีทั้งหมด 3 หลัง รูปแบบลักษณะการก่อสร้างเป็นศาลาทรงเตี้ย กว้าง 15 เมตร ยาว 25 เมตร แบ่งเป็นห้องต่าง ๆ ตามความเหมาะสม อาทิ ที่นั่งพักสำหรับพระสงฆ์ และผู้ที่มาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล นอกจากนี้ยังมีห้องสุขาอยู่บริเวณด้านในสุดเพื่อไว้บริการประชาชน และใช้เป็นที่ประกอบอาหารบริการประชาชนในยามที่มีงานเทศกาล วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (คาบตำรวจปรีชา สีหามู. 2549 : สัมภาษณ์)

3. ห้องน้ำ มีกระจายอยู่ทั่วบริเวณ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

3.1 ภายในโรงทานทั้ง 2 หลัง

3.2 บริเวณหลังโรงทานอีก 1 หลัง

3.3 บริเวณด้านข้างสำนักงานโครงการจัดสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล 1 หลัง

3.4 ภายในกำแพงอิฐรอบนอกอีกประมาณ 230 ห้อง

4. สำนักงานโครงการจัดสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านข้างลานจอดรถ ลักษณะการก่อสร้างเป็นอาคารชั้นเดียวสีขาว แบ่งเป็นห้องรับรองสำหรับแขกผู้ใหญ่ และใช้เป็นสำนักงานในการประสานงานเกี่ยวกับการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เก็บวัสดุ อุปกรณ์ในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล งานประติมากรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปตกแต่งองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

5. วิหารศรีมหามงคล (เรือนรับรองพระสังฆราช) อยู่ทางด้านทิศตะวันออกห่างจากองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลประมาณ 100 เมตร ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณ 23 ล้านบาท มีความกว้าง 20 เมตร ยาว 20 เมตร แบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เป็นห้องใช้ประกอบกิจ ชั้นที่ 2 ใช้เป็นที่พักของคณะสงฆ์ และฆราวาสผู้ติดตาม ส่วนชั้นที่ 3 ใช้สำหรับรับรองพระเถระผู้ใหญ่และสมเด็จพระสังฆราช ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารรูปทรงไทย สีขาวมีลวดลายสีทอง ประกอบด้วยหน้าบัน 3 ชั้น แกะสลักเป็นลวดลายไทยสีทองบนพื้นสีแดง ส่วนกลางของอาคารสร้างเป็นรูปเจดีย์ทึบลวดตรงกลางออกมาโดยสร้างจำลองแบบมาจากองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านข้างวิหารศรีมหามงคล มีเจดีย์มหาบุรุษุทโรสีคำจำลอง ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ เป็นการนำหินภูเขาไฟที่ใช้สร้างพระเจดีย์มหาบุรุษุทโร ในประเทศอินโดนีเซียมาสร้าง โดยหินแต่ละก้อนที่นำมานั้นจะมีหมายเลขกำกับทุกก้อน นำมาประกอบสร้างเป็นองค์เจดีย์แล้วมอบถวายแด่องค์หลวงปู่ศรีมหาวิโร ซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ทางประเทศอินโดนีเซียได้สร้างและทำพิธีมอบถวายหลวงปู่ศรีมหาวิโร เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 (คาบตำรวจปรีชา สีหามู. 2549 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 29 วิหารศรีมหาเมณฑล (เรือนรับรองสมเด็จพระสังฆราช) ใช้สำหรับรับรองพระเถระ
ผู้ใหญ่และสมเด็จพระสังฆราช

ภาพประกอบ 30 เจดีย์มหาบุรุษพุทโธจำลองซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ทางประเทศอินโดนีเซีย
ได้สร้างถวายหลวงปู่ศรี มหาวิโร
Mahasarakham University

6. กุฎิสงฆ์ มีทั้งหมด 4 หลัง ได้แก่ กุฎิหลวงปู่ศรี มหาวีโร 1 หลัง กุฎิเจ้าอาวาส 1 หลัง และกุฎิสงฆ์อีก 2 หลัง (ขณะนี้มิมีเพียงกุฎิหลวงปู่ที่สร้างเสร็จส่วนที่เหลือกำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง) อยู่ทางด้านทิศตะวันตกห่างจากองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลประมาณ 100 เมตร สำหรับลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบอาคารชั้นเดียวสีขาว ตกแต่งสลักด้วยสีทองลวดลายไทย ทั้งกรอบประตู หน้าต่าง และหน้าบัน

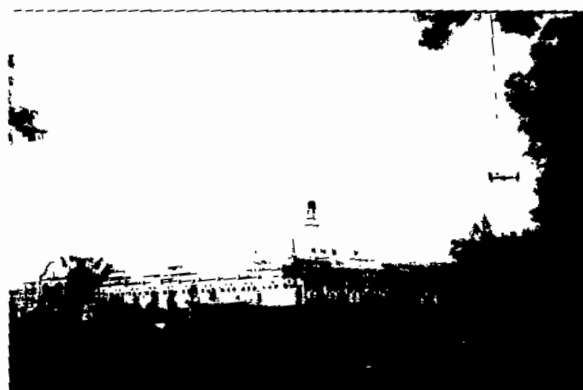
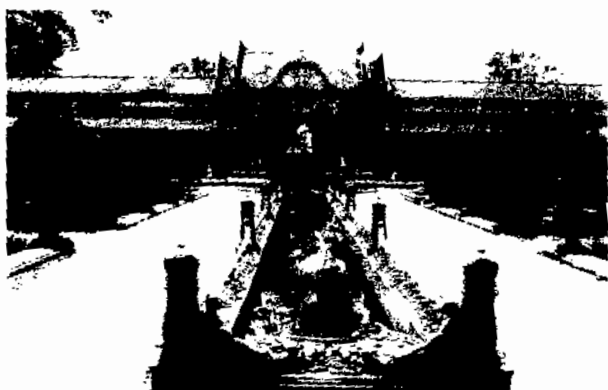
ภาพประกอบ 31 กุฎิหลวงปู่ศรี มหาวีโร

ส่วนที่สอง บริเวณองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้าง 4 ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

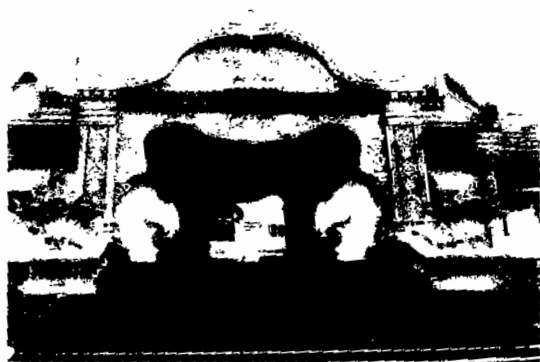
1. วิหารคด สร้างในลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยม ยาวด้านละ 100 เมตร ล้อมรอบเนื้อที่ 9 ไร่ ภายในวิหารคดแบ่งออกเป็นซุ้มประตูวิหารทางเข้าทั้งหมด 8 ซุ้ม มีลักษณะของการก่อสร้างเหมือนกันทั้ง 8 ซุ้ม รูปแบบทางสถาปัตยกรรมก่อสร้างเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะขอมกับศิลปะแบบไทยอีสานดั้งเดิม โดยดูจากลักษณะของรูปทรงของหน้าบัน สำหรับลวดลายใช้เรขาคณิตในการตกแต่งลวดลายเป็นลายผักกูดประยุกต์ใช้สีทองทั้งหมดเพื่อให้ตรงกับลวดลายขององค์พระเจดีย์ พื้นระเบียงปูด้วยหินอ่อนตลอดแนว บริเวณทางขึ้นซุ้มประตูแต่ละซุ้มจะมีงานประติมากรรมรูปสัตว์หิมพานต์ขนาดสองข้างบันไดทางขึ้น ซึ่งถือเป็นสัตว์ประจำทิศทั้ง 8 สร้างขึ้นเนื่องจากความเชื่อที่ว่าสัตว์เหล่านี้ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องรักษาองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ปัจจุบันก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์เพียง 1 ซุ้ม คือซุ้มทางด้านทิศใต้ขององค์พระเจดีย์ โดยมีสัตว์ประจำ

ทิศคือซุ้มพญานาค สำหรับซุ้มอื่นๆ กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ในส่วนของหน้าบัน จัดให้มีการแกะสลักเป็นรูปพระอินทร์ (ซุ้มประตูทางด้านทิศใต้) และเทพประจำวันต่าง ๆ เริ่มจาก พระอาทิตย์ พระจันทร์ ถึงพระเสาร์ รวมทั้งหมด 8 ซุ้ม เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มาเยือน

ภาพประกอบ 32 วิหารคตรอบองค์พระเจดีย์พร้อมซุ้มประตูทางเข้า

ภาพประกอบ 33 ซุ้มที่ 8 ซุ้มพญานาคอยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระเจดีย์ มีหน้าบัน เป็นรูปพระอินทร์

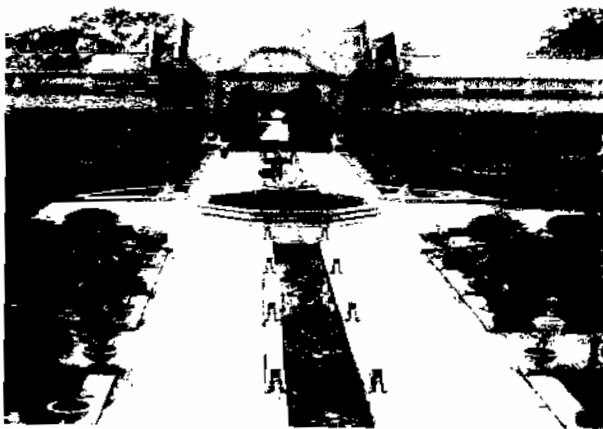
ภาพประกอบ 34 ลักษณะซุ้มประตูที่นำเอาลายผักกูดมาประยุกต์ใช้ พร้อมด้วยรูปทรงที่ได้มาจาก ศิลปะอีสานผสมผสานกับศิลปะขอม

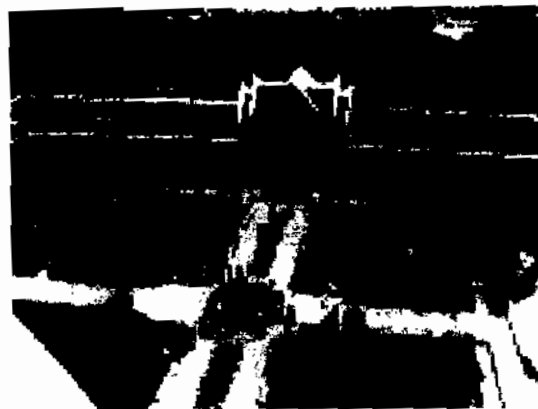
นอกจากนี้ยังมีหอรระฆังอีก 8 องค์ สร้างสลับอกุระหว่างซุ้มประตูแต่ละซุ้ม ลักษณะการก่อสร้างได้ดัดแปลงมาจากวัดศรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร และลวดลายมีลักษณะ ความแบบฉบับอีสานได้ โดยเน้นลายผักกูดเพื่อให้รองรับกับองค์เจดีย์ พร้อมด้วยการตกแต่งด้วย สีทองเหลืองอร่ามสามารถใช้งานได้จริง แต่จะเริ่มทำการเปิดใช้เมื่อการสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล แล้วเสร็จสมบูรณ์

ภายในวิหารคดจัดให้มีรูปปั้นเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศทั้งหมด 500 องค์ ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำซึ่งจะนำมาประดิษฐานไว้ภายหลัง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวพุทธศาสนิกชนที่มานมัสการองค์พระเจดีย์ได้ปฏิบัติธรรม และใช้เป็นที่พักผ่อน

2. สวนหย่อมระหว่างทางเดิน จัดให้มีการตกแต่งสวนเชื่อมระหว่างวิหารคดและองค์พระเจดีย์ มีลักษณะเป็นสวนหย่อมจัดตกแต่งด้วยต้นดอกไม้ นานาพันธุ์ โดยได้ทำการจัดตกแต่งรูปแบบสวนเป็นลักษณะเรขาคณิต ซึ่งได้แนวคิดการตกแต่งสวนในแถบยุโรป เมื่อมองลงมาจากด้านบน บริเวณชั้นที่ 2 และชั้นที่ 4 ขององค์พระเจดีย์ ทำให้สามารถมองเห็นลักษณะรูปทรงการตกแต่งสวนได้งดงามมาก สลับกับการนำเอางานประติมากรรมรูปเทวดาในอิริยาบถต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานประติมากรรมปูนสูง และแบบลอยตัว มาวางเรียงรายตกแต่งไว้ตามมุม สถานที่ต่าง ๆ ประกอบกับมีบ่อน้ำพุซึ่งมีความงดงามทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมการก่อสร้าง และงานประติมากรรมลอยตัว รูปเทวดานางฟ้า กนกรรพี พระแม่ธรณี พร้อมด้วยรูปฤาษีคง และเจ้าจงอาง ซึ่งถือเป็นเจ้าที่ประจำองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล (ในอนาคตจะจัดให้มีรูปปั้นผู้ถวายการสร้างที่สำคัญตามทางเดิน) พร้อมด้วยสัตว์มงคลต่าง ๆ อาทิ ปลาเงิน ปลาทอง มังกร ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 8 บ่อ (ขณะนี้ มีเพียง 3 บ่อ ส่วนที่เหลืออยู่ในระหว่างการก่อสร้าง) ประจำทางเข้าทั้งแปดซุ้มประตู ทำให้ดูแล้วเกิดจินตนาการเหมือนกำลังเดินอยู่บนสวรรค์ สร้างความสดชื่น ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวคิดในการสร้างมาจากการจัดสวนในยุโรป ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวเสียงไซกโดยการ โยนเหรียญลงในบ่อ หรืออธิฐานขอพร เชื่อว่าถ้าโยนเหรียญเข้าไปในปากรูปปั้นสัตว์มงคลต่าง ๆ ได้จะสมปรารถนา สำหรับเงินที่นักท่องเที่ยวโยนลงบ่อนั้นทางวัดเจดีย์ชัยมงคลจะได้นำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น สาธารณูปโภคและค่าจ้างคนงานภายในวัดซึ่งจะทำการเก็บเมื่อครบ 2 สัปดาห์ ต่อ 1 ครั้ง

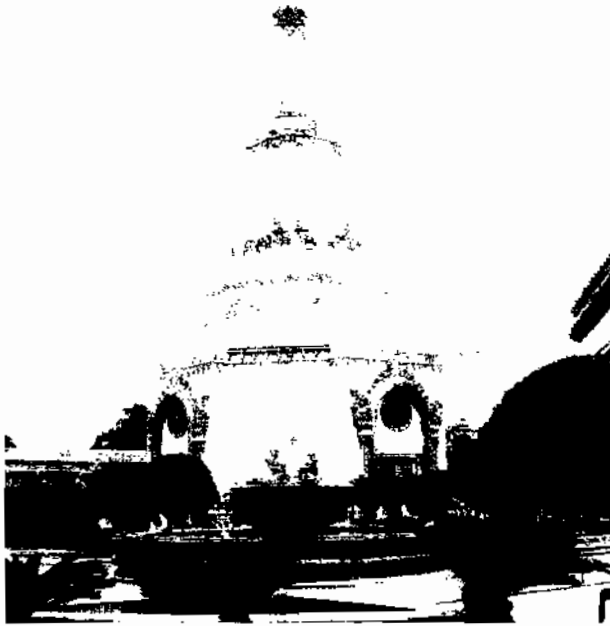
ภาพประกอบ 37 สวนที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามทั่วบริเวณองค์พระเจดีย์

3. เจดีย์บริวารประจำทิศ 8 ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมการก่อสร้างที่มีลักษณะคล้ายกับองค์พระเจดีย์ใหญ่ แต่มีขนาดเล็กกว่า ถือเป็นเจดีย์ประจำทิศทั้ง 8 ทิศ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปแปดเหลี่ยม มีความสูง 36 เมตร เหนือบนสุดมียอดฉัตรสีทอง 5 ชั้น ทั้งองค์มีสีขาว ประดับตกแต่งลวดลายด้วยเรซิน มีทั้งหมด 8 องค์ ลวดลายการตกแต่งใช้ศิลปะอีสานประยุกต์ ด้วยลายผักกูดเพื่อให้รองรับกับองค์พระเจดีย์ โดยแต่ละองค์มีความหมายและความสำคัญดังนี้

องค์ที่ 1 คือองค์ ที่อยู่ทางด้านหน้าองค์พระเจดีย์ใหญ่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระเจดีย์ถือเป็นเจดีย์องค์แรกที่สร้างขึ้นพร้อมกันกับเจดีย์องค์ใหญ่ และมีความสำคัญที่สุดคือเป็นเจดีย์องค์ประธานที่ใช้ในการวางศิลาฤกษ์ ภายในใช้ประดิษฐานพระแก้วมรกตจำลอง พร้อมด้วยพระพุทธรูปปางต่าง ๆ รายล้อมอยู่ พระแก้วมรกตจำลองนี้ถือเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญมากอีกองค์หนึ่งเนื่องจากเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในระหว่างการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลตั้งแต่แรกเริ่มการก่อสร้างจนถึงปัจจุบัน ทุก ๆ ปีในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการอัญเชิญพระแก้วมรกตลงมาเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สรงน้ำพระ

ส่วนองค์ที่เหลืออีก 7 องค์นั้น สร้างขึ้นเพื่อใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเกิด เริ่มตั้งแต่วันจันทร์ จนถึงวันอาทิตย์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้บูชาตามวันเกิดของตน

ภาพประกอบ 38 เจดีย์ประจำทิศทั้ง 8 ทิศ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม เป็นรูปแปดเหลี่ยม มีลวดลายรองรับองค์พระเจดีย์

4. องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล สำหรับ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีลักษณะเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร มีลักษณะโครงสร้างเป็นรูประฆังคว่ำ การจัดสร้างใช้ศิลปะผสมผสานระหว่างศิลปะร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและ ภาคอีสาน เป็นศิลปะกลมกลืนระหว่างพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีพระพุทธรูปประจำทิศหันหน้าออกสู่ทิศต่าง ๆ 4 ทิศ สามารถมองเห็นจากด้านนอกได้ บริเวณแก้วรองฐาน (บัวพื้นยักษ์) ด้านบนเป็นการประยุกต์ลายแบบอีสาน (ลายผักกูด) เน้นสีทองเป็นหลัก ปูพื้นด้วยหินแกรนิตทุกชั้น ผนังรอบนอกเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น ปิดทอง ใช้การตกแต่งลวดลายใช้การแกะเรซินเป็นส่วนประกอบ องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีโครงสร้างทั้งหมด 7 ชั้น ซึ่งในแต่ละชั้นมีความงดงามแตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงอเนกประสงค์กว้างใหญ่ ใ่อำ การก่อสร้างในชั้นนี้เป็นการเน้นสีชมพูตัดกับสีทอง ผนังจารึกนามธนาธิปัตย์ต่าง ๆ ใช้สำหรับเป็นห้องประชุม บำเพ็ญบุญ ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ผนังส่วนหนึ่งใช้สำหรับเป็นที่จารึกชื่อผู้บริจาคทอดผ้าป่า 84,000 กอง ที่ใช้เงินทุนแรกเริ่มการก่อสร้าง เพดานตกแต่งวิจิตรด้วยสีทองและสีชมพู เสาตกแต่งลวดลายด้วยเรซินสีทองสลักสีชมพูประดับกระจกทั้งต้น ครกกลางเพดานเป็นรูปบัววงกล ลวดลายส่วนใหญ่ของชั้นที่ 1 เน้นที่ลวดลายศิลปะอีสานประยุกต์ (ลายผักกูดทั้งหมด)

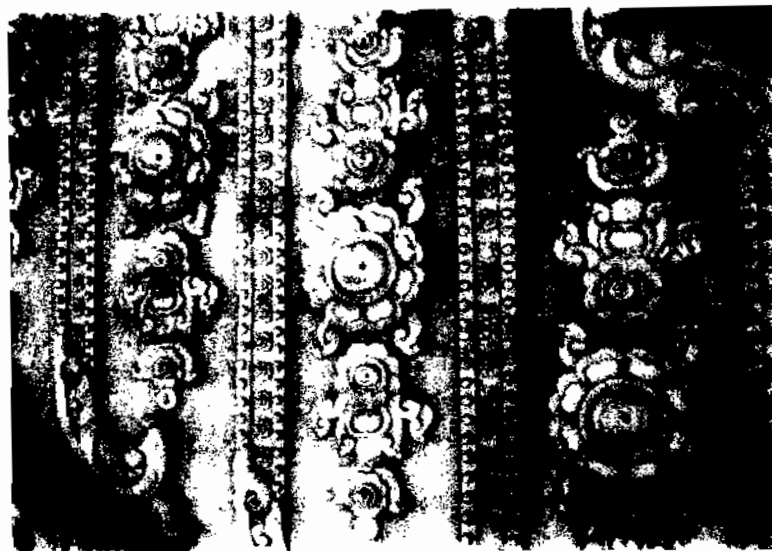

ชั้นที่ 2 เน้นสีน้ำเงินเข้มตัดกับสีทอง ใช้สำหรับเป็นที่ประชุมพระสังฆาธิการ และ พระภิกษุสงฆ์สุปฏิบัติ หรือการสัมมนาทั่วไป สามารถประชุมพระสงฆ์ได้ถึง 2,000-3,000 รูป ผนังจัดไว้เป็นช่อง ๆ ขบabweด้วยลวดลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ศิลปกรรมออกแบบลวดลายไทยทรงอีสาน กรอบขอบ ริม ช่องเพดานเป็นรูปดาวจกกลประยুক্তี รายล้อมไปด้วยความงามของลาย ไบเทศ ประดับ ตกแต่งด้วยเรขินสีทอง ทั้งทองแท้และทองบรอนซ์ ลวดลายกาบบัวหงายบัวคว่ำ และลายไทยอีสาน (ไบเทศ) นำเอาลวดลายเครือเถาเข้ามาประยুক্তีรองรับ โยงใยเต็มทุกซอกทุกมุม ตกแต่งอย่างงดงาม ทั้งสิ้น มีรูปเทวดาต่าง ๆ ชูตาลปัตรทรงดอกไม้ เรียงรายตามแนวค้ำจากเพดานตลอดแนว ลวดลายตามแนวนั้น ใดทุกชั้นเป็นลายไทยอีสาน หรือ ลายผักกูดทั้งหมดทุกชั้น โดยใช้เรขินสีทองในการ ตกแต่งทั้งหมด

ภาพประกอบ 41 ตามแนวนันใดทางขึ้นสถักลวดลายไทยอีสาน (ผักกูด) ตลอดแนว

ภาพประกอบ 42 ลวดลายบันไดของแต่ชั้นสลักลวดลายไทยอีสาน (ผักกูด)

ชั้นที่ 3 เป็นชั้นพระอุโบสถสำหรับประกอบสังฆกรรมต่าง ๆ เน้นการใช้สีแดง ตัดกับสีทอง มีพระพุทธรชินราช หน้าตักกว้าง 101 นิ้ว เป็นพระประธานของชั้นนี้ ด้านล่าง พระประธาน คือ รูปปั้นพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต ขนาดเท่าองค์จริง ด้านขวามีพระนาคปรก และ ด้านซ้ายมีพระไสยาสน์ พร้อมด้วยพระอาจารย์สำคัญอีก 8 องค์ รอบผนังเป็นที่ประดิษฐาน พระคณาจารย์ เป็นรูปปั้นเหมือนพระเกจิอาจารย์ และประวิทย์ของปรมาจารย์ปราชญ์อีสานในอดีต (พระเถระ ลูกศิษย์สายของพระอาจารย์มั่น) จำนวน 93 องค์ รวมรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์ ประดิษฐานอยู่บนแท่นมีลายราชวัครเป็นแนวแบ่งองค์พระพุทธรูป ด้านหลังตกแต่งด้วยลายพุ่มตาล ประยุกต์ ใช้พื้นสีแดงสลักทอง มีเสาदानในสุด 8 ต้น สลักลวดลายเทวดา 8 องค์ มีบันไดขึ้นไปชั้น 4 หนึ่งทาง ส่วนด้านบนเป็นลวดลายการเขียนสีลงบนกระจกในภาพพุทธอิริยาบถของพระสัมมา สัมพุทธเจ้า มีทั้งหมด 48 ภาพ ซึ่งเป็นภาพที่กรมศิลปากรได้บันทึกไว้ แต่มิได้มีการเผยแพร่ ในขณะนั้น กรอบประคูดหน้าต่าง เน้นลายศิลปะอีสาน (ลายพุ่มตาลเป็นหลัก)

ภาพประกอบ 43 เสาค้ำในที่สุด 8 ต้น สลักลวดลายเทวดา 8 องค์

ชั้นที่ 4 ในชั้นนี้จัดให้มีประตูทางออกเพื่อใช้สำหรับชมทัศนียภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และวิวทิวทัศน์ของภูเขาเขียว มองตามสภาพทางภูมิศาสตร์ภูเขาเขียวนี้อาจเป็นเทือกเขาแนวสุดท้ายที่ทอดตัวมาจากเทือกเขาภูพาน สามารถมองเห็นวิวได้ไกลถึง 4 จังหวัด ได้แก่

ทิศใต้ คิดกับอำเภอเลิงนกทา อำเภอภูซุ่ม จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก คิดกับอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

ทิศเหนือ คิดกับอำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก คิดกับอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ส่วนด้านบนเพดานและด้านข้างจัดเป็นช่องกระจก ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ ถ้ามองตามโครงสร้างขององค์เจดีย์ชั้นที่ 4 นี้ จะเป็นส่วนบริเวณยอดโดมที่ต่อขึ้นไปส่วนปลายยอดเจดีย์สาเหตุที่สร้างช่องกระจกไว้บนเพดานและด้านข้างรอบนั้น เนื่องจากว่าเมื่อเวลาแสงจากดวงอาทิตย์ส่องลงมากระทบกระจกจะทำให้สามารถมองเห็นลวดลายการเขียนสีบนกระจกได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ยังเป็นจุดศูนย์กลางให้แสงแดดส่องลงไปยังชั้นที่ 3 ให้เกิดความสว่างอยู่ตลอดเวลา

ภาพประกอบ 44 บริเวณด้านนอกของชั้นที่ 4 จัดไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ชมทัศนียภาพโดยรอบขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ชั้นที่ 5 จัดไว้เป็นพิพิธภัณฑ์สถาน แสดงวัดวาอารามตลอดจนสถานปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานที่หลวงปู่ศรี มหาวิโร เคยบำเพ็ญมาตลอดหลายพรรษา พร้อมผลงานต่าง ๆ ของท่าน เพื่อประกาศให้รู้ซึ่งถึงบุญบารมีของหลวงปู่ศรี มหาวิโร พนักงานข้างจัดให้มีช่องกระจกบนฐานกรอบลายไทยสีแดงทั้งหมด 45 ช่อง เพื่อใช้เป็นที่สำหรับเก็บถ้ำฐาคูของพระเกจิอาจารย์ในสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต มีภาพเขียนกระจกบนหน้าต่างใหญ่ทั้งสี่ด้าน ตรงพื้นกลางมีบันไดเวียนงอศดเคี้ยวเพื่อนำขึ้นสู่ชั้นที่ 6 มีชั้นบันได 119 ชั้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนขึ้นไปกราบสักการะพระบรมสารีริกธาตุบนชั้นที่ 6

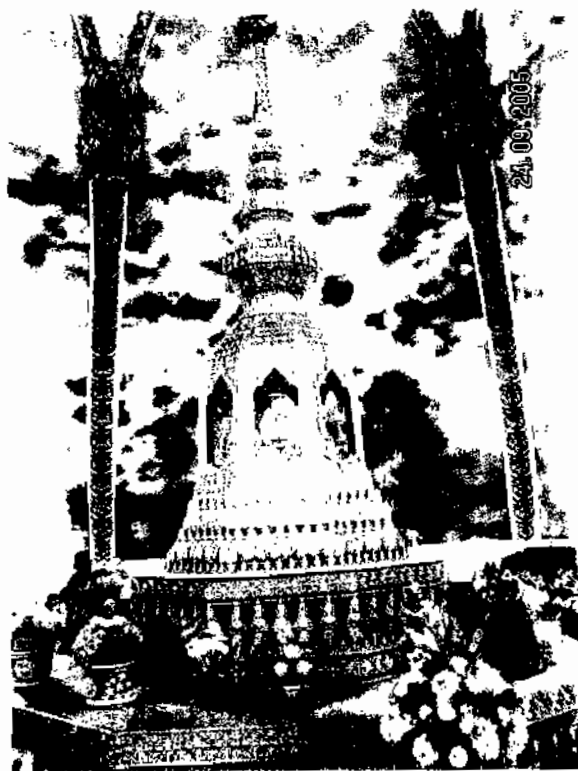

ภาพประกอบ 45 กรอบหน้าต่างภายในแบ่งเป็นช่องเพื่อใช้สำหรับบรรจุอิฐาคูพระเกจิอาจารย์
ในสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ชั้นที่ 6 อยู่เหนือสุดบันได 119 ขั้น ผนังแปลกทิศมีการระบายสีอ่อน ๆ ทั้งสีฟ้า และสีขาวเจือสีเทาจาง เมื่อเปิดไฟสลัว หรือมีแดดอ่อน ๆ ส่องกระทบจะมองคล้ายห้องฟ้าโปร่ง ซึ่งมีความสวยงามและบ่งบอกถึงความสงบร่มเย็นให้แก่ผู้ที่มาสักการะพระบรมธาตุ ในอนาคตผนัง จะเขียนภาพขุมนุมของเหล่าเทวดา นางฟ้า ชกษณ์มารฝ่ายธรรมะ คนธรรมพ์ มนุษย์โลก เป็นภาพ การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสรวงสวรรค์ชั้นจุฬามณีลงมาบนโลกมนุษย์ กลางห้องโถง ประดิษฐานสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา ซึ่งเป็นอิฐาคูพระสาวก ขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนล่างสุดจะบรรจุอิฐาคูของพระเกจิอาจารย์ ภายในจะมียอดฉัตร ทั้งหมด 8 องค์ รูประฆังทองคำ 8 เหลี่ยม 8 แปลกทิศ แต่ละมุมวางรูปลายไทย แนวตั้งหรือแนวตั้ง มองคล้ายค้ำกฤษตหรือทรงโคมไฟ มีดอกบัวคูมตรงกลางเพดานเป็นศูนย์กลางบัวคว่ำ ประดับด้วย ทองคำแท้ ลวดลายระยิบระยับเพื่อรองรับโคมไฟทองคำ ตรงกลางห้องเป็นเจดีย์เล็กเพื่อเป็นที่ ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุองค์มีงมหามงคลเป็นรูประฆังทอง หรือบัลลังก์ทองบนฐานชุกชี พระบรมสารีริกธาตุขององค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าซึ่งได้อัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา และ ได้นำมาประดิษฐานไว้เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2540

ภาพประกอบ 46 สถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา ซึ่งเป็นอัฐิธาตุ
พระสาวกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เหนือชั้นที่ 6 "ไม่มีทางขึ้นเพราะเพื่อป้องกันคนคิดคิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
อันล้ำค่าจึงสร้างเป็นเพียงองค์เจดีย์เพื่อเป็นฐานรองรับยอดเศวตฉัตรทองคำแท่นหนัก 4,750 บาท
หรือประมาณ 60 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 23,750,000 บาท และโดยเมตตาอนุเคราะห์จากเจ้าพระคุณ
สมเด็จพระมหาณินวงศ์ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค 8 (ช) ประธานฝ่ายสงฆ์ พร้อม ๆ ผนวช
พลตรีศรัชย์ มนตรีวัต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานฝ่ายฆราวาส ได้ทำพิธียกยอด
เศวตฉัตรทองนำขึ้นไปติดตั้งไว้บนยอดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2539
(พุทธชิววง มาละสุทธิ. 2549 : สัมภาษณ์)

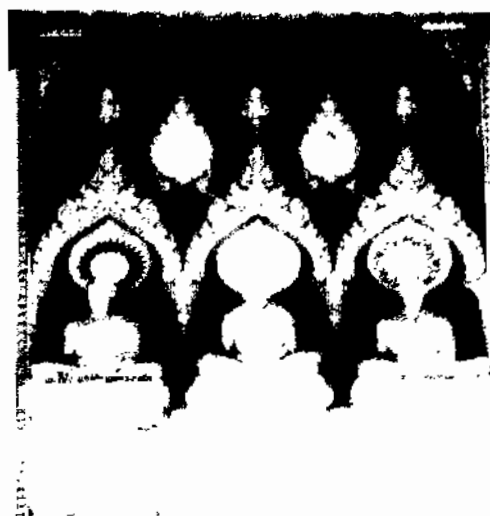

วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ศิลปกรรมด้านงานประติมากรรม ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากการสัมภาษณ์บุคลากรดังนี้ คือ ผู้รู้ในการดำเนินการก่อสร้าง และผู้นำในการดำเนินการก่อสร้าง โดยได้ทำการวิเคราะห์แยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

งานประติมากรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยส่วนใหญ่เน้นที่ประติมากรรมแบบนูนสูง และลอยตัว เนื่องงานประติมากรรมในวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลโดยทั่วไปพระพุทธรูป และรูปปั้นเทวดา นางฟ้า คนธรรพ์ ซึ่งถ้าทำในลักษณะนูนสูง หรือลอยตัวจะทำให้ดูสวยงามกว่า และสามารถจินตนาการได้ดีกว่า อีกทั้งงานประติมากรรมประเภทนี้นิยมปั้นในลักษณะนูนสูง และลอยตัวเป็นหลัก งานประติมากรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลไม่นิยมสร้างรูปสัตว์ไว้ภายใน ยกเว้นราวบันไดพญานาค บนชั้นที่ 5 โดยส่วนใหญ่รูปปั้นสัตว์จะสร้างไว้ภายนอก เนื่องจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นสถานที่ที่ไม่ควรนำสัตว์เข้าไปอยู่ด้านในเพราะถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (พฤติวง มาละสุทธิ. 2549 : สัมภาษณ์)

วิหารคด จัดให้มีประติมากรรมรูปปั้นสัตว์หิมพานต์ตามราวบันไดของวิหารคด ประจำทุกซุ้มประตู ซึ่งแต่ละซุ้มจะไม่เหมือนกัน แต่ปัจจุบันสร้างเสร็จเพียง 1 ซุ้ม คือซุ้มทางด้านทิศใต้ เป็นรูปพญานาค 7 เศียร ภายในวิหารคดจัดให้มีงานประติมากรรมรูปหล่อพระเกจิอาจารย์ทั่วประเทศทั้งหมด 500 องค์ แต่ปัจจุบันมีเพียง 3 องค์ ส่วนที่เหลือกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ

ภาพประกอบ 47 รูปปั้นเกจิอาจารย์จากทั่วประเทศทั้งหมด 500 องค์ ภายในวิหารคด

ภาพประกอบ 48 ประติมากรรมรูปปั้นสัตว์หิมพานต์ตามราวบันไดของวิหารกต

เจดีย์บริวาร มีทั้งหมด 8 องค์ แต่ละองค์มีความสำคัญที่แตกต่างกัน คือ องค์ที่ 1 นับจากองค์ที่อยู่ประตูทางทิศใต้ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลใช้ประดิษฐานพระแก้วมรกตจำลอง พร้อมด้วยพระพุทธรูปปางต่างๆที่เรียงรายอยู่โดยรอบ ส่วนอีก 7 องค์ที่เหลือใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเกิด เริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์ ถึงวันเสาร์

ภาพประกอบ 49 พระแก้วมรกตจำลองถือเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญอีกองค์หนึ่ง
ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 50 พระพุทธรูปประจำวันทั้ง 7 วัน ที่ประดิษฐานอยู่ในองค์เจดีย์บริวาร

สวนหย่อมระหว่างทางเดิน เน้นงานประติมากรรมรูปเทวดาในอิริยาบถต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานประติมากรรมนูนสูง และแบบลอยตัว มาวางเรียงรายตกแต่งไว้ตามมุม สถานที่ต่าง ๆ จัดให้มีบ่อน้ำพุ ซึ่งมีทั้งหมด 8 บ่อ ประจำทางเข้าทั้ง 8 ประตู (ปัจจุบันสร้างเสร็จสมบูรณ์เพียง 3 บ่อรวมบ่อที่อยู่ด้านนอกทางทิศใต้ รวมทั้งหมด 9 บ่อ) ซึ่งผู้ออกแบบได้แนวคิดมาจากการจัดตกแต่งสวนจากประเทศยุโรป เพราะถ้ามีการนำบ่อน้ำพุมาวางไว้จะสร้างความรู้สึกที่สดชื่น เย็นสบายให้กับผู้ที่พบเห็นซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของผู้ออกแบบ นอกจากนี้ยังมีงานประติมากรรมลอยตัวรูปเทวดานางฟ้า คนธรรพ์ พระแม่ธรณี พร้อมด้วยรูปฤาษีคิงและเจ้าจางอาน ซึ่งถือเป็นเจ้าที่ประจำองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล (ในอนาคตจะจัดให้มีรูปปั้นผู้ถวายการสร้างที่สำคัญตามทางเดิน) พร้อมด้วยสัตว์มงคลต่าง ๆ อาทิ ปลาเงิน ปลาทอง มังกร (ศักดิ์ ภูจินดา, 2549 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 51 บ่อน้ำพุ ซึ่งมีทั้งหมด 8 บ่อ ประจำทางเข้าทั้ง 8 ประตู

ภาพประกอบ 52 ประติมากรรมลอยตัวรูปเทวดา นางฟ้า กนธรรพ์ ฯลฯ ที่อุทิศแด่ไว้ตามสวน
และตามทางเดินในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

องค์พระมหากษัตริย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยการแยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ชั้นที่ 1 ตามผนังห้องมีประติมากรรมนูนสูงพระพุทธรูปขึ้นปางต่างๆ เริ่มจาก สมัยคุปตะ ศรีวิชัย เชียงแสน ลพบุรี อยุธยา ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นจุดศูนย์รวมแห่งพรต่างๆ รวมทั้งหมด 24 องค์ บานหน้าต่างทุกด้านใช้พื้นสีฟ้า และสลักเป็นรูปประติมากรรมนูนค้ำเนินลวดลาย อีสานประยุกต์ มีรูปหล่อประติมากรรมลอยตัวขนาดความสูง 3.10 เมตร เป็นรูปเหมือนของ องค์หลวงปู่ศรี มหาวิโรอยู่ตรงกลางพื้นห้องเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้บูชา

ภาพประกอบ 53 รูปเหมือนประติมากรรมลอยตัวขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร
ขนาดความสูง 3.10 เมตร เป็นรูปเหมือน

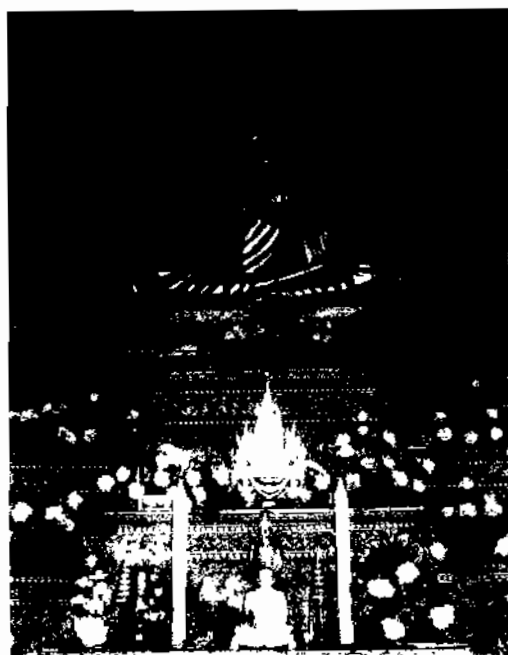

ภาพประกอบ 54 ประติมากรรมนูนสูงพระพุทธรูปยืนปางต่างๆ ในชั้นที่ 1

ชั้นที่ 2 มีประติมากรรมพระพุทธรูปที่เป็นประธานประจำชั้น 2 คือ พระพุทธรูปปางเทศนาสีคำขนาดใหญ่ที่สุดในองค์พระมหาเจดีย์ รูปแบบอินเดีย เน้นลวดลายงานประติมากรรมนูนต่ำ ผนังในชั้นที่ 2 จัดไว้เป็นช่องสำหรับการเขียนงานจิตรกรรม ขนานลวดลายรูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ เน้นการประดับตกแต่งด้วยเรซินสีทอง ทั้งทองแท้และทองบรอนซ์ มีรูปปั้นเทวดา ชูตาลปัตรทรงคอดไม้ และ โคมไฟ เรียงรายตามแนวต่ำจากเพดานตลอดแนว

ภาพประกอบ 55 พระประธานประจำชั้น 2 คือ พระพุทธรูปปางเทศนาลีด้าขนาดใหญ่ที่สุดในองค์พระมหาเจดีย์

ชั้นที่ 3 มีประติมากรรมพระพุทธรูปที่เป็นประธานประจำชั้น 3 คือ พระพุทธรูปชินราช หน้าตักกว้าง 101 นิ้ว ด้านล่างพระประธาน คือ รูปปั้นพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต ขนาดเท่าองค์จริง ด้านขวามีพระนาคปรก และด้านซ้ายมีพระไสยาสน์ พร้อมด้วยพระอาจารย์สำคัญอีก 8 องค์ รอบผนังเป็นที่ประดิษฐานพระอณาจารย์ เป็นรูปปั้นเหมือนพระเกจิอาจารย์ และประวัติย่อของปรมาจารย์ปราชญ์อีสานในอดีต (พระเถระ ลูกศิษย์สายของพระอาจารย์มั่น) จำนวน 93 องค์ รวมรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์ เสาदानในสุคมี 8 ต้น สลักลวดลายเทวดา 8 องค์ ลักษณะนูนต่ำ กรอบประตูหน้าต่าง เน้นลายศิลปะอีสาน (ลายพูนดาลเป็นหลัก)

ภาพประกอบ 56 พระพุทธชินราช พระประธานประจำชั้น 3

ภาพประกอบ 57 ประติมากรรมนูนตัวรูปเทวดาที่ปรากฏอยู่ในเสาด้านใน 8 ต้น

รายนามรูปเหมือนพระปรมาจารย์ปราชญ์อีสาน

1. หลวงปู่คำคะนิง จุลมณี
2. พระเทพบัณฑิต
3. สมเด็จพระญาณสังวร
4. พระอาจารย์มหาบุญมี สิริขโร วัดป่าวังเลิง อำเภอกันทรวิชัย

จังหวัดมหาสารคาม

5. หลวงปู่หว่า จดุดสโล วัดป่าศรีสมพร บ้านน้อยหนองเค็ม

อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

6. หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย วัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
7. หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู
8. หลวงพ่อเมตตาหลวง (พระญาณสิทธิอาจารย์) วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม

ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

9. หลวงปู่กงมา จิรบุญโย วัดคอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร
10. หลวงปู่สวิงษ์ สุขใจ วัดป่าเขาน้อย อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
11. หลวงพ่ออ่อนสี กิจจญาโญ วัดบ้านขามป้อม อำเภอกวาปีปทุม

จังหวัดมหาสารคาม

12. หลวงปู่ชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ

จังหวัดอุบลราชธานี

13. พระอาจารย์หลุย จนฺทสาโร วัดถ้ำผาบึง ตำบลทรายขาว

อำเภอวังสระปทุม จังหวัดเลย

14. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย

อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

15. รองเจ้าคณะภาค 9 พระเทพบัณฑิต วัดศรีจันทร์ อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น

16. พระสุนทร ธรรมภาณ (เจ้าคุณพวง) เจ้าคณะจังหวัดยศไชย

อำเภอเมือง จังหวัดยศไชย

17. พระอาจารย์คำพอง ดิสโส วัดป่าพัฒนาธรรม ตำบลหนองฮ้อ

อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

18. พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านคาด อำเภอเมือง

จังหวัดอุดรธานี

19. พระอาจารย์บุญจันทร์ วัดป่าไชยวาน (วัดป่าสันติภาวาส)

อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

20. หลวงปู่สาม อภิญโญ วัดป่าไคร้วิเวก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

21. หลวงปู่บัว สิริปัญโญ วัดป่าบ้านหนองแขง อำเภอหนองบัวซอ

จังหวัดอุดรธานี

22. หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม

จังหวัดสกลนคร

23. พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโ วัดป่าแก้วชุมพล อำเภอสว่างแดนดิน

จังหวัดสกลนคร

24. พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

25. หลวงปู่ดุลย์ อตุโล วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

26. หลวงปู่บุญมา ฐิตเปโม วัดสิริสาลวัน จังหวัดหนองบัวลำภู

27. พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล วัดเลียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

28. หลวงปู่สิงห์ ขนดชาคุโม วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

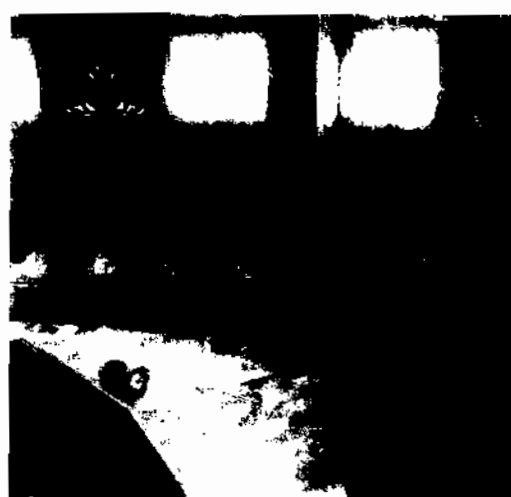
29. หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่

จังหวัดหนองคาย

30. หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ วัดคอกแม่ปิ้ง จังหวัดเชียงใหม่

31. หลวงปู่อ่อนสา สุขกาโน วัดประชาชุมพลพัฒนา อำเภอเมือง

จังหวัดอุดรธานี และจะนำมาประดิษฐานให้ครบ 101 องค์

ภาพประกอบ 59 รูปหล่อเหมือนพระเกจิอาจารย์ชั้นที่ 3

ชั้นที่ 4 ในชั้นนี้มีเพียงงานประติมากรรมที่เป็นรูปปั้นเทวคาชูดาลปีตร
ทรงดอกไม้ และโคมไฟดอกบัวเรียงรายตามแนวแนวบันไดเท่านั้น

ชั้นที่ 5 ด้านนอกมีประติมากรรมพระพุทธรูปประจำทิศสี่องค์ สูง 5.30 เมตร ยืนหันพระพักตร์ออกตรงทิศต่าง ๆ นั้นมีปางห้ามญาติ ปางลีลา ปางประทานพร และปางห้ามสมุทร ถือเป็นพระประจำทิศทั้ง 4 ตรงกลางพื้นห้องมีบันไดเวียนเป็นรูปพญานาคหล่อด้วยเรซินผสมผงงู มีทั้งหมด 2 ตัว

ภาพประกอบ 61 พระพุทธรูปประจำทิศสี่องค์ สูง 5.30 เมตร ยืนหันพระพักตร์ออกสู่ทิศต่าง ๆ

ความหมาย และลักษณะพระประจำทิศ 4 ทิศ

ปางห้ามญาติ พระพุทธรูปปางห้ามญาติ เป็นพระพุทธรูปอยู่ในพระอิริยาบถยืน แขนพระหัตถ์ทั้งสองขึ้นเสมอพระอุระ (อก) ค้างฝ่าพระหัตถ์ยื่นออกไปข้างหน้าเป็นกิริยาห้าม เป็นปางเดียวกันกับปางห้ามสมุทร นิยมทำแบบพระทรงเครื่อง

ความเป็นมาของปางห้ามญาติ ครั้งหนึ่งเหล่ากษัตริย์ศากยวงศ์ พระญาติ ฝ่ายพุทธบิดา และเหล่ากษัตริย์โกถิยวงศ์ พระญาติฝ่ายพุทธมารดา ทะเลาะวิวาทกันเพราะเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเนื่องจากฝนแล้ง น้ำไม่เพียงพอ การทะเลาะวิวาทลุกลามไป จนเกือบกลายเป็นศึกใหญ่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบเหตุด้วยพระญาณ จึงเสด็จไปห้ามสงคราม โดยตรัสให้เห็นถึงความไม่สมควรที่กษัตริย์ต้องมาฆ่าฟันกันด้วยสาเหตุเพียงแค่การแย่งน้ำเข้ามา และตรัสเตือนสติว่า ระหว่างน้ำกับความเป็นพี่น้อง อะไรสำคัญยิ่งกว่ากัน ทั้งสองฝ่ายจึงได้สติ คินดีกัน และขอพระราชทาน

ภาพประกอบ 62 พระพุทธรูปปางห้ามญาติ

ปางลีลา พระพุทธรูปปางลีลา เป็นพระพุทธรูปอยู่ในพระอิริยาบถยืน ยกสันพระบาทขวาสูงขึ้นจากพื้น ปกายพระบาทยังจรดอยู่กับพื้น (อยู่ในพระอิริยาบถเสด็จพุทธดำเนิน) พระหัตถ์ขวาห้อยอยู่ในท่าไกว พระหัตถ์ซ้าย (บางตำนานว่าพระหัตถ์ขวา) ยกเสมอพระอุระ (อก) ตั้งฝ่าพระหัตถ์ป้องไปเบื้องหน้า บางแบบจับนิ้วพระหัตถ์

ความเป็นมาของปางลีลา เมื่อครั้งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พร้อมด้วยเหล่าเทวดาและพรหมที่ตามมาส่งเสด็จนั้น ขบวนตามเสด็จมาหยุด ณ ประคูดังกัสสนคร เมืองที่พระสารีบุตรจำพรรษาอยู่ พระพุทธองค์ทรงมีพุทธลีลาและพระสิริงดงามยิ่ง ครอบจรรย์ศมิขของเหล่าเทวดาและพรหมทั้งหลาย เป็นภาพที่งดงามเหนือคำบรรยาย เป็นที่ชื่นชม โสมนัสแก่พุทธบริษัทที่เฝ้ารับเสด็จ

ภาพประกอบ 63 พระพุทธรูปปางลีลา

ปางประทานพร พระพุทธรูปปางประทานพร (ยืน) เป็นพระพุทธรูปอยู่ในพระอิริยาบถยืน ยกพระหัตถ์ขวาเสมอพระอุระ (อก) แขนงพระหัตถ์ออกไปข้างหน้า พระหัตถ์ซ้ายห้อยลง แขนงพระหัตถ์ออกไปข้างหน้า บางแบบยกพระหัตถ์ซ้ายขึ้น ห้อยพระหัตถ์ขวา

ความเป็นมาของปางประทานพร มหาอุบาลีภิกษุสาวิสาขา บุตรีของธัญชัยเศรษฐี เป็นหญิงที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเบญจกัลยาณี ได้แก่ มีผมงาม เนื้องาม ฟันงาม ผิวงาม วัยงาม นางมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และเป็นพระโสดาบันบุคคลตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ในช่วงฤดูฝนในพรรษาหนึ่ง นางวิสาขาให้นางทาสีของนางมานิมนต์พระภิกษุ พอดีฝนตก พระภิกษุเปลือยกายอาบน้ำฝนอยู่ในพระเชตะวันมหาวิหาร นางทาสีเข้าใจว่าเป็นนักบวชลัทธิชิลีเปลือย จึงกลับไปบอกนางวิสาขา หลังจากถวายภัตตาหารและพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว นางวิสาขาจึงกราบทูลขอประทานพรจากพระพุทธองค์เพื่อถวายสิ่งของต่าง ๆ แก่ภิกษุ ภิกษุณี ได้แก่ (1) ผ้าอาบน้ำฝน (2) อาหารสำหรับภิกษุอาคันตุกะ (3) อาหารสำหรับภิกษุผู้เตรียมจะไป (4) อาหารสำหรับภิกษุป่วยไข้ (5) อาหารสำหรับภิกษุผู้พยาบาลภิกษุ (6) ยาสำหรับภิกษุผู้ป่วยไข้ (7) ขอให้ได้ถวายข้าวยาจุก (8) ผ้าอาบน้ำสำหรับภิกษุณี พระพุทธองค์ทรงประทานพรทั้ง 8 ข้อแก่นางวิสาขา

ภาพประกอบ 64 พระพุทธรูป ปางประทานพร

ปางห้ามสมุทร พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร เป็นพระพุทธรูปอยู่ใน
พระอิริยาบถยืน ยกพระหัตถ์ทั้งสองแกัดั้งขึ้นยื่นออกไปข้างหน้า เสมอพระอุระ (อก) เป็นกิริยาห้าม
บางแบบเป็นพระทรงเครื่อง

ความเป็นมาของปางห้ามสมุทร ครั้งหนึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไป
ประกาศพระศาสนายังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ทรงขอประทับอยู่ในสำนักของอุรุเวลกัสสปะ
ผู้เป็นหัวหน้าชฎิลซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของมหาชนในแคว้นมคธ ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นานับประการ
เพื่อให้อุรุเวลกัสสปะคลายความพยสลง พระองค์ทรงทำปาฏิหาริย์ห้ามน้ำที่ไหลบ่ามาจากทุกสารทิศ
มิให้เข้ามาในที่ประทับ และเสด็จจงกรมภายในวงล้อมที่มีน้ำเป็นกำแพง เหล่าชฎิลพายเรือมาดู
เห็นเป็นอัศจรรย์ จึงขอรับในพุทธานุภาพ และขออุปสมบทเป็นพระภิกษุ (พฤติฉวง มาละสุทธิ.
2549 : สัมภาษณ์ ; สักดา ภูจินดา. 2549 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 65 พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร

ภาพประกอบ 66 บันไดเวียน 119 ชั้นบนชั้นที่ 5 ชั้นที่ 6 จัดให้มีประติมากรรมรูปปั้นเทวดา
ชูโคมไฟดอกแก้วบริเวณราวบันได

วิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรม

วิเคราะห์ศิลปกรรมด้านงานจิตรกรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำในการก่อสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ดังนี้

การตกแต่งลวดลายต่าง ๆ ในวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น จะเป็นการผสมผสานระหว่างลายไทย ซึ่งเป็นลายไทยโบราณที่กรมศิลปากรได้บันทึกไว้ ซึ่งมีบันทึกไว้อยู่ทั้งหมด 4 ลาย คือ ลายผักกูด ลายใบเทศ กนกเปลว และลายพุ่มศาล (คูได้จากบทที่ 4 เรื่องงานจิตรกรรม) ซึ่งวิธีการนำมาใช้ก็ขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบ ที่จะสามารถเอาประยุกต์ใช้ในลักษณะใด แต่สำหรับลวดลายภายนอกองค์เจดีย์ และเจดีย์บริวารทั้ง 8 องค์นั้นเป็นการตกแต่งลวดลายที่นำเอาลายผักกูดมาประยุกต์กับจินนาการสมัยใหม่ทั้งหมด ซึ่งลายผักกูดนั้นมีวิธีการสังเกต คือ ส่วนหัวของลายจะมีลักษณะกูด และนูนขึ้น ซึ่งผู้ออกแบบ ได้นำเอาลายผักกูดซึ่งเป็นลายอีสาน โบราณมาประยุกต์ใช้กับลวดลายศิลปะขอม เนื่องด้วยภาพรวมจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะขอมอยู่เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นผลงานด้านงานด้านจิตรกรรมส่วนใหญ่ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะอีสานประยุกต์ และศิลปะขอม โดยสามารถดูได้จากส่วนของ ชุ่มประไพใหญ่ทางเข้าองค์เจดีย์ และชุ่มประคุดั้งแปดที่อยู่ระหว่างวิหารคด (พฤทธิวง มาละสุทธิ. 2549 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 67 พฤทธิวง มาละสุทธิ ผู้ออกแบบลวดลายงานประติมากรรม และงานจิตรกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลทั้งหมด

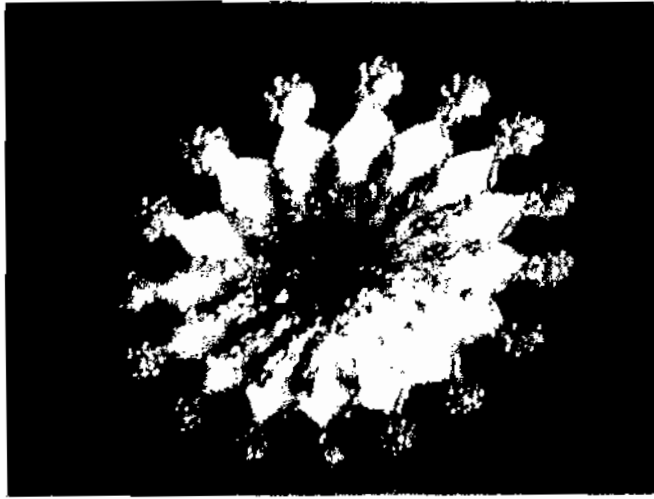
สำหรับงานจิตรกรรมในองค์พระมหากษัตริย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ออกเป็น ส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ชั้นที่ 1 งานจิตรกรรมภาพเขียนรูปคนพื้นเมืองสมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ผมนั่งค้ำนอกเป็นรูปเทวดา เพดานตกแต่งวิจิตรด้วยสีทองและสีชมพู เสาตกแต่งลวดลาย คิ้วเรขาคณิตทองสลักสีชมพูประดับกระจกทั้งคัน ตรงกลางเพดานเป็นรูปบัวจกกล ลวดลายส่วนใหญ่ ของชั้นที่ 1 เน้นที่ลวดลายศิลปะอีสานประยุกต์ (ลายผักกูดทั้งหมด)

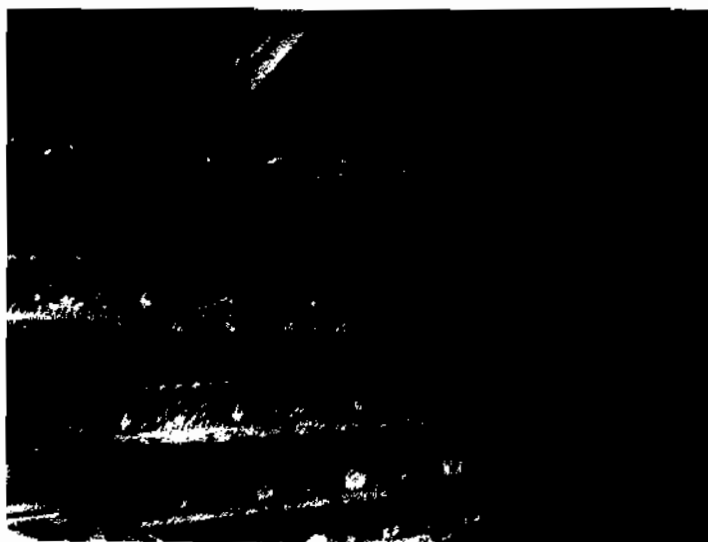
ภาพประกอบ 68 ภาพงานจิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปคนพื้นเมืองสมัยโบราณ

ภาพประกอบ 69 ตรงกลางเพดานเป็นรูปบัวจกกลประยุคต์

ชั้นที่ 2 รอบผนังทุกด้านจะใช้เขียนภาพพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และภาพวาดเรื่องราวทศชาติชาดก (ขณะนี้จัดไว้เป็นช่องๆเพื่อรอการวาด) ลวดลายแต่ละช่องเป็นลาย พุ่มข้าวบิณฑ์ประยุคต์ เพดานเน้นลายไบเทศ โยงใยด้วยลายเกาว์วัลย์ ตลอดแนวของคาน ตามแนว บันไดทุกชั้นเป็นลายไทยอีสาน (ลายไบเทศ และลายพุ่มข้าวบิณฑ์)

ชั้นที่ 3 รอบฝาผนังเน้นงานจิตรกรรมการเขียนสีลวดลายลงบนกระจกเป็นภาพพุทธอิริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีทั้งหมด 49 ภาพ และงานจิตรกรรมตามแนวฝาผนังเป็นรูปเทวดา นางฟ้า

ภาพประกอบ 71 จิตรกรรมตามแนวฝาผนังเป็นรูปเทวดา

จิตรกรรมการเขียนสีกระจกภาพพุทธอิริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ซึ่งมีทั้งหมด 49 ภาพ (โสรัจ พิศขวนชม. 2537 : 135 - 169)

1. ปางทูลกริยา เมื่อพระสัทธัตถะ เสด็จออกบรรพชาแล้วเที่ยวสืบเสาะหา
วิธีทางครุฑพระโพธิญาณ เสด็จถึงป่าอูรูเวลาริมแม่น้ำเนรัญชาในเขตนครราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ
ได้ทอดพระเนตรเห็นพื้นที่ราบรื่น แนวป่าเขียวสดมีน้ำใสสะอาด กระแสน้ำไหล มีทำนายน่านรมย์
ประกอบด้วยโคจรคาม คือหมู่บ้านที่อาศัยเที่ยวภิกขาจารก็ตั้งอยู่ใกล้โดยรอบทรงพระดำริว่าประเทศ
นั้นควรเป็นที่ทำความเพียร พระองค์จึงได้ประทับบำเพ็ญทูลกริยากระทำจิตใจให้เป็นสมาธิ อยู่กับ
ภิกษุปัญจวัคคีย์ซึ่งเป็นอุปัชฌาย์อยู่ ณ ที่นั้น พระโพธิสัตว์ทรงฝึกพระกายและหัดจิตอย่างเคร่งครัด
อยู่เป็นเวลา ๖ ปี โดยวิธิตรมานพระกายและหักห้ามความต้องการธรรมชาติเสียหมด แม้พระกระยาหาร
ก็ผ่อนเสวยวันละน้อยลง ๆ ที่สุดจนถึงวันละหนึ่งเมล็ด จนพระวรกายเหี่ยวแห้ง พระจิวเศรัหมอง
พระอัฐิปราภท้วพระกาย ในที่สุดทรงเป็นว่าวิธินำเพ็ญทูลกริยานี้ไม่ใช่ทำที่จะทำให้สามารถครุฑ

ได้ จึงเลิกปฏิบัติและกลับเสวยพระกระยาหาร บำรุงพระองค์ให้มีกำลังแข็งแรงต่อไปตามเดิม ภิกษุ
ปัญจวัคคีย์เห็นพระโพธิสัตว์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา ก็เสื่อมศรัทธาไม่เลื่อมใส จึงทิ้งพระองค์พากันไป
พำนักอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (บัดนี้เรียกว่า “สารนาถ” แขวงเมืองพาราณสี)

พระพุทธรูปปางทุกรกิริยา ทำเป็นรูปพระชอุบผอมแทบจะไร้พระมังสะ
นั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองประสานพระอุระ หรือหงายพระหัตถ์ทั้งสองวางซ้อนกันอยู่บน
พระเพลา (ปางนี้เรียกกันเป็นสามัญว่าพระผอม)

2 ปางเสวยมธุปายาส เมื่อพระโพธิสัตว์ทรงรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดา
และนางสุชาดากลับไปแล้ว พระองค์ก็ทรงถือถาดข้าวมธุปายาสเสด็จไปสู่ท่าแห่งแม่น้ำเนรัญชรา
สรองเสวยข้าวมธุปายาส พระพุทธรูปปางเสวยมธุปายาส ทำเป็นรูปพระนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้าย
ประคองถาด มธุปายาส พระหัตถ์ขวาทำกิจรยาจุ่มลงในถาดมธุปายาส

3. ปางสมาธิ ครั้นพระโพธิสัตว์ได้รับหญาภา ๘ กำจากพราหมณ์โศคณิยะ
ในเวลาเย็นวันเพ็ญเดือนหกก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปีแล้ว ทรงลาดหญ้าคานั้นเป็นบัลลังก์ที่ได้นั้น
มหาโพธิ์ ณ ตำบลอุรุเวลาใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงทำประทักษิณถ้วน ๗ รอบ แล้วประทับนั่ง
ขัดสมาธิบนบัลลังก์หญ้าคา บ่ายพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา ผันพระปฤษฎางค์ทางลำคั้นพระศรีมหาโพธิ์
เจริญสมาธินั้น เฉพาะอานาปนสติกรรมฐาน พิจารณาวิธีหลุดพ้นจากทุกข์โดยตรงจากจากรงค์
มหาปธานในพระหฤทัยว่า “ยังไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณครบไตร จักไม่เสด็จลุกขึ้นตรานั้น
แม้พระมังสะ (เนื้อ) และพระโลหิตจะแห้งเหือดไปเหลือแต่พระคจจะ (หนัง) พระนหารู (เอ็น) และ
พระอัฐิกี่ตาม” ตำบลอุรุเวลาซึ่งพระพุทธเจ้าประทับนั่ง ณ โพธิ์บัลลังก์ และจะได้ตรัสรู้พระสัมมา
สัมโพธิญาณในลำดับต่อไปนี้เรียกว่าตำบลพุทธคยาตรงที่วิหารพุทธคยาประดิษฐานอยู่ทุกวันนี้

พระพุทธรูปปางสมาธิ ทำเป็นรูปพระนั่งขัดสมาธิ หงายพระหัตถ์ พระหัตถ์
ทั้งสองพระหัตถ์ขวาวางบนพระหัตถ์ซ้ายบนพระหัตถ์ซ้ายวางอยู่บนพระเพลา พระพุทธรูปปางนี้
นิยมสร้างเป็นพระนุชาประจำวัน ผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดี ทั้งนิยมสร้างเป็นพระประธานและนุชาคาม
พิธีศึกษา

4. ปางมารวิชัย พระปางนี้ทำเป็นอนุสรณ์แสดงพุทธประวัติเมื่อจะทรงบรรลु
พระโพธิญาณเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง) เนื้อเรื่องตอนนี ถ้ากล่าว
เป็นนัยบุคคลาธิฐานกันว่ามิพระยามารชื่อ วัสวดี ทรงช้างคีรีเมขล ยกพลโยธามารมาผจญพระองค์เอง
พระพุทธองค์มิได้ทรงหวั่นไหวพระทัยทรงเสียดพระบารมี ๑๑ ทศที่ได้ทรงบำเพ็ญมาเป็นเครื่อง
คุ้มครอง และอ้างพระธรรมเป็นพยานในการบำเพ็ญบารมีของพระองค์แต่อดีตกาลมา พระธรรม
จึงสำแดงร่างเป็นนารี ปรากฏขึ้นเฉพาะพระพักตร์พระพุทธองค์ แล้วบีบมวยผมมีน้ำหลังไหลออกมา
ท่วมพระยามารวัสวดีกับหมู่โยธาธิฐาน (คือกล่าวตามสภาวะ) ก็มีความหมายว่า พระพุทธเจ้ามี

ชัยชนะแก่กิลเลสเครื่องเสว้าหมองทั้งปวง พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระโพธิญาณแล้วเสด็จอยู่ ณ ภูเขาดันไม้ มหาโพธิ์เสวยวิมุตติสุข (สุขเกิดแต่ความพ้นจากกิเลสอาสวะ) เป็นเวลา ๘ วัน พระพุทธรูปปางมารวิชัย ทำเป็นรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ข้างขวาวางหงายบนพระเพลา พระหัตถ์ข้างขวาวางคว่ำลงที่พระชานุ (เข่า) นิ้วชี้พระธรณี ที่ฐานถ้ามีรูปประกอบ มักทำเป็นรูปยักษ์มารและนางธรณีบีบมวยผม (ปางนี้เรียกกันเป็นสามัญว่า ปางสะดุ้งมาร) พระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นปางสำคัญกว่าปางอื่น ๆ เพราะแสดงถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ฉะนั้นจึงถือคติมาแต่โบราณ นิยมสร้างพระปางนี้เป็น พระประธานตามวัดต่าง ๆ ทั่วไป

5. ปางถวายเนตร เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ และประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ ณ ภูเขาดันไม้ครบ 7 วันแล้ว ในสัปดาห์ที่ 2 จึงเสด็จจากพุทธ บัลลังก์ ได้ร่มมหาโพธิ์ ไปประทับยืนอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของต้นมหาโพธิ์ สัมพระเนตรเพ่งดู พระมหาโพธิพฤกษ์โดยมิได้กระพริบพระเนตรเป็นเวลา 7 วัน ตั้งแต่แรม 8 ค่ำเดือนวิสาขะ สถานที่ แห่งนั้นได้นามเรียกว่า “อนิมิสเจดีย์” พระพุทธรูปปางถวายเนตร ทำเป็นรูปพระยืนพระหัตถ์ทั้งสอง ห้อยลงมาและประสานทับกัน อยู่หน้าพลาพระหัตถ์ขวาประทับพระหัตถ์ซ้าย สัมพระเนตรทั้งสอง อยู่ในพระอาการสังวร พระพุทธรูปปางถวายเนตรนี้นิยมสร้างเป็นพระพุทธรูปที่สักการบูชาประจำวัน ของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์และบูชาตามพิธีทักษา

6. ปางจงกรมแก้ว เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จจากอนิมิสเจดีย์ ทรงปรารภจะ กระทำปาฏิหาริย์ เพื่อระงับเสียดซึ่งความสงสัยในพุทธธรรมของปวงเทวดาทั้งหลาย จึงควรหยุด ณ กลางทางระหว่างต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทรมีต้นเลียงเกาะอาศัยพักอยู่ในเวลาเลียงเกาะ) กับอนิมิ เจดีย์ เรมิตที่รัตนจงกรมขึ้นทางทิศเหนือ แห่งมหาโพธิพฤกษ์ แล้วเสด็จดำเนินจงกรมอยู่ ณ ที่แห่ง นั้นตั้งแต่วันสิ้นวิสาขะเป็นเวลา 7 วัน สถานที่แห่งนั้นได้นามในเวลาต่อมาว่า “รัตนจงกรมเจดีย์” หรือ “เจดีย์จงกรมแก้ว” พระพุทธรูปปางจงกรมแก้ว ทำเป็นรูปพระยืนยกพระบาทซ้าย พระหัตถ์ ทั้งสองประสานพระเพลา พระหัตถ์ขวาประกบทับพระหัตถ์ซ้าย

7. ปางเรือนแก้ว หลังจากตรัสรู้แล้วในสัปดาห์ที่ 4 คือตั้งแต่ขึ้น 7 ค่ำเดือน เชษฐ (ราวเดือน 7 ไทย) พระพุทธองค์ได้เสด็จจากรัตนจงกรมเจดีย์ไปยังที่ซึ่งเทวดานิมิตเรือนแก้ว ขึ้นในทิศพายัพแห่งพระมหาโพธิ์ เสด็จนั่งสมาธิบัลลังก์ ทรงพิจารณาพระอภิธรรมปิฎกสิ้น 7 วัน สถานที่นั้นในเวลาต่อมาเรียก “รัตนฆรเจดีย์” หรือ “เจดีย์เรือนแก้ว”

พระพุทธรูปปางเรือนแก้ว ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ หงายพระหัตถ์ ทั้งสอง พระหัตถ์ขวาวงอยู่บนพระหัตถ์ซ้าย วางบนพระเพลา หรือประทับนั่งอย่างปางมารวิชัย

8. ปางห้ามมาร หลังจากพระบรมศาสดาได้ผ่านเวลาในเรือนแก้ว 7 วันแล้ว ได้เสด็จย้อนกลับไปประทับภายใต้ต้นอชปาลนิโครธ อันตั้งอยู่ในทิสสุรพาแห่งคันทมหาโพธิ์อีก 7 วัน คือ ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือนเชษฐ (ราวเดือน 7 ไทย) นับเป็นสัปดาห์ที่ 5 ในสมัยที่เสด็จประทับอยู่ที่ ไม้ชปาลนิโครธนั้นมีริคามาร 3 คน ชื่อ นางคันทหา นางอรดี นาราคา อาสาพระยามารผู้บิดา (พระยาวัสติมาราธิราช) เข้าไปเฝ้าทูลประเล้าประโลมด้วยเล่ห์กามณ์เนรมิตร่างเป็นสตรีสวยงาม ในวัยต่าง ๆ ตลอดจนกระทำอภินิหารโดยการลีลาพ้อนรำขับร้อง ด้วยประการต่าง ๆ แต่พระพุทธองค์มิได้ทรงใฝ่พระทัย กลับจับไล่ริคามารเหล่านั้นให้ออกไป

พระพุทธรูปปางห้ามมาร ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายอยู่บนพระเพรา พระหัตถ์ขวายกขึ้นป้องเสมอพระอุระ แสดงอาการห้าม

9. ปางนาคปรก ภายหลังที่ครุสรัสุมมาสัมโพธิญาณแล้ว 42 วัน พระพุทธเจ้า ได้เสด็จไปประทับบำเพ็ญสมาบัติเสวยวิมุตติสุขซึ่งเกิดจากความพ้นจากกิเลสอาสวะอยู่ ณ ไม้จิก (มูจลินทพฤกษ์) เป็นต้น อันอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของพระมหาโพธิ์พฤกษ์ เป็นเวลา 7 วันมีพญานาคคนหนึ่งชื่อมูจลินทนาคราชอาศัยอยู่ในสระใหญ่ใกล้ ๆ ที่นั่นขึ้นมาแสดงอิทธิฤทธิ์แผ่พังพานและ วงขนคายเป็น 7 รอบ ล้อมพระพุทธเจ้าไม่ให้ถูกต้องลมและฝน จนกระทั่งฝนหาย จึงแปลงร่างเป็น มนุษย์เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ค่อยจากนั้นพระพุทธเจ้าออกจากสมาบัติเสด็จดำเนิน ไปสู่ร่มไม้เกด (ราชาขณะพฤกษ์) อันมีอยู่ทางทิศใต้ของไม้จิกต้นนั้น

พระพุทธรูปปางนาคปรก ทำเป็นพระพุทธรูปอยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ หงายพระหัตถ์ทั้งสองวางซ้อนบนพระเสา (อย่างท่าปางสมาธิ) มีรูปพระขนาน (5 เศียรข้าง 7 เศียรข้าง) แผ่พังพานอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์ ขดเป็นพุทธบัลลังก์ข้าง ล้อมองค์พระข้าง และ ข้างมี รูปต้นจิกด้วย พระพุทธรูปปางนาคปรกนี้โดยปกติทำพระหัตถ์เป็นอย่างท่าปางสมาธิ วางมือซ้อนกัน อยู่บนพระเพลา มีพระหัตถ์เป็นอย่างปางมารวิชัยอยู่ข้างเหมือนกัน แต่มักจะเป็นพระพิมพ์ที่เป็น พระพุทธรูปปางมารวิชัยเท่าที่พบมีเพียงองค์เดียว คือ พระพุทธรูปนาคปรก สำริด สมัยศรีวิชัยมีจารึก ที่ฐานว่าสร้างขึ้นใน พ.ศ. 1726 พระพุทธรูปปางนี้นิยมสร้างเป็นพระพุทธรูปประจำวันของผู้ที่เกิด วันเสาร์ และบูชาตามพิธีทักษา

10. ปางฉันทสมอ หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จจากร่มไม้จิกซึ่งบังเกิดฝนตกใหญ่ และ ที่พญามูจลินทนาคราชแผ่พังพานปกป้องแล้วนั้น พระองค์เสด็จมาประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ใต้ร่ม ไม้เกด (ราชาขณะพฤกษ์) อันอยู่ในทิศทักษิณแห่งพระมหาโพธิ์เป็นเวลาอีก 7 วัน นับเวลาตั้งแต่วัน ครุสรัสุมมาจนถึงกาลนี้รวมได้ 49 วัน ในเวลาเช้าแห่งวาระนั้น ท้าวสักกะ (พระอินทร์) ได้ถวายไม้ สี่พระทนต์และผลสมอ เมื่อวันขึ้น 6 ค่ำ เดือนอาสาฬหะ พระพุทธองค์ได้ใช้ไม้สี่พระทนต์และทรงเสวย ผลสมอ แล้วประทับอยู่ใต้ร่มไม้เกดแห่งนั้น พระพุทธรูปปางฉันทสมอ ทำเป็นพระนั่งขัดสมาธิ

พระหัตถ์ข้างซ้ายหงายวางบนพระเพลาทรงถือสมอไว้ นำพระหัตถ์ขวา

11. ปางประสานบาตร ภายหลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้ 49 วัน มีนายพานิชสองพี่น้องชื่อ คุปัสสะ กับ ภัตติกะ นำหมูเกวียนบรรทุกสินค้า 500 เล่มเดินทางจากอุกกลชนบท ผ่านมาถึงตำบลอรุเวลา เห็นพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ได้ร่มไม้เกิดประกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะฉัพพรรณรังสีรุ่งเรืองก็มีจิตศรัทธาเลื่อมใส จึงน้อมนำข้างมธุมันถ ซึ่งเป็นเสบียงสำหรับเดินทางไกลไปถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่มีบาตรจะทรงรับเครื่องไทยทาน ก็ทรงปริวิตกว่าจะควรรับสิ่งของถวายนี้ด้วยพระหัตถ์หรือประการใดดี ท้าวจาคมหาราชหยังทราบในพระธรรมาศัย จึงนำบาตรศิลาฉัพพรรณรังสีเขี้ยวมาถวายองค์ละใบ พระพุทธเจ้าทรงรับบาตรทั้งสี่ใบนั้นมาอธิษฐานรวมเข้าเป็นบาตรใบเดียวกัน พระพุทธรูปทางประสานบาตร ทำเป็นรูปพระนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายประครองบาตร พระหัตถ์ขวาทรงอุบปากบาตร

12. ปางรับสัตตูก้อนสัตตุมง ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ทรงได้รับบาตรศิลาจากท้าวจาคมหาราชแล้ว พระองค์ทรงรับข้าวสัตตูก้อนสัตตุมงของนายพานิช 2 พี่น้องด้วยบาตรนั้น พระพุทธรูปปางรับสัตตูก้อนสัตตุมงทำเป็นพระพุทธรูปปางนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองประครองบาตร เป็นถิรยาทรงรับ

13. ปางประเภศาธาตุ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงกระทำกตกิจครั้งแรกเสวยอาหารบิณฑบาตคือสัตตูก้อนสัตตุมงที่คุปัสสะกับภัตติกะนำมาถวายแล้ว คุปัสสะกับภัตติกะก็กราบแสดงตนเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนาและทูลขอวัตถุอย่างหนึ่งอย่างใดสำหรับไว้สักการบูชา พระพุทธเจ้าจึงยกพระหัตถ์ขวาเสวยพระเภศาธาตุคิดพระหัตถ์มา 8 เส้น ทรงมอบให้แก่คุปัสสะและภัตติกะ บุคคลทั้งสองนี้จึงจัดว่าเป็นปฐมอุบาสกแห่งพระพุทธศาสนา และได้ถึงซึ่งสรณะ 2 คือ พระพุทธเจ้ากับพระธรรมเป็นที่พึ่ง (ในกาลนั้นยังไม่มีพระอริยสงฆ์หรือพระสงฆ์) เมื่อนายพานิชทั้งสองทูลลากลับไปถึงที่อยู่แห่งตน จึงสร้างพระสถูปบรรจุพระเกศานั้นไว้เป็นที่สักการบูชาของมหาชนต่อไป พระพุทธรูปปางเภศาธาตุ ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาทรงเสวยพระเกศา

14. ปางรำพึง เมื่อคุปัสสะและภัตติกะทูลลากลับไปแล้วพระพุทธเจ้าทรงคำนึงว่า พระธรรมซึ่งพระองค์ตรัสรู้นั้นเป็นสิ่งลึกซึ้งสูงมยิ่ง หากที่ชาวโลกผู้ยินดีในกามคุณจะใช้ปัญญารู้ตามได้ แล้วทรงหือพระทัยที่จะตรัสสั่งสอน ครั้นทรงหวนพิจารณาอีกว่า บุคคลย่อมมีปัญหาแตกต่างกัน อาจแบ่งออกเป็น 4 จำพวก คือ บุคคลที่มีนิสัยวาสนาและบารมีแก่กล้า ได้สดับคำสั่งสอนโดยสังเขปก็รู้เหตุผลและพันทุกขได้โดยพลัน พวกหนึ่งบุคคลที่มีอุปนิสัยได้สดับคำสั่งสอนโดยสังเขปก็รู้เหตุผลและพันทุกขได้โดยพลัน พวกหนึ่งบุคคลที่มีอุปนิสัยได้สดับคำสั่งสอนโดยสังเขปไม่สามารถตรัสรู้ได้คือ จำแนกอรรถาธิบายโดยพิสดาร จึงรู้เหตุผลและหลุดพ้น ได้จำพวกหนึ่ง และบุคคลที่มีอุปนิสัยบารมียังไม่บริบูรณ์แม้จะได้สดับพระธรรมคำสั่งสอนทั้ง โดยย่อและพิสดาร แม้จะฝึกฝนและพากเพียรเล่าเรียนในสมณะและวิปัสสนาก็ไม่สามารถจะตรัสรู้เหตุผลและหลุดพ้นได้

จำพวกหนึ่ง เปรียบเหมือนในกอบอุบลหรือบัวขาว ในกอบปทุมหรือบัวหลวง หรือในกอบบุณฑริกคือ บัวขาว ดอกบัวที่เกิดแล้วในน้ำ เจริญแล้วในน้ำ น้ำเลี้ยงไว้ บางเหล่ายังจมอยู่ในน้ำ บางเหล่าตั้งอยู่ เสมอน้ำบางเหล่าตั้งขึ้นพ้นน้ำแล้วนั้น คอยสัมผัสรัศมีพระอาทิตย์อยู่จักบาน ณ วันค่อๆ ไป ดอกบัว ที่บานมีต่างชนิดฉันใด เวไนยสัตว์ก็มีต่างพวกฉันนั้น เว้นแต่พวกที่ไม่ใช่เวไนย คือ ไม่ยอมรับแนะนำ เปรียบเทียบด้วยดอกบัวอันเป็นภักษาแห่งปลาและเต่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพิเคราะห์บุคคลเป็น จำพวกๆ ดังนี้ ทรงเห็นว่าบุคคล 3 จำพวกแรกสามารถจะล่วงรู้เหตุผลแห่งความจริง(พระธรรม) ได้ในชาติปัจจุบัน แต่บุคคลจำพวกที่ 4 อาจตรัสรู้ได้ในชาติอนาคต ก็ตกลงพระทัยที่จะแสดง พระธรรมสั่งสอนชาวโลกสืบไป

ตามนัยนี้กล่าวว่าเป็นบุคลาธิษฐานว่าเมื่อพระพุทธองค์ทรงครีครองและ ท้อพระทัยจะไม่สั่งสอนชาวโลกนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมได้ลงมาจากพรหมโลกกราบทูลอาราธนา เพื่อแสดงธรรม โดยอ้างว่าบุคคลที่มีกิเลสเบาบางอาจสดับรู้พระธรรมก็มีอยู่ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณา เห็นชอบด้วย จึงรับคำอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหม พระพุทธรูปปางรำพึง ทำเป็นพระพุทธรูป ประทับยืนพระหัตถ์ทั้งสองประสานพระอุระ พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้ายเป็นกิริยารำพึง พระพุทธรูปปางรำพึงนิยมสร้างเป็นที่สักการบูชา ประจำของผู้ที่เกิดวันศุกร์ และบูชาตามพิธีทักษา

15. ปางปฐมเทศนา เมื่อพระพุทธองค์ทรงรับอาราธนาจากท้าวสหัมบดี มหาพรหมกราบทูล พระทัยอนุญาติด้วยพระกรุณาในสัตว์โลกทรงพระดำริหาผู้คนสมควรรับเทศนา ครั้งแรกทรงปรารภจึงอาพาตบส กาลามโคตร อุทกดาบสรามบุตร ที่พระองค์ได้เคยศึกษาลักษณะของ ท่านในกาลก่อนมา ท่านทั้งสองเป็นผู้ฉลาด ทั้งมีกิเลสเบาบางสามารถจะรู้ธรรมได้ฉับพลัน แต่ท่าน ทั้งสองก็สิ้นชีพเสียแล้ว ภายหลังทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ (ท่านทั้งห้าคือ โกณฑัญญะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสี) ว่ามีอุปการะแก่พระองค์มาก ได้เป็นผู้อุปฐากพระองค์เมื่อครั้งบำเพ็ญทุกรกิริยา อยู่ จึงเสด็จออกจากต้นอชปาลนิโครธในเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอาสาฬหะ (คือเดือน 8) ทรงบาตรจีวร เสด็จ โดยระยะทาง 18 โยชน์ (228 กม.) ถึงป่าอิสิปตนะ แขวงเมืองพารณสี อันเป็นที่อยู่แห่ง ปัญจวัคคีย์นั้น

ฝ่ายปัญจวัคคีย์ได้เห็นผู้มีพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาแต่ไกลจึงนัดหมายกันว่าพระสมณโคดมเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาเสียแล้วคงไม่บรรลุนิพพานพิเศษอะไร จึงพร้อมใจกันไม่ออกไป ทำความเคารพและต้อนรับอย่างที่เคยทำและเมื่อพระองค์เสด็จเข้ามาใกล้ก็ยังใช้โวหารไม่สุภาพ พระศาสดาได้ตรัสปลอบใจให้ปัญจวัคคีย์เชื่อในความตรัสรู้ของพระองค์ ปัญจวัคคีย์จึงได้ออกไปทำ ความเคารพต้อนรับและเกิดความสนใจที่จะฟังธรรม ครั้นวันรุ่งขึ้น (15 ค่ำ เดือน 8 ก่อนพุทธกาล 45 ปี) พระพุทธองค์ก็แสดงปฐมเทศนาเรียกว่าพระธรรมจักรกัปปวัฒนสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน นครพารณสีนั้น

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา ทำเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท หรือประทับนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ขวาทำนิ้วพระหัตถ์กรีดเป็นวงกลม เป็นเครื่องหมายว่าธรรมจักร พระหัตถ์ซ้ายทำประกอบพระหัตถ์ขวา วางบนพระเพลาข้างหรือถือชายจีวรข้าง

16. ปางประทานเอหิภิกขุ เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมจักร แก่ปัญจวัคคีย์โดยทรงแสดงถึงที่สุดไม่พึงเสพ 2 อย่าง คือ กามสุขขัลลิกายโค คือ พัวพันหนักในทางกามสุข และอัตถกิลมนุโยค คือ กระทบการทรมานคน ทรงชี้ทางให้ดำเนินตามมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง มีองค์ 8 ประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นต้น แล้วพระองค์ก็แสดงอริยสัจ 4 ประการ เมื่อจบพระธรรมเทศนา ในบรรดาปัญจวัคคีย์นั้น ท่านโกณฑัญญะ ได้รู้ถึงธรรมก่อนพระองค์จึงทรงเปล่งอุทานว่า “โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ฯ” เพราะอุทานว่า “อัญญาสิ ฯ” ที่แปลเป็นภาษามคธ แปลว่า “ได้รู้แล้ว ฯ” คำว่า อัญญา โกณฑัญญะ” จึงได้เป็นชื่อของท่าน ตั้งแต่กาลนั้นมาแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะ” ก็ขออุปสมบทพระองค์ทรงอนุญาตให้ท่าน โกณฑัญญะเป็นภิกษุในพระธรรมวินัยด้วยวาจาว่า จงเป็นภิกษุเถิด ด้วยในครั้งนั้นยังไม่ได้ทรงอนุญาตวิธีอุปสมบทอย่างอื่น เป็นแต่ทรงอนุญาตให้แก่ผู้ด้วยพระวาจาเช่นนั้น ผู้นั้นก็เป็นที่ภิกษุในพระธรรมวินัย อุปสมบทอย่างนี้เรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” พระอัญญาโกณฑัญญะได้เป็นภิกษุสงฆ์องค์แรกของพระพุทธองค์ และเป็นครั้งแรกในพระพุทธกาล

พระพุทธรูปปางประทานเอหิภิกขุ ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวายกขึ้นตั้งแบฝ่าพระหัตถ์จุ่มลงเล็กน้อย

17. ปางกุดคกัถ สมัยนั้นมีกุลบุตรผู้หนึ่งชื่อยศ เป็นบุตรเศรษฐีในเมืองพาราณสีกับนางสุชาดา เป็นที่รักใคร่ของพ่อแม่และทระนุถนอมอย่างแก้วตา มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายที่สุด มีปราสาท 3 หลัง เป็นที่อยู่ 3 ถดู ได้รับการบำเรอด้วยคนดริที่ประ โคมด้วยสตรีล้วน ไม่มีนุรุษเจือปน คินวันหนึ่งเวลากลางดึก ยศกุลบุตรตื่นก่อนนางบำเรอได้เห็นคนเหล่านั้นนอนระกระระกาะอยู่ในลักษณะที่นำขะแขงคัจจชากศพที่ทั้งอยู่ในป่าช้า เกิดความสลดใจคิดเบื่อหน่าย พลงลงจากเรือนเดินไปในลักษณะคนใจลอย ตรงไปทางที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ได้พบกับพระพุทธองค์ซึ่งกำลังเสด็จเดินจงกรมอยู่ เข้าไปสนทนาด้วยจนได้บวชและเป็นพระอรหันต์ เวลาเช้าวันนั้นได้เสด็จไปยังบ้านของท่านเศรษฐีบิดาของพระยศ เสวยภัตดาหารที่นั่น พระพุทธรูปปางกุดคกัถ ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิพระหัตถ์ซ้ายประครองบาตร พระหัตถ์ขวาจุ่มลงไปในบาตรเป็นกิริยาทรงเสวย

18. ปางห้ามสมุทร ครั้นพระบรมศาสดาประทับอยู่ในเมืองพาราณสี พอสสมควรแล้วจึงเสด็จพระพุทธดำเนินไปยังสำนักงานของขฤถ 3 คนพี่น้อง กับทั้งหมู่ศิษย์บริวาร ริมฝั่งแม่น้ำนรัถยรามีอูรูเวลกัสสปะ เป็นพี่ชายใหญ่ นที่กัสสปะ เป็นน้องชายกลาง คยาก็สสปะ

เป็นน้องชายคนเล็ก ณ แขวงอุรุเวลา พระบรมศาสดาทรงแสดงปาฏิหาริย์มากอย่าง เพื่อทำลายทิฏฐิ
มานะของชฎิลทั้งหลาย คราวหนึ่งฝนตกหนักน้ำไหลป่าท่วมทันไปทั่วพื้นดิน พระองค์สามารถเสด็จ
ทรงจกรมอยู่ได้ในกลางแจ้ง โดยฝนไม่เปียก น้ำไม่ท่วม ชฎิลทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์ในการที่
บรมศาสดาทรงห้ามสมุทรได้เช่นนั้น ก็ยอมอ่อนน้อมขอบรรพชาพร้อมด้วยชฎิล 1000 คน และ
พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตร พวกชฎิลก็ได้บรรลุนิพพานพิเศษเป็นอรหันต์ทั้งสิ้น
ณ ตำบลยาสีสะใกล้แม่น้ำคยา

พระพุทธรูปปางห้ามสมุทรทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ทรงยกพระหัตถ์
ทั้งสองแบตั้งขึ้นเสมอพระอุระ พระพุทธรูปปางนี้นิยมสร้างเป็นพระบูชาสำหรับผู้ที่เกิดวันจันทร์
และบูชาตามพิธีทักษา

19. ปางชี้จักรสาวก เมื่อพระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ ตำบลยาสีสะ
ตามควรแก่เวลาแล้ว ทรงพระดำริว่า ตถาคตจะไปเปลื้องปฏิกุญญาที่ไว้ไว้แก่ราชาพิมพิสาร จึงพร้อม
ด้วยหมู่ภิกษุสาวกนั้นเสด็จไปโดยลำดับจนถึงนครราชคฤห์ เสด็จประทับ ณ อุทยานชื่อลัญจิววัน
พระเจ้าพิมพิสารทรงเลื่อมใส ได้สำเร็จ โสคาปคคิมล และถวายพระราชอุทยานเวฬุวันแก่พระภิกษุสงฆ์
มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน นับเป็นอารามแรกในพุทธกาล ขณะที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับ
อยู่ ณ เวฬุวันและแสดงพระธรรมเทศนาในท่ามกลางจตบรรพต ได้ทรงทักสนาการปริพาชกสองคน
พาบบริวารมาแต่ไกล ก็ทรงตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายแล้วก็ตรัสบอกว่า ปริพาชกทั้งสองคือ อุปติส
และโกณฑิที่กำลังมานั้นจะเป็นคู่จักรสาวกของพระองค์เมื่อปริพาชกทั้งสองบรรพชาแล้วจึงมีพุทธปฏิภา
ตรัสพระนามพระจักรสาวกทั้งสองตามนามแห่งมารดา พระอุปติสเป็นบุตรแห่งนางสารี ตรัสเรียก
นามว่า สารีบุตรและ โกณฑิเป็นบุตรของนาง โมคคัลลีสี ตรัสเรียกนามว่า โมคคัลลานะ

พระพุทธรูปปางชี้จักรสาวก ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้าย
หงายวางบนพระเพลาพระหัตถ์ขวาชี้ตรงไปข้างหน้า เป็นกริยาทรงชี้

20. ปางแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จถึงนครกบิลพัสดุ์
ตามพระราชประสงค์ของพระพุทธบิดาแล้ว พระพุทธองค์ได้เสด็จประทับบนพระพุทธรอาสน์ และ
พระสงฆ์สาวกก็ขึ้นนั่งบนเสนาสนะ ณ โครธารามวิหาร ที่บรรดาสากยะวงศานะวงศ์ทั้งหลายจัดไว้
ถวายรับรอง ขณะนั้นกษัตริย์ศักรราชทั้งหลายที่เป็นผู้ใหญ่และผู้มีอายุมากแล้วมีมานะทิฏฐิ ไม่ทำ
ความเคารพพระบรมศาสดา ด้วยเห็นว่ามิมีอายุอ่อนกว่าพระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะขจัดมานะทิฏฐิ
ของพระญาติทั้งหลายเหล่านั้นก็ทรงแสดงพุทธานุภาพเสด็จเหาะขึ้นไปในอากาศทรงแสดงอิทธิฤทธิ์
เนรมิตที่เดินจงกรมแล้ว แล้วเสด็จจกรมในที่นั้นประหนึ่งจะโปรยธุลีละอองพระบาทให้ตกเรียราย
เหนือสิโรดมแห่งพระประยูรญาติทั้งปวง มวลพระญาติอันมีพระเจ้าสุทโธทนะเป็นต้น ทรงมีจิต
เลื่อมใสหายทิฏฐิมานะพากันถวายนมัสการ ฝนโปรยพรพรยก็บันดาลตกลงในสมาคมแห่งพระญาติ

นั้น ฝน โบกขรพรรชนนั้นเมื่อตกลงมา ผู้ใดปรารถนาให้เปียกก็เปียก ผู้ใดไม่ปรารถนาไม่ให้เป็นเปียก ก็ไม่เปียก เมื่อดฝนจะกลิ้งหล่นจากกายเหมือนหยาดน้ำในใบบัว

พระพุทธรูปปางแสดงปาฏิหาริย์ทำเป็นพระพุทธรูปยืนบนอากาศ เปล่งรัศมีบันดาลให้ฝน โบกขรพรรชนตกลงในท่ามกลางหมู่พระญาติเป็นกิริยาอ้อพระบาทเล็กน้อย

21. ปางอุ้มบาตร เมื่อฝน โบกขรพรรชนตกลงในท่ามกลางสมาคมพระญาติ แล้วพระบรมศาสดาได้ตรัสเทศนามหาเวสสันดรชาดก เหล่าศากยราชทั้งหลายพากันกลับไป โดยมีได้ นิมนต์ผู้มีพระภาคให้รับภัตตาหารครั้งรุ่งเช้าพระบรมศาสดาทรงรับบาตรพร้อมด้วยพระจีณาสพ ภิกษุสงฆ์ 2 หมื่นเป็นบริวารเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองกบิลพัสดุ์โดยสพทานจาริก ก็เที่ยวบิณฑบาตตามลำดับบ้าน ไม่มีเว้น ประชากรราษฎรต่างก็ได้มีโอกาสชมพระบารมี และมีความปีติยินดีประนมมือนมัสการ นับเป็นครั้งแรกที่ชาวเมืองกบิลพัสดุ์ได้เห็น พระบรมศาสดาทรงอุ้มบาตร เสด็จพระพุทธลีลาโปรดประชาสัตว์ พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ทั้งสองประครองบาตร มีบาตรวางอยู่ที่ฝ่าพระหัตถ์ทั้งสอง

พระพุทธรูปปางนี้นิยมสร้างเป็นพระบูชาประจำวันสำหรับผู้ที่เกิดวันพุธ และเป็นพระบูชาตามพิธีทักษัตด้วย

22. ปางทรงรับผลมะม่วง พระบรมศาสดาเสด็จออกจากเมืองราชคฤห์ไปยังเมืองสาวัตถี ณ วันเพ็ญเดือน 8 ในพระวัสสาที่ 7 เพลารุ่งเช้าเสด็จใกล้ถึงประตูเมืองมีนายอุชยานบาล ชอ คัณณะ ซึ่งเป็นผู้รักษาพระอุทยานของพระมหากษัตริย์ ได้นำผลมะม่วงสุกผลหนึ่งมาถวายแก่พระองค์ พระบรมศาสดาทอดพระเนตรดูพระอนันท์ พระอนันท์จึงเอาบาตรซึ่งทำจากุมหาราช ถวายนั้นวางเหนือพระหัตถ์ จึงทรงรับผลมะม่วงด้วยบาตรนั้นแล้วสำแดงอาการประทับนั่ง พระอนันท์จึงเปลื้องเอาจีวรของตนลาดถวายเป็นพุทธอาสน์ พระอนันท์กรองอุทวาริแล้วก็นำผลมะม่วงกระทำเป็นอัมพพานถวาย เมื่อพระพุทธองค์ทรงเสวยอัมพพานแล้ว ครัสถั่งให้นายคณณะ นำเมล็ดมะม่วงไปปลูก ณ ที่นั้นและพระพุทธองค์ก็ทรงสั่งพระหัตถ์ลงบนเมล็ดมะม่วงที่ทรงให้เพาะนั้น

พระพุทธรูปปางทรงรับผลมะม่วง ทำเป็นกระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลาพระหัตถ์ขวาทรงจับผลมะม่วง

23. ปางแสดงยมกปาฏิหาริย์ เมื่อนายคณณะปลูกเมล็ดมะม่วงตามพุทธคำรัส ใกล้ประตูเมืองสาวัตถีแล้ว มะม่วงนั้นก็เจริญงอกงามขึ้น มีลำต้นใหญ่ประมาณเท่าองุ่น สูง 50 ศอก และได้นามว่าคณคามพฤกษ์ เหตุเพราะนายคณณะเป็นผู้เพาะจึงงอกขึ้น มีกิ่งทอดไปทั้ง 4 ทิศ กับทั้งตั้งตรงขึ้นไปรวมเป็น 5 กิ่งด้วยกัน บริบูรณ์ด้วยช่อและผลอันสุกหล่นเกลื่อนกลาด นักเลงทั้งหลาย ลอบบริโภคนั้นมีรสหวานอร่อยก็ชวนกันเก็บกิน และพากันโกรธแก่นพวกเดียริศยนิครนถ์ที่พากัน

โค่นมะม่วงอยู่ในบริเวณนั้น เมื่อทราบว่พระบรมศาสดาจะกระทำปาฏิหาริย์ที่ต้นมะม่วงก็ชวนกันเอา
เมล็ดในมะม่วงซึ่งเป็นเดนบริโภคแล้วขว้างพวกเดียริทธิ์ วาควลาหกเทพบุตรก็บันดาลลมหาวาดพายุ
ให้พานพัดมณฑปของเดียริทธิ์กระจัดกระจายลง พระอาทิตย์เวลาเที่ยงก็ส่องแสงแผดเผาพวกเดียริทธิ์
ให้หิวกระหายบอบช้ำลำบากกายพากันหนีไปในทิศานุทิศ

ครั้นเวลาบ่ายชายลง พระพุทธองค์ก็ทรงเริ่มกระทำพระยมปาฏิหาริย์
มีอาการเป็นคู่ ๆ คือเมื่อพระองค์ทรงเหาะขึ้นไปในอากาศเสด็จพระพุทธลีลา ด้วยปฐมวิภังคปริกรรม
แล้วทรงนฤมิต พระพุทธนิมิตจกรมไปมาเหมือนพระองค์ บางทีทรงขัดสมาธิวิสันษา บางคราวทรง
ไสยาสน์ พระพุทธนิมิตก็ไสยาสน์ เป็นต้น ขณะนั้น โลกธาตุเกิดมหัศจรรย์หวั่นไหว พระพุทธองค์
จึงทรงแผ่รัศมีให้มีโอกาสไปทั่วหมื่นอาณาจักรวาลทรงพิจารณาอุปนิสัยของเวไนยสัตว์ทั้งหมด และ
ครัสแสดงพระธรรมเทศนาโปรดให้บรรลุมรรคผลและนิพพาน พระพุทธรูปปางแสดงยมกปาฏิหาริย์
ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาท มีดอกบัวรองรับพระบาท พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา
พระหัตถ์ขวายกขึ้นเสมอพระอุระจีบนิ้วพระหัตถ์ทำแสดงธรรม

24. ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ เมื่อบรมศาสดาได้เสด็จดาวดึงส์ตลอดไตรมาส
ในวัสสาการบ 7 เพื่อโปรดพุทธมารดา (พระนางสิริมหามายา) และท้าวสักกเทวราช พร้อมทั้งเทพดา
ครั้นออกพรรษาปวารณาแล้วในวันเพ็ญเดือนอัสสชช (ราวเดือน 11) จึงตรัสบอกแก่ท้าวสักกเทวราช
ว่า “คุณรท่านผู้เป็นจอมเทพ ตถาคตจะลงไปมนุษยโลกในวันนี้” ท้าวโกสิย์ก็เนรมิตซึ่งบันไดทิพย์
ทั้ง 3 ลง จากเทวโลก คือบันไดทอง ณ เบื้องขวา บันไดเงินอยู่ ณ เบื้องซ้าย บันไดแก้วประดิษฐานอยู่
ณ ท่ามกลางและเชิงบันไดทั้ง 3 นั้น ลงจดพื้นภูมิภาคปฐพี ณ ที่ใกล้ประตูเมืองสังกัส และเบื้องขวา
บันไดนั้นจดยอดเขาสิรินราช อันเป็นที่ตั้งแห่งดาวดึงส์พิมาน บันไดทองฝ่ายขวาเป็นที่ลงของหมู่เทพดา
ที่จะตามส่งเสด็จบันไดเงินเป็นที่ลงของหมู่พรหมทั้งหลาย บันไดแก้วท่ามกลางนั้นเป็นทางเสด็จลง
ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเมื่อพระบรมครูเสด็จเหนือยอดเขาสิรินราช ทอดพระเนตรเครื่อง
สักการบูชาของหมู่เทพดาทั้งหมื่น โลกธาตุ และหมู่มนุษย์จะนับมิได้พระองค์เสด็จขึ้นประดิษฐาน
เหนือรัตนบันได ในท่ามกลางเทพพรหมบรรษัทแวดล้อมเป็นบริวารก็กระทำยมกปาฏิหาริย์ซ้ำอีก
ณ กาลบัดนี้

พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ของอินเดียทำเป็นพระพุทธรูปยืน
ปางประทานพร ส่วนในประเทศไทยทำเป็นพระยืนหรือลีลา จีบประหัตถ์ทั้งสองข้าง ทำแสดงธรรม

25. ปางเปิดโลก เมื่อพระพุทธองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์มาถึงยังมนุษยโลกใน
วันแรม 1 ค่ำ ณ เมืองสังกัสครั้งนั้น ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธองค์ทรงบันดาลให้สรรพสัตว์
มองเห็นชวามนุษย์และชาวสวรรค์และสัตว์นรกชาวสวรรค์สวรรค์มองเห็นชวามนุษย์และสัตว์นรก
สัตว์นรกมองเห็นชวามนุษย์และชาวสวรรค์ แม้แต่สัตว์ดิรัชฌานหรือคนดาบอดก็ยังสามารถมองเห็น
พระพุทธองค์ และสรรพสัตว์เหล่านั้นก็ปรารถนาพุทธภูมิด้วยกันทั้งสิ้น

พระพุทธรูปปางเปิดโลกทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ซ้ายขวายกออกไปข้างพระองค์ และกางนิ้วพระหัตถ์น้อยหนึ่งเป็นกิริยาทรงเปิด เรียกกันเป็นสามัญว่า พระเจ้าเปิดโลก

26. ปางห้ามพระแก่นจันทน์ ในเวลาที่พระบรมศาสดาเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาในดาวดึงส์เป็นเวลา 3 เดือนนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลกษัตริย์ผู้ครองอาณาจักรโกศล ทรงรำพึงคิดถึงพระบรมศาสดาอยู่มิได้ขาด จึงรับสั่งให้หาไม้แก่นจันทน์หอมอย่างดีที่สุดมาให้ช่างแกะสลักเป็นพระพุทธรูป ประดิษฐาน ณ พระราชมณเฑียรที่พระพุทธองค์เคยเสด็จมาประทับแต่ก่อนเมื่อพระบรมศาสดาเสด็จกลับจากดาวดึงส์ พระปเสนทิโกศลกราบทูลให้ทอดพระเนตรพระพุทธรูปที่แกะด้วยไม้แก่นจันทน์อันงามวิจิตรนั้น พระไม้แก่นจันทน์ถูกขี้ฉวยบังคมแล้วลึกลงจากที่ประทับ พระองค์จึงยกพระหัตถ์ขึ้นห้ามพระไม้แก่นจันทน์ก็ลึกลงประทับอย่างเดิม

พระพุทธรูปปางห้ามพระแก่นจันทน์นี้ ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ขวายกสูงไม่ชิดพระกาย พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นแนบพระหัตถ์ตั้งขึ้นเป็นกิริยาห้าม

27. ปางประทับยืน เมื่อพระบรมศาสดาจะเสด็จออกจากคันธกุฎีด้วยกิจนิมนต์เสวย หรือเสด็จออกประทับยืน ณ หน้ามุขพระคันธกุฎีก่อน อันเป็นพุทธจริยวัตร แต่พระพุทธรูปปางประทับยืนแบบนี้อาจเป็นท่าประทับยืนสมาธิ เช่นนี้ มีบัญญัติทำอินบำเพ็ญสมาธิหรือชยานะไว้ในคัมภีร์ของศาสนาเซน เรียกว่า กาโยตสระคะ และนักปราชญ์ในศาสนานั้นท่านหนึ่งชื่อซิเสน ได้เขียนอธิบายไว้ในคัมภีร์อาทิปฺราณ (บท 21 โสลก 29)ว่า “เหมือนกับท่าปรยงกะ กล่าวคือท่านบัญญัติว่า กาโยตสระคะ ได้แก่ทำอิน สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะบำเพ็ญชยานะไว้ คือ ทำร่างกายทั้งสิ้นให้ตั้งตรงและเว้นโทษ 32 ประการ

พระพุทธรูปปางประทับยืน ทำเป็นพระพุทธรูปยืนห้อยพระหัตถ์ทั้งสองข้างแนบติดกันกับพระองค์ในท่าปรกติสัมพระเนตรตรงไปข้างหน้า

28. ปางลีลา พระพุทธรูปปางลีลานี้ อาจสร้างเป็นอนุสรณ์แสดงถึงพระพุทธองค์ทรงเที่ยวจาริกสั่งสอน เผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนตามแคว้นต่าง ๆ และมักเรียกกันเป็นสามัญว่าพุทธลีลา หรืออาจเป็นอย่างที่เคยมีท่านผู้รู้สันนิษฐานเอาไว้ว่า ช่างศิลป์ผู้สร้างพระพุทธรูปแต่โบราณมาได้นำเอาท่านนาฏศิลปินซึ่งมีผู้รู้ความหมายกันคืออยู่แล้วมาประกอบสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ดังที่เราได้พบเห็นและนมัสการกันอยู่ทุกวันนี้ และเรียกท่ามือของพระพุทธรูปนั้น ๆ ว่ามูทรา พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่เรียกว่าปางลีลา นั้นเห็นได้ว่า มีลีลาเป็นท่านาฏศิลปินอันงามชดช้อย และมูทราคือ ท่ามือที่ยกขึ้นระดับพระอุระนั้นก็เป็้นท่านาฏศิลปินที่เรียกว่า ปดากะหัตถ์บ้าง หัตถะยะหัตถ์บ้าง

พระพุทธรูปปางลีลา ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืนทรงยกพระบาทขวาจะก้าว ห้อยพระหัตถ์ขวาทำไกวพระหัตถ์ซ้ายยกเสมอพระอุระ ป้อนไปเบื้องหน้าเป็นกิริยาเดิม

29. ปางสมาธิเพชร ตำนานพระพุทธรูปนี้ไม่มีปรากฏ มีรวมกันแต่เพียงว่า ตามปกติพระพุทธเจ้าเสด็จออกโปรดสัตว์ในเวลาเช้า เสดยแล้วทรงพักกลางวัน ทรงพระอิริยาบถนั่ง คือนั่งสมาธิ พระปางสมาธิเพชร ทำเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิไขว้พระสงฆ์ ยกฝ่าพระบาท ทั้งสองหงายขึ้นมาวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาซ้อนบนพระหัตถ์ซ้าย นิยมเรียกกันเป็นสามัญว่า พระขัดสมาธิ พระพุทธรูปปางสมาธิเพชร นิยมสร้างเป็นพระประธาน และบูชาตามพิธีทักษ์สำหรับ บุคคล เมื่อพระเกศเสวยอายุ

30. ปางสร่งน้ำฝน เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ เชตะวัน กรุงสาวัตถี เกิดฝนแล้ง คนทั้งหลายปรารถนาจะให้ฝนตก จึงทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าให้เสด็จออกสู่ ที่แจ้ง เพื่อฝนอาจตกได้ด้วยพุทธานุภาพ พระองค์จึงทรงอนุวัตตามความประสงค์ ทรงผลัดผ้าวัสสิก- สาฎก ทำกริยาเหมือนสร่งน้ำด้วยพุทธานุภาพ ฝนก็ตกตามความประสงค์ของประชาชน พระองค์จึง สร่งน้ำในบริเวณพระเชตะวันนั้น พระพุทธรูปปางสร่งน้ำฝน ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ทรงห่มอุทกสาฎกเฉวียงพระอังสาห้อยพระหัตถ์ซ้าย ทรงยกพระหัตถ์ขวาเสมอพระอุระเป็นกิริยาอุบ พระกาย พระพุทธรูปปางนี้นิยมสร้างเป็นพระขอฝนใช้ตั้งในพระราชพิธีพืชมงคล

31. ปางขับพระวักกลี พระวักกลีซึ่งเดิมเป็นพรหามณ์อาศัยอยู่ในเมืองสาวัตถี มีความเลื่อมใสในพระรูปโฉมของพระพุทธเจ้าและคู่มืออิมใจ จึงคิดได้ถ้าได้บวชจะมีโอกาส คิดตามดูพระบรมศาสดาได้เต็มที่ จึงมาบวชและเฝ้าติดตามดูพระพุทธองค์ไม่มีเวลาหยุดหย่อน พระพุทธองค์เห็นว่า ไม่เป็นวิธีอันถูกต้อง จึงโปรดให้มาเฝ้า ทรงแสดงว่าร้ายกายอันเป็นของไม่ยั่งยืน ไม่ควรรุ่มหลง ธรรมค่างหากที่ยั่งยืน ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นพระองค์ แล้วทรงครุสให้พระวักกลี ออกไปจากที่เฝ้า พระพุทธรูปปางขับวักกลี ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงาย วางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวายกขึ้น เป็นกิริยาโบกพระหัตถ์

32. ปางประทานอภัย พระพุทธรูปปางประทานอภัยยังไม่พบเรื่องราวกล่าว ถึงโดยเฉพาะในพุทธประวัติ พระพุทธรูปปางประทานอภัย ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ยกฝ่า พระหัตถ์ทั้งสองหันฝ่าพระหัตถ์ไปข้างหน้าเสมอพระอุระอย่างปางห้ามสมุทร หรือยกพระหัตถ์ข้างใด ข้างหนึ่งหันฝ่าพระหัตถ์ออกไปข้างหน้า อีกพระหัตถ์หนึ่งห้อยลงอย่างธรรมดาอยู่ข้างพระองค์ อย่างปางห้ามพระแก่นจันทน์ หรือปางห้ามญาติ

33. ปางประทานพร พระพุทธรูปปางนี้ยังไม่พบเรื่องเฉพาะในพุทธประวัติ พระพุทธรูปปางประทานพร ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืนหรือประทับนั่ง ถ้าเป็นพระพุทธรูป ประทับยืนยกพระหัตถ์ซ้ายขึ้น หงายฝ่าพระหัตถ์ออกไปข้างหน้าหรือถือชบาจิ๋วไว้ พระหัตถ์ขวาห้อย แบนหันฝ่าพระหัตถ์ออกไปข้างเป็นกิริยาประทานพร ถ้าเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งพระหัตถ์ซ้ายหงาย วางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาหงายบนพระชานุเป็นกิริยาประทานพร

34. ปางโปรดสัตว์ พระพุทธรูปปางนี้เป็นพระสองปาง คือปางเทศนาและปางประทานพรร่วมกัน ซึ่งสมเด็จพระศาสดาองค์แรกทรงเห็นควรเรียกว่าปางโปรดสัตว์ พระพุทธรูปปางโปรดสัตว์ ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ยกพระหัตถ์ขวากรีดนิ้วพระหัตถ์เป็นวงกลม ท่าแสดงธรรม พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้น หันฝ่าพระหัตถ์ออกมาข้างหน้า และบางทีก็ถือจีวร ที่ทำเป็นพระที่นั่งก็มี

35. ปางคันธาระ พระพุทธรูปแบบคันธาระ เป็นพระราชาดำริของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับประดิษฐานในพระราชพิธีพิฆัมภก ในรัชกาลที่ 1 จนบัดนี้ พระพุทธรูปปางคันธาระ(พระคันธารราช) ทำเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งสมาธิ พระหัตถ์ขวาเป็นกิริยาควัก พระหัตถ์ซ้ายหงายแบ เป็นกิริยารับน้ำ

36. ปางขอฝน พระพุทธรูปปางขอฝน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) โปรดให้สร้างขึ้นเลียนแบบพระพุทธรูปคันธารราช พระพุทธรูปปางขอฝน ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ขวายกขึ้นราวพระอุระ ทำกิริยาควักเรียกฝน พระหัตถ์ซ้ายหงาย เป็นกิริยารองรับน้ำฝน

37. ปางปลงกรรมฐาน ครั้งหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ พระเชตะวันกรุงสาวัตถี นางปุลณทาสี ถึงแก่อนิจกรรม เขาห่อศพด้วยผ้าขาวผืนใหญ่ทั้งไว้ ณ ป่าช้าผีดิบ พระบรมศาสดาทรงพระดำริจะชักผ้าบังสุกุลในที่ใด ท้าวสหสสนันท์ทราบในพระพุทธรูปวิเวกจึงลงมาอุทิศระโบกขรณีด้วยพระหัตถ์ในพื้นที่เป็นศิลา และบัลลาลให้มีน้ำใสสะอาดด้วยเทวฤทธิ์แล้วพระองค์ชักผ้าบังสุกุลบนแผ่นศิลาที่ท้าวโกสิย์นำมาถวายด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง จนหายกลิ่นอสุก

พระพุทธรูปปางปลงกรรมฐาน ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ซ้ายถือธารพระกร พระหัตถ์ขวายื่นออกไปเป็นกิริยาจับ

38. ปางสนเข็ม พระพุทธรูปปางนี้คงแสดงถึงพระพุทธจริยาวัตรที่พระพุทธองค์ทรงตัดเย็บผ้า ทำเป็นจีวร สังฆาฏิ สบง อันเป็นบริวาร ที่พระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวกต้องใช้สอยพระพุทธรูปปางสนเข็ม ทำเป็นพระพุทธรูปนั่ง พระหัตถ์ทั้งสองข้างยกเสมอ พระอุระเป็นกิริยาจับด้ายข้างหนึ่ง เข็มข้างหนึ่ง

39. ปางทรงจีวร เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จจากเมืองราชคฤห์มาประทับ ณ โคตมเจดีย์เมืองเวสาลีในฤดูหนาวหยาดน้ำค้างตกอากาศหนาวจัดในราตรีกาลดลอรุ่งพระองค์ทรงทดลองความหนาวในราตรีกาลนั้น ทรงจีวร 4 ผืน พอตันทหนาวได้ จึงได้ทรงดั่งเขคจีวรลงเป็นชินะมริยาทว่า อนุชานามิ ภิกขเวตัจฉิว ดังนี้ พระพุทธรูปปางทรงจีวร ทำเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองจับจีวร

40. ปางประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท ในพระวัสสาที่ 8 พระพุทธองค์ประทับอยู่ป่ากิงสกวัน (ป่าไม้สีเขียว) แคว้นกัถกะ ในปีนั้นเอง พระผู้มีพระภาคเจ้าแควดล้อมด้วยพระชีนาสห 500 องค์ ซึ่งเป็นชาวเมืองกบิลพัสดุ์และชาวเมืองโกถียะ มีพญานาคชื่อสุมนพร้อมด้วยบริวารนาคของตนประมาณ 6 โกฎิ ถือต้นจำปากำลังมีดอกบานสะพรั่ง กั้นเบื้องนพระตถาคตเพื่อบังแสงแดด พระพุทธองค์เสด็จจากวิหารเชตวันไปสู่ประเทศกัลยาณินในลังกาทวิปในวันเพ็ญเดือนวิสาข เพื่อจะทรงอนุเคราะห์พญานาคชื่อ มณีอักษิณะ ครั้งนั้นพระญาณมณีอักษิณะได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ถันอาหารทิพย์และนั่งเฝ้าอยู่ด้านหนึ่ง พระบรมศาสดาทรงอุโหมนาการถวายอาหารนั้นแล้ว ทรงประทับรอยพระบาทไว้บนยอดเขาสุมนกฎิ ณ ลังกาทวิป ทรงพักกลางวันบนภูเขานั้น พระพุทธรูปปางประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืน ทรงกคปลายพระบาท พระหัตถ์ทั้งสองประสานที่พระเพลา

41. ปางป่าเลไลย์ ในพระวัสสาที่ 10 เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่โฆสิตาราม ในเมืองโกสัมพี ในเวลานั้นพระภิกษุมารูปด้วยกันไม่สามัคคีปรองดองกัน ไม่อยู่ในพระพุทธโอวาท ประพฤติตามใจตัวเองอามาณะทิฎฐิ พระพุทธองค์จึงเสด็จจาริกแต่พระองค์เดียวไปยังป่าชื่อปาลีไลยกะได้อาศัยพระญาณุจรชาติ ชื่อ ปาลีไลยกะหัตถิทำวัตรปฏิบัติป่านั้นจึงได้นามว่า “รักจิตวัน” ตั้งแต่นั้นมา วันหนึ่งพญาลิงตัวหนึ่งเที่ยวมาตามยอดไม้โดยลำพังเห็นพญาช้างทำวัตรปฏิบัติ พระพุทธเจ้าด้วยความเคารพ เช่นนั้น ก็เกิดกุศลจิต ครั้งเห็นรวงผึ้งมีน้ำผึ้งรวงเต็มอยู่ก็นำมาถวายพระพุทธเจ้าเสวย พระพุทธองค์ประทับ ณ ภายใต้ต้นภัตสาลพฤกษ์ต้นหนึ่งในป่ารักจิตวัน โดยลำพังพระองค์เดียว โดยมีพระยาช้างปาลีไลยกะบำรุงรักษา และทรงจำพรรษา ณ ที่นั้น

พระพุทธรูปปางเลย์ไลยก์ทำเป็นพระพุทธรูปนั่ง พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระชานุเบื้องซ้ายพระหัตถ์ ขวาวางแบ บนพระชานุเบื้องขวา เป็นกิริยาทรงรับ พระพุทธรูปปางนี้ส่วนมากนิยมสร้างมีรูปช้างหมอบถวายกระบอกน้ำ และลิงนั่งถวายรวงผึ้งประกอบพระพุทธรูปนี้นิยมสร้างเป็นพระบูชาตามพิธีทักขิลาสำหรับผู้ที่เสวยอายุ

42. ปางห้ามญาติ ในวัสสาที่ 15 พระบรมศาสดาเสด็จไปประทับ ณ นิโครธารามริมฝั่งแม่น้ำโรหิณีใกล้กรุงกบิลพัสดุ์กษัตริย์ชาวศายกะพระชาติฝ่ายพระบิดาในนครกบิลพัสดุ์ กษัตริย์ชาวโลกิยะพระญาติฝ่ายมารดาในเทวहनครทะเลาะกันเพราะเหตุในแล้งแย่งน้ำทำนา พระบรมศาสดาทรงทราบด้วยพระญาณอันวิเศษแล้วจึงเสด็จไป ทรงปราศรัย ด้วยพุทธปฏิญาณวาจาอันคมคายเป็นเชิงถามโดยบรรยายว่า “ท่านทั้งหลายทะเลาะกันเพราะอะไร” “เพราะน้ำพระเจ้าข้า” “น้ำกับคนอันไหนมีค่ามากกว่ากัน” “คนมีค่ามากกว่าน้ำพุทธเจ้าข้า” “คนพวกไหนมีค่ามากกว่าเขา” “กษัตริย์หาค่ามิได้พระเจ้าข้า (คือมีค่าสูงสุด)” “ถ้าเช่นนั้นท่านจะเอาเรื่องน้ำมาเป็นเหตุฆ่ามนุษย์ผู้เป็นกษัตริย์ซึ่งมีค่าสูงสุดเช่นนี้จะสมควรแล้วหรือ” “ไม่สมควรเลยพระเจ้าข้า” แล้วประยูรญาติ

ทั้งสองฝ่ายก็เลิกรากันไป พระปางห้ามญาติ ทำเป็นพระพุทธรูปยืน ห้อยพระหัตถ์ซ้าย ยกพระหัตถ์ขวาแบบตั้งขึ้นเสมอพระอุระ

43. ปางทรมานพระยามหาชมพู (พระทรงเครื่อง) สมัยหนึ่งพระบรมศาสดาเสด็จประทับสำราญพระอิริยาบถอยู่ในวัดเวฬุวัน ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารทรงสร้างถวายครั้งนั้น พระยามหาชมพู ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีบุญญาธิการและฤทธานูญาพมาก ได้มาคุกคามและรบกวนพระเจ้าพิมพิสารอยู่เสมอ พระเจ้าพิมพิสารจึงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เวฬุวัน ขอพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง พระพุทธเจ้าทรงเล็งพระญาณเห็นว่า จะโปรดพระยามหาชมพูได้ จึงทรงเนรมิตพระเวฬุวันให้เป็นดังเมืองสวรรค์ และทรงเนรมิตพระองค์เองเป็นเจ้าราชาธิราช ทรงเครื่องราชาภรณ์ครบทุกประการ แล้วดำรัสสั่งให้พระอินทร์แปลงเป็นราชทูต ไปเชิญพระยามหาชมพูมาเฝ้าที่พระเวฬุวันมหาวิหาร ทรงแสดงธรรมโปรดจนพระยามหาชมพูหมดทิฏฐิมานะ ขอบรรพชาอุปสมบท พร้อมด้วยพระมหาลีและราชโอรส พระพุทธรูปปางทรมานพระยามหาชมพู (พระทรงเครื่อง) ทำเป็นพระพุทธรูปประทับยืนทำพระหัตถ์อย่างปางห้ามสมุทร และปางห้ามญาติหรือทำเป็นพระพุทธรูปนั่งแบบปางมารวิชัย ฉลองพระองค์และสวมมงกุฎด้วยเครื่องขัตติยราช

44. ปางทรงพิจารณาธรรม ในปัจฉิมโพธิกาล พรรษาที่ 45 สมเด็จพระบรมศาสดาประทับจำพรรษาธิษฐาน ณ บ้านเวฬุคามในพรรษากาลนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประจวบราพาชหนัก เกิดทุกข์เวทนา ทรงอดกลั้นทุกข์เวทนาและประณามขับไล่บำบัตอาพาชพยาธิทุกข์ให้ระงับสงบไป ด้วยอิทธิบาทภาวนา ครั้นหายประชวรแล้วพระองค์ทรงแสดงธรรมแก่พระอานนท์ว่า “บัดนี้เราแก่เฒ่าเป็นผู้ใหญ่ล่วงกาลเวลามานับวัยเสียแล้ว ชนมายุคกาลแก่เราถึงแล้ว 80 ปีเข้านี้ แล้วกายแห่งตถาคตย่อมเป็นหนึ่งในกวีณขำรุดที่ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ มิใช่สัมภาระเวียน พระพุทธรูปปางพิจารณาธรรมทำเป็นพระพุทธรูปนั่ง พระหัตถ์ซ้ายขวาจับพระชานุ(เข่า) ทั้งสองข้าง

45. ปางนาคาวโลก เมื่อพระบรมศาสดาแสดงธรรมแห่งพระองค์แก่พระอานนท์แล้ว พระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ 500 เสด็จไปยังเมืองเวสาลี ประทับอยู่ในกุฎาคารศาลา ป่ามหาวันแสดงพระธรรมเทศนาโปรดแก่กษัตริย์ลิจฉวีทั้งปวง แล้วทรงรับนิมนต์ให้เสด็จเข้าไปรับภัตตาหารบิณฑบาตแล้วทรงทำภัตตาภิขแล้ว เสด็จออกจากพระนคร ทรงหยุดยืนอยู่นอกประตูเมืองเวสาลี เชิญพระกายผินพระพักตร์มาทอดพระเนตรเมืองเวสาลีตรัสว่า “ตถาคตจะเสด็จแลดูเมืองเวสาลีก็น่าเป็นปัจฉิมทัศนการณ์ในคราวนี้เป็นที่สุดจะมีได้กลับมาเห็นอีกต่อไป สถานที่นั้นจึงมีชื่อปรากฏว่า “นาคาวโลกเจดีย์” พระพุทธรูปปางนาคาวโลก ทำเป็นพระพุทธรูปมีอาภรณ์ทรงยืน พระหัตถ์ซ้ายห้อยลง พระหัตถ์ขวายกขึ้นระหว่างพระเพลา เอี้ยวพระกายผินพระพักตร์ทอดพระเนตรมาเบื้องล่าง

46. ปางแสดงโอฬาริกนิมิต เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดง นาคาวโลกแล้ว ก็เสด็จสู่กุฎาคารศาลาป่ามหาวันแล้วดำรัสสั่งให้พระอานนท์ถือเอาผ้านี้สีทนะ สำหรับรองนั่งเสด็จไปยังปลวณเจดีย์เพื่อทรงพระสำราญ ณ เวลากลางวัน พระผู้มีพระภาคเจ้าประสงค์จะให้พระอานนท์

กราบทูลอาราธนาเพื่อดำรงอยู่ชั่วกัลป์หนึ่งหรือเกินกว่ากัลป์หนึ่ง พระองค์จึงทรงแสดง โอฬาริกนิมิต ได้ครัส โอฬาสปริยวณันถึง 3 คน แต่มารดาเข้าใจพระอาณัติเสีย จึงไม่สามารถจะรู้ความแล้ว ได้สติอาราธนาตามพระประสงค์ พระสุคตเจ้าจึงทรงขับพระอาณัติเสียจากที่นั้น พระพุทธรูปปางแสดง โอฬาริกนิมิต ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายยกป้องพระอุระ พระหัตถ์ขวาวางคว่ำบนพระชานุ

47. ปางปลงอายุสังขาร ครั้งพระอาณัติหลีกไปแล้วไม่ช้าพระยาวัสตีมาร ผู้โง่บาปเข้าไปเฝ้าและยกมือความแห่งปางหลัง แล้วกราบทูลขอเชิญเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน พระพุทธองค์ตรัสตอบแก่พระยามาร ล่วงไปอีก 3 เดือนเท่านั้น ตถาคตจะปรินิพพาน เมื่อพญามารไปแล้ว สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงมนสิการปลงอายุสังขารในวันมาฆบูรณมี ณ ปาวาลเจดีย์นั้น พระพุทธรูปปางปลงอายุสังขารทำเป็นพระพุทธรูปทรงนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระเพลา พระหัตถ์ขวากุมพระอุระ

48. ปางทรงรับอุทกัถ์ หลังจากสวพระกระยาหารของนายจุนท์ ซึ่งเป็นปัจฉิมบิณฑบาตแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงประชวรหนัก ขณะที่ทรงพุทธานินไปนครกุสินารา ในท่ามกลางมรรคาทรงพักได้ร่มไม้แล้วรับสั่งให้พระอาณัติไปหาน้ำมาถวาย พระอาณัติทรงกราบทูลว่า ธารน้ำแห่งนี้ตื้นเขิน แล้วบัดนี้เกี่ยวน 500 เล่ม ผ่านไป น้ำขุ่น ไม่สมควรจะบริโภค ของเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปยังแม่น้ำกุกกุณที่ตื้นเขินได้ทรงเสวยได้สำราญ พระบรมโลกนาถ ครัสสั่งพระอาณัติถึง 3 ครั้งพระอาณัติจึงเอาบาตรไป ทนไค้ที่พระอาณัติก้มลงดักน้ำอันขุ่น ก็บังคาลให้น้ำใสสะอาดเป็นมหัศจรรย์ยิ่งนักแล้ว ได้นำน้ำนั้นมาถวายพระพุทธองค์ พระองค์ทรงเสวยตามพระพุทธประสงค์แล้ว ก็เสด็จประทับ ณ ร่มพฤกษานั้น พระพุทธรูปปางทรงรับอุทกัถ์ ทำเป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาก่อบาตรยื่นออกไป เบื้องกิริยารับอุทกัถ์

49. พระปางไสยาสน์หรือปรินิพพาน เมื่อพระพุทธองค์พร้อมด้วยพระภิกษุสาวกเป็นอันมาก เสด็จพุทธานินข้ามแม่น้ำหริณวดีถึงเมืองกุสินารา บรรลุถึงป่าร้างของมัลลกษัตริย์ นครกุสินาราแล้ว จึงรับสั่งให้พระจุนนะเถระปูลาดอาสนะลง ณ ที่ ระหว่างต้นไม้รังคู่หนึ่ง ให้หันพระเศียรไปทางทิศอุดร แล้วประทับสัทไสยาสน์ตั้งพระทัยไม่เสด็จลุกขึ้นมาอีก ทรงวางพระบาทเลื่อมด้วยพระบาท พอย่างเข้าสู่ราตรีกาล มีปริพาชกผู้หนึ่งชื่อ สุภัททะ มาขอเข้าเฝ้า พระอาณัติเห็นพระพุทธองค์ทรงลำบากกายจึงห้ามไว้ พระสุภัททะก็วิงวอนขอเข้าเฝ้าให้ได้ พระบรมศาสดาทรงทราบ จึงประทานอาภาสให้สุภัททะเข้าเฝ้าถามปัญหาต่าง ๆ สุภัททะเลื่อมใสทูลขอบรรพชาอุปสมบทและได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ต่อมาวันนั้นพระบรมศาสดาประทานปัจฉิมโอวาทแก่พระอาณัติและพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย แล้วเสด็จดับขันธปรินิพพานในคือวันวิสาขบูชา เวลาใกล้รุ่ง พระองค์ทรงประสูติระหว่างต้นไม้รังคู่ และก็ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานในระหว่างต้นไม้รังคู่เช่นกัน

พระพุทธรูปปางไสยาหรือปรินิพพาน ทำเป็นพระพุทธรูปมีอาภรณ์ทรงบรรทมตะมอแขงข้างขวา
 หลังพระเนตร พระเศียรหนุน พระเขนย ฝ่าพระหัตถ์ขวารองรับพระเศียร พระกรซ้ายทาบไว้บน
 พระปรักส์ซ้าย พระบาทซ้ายซ้อนไว้บนพระบาทขวา เขี้ยวปลายเท้าเสมอกันทั้ง 2 ข้าง

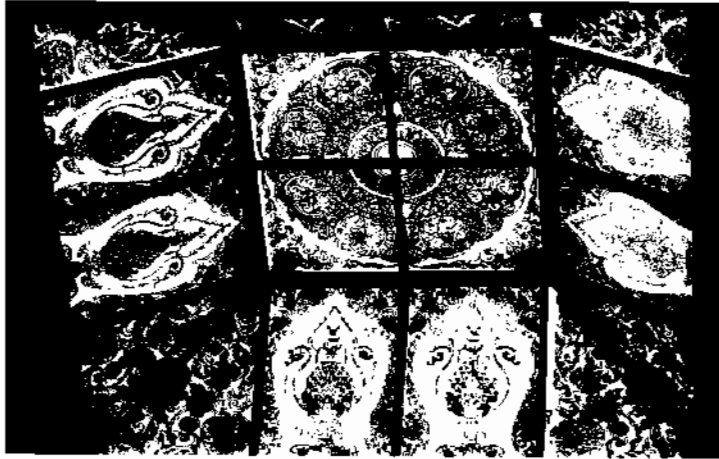
ภาพประกอบ 72 รูปจิตรกรรมภาพเขียนสีบนกระฉกรูปอริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ปางไสยาสน์หรือปางปรินิพพาน

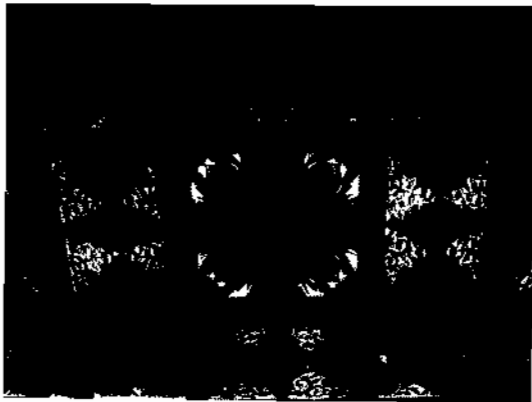
ภาพประกอบ 73 รูปจิตรกรรมภาพเขียนสีบนกระฉกรูปอริยาบถของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ชั้นที่ 4 จัดให้มีพื้นที่สำหรับเขียนภาพประวัติการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล (ขณะนี้เป็นการลงสีไว้เพื่อรอการวาด) ส่วนด้านบนเพดานและด้านข้างจัดเป็นช่องกระจกเขียนสี ซึ่งแต่ละลายนั้นถือเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไทยโดยเน้นลายไทยอีสาน เช่น ลายดอกจิก

ภาพประกอบ 74 ลวดลายการเขียนสีบนกระจกเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย

ภาพประกอบ 75 ลวดลายการเขียนสีบนกระจกเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย

ชั้นที่ 5 มีภาพเขียนกระจกบนหน้าต่างใหญ่ทั้งสี่ด้าน เป็นรูปเทพประจำทิศสี่ทิศ ได้แก่ พระอินทร์ พระวิศณุ เท้ากู่เวง และพระขยม

ภาพประกอบ 76 ภาพจิตรกรรมบนกระจกรูปเทพประจำทิศสี่ทิศ

ชั้นที่ 6 ฉันทิศาภิรมย์การระบายสีอ่อน ๆ ทั้งสีฟ้าและสีขาวเจือสีเทาจาง เมื่อเปิดไฟสลัว หรือมีแดดอ่อนๆส่องกระทบจะมองเห็นคล้ายท้องฟ้าโปร่งซึ่งมีความสวยงามและบ่งบอกถึงความสงบร่มเย็นให้แก่ผู้ที่มาสักการะพระบรมธาตุ ในอนาคตผนังจะเขียนภาพชุมนุมของเหล่าเทวดา นางฟ้า ยักษ์มารฝ่ายธรรมะ คนธรรพ์ มนุษย์โลก เป็นภาพการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจาก สรวงสวรรค์ชั้นจุลามณีลงมาบนโลกมนุษย์ (พุทธชิววง มาละสุทธิ. 2549 : สัมภาษณ์ ; ปรีชา สีหามู. 2549 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 77 ปรีชา สีหามู สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้รู้ในท้องถิ่น

สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านศิลปกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบศิลปกรรมด้านต่าง ๆ ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ทั้งทางด้านโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม และงานจิตรกรรมแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ได้ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีรูปแบบและลักษณะการก่อสร้าง โดยเน้นการผสมผสานระหว่างงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมเข้าด้วยกัน โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ลักษณะการสร้างจึงต้องเน้นเพื่อให้เกิดความกลมกลืนทั้งลักษณะ โครงสร้าง และการตกแต่ง ลวดลายซึ่งลวดลายในการตกแต่งนั้นเป็นการยืมพื้นมาจากงานศิลปะไทยโบราณที่มีบันทึกไว้จากกรมศิลปากร อันได้แก่ ลายผักกูด ลายใบเทศ ลายพุ่มศาล และลายกนกเปลว นอกจากนี้ยังมีลายพุ่มข้าวบิณฑ์เข้ามาผสมผสานในการตกแต่งในชั้นที่ 2 สำหรับการนำลายต่าง ๆ มาใช้นั้นเน้นการประยุกต์ผสมผสานกับศิลปะขอม

ลักษณะ โครงสร้างได้รูปทรงมาจากพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ส่วนรูปทรงและลวดลายส่วนใหญ่ถอดแบบมาจากพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยม เป็นรูปประฆังคว่ำ ตกแต่งด้วยเรขาคณิตสี่เหลี่ยมและปูนปั้นคันทอง โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กหนา 2 ชั้น สูง 101 เมตร กว้าง 101 เมตร รวมยอดฉัตรทองคำสูงจากพื้น 109 เมตร รูปทรงวิหารคด มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวล้อมรอบองค์พระเจดีย์ ในเนื้อที่ 9 ไร่ ชุ่มประดูทางเข้า 8 ช่องเป็นการผสมผสานศิลปะแบบอีสานประยุกต์กับศิลปะขอม ตกแต่งลวดลายเป็นลายผักกูด ประยุกต์ ตามราวบันได (พลศิลป์) เป็นรูปสัตว์หิมพานต์ หน้าบันเป็นรูปพระอินทร์ และเทพประจำวันเกิดทั้ง 7 วัน เจดีย์บริวาร 8 องค์ มีลักษณะทางโครงสร้างสถาปัตยกรรมเป็นรูปแปดเหลี่ยม มีความสูง 36 เมตร เหนือบนสุดมียอดฉัตรสีทอง 5 ชั้น รูปทรงคล้ายกับองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลทุกประการ การตกแต่งลวดลายตกแต่งสอดคล้องเพื่อให้รองรับกับองค์เจดีย์ทั้งหมด ภายในใช้ประดิษฐานพระแก้วมรกต และพระประจำวันเกิดทั้ง 7 วัน

งานประติมากรรมเน้นประติมากรรมปูนสูงเป็นหลัก เพราะงานประติมากรรมส่วนใหญ่เป็นงานเกี่ยวกับพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังเน้นประติมากรรมรูปเทวดา นางฟ้า คนธรรพ์ พระแม่ธรณี ฤาษี และประติมากรรมรูปปั้นสัตว์ต่าง ๆ ที่จัดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนระหว่างทางเดิน วิหารคด ชุ่มประดู ราวบันไดในชั้นต่าง ๆ

งานจิตรกรรมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่วนใหญ่ เน้นรูปแบบการเขียนตามแบบอย่างลายไทยอีสานโบราณ ที่กรมศิลปากรบันทึกไว้ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ลาย ได้แก่ ลายผักกูด ลายใบเทศ กนกเปลว และลายพุ่มศาล ซึ่งการตกแต่งลายทั้งหมดได้นำมาประยุกต์ให้เป็นลวดลายสมัยใหม่

ภายรอบนอกพระมหาเจดีย์ชัยมงคล วิหารคด หอระฆัง และเจดีย์บริวารทั้ง 8 องค์ เน้นที่ลวดลาย
 ศิลปะอีสานประยุกต์ คือลายผักกูดทั้งหมด ผสมผสานกับศิลปะขอม โดยใช้วิธีการสมัยใหม่ในการ
 วางลายด้วยเรซินเคลือบสีทอง และปูนปิดทองลงบนงานสถาปัตยกรรมดังกล่าว งานจิตรกรรมภายใน
 องค์เจดีย์ ชั้นที่ 1 เน้นงานจิตรกรรมลวดลายผักกูด และภาพเขียนผนังรูปเทวดา คนพื้นเมืองตั้งแต่
 สมัยคุปตะ เชียงแสน ทวารวดี อยุธยา เป็นต้น ชั้นที่ 2 เน้นงานจิตรกรรมลวดลายใบเทศ และ
 พุ่มข้าวบิณฑ์ ในอนาคตจะจัดให้มีการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าตลอด
 แนวผนัง ชั้นที่ 3 เน้นงานจิตรกรรมลายพุ่มศาล ทั้งกรอบประตู หน้าต่าง เพดาน เสาทั้งหมด นอกจากนี้
 นี้ยังมีการเขียนลวดลายไทยต่าง ๆ ลงบนกระฉก ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นลายไทยที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น
 ลายคอกจิก เถาวัลย์ พุ่มศาล เป็นต้น ชั้นที่ 4 ไม่มีการเขียนตกแต่งลวดลายงานจิตรกรรม สำหรับ
 ชั้นที่ 5 และ 6 เน้นงานจิตรกรรมลายกนกเปลวทั้งหมด ในชั้นที่ 5 ประกอบด้วยงานจิตรกรรมเขียน
 ภาพสีลงบนกระฉกเป็นรูปเทพประจำทิศ 4 ทิศ คือ ปางประทานพร ปางห้ามสมุทร ปางห้ามญาติ
 และปางลีลา ชั้นที่ 6 ในอนาคตจะเขียนเป็นภาพชุมนุมของเหล่าเทวดา นางฟ้า ยักษ์มารฝ่ายธรรมะ
 คนธรรพ์ มนุษย์โลก เป็นภาพการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสรวงสวรรค์ชั้นจุลามณีลงมา
 บนโลกมนุษย์ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงนับได้ว่า เป็นศูนย์รวมของแหล่งศึกษาเรียนรู้ที่สำคัญอีก
 แห่งหนึ่งในภาคอีสาน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ได้นำเอาศิลปะอีสานมาประยุกต์ใช้กับศิลปะสมัยใหม่
 ได้อย่างลงตัว สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามในอีกมุมมองหนึ่ง ที่สร้างความน่าสนใจ และดึงดูดให้
 นักท่องเที่ยวอยากที่จะเข้ามาสัมผัส และเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง จึงถือได้ว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล
 เป็นวัฒนธรรมต้นแบบของศิลปะสมัยใหม่ ที่สร้างชื่อเสียงให้กับชาวจังหวัดร้อยเอ็ดตลอดมา

บทที่ 6

วิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

วิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวจากเอกสารงานวิจัย และจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น และผู้นำในการจัดการ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลของกลุ่มราชการ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลโดยชุมชน

วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลของกลุ่มราชการ

การวิเคราะห์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่เป็นทางการ โดยอ้างอิงข้อมูลจากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

จากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด มุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวม ยังไม่มีการเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากเพราะสภาพการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในขณะนี้ยังมีการผูกขาดอยู่กับผู้ดำเนินการก่อสร้าง ทางจังหวัดเองไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดการให้เป็นไปตามแผนได้ แต่ทั้งนี้ก็เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างค่อเนื่อง เพื่อให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวสู่บุคคลภายนอกโดยการจัดทำเอกสารเผยแพร่ และทางเว็บไซต์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และในส่วนสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 ก็เป็นหน่วยงานที่ทำการประชาสัมพันธ์ให้กับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งในอนาคตอาจเกิดปัญหาเรื่องงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากทางสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 มีภารกิจที่ต้องทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดที่เป็นเขตรับผิดชอบอื่นด้วยแต่ทั้งนี้ก็ได้มีการทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้ได้อย่างค่อเนื่อง

สำหรับแผนยุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ที่ทางจังหวัดเล็งเห็น และมีความสำคัญ ในระบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคลในภาพรวมในขณะนี้ คือ

ด้านความพร้อมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีความพร้อมในระดับสูงเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนา มีพระเกจิอาจารย์ที่มีบารมี เป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวต่างนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมอยู่มิได้ขาด ยิ่งถ้าเป็นงานเทศกาล วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันเกิดหลวงปู่ศรีมหาวิโร มักจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก

การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) การให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีการให้ความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ได้แก่ บริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ซึ่งขณะนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อยได้งบประมาณในการจัดสร้างศูนย์ OTOP ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการก่อสร้างที่คาดว่าจะสามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) ถึงแม้ปัจจุบันยังไม่มีการตลาดการท่องเที่ยวในการชักนำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ เป็นเพียงการบอกเล่าปากต่อปาก ในการที่จะพยายามทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล แต่ก็ถือว่าประสบความสำเร็จในแง่ของการประชาสัมพันธ์ เพราะมีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ก็ยังขาดการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว เช่นข่าวสารการท่องเที่ยว ของจังหวัดและข้อมูลประวัติศาสตร์ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นมาก

ที่กล่าวมานี้เป็นข้อมูลสิ่งที่ทางจังหวัดได้เล็งเห็น และพร้อมที่จะเข้ามาช่วยเหลือพัฒนา และดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในระบบที่ถูกต้อง เหมาะสม ถึงแม้จะยังไม่สามารถที่จะเข้ามาดำเนินการจัดการให้เป็นรูปธรรมได้อย่างเต็มรูปแบบ แต่ก็ได้วางแนวทางไว้เพื่อรอการพัฒนาในอนาคต

วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลโดยชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคลากรในการจัดการพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และกลุ่มบุคลากรที่เป็นผู้สังเกตการณ์ (นักท่องเที่ยว) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มบุคลากรในการจัดการพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ปัจจุบันได้ยกฐานะให้เป็นวัดเจดีย์ชัยมงคล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วม และในส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล สรุปผลได้ว่าการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ยังไม่มีรูปแบบ และแนวทางในการจัดการที่ชัดเจน เป็นแค่เพียงปล่อยให้พนักงานท่องเที่ยวชมตามอัธยาศัยเท่านั้น การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในตำแหน่งยามรักษาการณ์ประจำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากสถานีตำรวจนครบาลโคกกลาง เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวเช่น การให้ข้อมูล ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจซักถามเท่านั้น

แม้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะยังไม่มีรูปแบบ และแนวทางที่ชัดเจน ทั้งนี้กลุ่มบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ก็ได้พยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละวันจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมการในการจัดการ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุปผลในแต่ละวัน โดยในแต่ละขั้นสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ เริ่มตั้งแต่การจัดสรรบุคลากร ในการทำงาน ซึ่งบุคลากรที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่

1.1 เจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจนครบาลโคกกลาง ซึ่งมีทั้งหมด 4 นาย คือ

1.1.1 นายดาบตำรวจปรีชา สีหามู ผู้บังคับหมู่ป้องกันปราบปราม

สถานีตำรวจนครบาลโคกกลาง ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.1.2 นายดาบตำรวจสุคนธ์ แก้วสินวล ผู้บังคับหมู่ป้องกันปราบปราม

สถานีตำรวจนครบาลโคกกลาง ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.1.3 นายดาบตำรวจชงศักดิ์ พลเยี่ยม ผู้บังคับหมู่ป้องกันปราบปราม

สถานีตำรวจนครบาลโคกกลาง ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.1.4 จำสับตำรวจอุทัย ดวงจันทร์ ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจพระมหาเจดีย์

ชัยมงคล

โดยจะทำหน้าที่สลับเปลี่ยนกันขึ้นมาดูแลความปลอดภัยในวัด

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล และนักท่องเที่ยว รวมถึงคอยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เช่น คอยคอยข้อซักถามที่นักท่องเที่ยวสอบถาม ในบางครั้งจะทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนำเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในกรณีที่มีแขกผู้ใหญ่ หรือทางจังหวัดติดต่อมา

1.2 เจ้าหน้าที่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.พ.ปร) ปฏิบัติหน้าที่ประจำวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีทั้งหมด 4 นาย คือ

1.2.1 นายคำพลอย หลักคำ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.2.2 นายหนูไกร ศรีพยอม ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.2.3 นายเชษฐดุพล เมืองพิณ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1.2.4 นายศรีแพง จิตวานิล ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนเปลี่ยนกัน ครั้งละ 2 คน เวนละ 24 ชั่วโมง ขึ้นมาดูแลความปลอดภัยในวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และนักท่องเที่ยว รวมถึงคอยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น คอยคอบข้อซักถามที่นักท่องเที่ยวสอบถาม รวมถึงทำหน้าที่ดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของทางวัด

นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ของทางวัดอีก 3 คน และคนงานที่ทำหน้าที่ดูแลสวน บำรุงต้นไม้ และความสะอาดภายในวัดอีกประมาณ 11 คน

1.3 ขั้นตอนการ จะมีถาวรเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ไว้เป็นประจำทุกวัน ซึ่ง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเปิดบริการให้นักท่องเที่ยวเข้าชมเป็นประจำทุกวันตั้งแต่เวลา 07.00 น. - 17.00 น. ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจะต้องทำการลงเวลา และเริ่มปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ ในการดูแลพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะมีออกตรวจความเรียบร้อยของสถานที่ เช่น คู่มือเรื่องความสะอาดในบริเวณวัด การจัดแต่ง และบำรุงต้นไม้ ดอกไม้ และในทุก ๆ เช้า จะมีเจ้าหน้าที่จากทางวัดนำดอกไม้ขึ้นไปบูชาพระบรมสารีริกธาตุ บนชั้นที่ 6 ซึ่งจะต้องกระทำทุกวัน และในระหว่างวันจะมีนักท่องเที่ยวนำดอกไม้ขึ้นไปสักการบูชาพระบรมสารีริกธาตุอยู่อย่างต่อเนื่อง ทางวัดจึงจัดให้มีเจ้าหน้าที่ขึ้นไปเก็บดอกไม้บนชั้นที่ 6 ลงมาเพื่อไม่ให้มีมากเกินไป โดยเฉพาะในเทศกาล และวันสำคัญต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมมาก ๆ จะมีการผลัดเปลี่ยนกันครั้งละ 3 ชั่วโมง ตลอดทั้งวัน นอกจากนี้ได้กำหนดเวลาในการเปิด ปิด บ่อน้ำพุ โดยเปิดในเวลา 09.00 และปิดในเวลา 17.00 น. เป็นประจำทุกวัน

1.4 ขั้นตอนผลการทำงานในแต่ละวัน ในแต่ละวันถือเป็นความรับผิดชอบของแต่ละคน ในการสรุปผลการทำงานจึงยังไม่มี แต่จะมีการตรวจการทำงานสองอาทิตย์ต่อหนึ่งครั้งเป็นประจำในทุกวันพุธ ซึ่งจะมีการจ่ายค่าแรงให้กับเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานในวัดพระมหาเจดีย์

จากการสัมภาษณ์ผู้นำในการจัดการ ผู้ร่วมในการจัดการ และผู้รู้ในท้องถิ่น ในเรื่อง การจัดการพระมหาเจดีย์ชัยมงคล นั้น ส่วนใหญ่มีแนวคิดที่คล้ายกันคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาครัฐ ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มี การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เนื่องจากวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อประโยชน์ทางด้านพุทธศาสนา จัดเป็นสถานที่ที่ให้พุทธศาสนิกชน ได้ศึกษาเรียนรู้ ตามคำริของหลวงปู่ศรี มหาวิโร แต่ทางวัดก็ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาประกอบ กิจการขายอาหาร เครื่องดื่มให้แก่นักท่องเที่ยวโดยมีการจำกัดเขตพื้นที่ให้กับชุมชน ซึ่งองค์กร ส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าชัย) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกับชุมชน ในด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอย สำหรับภาครัฐนั้น ทางส่วนราชการจังหวัดร้อยเอ็ดได้เข้ามามีส่วน ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล (บ่อแก้ว ไชยแสง. 2549 : สัมภาษณ์)

ซึ่งนายปรีชา สีหามู ผู้ร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยกล่าวว่า ในการ จัดการการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ด้านผู้นำท้องถิ่นนั้นยังไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้อย่างเต็มที่นัก เนื่องจากเกิดความคิดเรื่อง การจัดการที่ไม่ตรงกัน แต่สามารถดูแลในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งเป็นบริเวณโดยรอบพระ มหาเจดีย์เท่านั้น เหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญ เกิดจากตัวผู้นำในท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการพัฒนาและเรื่องวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ จึงทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างในแหล่งท่องเที่ยว และตัวนักท่องเที่ยวขึ้น ดังเช่น การดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโดยรอบของพระมหาเจดีย์ ส่งผล ให้เกิดขยะมูลฝอย และขยะเน่าเหม็นสร้างความเสื่อมโทรมให้กับแหล่งท่องเที่ยว เรื่องความสะอาด และมลพิษของกลิ่นที่เกิดจากห้องน้ำ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกไม่อยากจะใช้บริการ และยัง ส่งผลถึงคนในชุมชน เพราะน้ำจากห้องน้ำ ซึมลงสู่ไร่นาทำให้หน้าดินถูกทำลาย ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ดูแลรักษาความปลอดภัยในด้านทรัพย์สินและการจราจรภายในยังไม่เป็นระบบระเบียบที่รัดกุม เนื่องจากเคยมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริเวณพระมหาเจดีย์ วัยรุ่นมาแสดงความรัก ซึ่งไม่เหมาะสม กับสถานที่ อันเป็นที่ซึ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีชาวบ้านในบริเวณนั้นขโมยสายไฟในวัดไปขาย สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทางวัดเป็นอย่างมาก อีกทั้งร้านค้าต่าง ๆ ไม่ถูกจัดให้เป็นสัดส่วน ขายสินค้าเกินราคา จริง และปัญหาส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น คือ ทางวัดไม่อนุญาตให้บุคคล หรือหน่วยงาน ใดเข้ามาแสวงหารายได้หรือประโยชน์ส่วนตนในบริเวณวัด เนื่องจากหลวงปู่ศรี มหาวิโรได้ดำริไว้ เพราะพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ แต่ถ้าผู้ใดมีความประสงค์ ต้องการช่วยเหลือจริงๆ ก็บริจาคหรือทำบุญแทน อย่างไรก็ตามผู้นำในท้องถิ่น ยังมีความคิดในการ พัฒนาแหล่งชุมชนในบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีแนวคิดในการสร้าง ผลิตภัณฑ์ซึ่งยึดหลักความเป็นเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไว้เป็นหลัก (ปรีชา สีหามู,

ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นายสุคนธ์ แก้วสินวล ผู้ร่วมในการจัดการมองว่า ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากขาดองค์ความรู้ในการจัดการ และงบประมาณในการก่อสร้าง ปัจจุบันสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการแก่นักท่องเที่ยวยังถือได้ว่าต้องปรับปรุงอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น เรื่องห้องน้ำที่สกปรกขาดการดูแลเอาใจใส่ ที่พักแรมส่วนใหญ่เป็นของผู้ประกอบการในชุมชนซึ่งไม่ได้มาตรฐานนักท่องเที่ยวไม่นิยมมาพักค้างแรม รวมถึงเส้นทางการคมนาคมที่ยังเป็นปัญหาต่อเนื่องมาโดยตลอดเพราะส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมักจะประสบปัญหาเดียวกันคือ เดินทางมาไม่ถูก หรือหลงทางเนื่องจากการจัดทำป้ายบอกทางไม่ชัดเจน ไม่สามารถสื่อความหมายได้ในบางช่วงทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทางโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเอง (สุคนธ์ แก้วสินวล. 2549 : สัมภาษณ์)

ส่วนนายศักดิ์ ภูจินดา ผู้นำในการจัดการ กล่าวถึงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่พักแรมว่า ควรจัดให้มีการอบรมชาวบ้านในท้องถิ่นในกรณีที่ต้องเปิดรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ และควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวให้เหมาะสม อีกทั้งควรมีการสำรวจที่พักแรมใกล้เคียง แล้วทำการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ซึ่งที่พักแรมที่เสนอขายให้นักท่องเที่ยวควรมีมาตรฐาน สิ่งแวดล้อมมากที่สุด รูปแบบง่ายต่อการผลิต จัดสร้าง ติดตั้ง มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมเพียง ปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว สำหรับด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องเป็นผู้ให้บริการ อาทิ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และการสาธารณสุขก็ควรมีไว้รองรับนักท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการด้วย รวมถึงด้านสาธารณูปโภคระดับสูง ได้แก่ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชน และสถานที่จอดรถ ควรมีการจัดขอบเขตให้เหมาะสม และควรจะต้องดูแลเรื่องการจัดการที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง อาทิ ร้านอาหารควรมีการตรวจสอบคุณภาพอาหารให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ คือ สะอาด อร่อย ราคาไม่แพง (ศักดิ์ ภูจินดา. 2549 : ผู้สัมภาษณ์)

ส่วนเรื่องความพร้อมของบุคลากรที่มีต่อการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น คือ นายพทุทธิดวง มาละสุทธิ ผู้นำในการจัดการกล่าวว่า อยากเห็นความต้องการของชุมชนในการที่จะให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และมีจิตสำนึก ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ จึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ อบรม พัฒนาบุคลากรในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล หรือชาวบ้าน ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการเข้ารับการฝึกอบรมยังสถานประกอบการ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ ความชำนาญ และเสริมสร้างทักษะทางด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมออีกด้วย (พทุทธิดวง มาละสุทธิ. 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านนายคำพลอย หลักคำ หัวหน้ารักษาความปลอดภัยในพระมหาเจดีย์ และ นายหนูไกร ศรีพยอม เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่อง ห้องน้ำ ด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอย และร้านค้าว่า ได้ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำข้อย เพื่อเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วเพราะปัญหาเรื่องนี้ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่กับแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพราะนอกจากการจะสร้างความสกปรกให้กับ สถานที่แล้ว ยังทำให้สิ่งแวดล้อมในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเสื่อมโทรมอีกด้วย (คำพลอย หลักคำ, 2549 : สัมภาษณ์)

คุณแม่นำ แม่ค้าขายของที่ระลึก อยากให้มีการจัดตั้งสินค้าที่เป็นของที่ระลึกของ พระมหาเจดีย์จะได้ ไม่ต้องรับของที่ระลึกจากที่อื่นมาขาย และได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการทำของ ที่ระลึกของชุมชนที่ผ่านมา คือการทอดผ้าห่ม ลายพื้นบ้านอีสานนั้นถือว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ จึง ได้เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นอีกครั้ง โดยการรวบรวมกลุ่มแม่บ้านทำกระเป๋าจากผ้าไหมบ้านห้วยหลิมโดยมี การปักลวดลายรูปพระมหาเจดีย์ชัยมงคลลงที่กระเป๋า เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของสินค้าจากที่นี่ เป็นการเพิ่มรายได้และป้องกันพ่อค้า แม่ค้า ที่มาจากต่างแดนที่ชอบฉวย โอกาสขายสินค้าเกินกว่า ความเป็นจริง จากการที่มีแหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ส่งผลให้เกิดธุรกิจต่าง ๆ จากผู้คน ในชุมชนและในอำเภอใกล้เคียง ชาวบ้านจึงมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 50 เปอร์เซ็นต์ ของรายได้เดิมและ คุณภาพของชาวบ้านก็ดีขึ้นเนื่องจากรายได้เพิ่มขึ้น และมีผู้นำท้องถิ่นบางท่านได้เสนอความคิดในการ ส่งเสริมงานประเพณีที่พระมหาเจดีย์จัดขึ้นทุกปี ด้วยการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และมีกิจกรรม ให้ชาวบ้านบริเวณรอบพระมหาเจดีย์มีส่วนร่วม เช่น การจัดประกวดผลงานหรืออาหารพื้นบ้าน หรือ การแสดงงานหัตถกรรมพื้นบ้านขึ้นในงาน (คุณแม่นำ, 2549 : สัมภาษณ์)

สำหรับมุมมองของนายสุดสาคร แก้วสีนวล ผู้บังคับหมู่ป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธร ตำบลโคกกลาง ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้ร่วมในการจัดการ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มองภาพลักษณะของนักท่องเที่ยวว่าเป็นผู้นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น และความ เจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอีก ประการสำคัญนั้น มองว่านักท่องเที่ยวเป็นแขกบ้านแขกเมือง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ส่วนการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมในเรื่อง ความเชื่อบางเรื่อง การที่วัฒนธรรมเปลี่ยนไปนั้น ไม่ได้เกิดจากนักท่องเที่ยว หรือความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีเท่านั้น แต่อาจเป็นเพราะ หน้าที่ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ตามอาชีพที่เรียกว่า การประกอบธุรกิจนั่นเอง ถ้าผู้นำในท้องถิ่นมีโอกาสก็ควรเข้าไปพัฒนาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วย อาทิ การคมนาคม ความปลอดภัย สุขภาพอนามัย สาธารณสุข แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับความ หึงพ้อใจของผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลด้วย อีกทั้งควรมีการทำป้ายบอกทาง ที่ถนนใหญ่ก่อนเข้าถึงพระมหาเจดีย์เป็นการเร่งด่วน เพื่อลดปัญหาในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ด้านนายขุนนาค ปีสจรรย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 และนายฉลอง คำนนท์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9 ผู้รู้ในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่า ควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม เพียงพอต่อการดูแลรักษาความปลอดภัย เพื่อครอบคลุมทุกจุดของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นการดูแลรักษาความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในการจอดรถหรือจัดระเบียบการจราจรเข้า-ออกของรถทุกประเภท เพื่อความสะดวกในการสัญจรของนักท่องเที่ยว และสวัสดิภาพความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (ขุนนาค ปีสจรรย์, 2549 : สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ นายด้านนายวิมล โพธิวัล อบต. ม.6 ประธานกรรมการกลุ่มแม่บ้าน ตำบลผาน้ำย้อย และนาย อุดร โพธิ์สุข อบต. ผาน้ำย้อย หมู่ 6 ผู้รู้ในท้องถิ่นแสดงทัศนะว่าในด้านประชากรหรือเขตชุมชนในเขตพื้นที่ใกล้เคียงควรเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวการจัดการรูปแบบที่เหมาะสมคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเดิมไว้และจัดให้มีการอบรมหรือให้ความรู้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนมีความรักและหวงแหนในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองอาศัยอยู่รักษาสืบต่อวัฒนธรรมต่อ ๆ กันไป (วิมล โพธิวัล, 2549 : สัมภาษณ์)

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ศักยภาพในด้านการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังต้องได้รับการพัฒนา และส่งเสริมให้บุคลากรในท้องถิ่นเห็นความสำคัญในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งด้านการอบรมบุคลากร ให้มีความรู้ในการที่จะใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในการจัดการ เพื่อส่งเสริมให้พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบและยั่งยืนต่อไป

2. กลุ่มบุคลากรที่เป็นผู้สังเกตการณ์ (นักท่องเที่ยว)

กลุ่มบุคลากรที่เป็นผู้สังเกตการณ์ หรือนักท่องเที่ยว ถือว่ามีความสำคัญมาก ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมความสวยงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะเดินทางมาเป็นคณะ และครอบครัว ซึ่งเป็นรูปแบบการเดินทางที่ไม่ได้อาศัยบริษัททัวร์

จากการสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น นักท่องเที่ยวส่วนมาก เดินทางมาจากต่างจังหวัด เป็นนักท่องเที่ยวภาคอีสาน ร้อยละ 60 เปอร์เซ็นต์ เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 20 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นนักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในจังหวัด และเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับภรรยาไทยที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดร้อยเอ็ด

ประเภทของนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี เป็นนักศึกษา นักเรียน กำลังศึกษาในระดับมัธยมต้น-ปริญญาตรี ที่ยังไม่มียศได้ นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักเดินทางมาท่องเที่ยวโดยการจัดเป็นกรุ๊ปทัวร์หรือการซื้อทัวร์จากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นิยมเดินทางมาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ส่วนมากเดินทางมาเพื่อศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในทางวัฒนธรรม ความเป็นมาที่หน้าสนใจ และเพื่อชมความงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่าย การถ่ายภาพบรรยากาศ มุมต่าง ๆ ภายในพระมหาเจดีย์ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นิยมเดินทางโดยรถเหมาหรือรถเช่า อาทิเช่น รถตู้ รถบัสพัสดุ เนื่องจากราคาถูก และรถยนต์ส่วนตัวเป็นส่วนน้อยมาก มีสมาชิกในการเดินทางประมาณ 10 - 35 คน/ครั้ง ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยประมาณ 800- 2,000 ต่อครั้ง ความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล 1- 2 ครั้งต่อปี

2. นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 25 ปี ขึ้นไป การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและประกอบอาชีพรับราชการ ส่วนมากนักท่องเที่ยวประเภทนี้นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครอบครัวในช่วงวันหยุดเทศกาลต่าง ๆ เพื่อมาพักผ่อนหย่อนใจและมากราบไหว้ขอพรกับพระบรมสารีริกธาตุในการเดินทางแต่ละครั้งจำนวนสมาชิกประมาณ 5-7 คน/ครั้ง นิยมเดินทางมาโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว ค่าใช้จ่ายในการเดินทางตกประมาณคนละ 200-300 บาท/ครั้ง ความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยว 2-3 ครั้งต่อปี

3. นักท่องเที่ยวกลุ่มบรรพชิต ส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาเพื่อศึกษา หาความรู้และมาปฏิบัติธรรม เนื่องจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นศูนย์รวมเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่สำคัญจึงทำให้มีพระภิกษุสงฆ์ เดินทางมาศึกษาหาความรู้อยู่เป็นประจำ

สำหรับมุมมอง และความคิดเห็นที่นักท่องเที่ยวมีต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยแยกกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 ส่วน คือ นักท่องเที่ยวในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวนอกพื้นที่

1. นักท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดต่างมีมุมมอง และความคิดเห็นที่คล้ายกันโดยนางสิรารักษ์ แพงมี นักท่องเที่ยวแสดงทัศนคติว่าแรงจูงใจที่ทำให้เดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาที่สำคัญมากของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่ก็ควรที่จะมาดู อีกทั้งศรัทธาในตัวองค์หลวงปู่ศรีมหาวิโร จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เดินทางมา

สำหรับความประทับใจที่ได้จากการมาในครั้งนี้คือความเป็นสุดยอดแห่งศิลปะอีกแบบหนึ่งที่มีการผสมผสานในด้านของลวดลายต่าง ๆ ทั้งหมดในประเทศ เช่น ลายกนก ลายไทย ลายทวารวดีมารวมอยู่ ณ ที่นี้ ด้านสิ่งที่ควรต้องปรับปรุงคือเรื่องการรักษา ดูแล และการพัฒนาหลาย

อย่างไรว่าจะเป็นในเรื่องของการรักษาความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ห้องน้ำร้านค้าร้านขายของที่ระลึก และบริเวณทางเข้า-ออกของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล (สิริรักษ์ แพงมี. 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านนายจิดนัคนัย พิมพิลา นักท่องเที่ยวกล่าวว่าเป็นคนจังหวัดร้อยเอ็ด และศรัทธาในองค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร พอทราบว่ามีการจัดสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคลและได้มีการนำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานไว้ ณ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล จึงอยากที่จะมานมัสการพระธาตุในด้านความประทับใจ คือความงดงามของศิลปะสมัยใหม่ และรูปแบบสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก มองดูแล้วน่ามหัศจรรย์ สมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาทางพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่สิ่งที่ควรต้องได้รับการปรับปรุงความไม่พร้อมในการให้บริการในด้านความสะดวกสบาย เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้รู้สำหรับการให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวและยังขาดผู้ดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่และ ไม่มีการอำนวยความสะดวกในด้านน้ำดื่มแก่นักท่องเที่ยว (จิดนัคนัย พิมพิลา. 2549 : สัมภาษณ์)

ส่วนนางอรวัลย์ กกเข็ย นักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีแรงจูงใจในการที่จะมานมัสการพระบรมสารีริกธาตุ และชมความงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งความประทับใจที่ได้จากการมาครั้งนี้ก็คือความภาคภูมิใจที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีสถานที่ท่องเที่ยวที่งดงาม และมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยส่วนตัวแล้วมีความคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งการมาครั้งนี้เป็นครั้งที่ 2 แต่ก็ยังประทับใจเหมือนเดิม เนื่องจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังคงความงดงามทั้งด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม รูปแบบการตกแต่ง ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมแทบทั้งสิ้น สำหรับสิ่งที่ต้องการปรับปรุงคือการรักษาดูแลและการพัฒนาหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการรักษาความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ห้องน้ำร้านค้าร้านขายของที่ระลึกและบริเวณทางเข้า-ออกของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล (อรวัลย์ กกเข็ย. 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านนายถวิล อุบลชัย นักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มีแรงจูงใจในการเดินทางมาเพื่อนมัสการพระธาตุ และมาทำบุญ สิ่งที่ทำให้ประทับใจในการพระมหาเจดีย์ชัยมงคลก็คือการที่ได้มาเห็นสิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่และสวยงามของสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความแปลกใหม่ไม่เหมือนใครและถือได้ว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นห้องเรียนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สิ่งที่ต้องได้รับการปรับปรุงคือควรมีการจัดระบบร้านค้า ร้านอาหารต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ และมีมาตรฐานและควรดูแลความสะอาดบริเวณพื้นที่รอบนอกให้ดูสะอาดอยู่เสมอ เพราะสถานที่แห่งนี้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง (ถวิล อุบลชัย. 2549 : สัมภาษณ์)

สำหรับนายวรวิฐ แสงว นักท่องเที่ยวในพื้นที่กล่าวว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลถือเป็นสถานที่ที่สำคัญแห่งหนึ่งทางพุทธศาสนา และเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดที่สำคัญ มีพระเกจิอาจารย์ที่เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป คือหลวงปู่ศรี มหาวิโร สำหรับ

พระมหาเจดีย์ชัยมงคลก็มีความสวยงามอย่างยิ่ง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลแห่งนี้เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน และเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรมสมณะวิปัสณากรรมฐานศูนย์ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่ต้องได้รับการปรับปรุงคือการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความลำบากอยู่มากเส้นทางสัญจรมีความขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อเยอะมาก ควรมีการปรับปรุงให้นักท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางในการเดินทางสัญจรไป-มา ยังพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางเพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและสวัสดิภาพในการเดินทาง (วรวิฐ แสงว. 2549 : สัมภาษณ์)

สรุปเกี่ยวกับความคิดของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะผู้สร้างได้มีแนวความคิดที่จะรวบรวมศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัยมาสร้างงานในรูปแบบสถาปัตยกรรม อาทิเช่น ศิลปะในสมัยขอม สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีแนวความคิดที่จะนำแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเข้ามาประกอบเข้าด้วยกัน ให้เป็นศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนาพุทธสถาปัตยกรรมแห่งนี้มีการวางแผนผัง สร้างให้กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีความเหมาะสมถึงแม้ว่าเนื้อที่จะมีจำนวนจำกัด พระมหาเจดีย์จึงไม่บดบังความงดงามของธรรมชาติที่อยู่บริเวณล้อมรอบ ผู้ออกแบบมีความชำนาญการณ์ในการออกแบบ โดยเฉพาะทางจึงไม่มีปัญหาในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้คนที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมก็มีความคิดในแนวทางเดียวกันว่า มีความสวยงามวิจิตรตระการตาเป็นอย่างมาก แต่ภายในแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็ยังพบว่ามีการจัดระบบระเบียบในแหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่เพียงพอ เนื่องจากยังขาดปัจจัยทางด้านงบประมาณจากรัฐบาล จึงส่งผลให้เกิดความไม่พร้อมในการให้บริการในด้านความสะดวกสบาย เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้รู้สำหรับการให้ข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่จอดรถมีความเพียงพอสามารถรองรับได้ประมาณ 300 คันแต่ไม่มีการจัดระบบที่จอดรถให้เป็นสัดส่วน จึงเกิดปัญหาการจอดรถตามไหล่ทาง ทางเดินต่าง ๆ หรือตามบริเวณใต้ร่มไม้ ส่วนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นอุปสรรคอย่างมากเพราะระบบการพัฒนาของทางรัฐบาลยังไม่ถึงสำหรับห้องสุขายังไม่สะอาดเท่าที่ควร เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดและยังขาดผู้ดูแลรักษาความสะอาดทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงและไม่มีการอำนวยความสะดวกในด้านน้ำดื่มแก่นักท่องเที่ยว โทรศัพท์สาธารณะก็ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและขาดการดูแลรักษาจากหน่วยงานขององค์กร โทรศัพท์ ร้านค้าและร้านอาหารมีเพียงพอแต่ยังไม่มียามาตรฐานเท่าที่ควรและมีการขายสินค้าแพงกว่าราคาตามท้องตลาด การจัดที่วางแผงของร้านค้าไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลจากผู้รับผิดชอบเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูลนั้นไม่จัดแยกขยะและเก็บซ้ำกว่ากำหนด ส่วนความปลอดภัยนั้นถือว่ามีความเพียงพอเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ ทั้งหมด 4 ท่าน และอาสาสมัครทั้งหมด 2 ท่าน

จากปัญหาที่พบอาจเกิดจาก ชุมชนในท้องถิ่นที่ยังมีความเชื่อที่ผิด ๆ ไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไข ปัญหาอย่างแท้จริง

ดังนั้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมีการจัดฝึกอบรมให้ชุมชนในเขตพื้นที่ใกล้เคียงมีส่วนร่วม มีข้อตกลงร่วมกัน เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ส่วนการพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยากให้มีการจัดป้ายจราจรและป้ายบอกทางไว้อย่างชัดเจน เช่น ทางเดินไปห้องน้ำ ร้านอาหารและ ต้องการติดเครื่องกระจายเสียงเพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จัดอาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่เพิ่มเพื่อรักษาความปลอดภัยในคอนกลางคืนและรักษาความสะอาด ต้องการห้องชมวิดิทัศน์ สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ผู้มาท่องเที่ยวเห็นและจดจำ อยากให้ผู้มีจิตศรัทธามาช่วยกัน ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ โดยไม่หวังผลประโยชน์ใด ๆ โดยการทำบุญ แต่ความต่อการเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นได้เลย ถ้าหน่วยงานจากทางจังหวัดไม่มีงบประมาณเข้ามาช่วยเหลือ

2. นักท่องเที่ยวนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นคณะครั้งละ 30 - 40 คน และที่มาเป็นครอบครัวในลักษณะมาเยี่ยมญาติพี่น้องและแวะมาเที่ยว จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ต่างมีมุมมอง และแนวคิดที่คล้ายกันคือ ในด้าน โครงสร้างและองค์ประกอบทางด้านงานประติมากรรม และจิตรกรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้อยากจะเดินทางมาเที่ยวชม อีกทั้งยังมีขององค์หลวงพ่อศรี มหาวิโร ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาบางคน เป็นลูกศิษย์ขององค์หลวงพ่อ

จากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ทำให้แหล่งท่องเที่ยวนี้ขาดความนิยม และยังคงความประทับใจในความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามไว้ได้โดยที่สถานที่อื่นนั้นอาจจะไม่มีเอกลักษณ์ที่สวยงามอย่างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ก็เป็นได้ และเอกลักษณ์นี้ก็ได้ สร้างความประทับใจให้กับผู้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งนายวีระวุฒิ แสน โสม นักเรียน โรงเรียน ผาน้ำทิพย์ กล่าวว่าอยากให้มีการเผยแพร่ภาพ และ บรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จัดการแสดงหรือประเพณีที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้ทุกฤดูกาล (วีระวุฒิ แสน โสม. 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านอาจารย์ 3 โรงเรียนผาน้ำทิพย์ อยากให้มีการรณรงค์ให้ นักท่องเที่ยวที่จะให้ถูกที่ ถูกทางอย่างจริงจัง และควรจัดระเบียบเกี่ยวกับร้านค้าทั้ง หาบเร่และแผงลอยให้เป็นระเบียบ สัดส่วน ควรเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เดินเท้าขึ้นพระมหาเจดีย์โดยผ่านแหล่งท่องเที่ยววัดผาน้ำทิพย์ เพื่อสัมผัสธรรมชาติ เช่น ดันไม้ และชมผาน้ำช้อยด้วย

เรื่องความปลอดภัยนางสุชาดา วินทะไชย นักท่องเที่ยว กล่าวว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นสถานที่ที่จัดได้ว่ามีความปลอดภัยสูง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมในระดับเครือข่ายทุกคนจึงช่วยกันสอดส่องดูแลและรับรู้ได้ถึงความคิดปกติในชุมชนอย่างรวดเร็ว (สุชาดา วินทะไชย, 2549 : สัมภาษณ์)

นางแก้วดา กิ่งเพชร นักท่องเที่ยว กล่าวว่าสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลควรมีการจัดทำป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยว ควรประกอบไปด้วยป้ายต้อนรับเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางแหล่งท่องเที่ยว และป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นมาตรฐานทั้งขนาด สัดส่วน เป็นป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเหมาะสมในการนำไปใช้ มีขนาดตัวหนังสือและสัญลักษณ์บนป้ายต่าง ๆ ที่เหมาะสมและคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยและมีความเป็นสากลไว้ในตัว การออกแบบให้มีสีสันและใช้วัสดุที่กลมกลืนกับธรรมชาติ (แก้วดา กิ่งเพชร, 2549 : สัมภาษณ์)

ทั้งนี้มุมมองของนางสิรินาฏ พรเจริญ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ในด้านแรงจูงใจที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น เนื่องจากความศรัทธาในองค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเดินทางมาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลแล้ว แต่ตอนนั้นยังเป็นช่วงที่กำลังก่อสร้างยังไม่ปรากฏให้เห็นถึงความงามอย่างเช่นทุกวันนี้ จึงเป็นสาเหตุให้ต้องเดินทางกลับมาชมอีกเป็นครั้งที่ 2

สำหรับความประทับใจที่ได้มาในครั้งนี้ความสวยงามขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมของไทยและถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำเอาศิลปะไทยมาผสมผสานกับวิถีชีวิตของชาวอีสานได้อย่างกลมกลืนและงดงาม นอกจากศิลปะทางสิ่งก่อสร้างแล้วยังมีรูปเหมือนปูชนียะบุคคลที่สำคัญ จัดไว้ภายในพระเจดีย์ รวมไปถึงสิ่งที่น่าสนใจหลายคนคาดหวังในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง คือการกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุ เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเองด้วยและในส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขนั้นอยากจะให้มีการดูแลในเรื่องความสะอาดในบริเวณรอบนอกองค์เจดีย์ เพราะจากสภาพที่เห็นยังมีความสกปรก ถึงขั้นไม่เพียงพอทำให้ขยะล้นออกมาด้านนอก ซึ่งดูแลไม่สวยงาม รวมถึงเรื่องร้านค้าร้านอาหารที่ดูแลแล้วสกปรก อีกทั้งสถานที่ที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย (สิรินาฏ พรเจริญ, 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านนางพัชรินทร์ ลีลา นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ (ทัวร์บ้านเลขที่ 5) เป็นการเดินทางมาครั้งแรก ซึ่งเป้าหมายการเดินทางมาครั้งนี้เกิดจากแรงจูงใจที่อยากมาสักการะพระบรมสารีริกธาตุ และได้ยินหลายคนเอ่ยถึงความงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงทำให้ตัดสินใจซื้อทัวร์มา

ด้านความประทับใจนั้นนอกจากจะได้มากราบพระบรมสารีริกธาตุแล้วตามที่หวังแล้ว สิ่งที่ได้พบเห็นคือความอลังการของงานสถาปัตยกรรมที่หาชมไม่ได้แล้วในประเทศไทย ถือได้ว่าไม่ผิดหวังจากมาในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นงานประติมากรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปเหมือนเกจิอาจารย์บนชั้นที่ 3 ซึ่งไม่มีที่ใดเหมือนกับที่วัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเลย ในส่วนของงานจิตรกรรมก็งดงามซึ่งเคยเห็นแต่งงานประดับกระจัดแค่ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลแตกต่างจากที่อื่นคือเป็นการเขียนกระจัดที่มีเกือบทุกชั้นและมีความละเอียดอ่อนมากซึ่งคิดว่าถ้ามีโอกาสก็จะกลับมาอีกครั้ง สำหรับสิ่งที่ต้องปรับปรุง คือมองว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบและยังขาดกฎระเบียบในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องความสะอาดความสะอาดสบายต่าง ๆ ในตัวของแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น เส้นทางรถคนบางช่วง ป้ายบอกทางไม่ชัดเจนทำให้เกิดการหลงทางในขณะการเดินทางเข้าถึง สาธารณูปโภค ไม่สะอาดปลอดภัยเท่าที่ควร รวมไปถึงข้อมูลความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวภายในบริเวณที่ใกล้เคียง และการจัดระเบียบ พ่อค้า แม่ค้า หรือ การจัดให้มีจราจรยังไม่เป็นระเบียบและไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวได้คาดหวังที่จะได้รับการด้วย (พัชรินทร์ ลิลา. 2549 : สัมภาษณ์)

นายกิตติศักดิ์ สุวัฒน์กุล นักท่องเที่ยวกล่าวถึงแรงจูงใจในการเดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่าเดินทางมากับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุแล้วอยากมากราบนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งทราบข้อมูลอยู่บ้างว่าสวยมากพอดีมีโอกาสจึงอยากมา สำหรับความประทับใจเมื่อได้เห็นก็รู้สึกว่ามันผิดหวังที่ได้มาตั้งแต่ประตูทางเข้า พอได้มาด้านในองค์เจดีย์แล้วรู้สึกเหมือนได้ยืนอยู่บนสวรรค์ ประทับใจตลอดสายที่ใช้ตกแต่ง ทั้งงานจิตรกรรมฝาผนัง และงานประติมากรรมพระพุทธรูปมีความกลมกลืนทั้งรูปแบบและสีสันทัน และสิ่งที่ควรปรับปรุงคือด้านการประชาสัมพันธ์ หรือสื่อต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นก่อนการตัดสินใจเดินทาง มาท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เช่น การเข้าชมผ่านทางเว็บไซต์ของจังหวัดร้อยเอ็ด สื่อสิ่งพิมพ์โบว์ชัวร์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นส่วนสำคัญในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทางเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลและภายในจังหวัดร้อยเอ็ดด้วย (กิตติศักดิ์ สุวัฒน์กุล. 2549 : สัมภาษณ์)

ด้านนายกิติ สุวัฒน์กุล นักท่องเที่ยว กล่าวถึงแรงจูงใจในการเดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่าต้องมานมัสการพระบรมสารีริกธาตุ และมาชมความสวยงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ส่วนความประทับใจคือองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล และงานประติมากรรม การออกแบบ ต่าง ๆ ล้วนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมาก ในส่วนตัวแล้วมีความประทับใจชั้นที่ 3 และชั้นที่ 6 เป็นอย่างมาก ซึ่งถ้ามีโอกาสก็จะกลับมาอีก สำหรับสิ่งที่ต้องปรับปรุงคืออยากให้มียักษ์เทศก์ หรืออาสาสมัครให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพราะมาแล้วไม่ได้ทราบข้อมูลก็เหมือนกับไม่ได้มา (กิติ สุวัฒน์กุล. 2549 : สัมภาษณ์)

นางเอื้องไพร มูลสาร นักท่องเที่ยวกล่าวที่ว่าแรงจูงใจที่เดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลคืออยากทำบุญ ทั้งนี้ก็ยังศรัทธาในองค์หลวงปู่ศรี มหาวิโรด้วย สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจนั้นเห็นจะเป็นความงดงามทางด้านองค์ประกอบศิลปะทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และงานจิตรกรรมซึ่งมีความงดงามกลมกลืนกันเป็นอย่างมาก และคิดว่าเป็นสิ่งที่หาได้เห็นน้อยมาก ด้านสิ่งที่ต้องได้รับการปรับปรุงคือเรื่องอยากให้มีการจัดทำป้ายจราจรแทนการใช้เจ้าหน้าที่ในการบังคับการจราจร เข้า-ออกและควรจัดที่สำหรับจอดรถอย่างเป็นระเบียบเพื่อเวลานักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจะสามารถทราบที่จอดรถได้โดยไม่ต้องคอยให้เจ้าหน้าที่มาบอกทาง ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ห้องสุขายังไม่สะอาดเท่าที่ควร ยังขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาความสะอาดเพราะจำนวนห้องน้ำที่มีมากแต่เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดมีน้อยซึ่งไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง (เอื้องไพร มูลสาร. 2549 : สัมภาษณ์)

สำหรับนางสุปราณี ธนทรัพย์ กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้เดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในครั้งนี้ว่า อยากที่จะมาดูแลสุขภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพราะได้ยื่นคนพูดถึงจึงอยากที่จะมาดูแลสุขภาพได้มีโอกาสมาร่วมที่จังหวัดร้อยเอ็ดจึงได้แวะมาชมก็ไม่ทำให้ผิดหวังอย่างที่คิดตั้งใจไว้ นอกจากนี้ยังได้มานมัสการพระธาตุเสริมความเป็นสิริมงคลให้ตนเองด้วย ในสิ่งที่ต้องได้รับการปรับปรุงคืออยากให้มีมัคคุเทศก์ที่มาให้ความรู้ และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ในด้านต่าง ๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะสามารถทราบข้อมูลโดยทันทีเมื่อมีเหตุการณ์เร่งด่วนที่ต้องการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็เรื่องคือการจัดทำรูปแบบของสินค้า OTOP อยากให้ผลิตสินค้าออกมาโดยสื่อไปยังพระมหาเจดีย์มากที่สุด เพื่อให้ลูกค้าที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมจะได้ซื้อสินค้าเก็บไว้เป็นที่ระลึกและเมื่อบุคคลอื่นเห็น จะทราบได้ทันทีว่าเป็นสถานที่ใดถือเป็นการโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กันด้วย (สุปราณี ธนทรัพย์. 2549 : สัมภาษณ์)

สรุปข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่มีต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ สภาพทำเลที่ตั้งของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีความเหมาะสมดีเพราะมีการสร้างได้กลมกลืนกับธรรมชาติมาก มีภูมิอากาศที่ดีเหมาะสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ไม่มีปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางเสียงเข้ามารบกวนในการประกอบพิธีกรรม ในส่วนของการจัดการวางแผนผังการก่อสร้างพระมหาเจดีย์มีความเหมาะสมมากถือว่าเป็นสุดยอดแห่งศิลปะอีกแบบหนึ่งที่มีการผสมผสานในด้านของลวดลายต่าง ๆ ได้อย่างงดงาม ปัจจุบันพระมหาเจดีย์ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์มากนัก ยังขาดงบประมาณและเจ้าหน้าที่มาทำการพัฒนาในส่วนนี้ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังมีความลำบากอยู่มากเส้นทางสัญจรมีความขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อเยอะมาก ควรมีการปรับปรุงให้นักท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางในการเดินทางสัญจร ไป-มายังพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้รับ

ความสะดวกสบายในการเดินทางเพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและสวัสดิภาพในการเดินทาง อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณาควรมีการปรับปรุงและสร้างให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุดเพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นและ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สำหรับป้ายบอกทางควรจะมีจัดทำให้มีความเด่นชัดเพื่อนักท่องเที่ยวจะได้ทราบสายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวว่าสามารถเดินทางไปถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เส้นทางใดบ้าง อยากให้มีการจัดทำป้ายจราจรแทนการใช้เจ้าหน้าที่ในการบังคับการจราจร เข้า-ออกและควรจัดที่สำหรับจอดรถอย่างเป็นระเบียบ เพื่อเวลานักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจะสามารถทราบที่จอดรถได้โดยไม่ต้องคอยให้เจ้าหน้าที่มาบอกทาง ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ห้องสุขายังไม่สะอาดเท่าที่ควร ยังขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาความสะอาดเพราะจำนวนห้องน้ำที่มีมากแต่เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดมีน้อย ซึ่งไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ควรจัดวางถังขยะไว้ให้ทั่วทุกจุดเพื่อความสะดวกต่อการทิ้งขยะและช่วยลดปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ การเผยแพร่ความรู้หรือข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวควรจะนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการจัดการ เช่น สื่อทางด้าน วิดีทัศน์ และจัดให้มีมัลติทัชคีย์บอร์ดให้การบรรยายควบคู่ไปพร้อมกับการดูรูปภาพประกอบเพื่อที่นักท่องเที่ยวจะสามารถทราบข้อมูลของพระมหาเจดีย์ พอดีคร่าวๆก่อนจะขึ้นไปชมสถานที่จริงและมัลติทัชคีย์บอร์ดให้ความรู้อยากให้เป็นบุคคลที่อยู่ในเขตพื้นที่ เพราะเป็นผู้ที่ทราบข้อมูลหรือประวัติความเป็นมาดีกว่าบุคคลอื่น สำหรับปริมาณการรองรับนักท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 1000 คนต่อวันและรถยนต์สามารถจอดได้ประมาณ 100 คัน แต่ถ้านับจำนวนรวมของรถที่เข้าออกทั้งวันก็ประมาณ 1000 คัน ด้านการบูรณะหรือฟื้นฟูยังไม่ถือว่าอยู่ในช่วงการบูรณะการก่อสร้าง เพราะการก่อสร้างยังไม่เสร็จสมบูรณ์ยังอยู่ระหว่างการก่อสร้างการค้าและการบริการมีเพียงพอดังความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ยังขาดระบบการจัดการให้เหมาะสม ควรจะมีการกำหนดมาตรการ ในการควบคุมดูแลด้านร้านค้าขึ้นมาให้เหมาะสมและให้อยู่ในกรอบเดียวกันทั้งหมด เพื่อความเป็นระเบียบในการจัดการพื้นที่ สำหรับสิ่งที่ต้องการให้รับดำเนินการโดยเร่งด่วนที่สุด คือ การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารในด้านต่าง ๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะสามารถทราบข้อมูล โดยทันทีเมื่อมีเหตุการณ์เร่งด่วนที่ต้องการแจ้งให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือเรื่องคือการจัดทำรูปแบบของสินค้า OTOP อยากให้ผลิตสินค้าออกมาโดยสื่อไปยังพระมหาเจดีย์มากที่สุด เพื่อให้ลูกค้าที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมจะได้ซื้อสินค้าเก็บไว้เป็นที่ระลึกและเมื่อบุคคลอื่นเห็น จะทราบได้ทันทีว่าเป็นสถานที่ใดถือเป็นการโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ขาดการรักษาดูแลและการพัฒนาหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการรักษาความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ห้องน้ำร้านค้าร้านขายของที่ระลึกและบริเวณทางเข้า-ออกของพระมหาเจดีย์ขมขมคตเนื่องจากยังขาดบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแล ในส่วนของผู้ดูแลยังไม่แน่ชัดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดระเบียบการต่าง ๆ ส่วนมากคนในพื้นที่อาสา

เข้ามาดูแลช่วยเหลือในเรื่องนี้ ในเรื่องของร้านค้าและร้านขายของที่ระลึกควรจัดให้เป็นระเบียบ สวยงามเพื่อความสะอาดสบายของนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่เข้ามาใช้จ่ายซื้อของที่ระลึก เพื่อเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกได้อย่างสะดวกสบาย

สรุปผลการวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1. การประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล แบ่งเป็น การประชาสัมพันธ์ส่วนบุคคลภายนอก โดยทางเว็บไซต์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 3 เป็นหน่วยงานที่ทำการประชาสัมพันธ์ให้กับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งในอนาคตอาจเกิดปัญหาเรื่องงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากทางสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 มีภารกิจที่ต้องทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดที่เป็นเขตรับผิดชอบอื่นด้วย ดังนั้นพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงต้องเตรียมทำการประชาสัมพันธ์ด้วยตนเองอีกทางหนึ่ง สำหรับการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน ผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ จะเป็นผู้แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ต่อชาวบ้าน และส่วนใหญ่จะเป็นการบอกปากต่อปาก

2. ความพร้อมด้านบุคลากร

จากการที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทุกคนจึงให้ความร่วมมือ และมีการจัดเตรียมบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมปัจจุบันจะมาในช่วงวันหยุด และวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านจึงยังไม่เห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวน้อยกว่างานที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง รวมทั้งขาดความรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการ จึงก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่จะมาบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ภาวะรับผิดชอบจึงตกอยู่กับบุคคลซึ่งเป็นแกนนำเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

3. ชีตความสามารถในการรองรับของพื้นที่

การศึกษาด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เมื่อเปรียบเทียบขนาดของพื้นที่ต่อจำนวนนักท่องเที่ยวพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้สูง เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมจะนิยมเดินทางมาเป็นระยะ ๆ จะมีมากก็เป็นช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันสำคัญตามประเพณี โดยภาพรวมจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แต่หากบางช่วงเวลาที่มียานยนต์นักท่องเที่ยวมากหรือมาเป็นหมู่คณะ ในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เฉพาะภายในชุมชน เช่น สร้างมลภาวะให้กับคุณภาพของอากาศ การทิ้งและการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ดังนั้น ในอนาคตจึงต้องมีการดำเนินการวางแผนบริหารจัดการในส่วนของความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการเข้าชม ให้เป็นระเบียบชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

จากผลการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

สิ่งอำนวยความสะดวกที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประกอบด้วย

1.1 การคมนาคมและการขนส่ง เพื่อการท่องเที่ยว ธุรกิจคมนาคมขนส่งเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการประกอบธุรกิจการเคลื่อนย้ายผู้โดยสารและสิ่งของจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งด้วยพาหนะขนส่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการท่องเที่ยวทั้งภายในและระหว่างประเทศ การคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยย่อมส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ธุรกิจคมนาคมขนส่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ การขนส่งทางบก การขนส่งทางน้ำ และการขนส่งทางอากาศ การคมนาคมขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย มักใช้การคมนาคมขนส่งทางอากาศ เช่น นักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวโดยเครื่องบินและเดินทางระหว่างภาคต่าง ๆ เป็นต้น การคมนาคมขนส่งทางบกเป็นการเดินทางในประเทศที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากมีถนนเชื่อมต่อกันหลายจังหวัดและถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก และข้ามพรมแดนระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน และการคมนาคมขนส่งทางน้ำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและทางน้ำในแม่น้ำลำคลอง

การขนส่งทางบก (Land Transportation)

การคมนาคมขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวทางบกอาจจำแนกตามลักษณะของพาหนะหรือวิธีการเดินทางได้ 2 ประเภท คือ

1. การเดินทางท่องเที่ยวทางรถยนต์ ความก้าวหน้าของระบบการสร้างถนนที่สร้างเชื่อมต่อกันในระหว่างเมืองกับท้องถิ่นทำให้นักเดินทางหันมาสนใจการเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล รถเช่า และรถโดยสารมากขึ้น การเดินทางท่องเที่ยวทางรถยนต์นับว่ามี

บทบาทสำคัญมากต่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เพราะรถยนต์เป็นพาหนะที่มีอิสระในการเดินทาง สามารถแวะเที่ยวตามจุดที่ต้องการได้ และประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าโดยเฉพาะเมื่อเดินทางมากกว่า 1 คนสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวทางรถโดยสาร แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) รถโดยสารประจำทาง (Schedule) คือ รถโดยสารที่ให้บริการจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งตามตารางเดินรถที่แน่นอน เช่น รถโดยสารของบริษัทขนส่งจำกัด เป็นต้น (2) รถโดยสารไม่ประจำทางหรือเช่าเหมา (Charter) เพื่อการท่องเที่ยว

2. การเดินทางโดยรถโดยสารไม่ประจำทางมีการเจริญเติบโตมากขึ้น บริษัทนำเที่ยวหรือบริษัททัวร์ที่จัดทัวร์นิยมเช่าเหมารถโดยสารเพื่อพานักท่องเที่ยวเดินทางเพราะสะดวกสบายและมีค่าเดินทางที่ประหยัด และเป็นบริษัทที่ผลิตรถโดยสารได้มีการปรับปรุงระบบความสะดวกสบายแก่ผู้โดยสารเพิ่มมากขึ้น เช่น เพิ่มความกว้างและความสะดวกสบายของเก้าอี้ที่นั่ง ปรับปรุงหน้าต่างให้เห็นวิวทิวทัศน์ที่ชัดเจนขึ้น เป็นต้น

สำหรับพระมหาเจดีย์ชัยมงคลคาดว่าในอนาคตทางกรมทางหลวงจะดำเนินการขยายและปรับปรุงพื้นผิวเส้นทางจราจรสายโพหนอง - หนองพอก ถนนสายหลักที่ตัดผ่านพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งหากการก่อสร้างแล้วเสร็จ คาดว่าจะก่อให้เกิดการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมากขึ้นเพราะมีความปลอดภัย และความสะดวกสบายในการเดินทาง ระบบคมนาคมขนส่ง จึงมีความเกี่ยวข้องกับเส้นทางคมนาคมทางถนน ทางรถไฟ ทางน้ำ และทางอากาศ เส้นทางเหล่านี้ช่วยในการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ระบบคมนาคมยังรวมไปถึงการพัฒนาองค์ประกอบของระบบคมนาคมขนส่ง เช่น ป้ายบอกทาง ที่จอดรถ ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว

สำหรับเส้นทางคมนาคมที่ใช้เดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถเดินทางมาได้สองเส้นทางได้แก่ เส้นทางสายโพหนอง - หนองพอก และเส้นทางสายเลิงนกทา - หนองพอก ซึ่งทั้งสองเส้นทางถือเป็นเส้นทางหลักที่ใช้ในการเดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

เส้นทางสายร้อยเอ็ด-โพหนอง - หนองพอก ระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2044 และ 2136 สภาพถนนเป็นคอนกรีต 2 ช่องจราจรตลอดสายจนเริ่มเข้าสู่ปากทางเข้าวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขยายช่องจราจรออกเป็น 6 ช่องจราจร เป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ระหว่างเส้นทางจราจรมีป้ายบอกทางตามจุดต่าง ๆ เป็นระยะ แต่กระนั้นก็ยังคงเป็นปัญหาต่อการเดินทางเนื่องจากป้ายบอกทางมีน้อย ไม่ชัดเจน และถูกตั้งไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสม ในส่วนของสภาพพื้นผิวจราจร มีสภาพค่อนข้างขรุขระเป็นบางช่วง แต่ก็ยังสามารถวิ่งได้ในระดับที่พอใช้ รถบรรทุก รถนำเที่ยวขนาด 40 - 50 ที่นั่งสามารถวิ่งผ่านได้โดยสะดวก

เส้นทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เริ่มจากปากทางเป็นถนน 2 ช่องจราจร

สภาพพื้นผิวจราจรมีสภาพขรุขระบางช่วง ไล่ทางชำรุดส่วนหนึ่ง ถนนลาดชันตามสภาพที่ตั้ง แต่รถใหญ่สามารถวิ่งได้

เส้นทางมุกดาหาร – เติงนกทา – หนองพอก เป็นเส้นทางหลักที่

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางต่อไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศแถบอินโดจีนได้ แต่ทั้งนี้สภาพการจราจรยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ซึ่งหากได้รับการปรับปรุง และขยายช่องทางจราจรได้จะทำให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเดินทางมามากขึ้น ทั้งนี้ควรได้รับการปรับปรุง และจัดหาป้ายบอกทางที่มีขนาดมาตรฐาน ชัดเจน และควรวางไว้ตามจุดต่างๆ ที่สำคัญๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้กับแก่นักท่องเที่ยว

การเดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถเดินทางมาได้ตลอดทั้งปี ซึ่งสามารถมาได้ทั้งรูปแบบส่วนตัว และเดินทางมากับบริษัททัวร์ หรือรถประจำทางสายมหาสารคาม – มุกดาหาร และกรุงเทพฯ – มุกดาหาร – คอนคาล เป็นต้น

1.2 ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว ใช้พื้นที่บริเวณภายนอกบริเวณลานจอดรถ ซึ่งยังไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ในสิ่งใด จัดเป็นศูนย์บริการให้ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวให้แก่แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีอยู่ 1 หลังแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง นักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่อยู่ประจำและไม่มีข้อมูลไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรเริ่มมีตั้งแต่ปากทางเข้าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้สอบถามข้อมูลต่างๆ ก่อนมาถึงแหล่งท่องเที่ยว และในการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่แก่นักท่องเที่ยวด้วย

2.1 ร้านอาหารและร้านขายสินค้าที่ระลึก ใช้ประโยชน์จากซุ้มที่จัดสร้างขึ้นเองบริเวณใกล้เคียงกับลานจอดรถ ขณะนี้จัดทำเป็นพื้นที่สำหรับขายอาหารและเครื่องดื่มให้แก่แก่นักท่องเที่ยวได้ชมและเลือกซื้อ รวมทั้งแบ่งเป็นพื้นที่สำหรับวางขายงานหัตถกรรมงานฝีมือของบ้านใกล้เคียงด้วย

2.2 จัดสร้างห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว ควรมีมาตรการรักษาความสะอาดอย่างเคร่งครัด เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวขึ้นมาใช้บริการอยู่มิได้ขาด

2. แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เน้นที่การพัฒนาเยาวชนภายในชุมชน ให้สามารถเป็นยุวทูตมัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมชุมชน เป็นต้น รวมทั้งมีการอบรมอาสาสมัครบรรพชาสาธยายปริชาดบ เพื่อคอยรักษาความปลอดภัยให้กับแก่นักท่องเที่ยว และคอยดูแลสอดส่องไม่ให้แก่นักท่องเที่ยวกระทำผิดกฎระเบียบ

ซึ่งควรมีการพัฒนาคุณภาพของบุคคลกรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน โดยการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นการให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ ให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคคลกรในองค์กรเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ควรมีการสำรวจความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งเป็นการสำรวจความพร้อมในการเตรียมบุคลากรไว้เพื่อการรองรับการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งนี้โดยมีการสำรวจประเภทของบุคลากรไว้เพื่อรองรับและภาระหน้าที่ เช่น

2.1 บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานทั่วไป เพื่อทำหน้าที่บริหาร และจัดการด้านการท่องเที่ยว

2.2 บุคลากรที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และการตลาด เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และติดต่อหาตลาดเพื่อชักนำหรือชักชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่

2.3 บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อทำหน้าที่คอยดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในประเภทธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรม มิให้มีการถูกทำลาย

2.4 บุคลากรที่ทำหน้าที่ซ่อมบำรุงและปรับปรุงฟื้นฟู เพื่อปรับปรุงซ่อมแซมทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม

2.5 บุคลากรที่ทำหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย เพื่อคอยตรวจตราดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ประสบภัยในสถานที่ท่องเที่ยว

2.6 บุคลากรที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย เพื่อให้สวัสดิการแก่นักท่องเที่ยวทั้งทางด้านชีวิตและทรัพย์สิน

2.7 ผู้นำท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งอาจเป็น มัคคุเทศก์ ชาวชน หรืออาสาสมัครนำเที่ยวในท้องถิ่น

การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สื่อความหมายที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว ผู้นำชม หรือมัคคุเทศก์ในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการให้การอบรม การศึกษาดูงาน แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีความรู้รู้อยู่บ้าง แต่การอบรมจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน และช่วยสร้างความมั่นใจในการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ไม่มีความสับสนในเนื้อหาข้อมูล โดยเฉพาะการสื่อสารภาษาท่าทาง ซึ่งเป็นภาษาสากล เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในการสื่อความหมาย การอบรมนั้นนอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการสื่อสารความหมาย

ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวในการชมแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ด้วย

การอบรมบุคลากรเพื่อให้เป็นผู้สื่อความหมายที่ดีควรจัดในทุกระดับ ตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวการอบรมเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาว ชาวบ้าน อบต. และกลุ่มอาสาสมัครนำเที่ยวต่าง ๆ โดยวิทยากรจากนักวิชาการที่จะให้ความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารความหมายทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผู้อาวุโสทางวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชนได้อย่างถูกต้อง การจัดอบรมนี้อาจจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากมายทั้งการบรรยายในห้องประชุม การตั้งค่ายพักแรม การทัศนศึกษา เป็นต้น

การพัฒนาเทคนิคการสื่อความหมาย การพัฒนารูปแบบและวิธีการสื่อความหมาย ตามพัฒนาการของการสื่อสารความหมายสมัยใหม่ที่ต้องเลือกให้เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกัน การสื่อความหมายที่ไม่ใช้คน เช่น การใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสาร การใช้สื่อสารสนเทศต่าง ๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ทางการสื่อสารความหมายสมัยใหม่ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งต้องศึกษา และติดตามเทคโนโลยีเหล่านี้ที่อยู่ตลอดเวลา

3. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว

รูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ต้องการและคิดว่าจะส่งผลทำให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง และชุมชนมีส่วนร่วม ให้มีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร และมีคณะดำเนินงานฝ่ายต่าง ๆ แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ รวมทั้งดูแลในเรื่องการเก็บและจัดสรรผลประโยชน์ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและยุติธรรม โดยมีองค์กรภายนอก ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต 3 หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น และผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เกี่ยวข้อง คอยให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ควรมีการจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการขายให้พร้อมพร้อมเพรียงต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาด การท่องเที่ยวที่เป็นเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือวิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

นอกเหนือจากการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้นั้น เรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวเป็นส่วนที่มีความสำคัญเช่นกัน ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน จะพิจารณาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวเก่า และแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายวงจรชีวิตให้แหล่งท่องเที่ยว และเพิ่มความหลากหลาย

ให้แหล่งท่องเที่ยว เช่น

1. การสร้างศูนย์ประชุมนานาชาติในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก
2. พัฒนารูปแบบสินค้าและจัดกลุ่มสินค้าท้องถิ่น เช่น สินค้าหนึ่งตำบล

หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อขายให้นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ได้ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชนและสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกอล์ฟรายการพิเศษ การยกระดับงานประเพณี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ให้เป็นงานในระดับภูมิภาค

ในการวิเคราะห์ศักยภาพพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นล้วนมีลักษณะเป็นพหุลักษณะ คือ มีลักษณะต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมประสมประสานกลมกลืนกันในวิถีชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ดังนั้นหากจะจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจึงต้องมีการ วิเคราะห์ ศักยภาพของชุมชน เพื่อจะสามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม และให้มีการดำเนินการได้อย่างดี การวิเคราะห์ศักยภาพโดยทั่วไปนิยมใช้การวิเคราะห์ตามแบบที่เรียกว่า SWOT Analysis คือ การวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และ ข้อจำกัด (Treats) ของชุมชนซึ่งทุกคนมีส่วนคิดวิเคราะห์ร่วมกันจึงควรใช้กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ การจัดการให้ทุกคนในชุมชนได้มีโอกาสในการร่วมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะ “ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับนักเดินทาง ดังนั้นชุมชนจำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ” และสิ่งที่ควรนำมาวิเคราะห์ในเมืองคันทัน คือ องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 50-52)

นักท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้นเพียงใดเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใด มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเช่นใด เป็นต้น

ตลาดท่องเที่ยว หากชุมชนจัดการท่องเที่ยวขึ้น จะสามารถทำการประชาสัมพันธ์อย่างไร เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเป้าหมายมาท่องเที่ยวในชุมชน

การขนส่ง การคมนาคมและการจัดการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนสามารถทำได้ด้วยวิธีการอย่างไร

ทรัพยากรท่องเที่ยว สินค้าทางการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณคดี วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีแรงดึงดูดมากพอที่จะนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวให้สนใจเดินทางเข้ามาในชุมชนได้

สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว สิ่งทีสร้างขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาชุมชนของนักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวก ความสบาย และความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เช่น การขนส่ง ที่พักแรม อาหาร การนำเที่ยว การคมนาคม และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนการดูแลสุขภาพสภาพและความปลอดภัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเหล่านี้จะช่วยให้มองเห็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนว่าควรจะต้องมีการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร และจะต้องมีการดำเนินการต่อไปอย่างไร จึงจะทำให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างเกิดประโยชน์ในการทางสร้างสรรค์ และธำรงรักษาศักดิ์ศรีเกียรติภูมิท้องถิ่นไว้ได้อย่างมั่นคง

ดังนั้นขั้นตอนการดำเนินงานก่อนการวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จึงควรต้องดำเนินการอย่างมีหลักวิชาการด้วยกระบวนการวิจัย โดยเริ่มต้นจากการตั้งสมมติฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เช่น ชุมชนจะสามารถจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ เป็นต้น จากนั้นก็ควรจะต้องมีการจัดแนวทางในการดำเนินงานซึ่งอาจจะทำได้หลายลักษณะ โดยชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น

สำรวจพื้นที่ เป็นการสำรวจพื้นที่โดยรอบโดยการพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

การเก็บข้อมูลอย่างละเอียด เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่จะต้องรวบรวมรายละเอียดทั้งทางด้านกายภาพของพื้นที่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจสังคม ระบบการผลิต การถือครองที่ดิน รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และระบบองค์กรทางสังคม เช่น ระบบครอบครัว เครือญาติ พิธีกรรม ความเชื่อ เป็นต้น การเก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่มีลักษณะเด่น ที่สามารถนำมาเป็นสินค้าดึงดูดการท่องเที่ยวได้รวมทั้งการเก็บข้อมูลระบบการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเชื่อมโยงกับการทำมาหากินในชีวิตประจำวันของชุมชน

วิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการทำความเข้าใจข้อมูลที่รวบรวมได้วิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดทำแผนการ มาตรการ และกิจกรรม เพื่อการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่อไป

4. รูปแบบรายการนำเที่ยว

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ปัจจุบันพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ยังไม่มีรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวที่ดี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเที่ยวจะรู้จักแต่เพียงพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเท่านั้น ยังไม่มีประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบถึงสถานที่

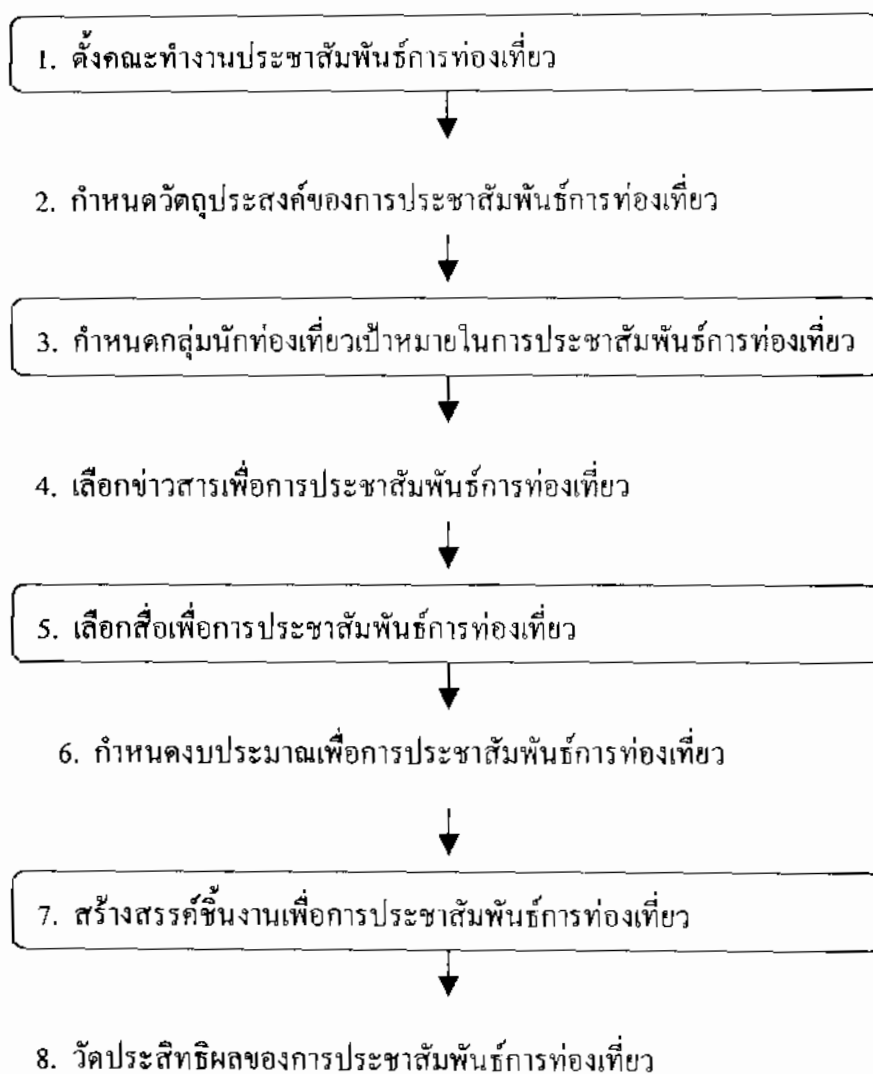
ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง ฉะนั้นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องจัดขึ้น เพื่อสร้างความน่าสนใจ สร้างความประทับใจ และเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเลือกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน จึงไม่มีกิจกรรมและรูปแบบแน่นอนตายตัวส่วนมากจะเกิดขึ้น จากความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการภายในกรอบของวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม เพื่อให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งรูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล คือ การท่องเที่ยวแนวพุทธ

การท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งชาวพุทธปฏิบัติกันมาตลอดในช่วงเทศกาลออกพรรษา คือ การทอดกฐิน ทำให้เกิดการเดินทาง และได้โอกาสในการท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ บางกลุ่มจัดทอดกฐินไปในการเดินทางครั้งหนึ่ง หลาย ๆ วัด 3 วัด 7 วัด 9 วัด การเดินทางลักษณะนี้นอกจากจะได้ทำบุญแล้ว ยังได้โอกาสเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ที่วัด ซึ่งหากได้รับการอธิบายจากผู้รู้ของสถานที่ต่าง ๆ นั้น เช่น พุทธศิลป์ในพุทธลักษณะ สถาปัตยกรรมของโบสถ์ เจดีย์ ศาสนา จิตรกรรม ฝาผนัง เป็นต้น ชาวพุทธนิยมที่จะนำเอาสิ่งที่ดีที่สุดของชุมชน ทั้งในเรื่องของฝีมือภูมิปัญญาและความมั่นคงของชุมชน มาเก็บรักษาไว้ที่วัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชนนอกจากการได้ทำบุญและเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังมีโอกาสได้รับรสพระธรรมจากวัดต่าง ๆ กลุ่มเกลาจิตใจให้สงบร่มเย็น พร้อมรับปัญหาในชีวิตประจำวันตามภาวะรับผิดชอบได้อย่างดีต่อไป การเดินทางแสวงบุญ ลักษณะนี้อาจจัดในรูปแบบของธรรมสัญจรได้ ในทุกโอกาส เป็นการปฏิบัติตามอย่างพุทธองค์ ที่ทรงเสด็จออกศึกษาธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ กิจกรรมที่มักปฏิบัติในการท่องเที่ยวแนวพุทธคือ การฝึกสมาธิวิปัสสนา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ ทั้งผู้สูงอายุและเยาวชนให้ความสนใจกันมากขึ้น เพราะนอกจากจะได้รับการผ่อนคลายด้วยการเดินทางแล้วยังได้ความรู้ได้พัฒนาจิตใจและคุณภาพให้เกิด ความเข้าใจ ความจริงของชีวิตและเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งแวดลอมตามธรรมชาติที่งดงามสงบสุขท่ามกลางน้ำใจอันงดงามของผู้คนในท้องถิ่นชนบท

5. การประชาสัมพันธ์

แม้ว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจเดินทางเข้าเยี่ยมชมได้ แต่ก็มีนักท่องเที่ยวที่ไม่รู้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวอีกเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่รู้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจจึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของคนไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเชิญชวน กระตุ้น และเร่งรื้อให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้เข้ามาท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว และใช้บริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของคน ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถวางกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวได้ 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

ภาพประกอบ 78 ขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 1 ตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อต้องการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบแล้ว คณะกรรมการบริหารจะต้องประชุมเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการ ขั้นหนึ่งอาจเรียกว่า “คณะประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว” คณะทำงานคณะนี้ควรประกอบด้วยกรรมการบริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ สื่อมวลชนตำบล ผู้เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงาน ได้รับการแต่งตั้งเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มงานด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รับผิดชอบ วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดได้แก่

1. เพื่อให้สารสนเทศทางการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และบริการท่องเที่ยวที่มีอยู่เป็นต้น

2. เพื่อชักจูงและเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวและใช้บริการท่องเที่ยว

3. เพื่อเตือนความจำของนักท่องเที่ยวเคยมาท่องเที่ยวแล้วให้กลับมาเยี่ยมชมซ้ำอีก

4. เพื่อสร้างภาพพจน์การท่องเที่ยวที่ดี ไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงานได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่แน่นอนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ผลดีที่สุด ในการกำหนดเป้าหมายนักท่องเที่ยวเป้าหมายอาจกำหนดได้ 3 หลักเกณฑ์ คือ

1. หลักเกณฑ์การกำหนดนักท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์
2. หลักเกณฑ์การกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงประชากรศาสตร์
3. หลักเกณฑ์การกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิทยา

ขั้นตอนที่ 4 เลือกข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงานได้กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแล้ว จากนั้นต้องทำการเลือกข่าวสารที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายนี้สนใจเพื่อทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

ขั้นตอนที่ 5 เลือกสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงานได้เลือกข่าวสารเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแล้ว การดำเนินการในขั้นตอนต่อไปคือการเลือกสื่อที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างได้ผล การเลือกสื่อประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวมีสิ่งพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ

1. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เลือกอยู่หลายประการ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารหนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2. ความต่อเนื่องในการใช้สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ความต่อเนื่องหรือการใช้สื่อมากน้อยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญต่าง ๆ เช่น งบประมาณ

ขั้นตอนที่ 6 กำหนดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงาน ได้เลือกสื่อในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแล้ว ค่อยไปคือการกำหนดค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวว่าจะต้องใช้งบประมาณเท่าไร และจะนำเงินจากส่วนไหนไปใช้จ่ายเพื่อการนี้ หรือจะขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่น เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์จังหวัด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 7 สร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงาน ได้กำหนดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแล้ว ค่อยไปคือการสร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขึ้นเพื่อเผยแพร่สู่มวลชน โดยผ่านสื่อที่ได้กำหนดไว้แล้ว ชิ้นงานเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ดีต้องพิจารณาถึงสิ่งดังต่อไปนี้

1. ต้องเรียกความสนใจได้ดี
2. ต้องมีลักษณะเด่นเหนือชิ้นงานของผู้อื่น
3. ต้องถ่ายทอดความประทับใจของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วนและชัดเจนดี
4. ต้องถ่ายทอดสิ่งที่น่าสนใจได้รวดเร็ว
5. ต้องสนับสนุนวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 8 วัดกฏประสิทธิผลของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เมื่อคณะทำงาน ได้สร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อการประชาสัมพันธ์ออกแบบเผยแพร่สู่มวลชน โดยผ่านสื่อที่ได้กำหนดไว้แล้วจำเป็นต้องมีการประเมินผลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวสามารถประเมินได้เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้คือ

1. การวัดผลเชิงปริมาณ เป็นการเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาก่อนและหลังการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยกำหนดการประเมินผลเป็นร้อยละของการรู้จักการเดินทางเข้ามาแหล่งท่องเที่ยว และการใช้บริการท่องเที่ยว เป็นต้น
2. การวัดผลเชิงคุณภาพ เป็นการตรวจสอบทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวภายหลังการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

สรุปแนวคิดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล พระมหาเจดีย์ชัยมงคลอยู่ในระหว่างการก่อสร้างซึ่งยังไม่เสร็จสมบูรณ์ เพราะยังไม่มีการบูรณะเข้ามาจัดการหรือควบคุมดูแลอย่างแน่ชัด ยังขาดการจัดการให้เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มตัวควรจะต้องได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมดูแลจากหน่วยงานของภาครัฐ เช่น หน่วยงานของจังหวัด ดำรง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบ ต.) ประชาชนหรือชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลหรือจัดระเบียบควบคุมออกมาอย่างแน่ชัดและ

ยังขาดการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มรูปแบบ ทั้งนี้หน่วยงานของจังหวัดควรเข้ามาดูแลด้านจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือเพื่อเป็นทุนสำหรับการก่อสร้าง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้แล้วเสร็จทันตามเวลาที่เหมาะสมและควรส่งเสริมหรือจัดให้มีการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ครอบคลุมไปทั่วประเทศและเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศไทยที่ยังไม่รู้จักรักและไม่เคยมา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล สามารถสอบถามข้อมูลหรือรายละเอียดได้ง่ายขึ้นและมีความรวดเร็วต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ทราบรายละเอียดข้อมูลเส้นทางการเดินทางไปยังพระมหาเจดีย์ชัยมงคลก็สามารถศึกษาได้จากศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งทางจังหวัดได้จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว หรือสอบถามข้อมูลจากองค์กรท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสิ่งที่ขาดไม่ได้ควรจะมีการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนในชุมชนนั้น เช่น ประเพณีวัฒนธรรม มุ่งเน้นเพื่อการท่องเที่ยวให้มากขึ้น นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะชมงานประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นการเที่ยวชมบรรยากาศชนบทธรรมชาติ และเกิดรายได้ให้กับชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้านตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ควบคุมความปลอดภัย ควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม เพียงพอต่อการดูแลรักษาความปลอดภัย เพื่อครอบคลุมทุกจุดของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นการดูแลรักษาความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวในการจอดรถหรือจัดระเบียบการจราจรเข้า-ออกของรถทุกประเภทเพื่อความสะดวกในการสัญจรของนักท่องเที่ยว และสวัสดิภาพความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ด้านประชากรหรือเขตชุมชนในเขตพื้นที่ใกล้เคียงควรเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวการจัดการรูปแบบที่เหมาะสมคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเดิมไว้ จัดให้มีการอบรมหรือให้ความรู้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนมีความรักและหวงแหนในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนอาศัยอยู่รักษาสืบต่อวัฒนธรรมต่อ ๆ กันไป

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยกำหนดประเด็นศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

สรุปผล

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางด้านการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว และการศึกษา รูปแบบองค์ประกอบทางด้าน โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมจากเอกสาร และผู้รู้ ดังที่ได้ทบทวน มาแล้วในตอนต้น เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามรูปแบบของวิธีวิจัยแบบ พรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ตัวผู้วิจัย แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Formal Interview) แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Informal Interview) แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตชนิด ไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) แบบสังเกต เทปบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพ โดยมีกลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มงานทางวิชาการ 5 คน กลุ่มงานทางวัด 5 รูป กลุ่มฆราวาส 10 คน ผู้รู้ในท้องถิ่น 12 คน นักท่องเที่ยว 20 คน และผู้ประกอบการ 20 คน

รวมกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 72 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและแยกแยะหมวดหมู่ แล้วนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอโดยลักษณะการบรรยายและอธิบาย ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อสนองต่อความมุ่งหมายได้ดังนี้

1. ด้านศักยภาพวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล สามารถเดินทางได้ตามทางหลวงหมายเลข 2044 และ 2136 ระยะทางจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร เป็นเจดีย์ที่ตั้งอยู่บนหน้าผาหิน มีพื้นที่เชื่อมต่อกับอุทยานแห่งชาติผาน้ำร้อนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ พระมหาเจดีย์ชัยมงคลสร้างในเนื้อที่ 9 ไร่ มีวิหารคดลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยมล้อมรอบ องค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความกว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร สูง 101 เมตร รวมยอดฉัตรทองทองคำแล้วมีความสูงทั้งหมด 109 เมตร ปัจจุบันพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้รับการประกาศให้เป็นวัดเจดีย์ชัยมงคล เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2548 โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการสร้างคือ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านบำเพ็ญปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์สายวัดป่าต่าง ๆ ทั้งจัดเป็นดินแดนเพื่การศึกษาและสักการบูชาต่อพระบูรพาจารย์ที่สำคัญในภาคอีสาน โดยอาศัยแรงศรัทธา จากชาวพุทธทั่วสารทิศ รวมถึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงได้เป็นพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขึ้นมา จึงสะท้อนให้เห็นว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลถูกสร้างขึ้นมาด้วยบารมีขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร โดยมีประชาชนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นผู้ร่วมในการก่อสร้าง ทำให้เห็นถึงความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีใจยึดมั่นในพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการบริจาคเงิน และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล นอกจากจะเป็นศูนย์รวมทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่แล้ว ยังถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพบว่า โครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลล้วนเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จาก โครงสร้างที่เป็นรูปเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากการสร้างพระปฐมเจดีย์ และพระธาตุพนม ซึ่งเป็นศิลปะการก่อสร้างที่งดงามที่มีการนำเอาศิลปะแบบอีสานมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืนจนแทบหาที่ติไม่ได้ ประกอบกับการประดับประดาด้วยงานประติมากรรมลวดลายต่าง ๆ ทั้งรูปสัตว์ที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนา รูปเทวดา นางฟ้า และที่สำคัญที่สุดคือประติมากรรมพระประธานบนชั้นต่าง ๆ ที่ได้ถูกบรรจุปั้นแต่งจนเป็นพระประธานที่คนทั่วไปได้เคารพบูชา นอกจากนี้ยังมีความงดงามทางด้าน

ในองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งภาพวาดลวดลายต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย จึงสามารถบ่งบอกได้ว่า โครงสร้าง และ องค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนี้เกิดจากเกิดจากแรงศรัทธาในบารมี ขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโรแทบทั้งสี่

ฉะนั้นหากพิจารณาส่วนประกอบทั้งหมดด้านรูปแบบ โครงสร้าง และ องค์ประกอบของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลแล้ว สถานที่แห่งนี้ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่สำคัญอย่างแท้จริง

2. ด้านการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ปัจจุบันการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่มีจัดการการท่องเที่ยว ที่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมความสวยงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จะเดินทางมาเป็นคณะ และครอบครัว ซึ่งเป็นรูปแบบการเดินทางที่ไม่ได้อาศัยบริษัททัวร์ การจัดการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยมี เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ในตำแหน่งยามรักษาการณ์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากสภ.บ้านโคกกลาง เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยวเช่น การให้ข้อมูล ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ทั้งนี้ทางวัด ยังจัดให้มีบริการห้องน้ำซึ่งมีให้บริการอยู่ทั่วไปในเขตวัดเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งมีไว้ให้บริการมากถึง 230 ห้อง

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาครัฐ ในขณะนี้ยังไม่มีมีการเข้ามา มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เนื่องจากวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อประโยชน์ ทางด้านพุทธศาสนา จัดเป็นสถานที่ที่ให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษา เรียนรู้ ตามคำริของหลวงปู่ศรี มหาวิโร แต่ทางวัดก็ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาประกอบกิจการขายอาหาร เครื่องดื่มให้แก่ นักท่องเที่ยวโดยมีการจำกัดเขตพื้นที่ให้กับชุมชน ซึ่งองค์กรส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล ผาน้ำย้อย) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกับชุมชนในด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอย สำหรับ ภาครัฐนั้น ทางส่วนราชการจังหวัดร้อยเอ็ดได้เข้ามามีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาได้มีข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลายประการ โดยมีกลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบด้วย ประชากรตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานทางวิชาการ ได้แก่

บุคลากรเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด 3 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยว และ
 นันทนาการจังหวัดร้อยเอ็ด 2 คน กลุ่มประชากรตัวอย่างทางวัด ได้แก่ พระสงฆ์ แม่ชี จำนวน 5 รูป
 กลุ่มฆราวาส 10 คน ผู้รู้ในท้องถิ่น 12 คน นักท่องเที่ยว 20 คน และผู้ประกอบการ 20 คน
 รวมกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 72 คน รวมถึงการนำหลักการและแนวความคิดต่าง ๆ ที่ได้
 ศึกษาค้นคว้ามาขึ้นขั้นเพื่อสนับสนุนให้การศึกษาที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัย
 สามารถอภิปรายผลการศึกษาโดยสรุปได้ดังนี้

ด้านศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การ
 การศึกษา เรื่องราวทางวัฒนธรรม โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากพระมหาเจดีย์ชัย
 มงคล เป็นสถานที่ที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการการนำศิลปกรรม
 ทางวัฒนธรรมของงานศิลปะร่วมสมัยการผสมผสานได้อย่างกลมกลืนจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเฉพาะ
 ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ชค สันติสมบัติ (2540 : 10) กล่าวไว้และตรงตามลักษณะ
 พื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม ว่าวัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ เป็นองค์รวมของ
 ความรู้และภูมิปัญญา และเป็นที่ไม่หยุดนิ่ง

ซึ่งสภาพปัจจุบันของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังคงรักษาวัฒนธรรม ความเชื่อในงาน
 ศิลปกรรม และเรื่องราวความศรัทธาในองค์หลวงพ่อศรี มหาวิโร อย่างเหนียวแน่น ขณะที่สังคม
 อื่น ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มสูญหายไป พระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้กลายเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า
 ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนา ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นสิ่งที่
 แสดงให้เห็นว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็นสถานที่ที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา
 ท่องเที่ยว ดังที่ รชพร จันทรสว่าง (2546 : 22) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความดั้งเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สังคม วัฒนธรรม และ
 วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงดงาม และ
 โดดเด่น มีคุณค่า ทั้งด้านงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และงานจิตรกรรม อีกทั้งยังมีความ
 ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยง และศรัทธาในหลวงพ่อศรี มหาวิโรอย่างยิ่ง

ด้านการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น ปัจจุบันการท่องเที่ยว
 พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่มีจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่เน้นเพียงการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกันกับ มิศรา สามารถ (2543 : 65-66)
 ที่กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กร
 อาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน ได้มาร่วมดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน
 ในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีความรับผิดชอบและสัมพันธ์กัน
 ซึ่งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเองก็ได้มีการจัดให้มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ทำหน้าที่เป็นผู้คอยต้อนรับ อำนวยความสะดวก และ ดูแลความปลอดภัย ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น และเป็นกลุ่มคนที่มีความศรัทธา ในองค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามความศรัทธาโดยมิได้หวังค่าตอบแทนใดๆ แต่ทั้งนี้ทางวัดเองก็ได้มีการตอบแทนความมีน้ำใจโดยการจัดสรรเงินส่วนหนึ่งที่ได้จากนักท่องเที่ยว ที่นิยมเสี่ยงโชคโดยการ โยนเหรียญลงบ่อน้ำพุ โดยการเก็บรวบรวมเพื่อใช้เป็นทุนในการบริหารจัดการ ค่าไฟฟ้า ค่าดูแลรักษาบำรุงต้นไม้ และค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะมีการเก็บรวบรวมสองอาทิตย์ต่อหนึ่งครั้ง โดยมีคณะกรรมการจากทางวัด เป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการกันเอง

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาครัฐ ในขณะนี้ยังไม่มีมีการเข้ามามีส่วนร่วม อย่างจริงจัง เนื่องจากวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อประโยชน์ทางด้าน พุทธศาสนา จัดเป็นสถานที่ที่ให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษา เรียนรู้ ตามคำริของหลวงปู่ศรี มหาวิโร แต่ทางวัดก็ได้เปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบกิจการขายอาหาร เครื่องดื่มให้แก่ นักท่องเที่ยว โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2542 : 7) ที่ได้กล่าวถึง เรื่องการบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ไว้ว่า การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการ ให้ความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ซึ่งบริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ รวมถึงบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว โดยทางวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้มีการจำกัดเขตพื้นที่ให้กับชุมชนเข้ามาประกอบกิจการขายอาหาร และของที่ระลึกให้กับ นักท่องเที่ยวโดยแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะ ทั้งนี้องค์กรส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล หาดน้ำข่อย) ได้รับงบประมาณในการจัดสร้างศูนย์ OTOP ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างถากก่อสร้าง และคาดว่าจะสร้างแล้วเสร็จในปี 2550 ซึ่งศูนย์ OTOP นี้ตั้งอยู่บริเวณด้านนอกของวัดพระมหาเจดีย์ ชัยมงคล นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลหาดน้ำข่อย ยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการร่วมกับ ชุมชนในด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอย ซึ่งผู้ประกอบการร้านค้าภายในวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้ร่วม กันเก็บรวบรวมปิ้งจี้ในการกำจัดขยะร้านละ 20 บาท สำหรับเป็นทุนในการ โดยทำการจัดเก็บขยะ อาทิตย์ละ 1 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความสะอาด และลดภาระหน้าที่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ให้กับทางวัดด้วย

ด้านการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลนั้น พบว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่มีการจัดการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน เป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ภายใน ชุมชน โดยผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ จะเป็นผู้แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ต่อชาวบ้าน และส่วนใหญ่จะเป็น การบอกต่อจากนักท่องเที่ยว และในแง่ของ การประชาสัมพันธ์สู่บุคคลภายนอกนั้น ทางส่วนราชการ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เข้ามามีส่วนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผ่านทางสื่อ ต่าง ๆ อาทิ เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ และแผ่นพับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

นอกจากการนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 ยังได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างค้ำเนื่อง อาทิ การจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในรูปแบบการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้สัมพันธ์กับยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสาร ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด การจัดเส้นทางไหว้พระธาตุ และรวมถึงการจัดทำวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐทิตยา หิริรัฐหาค (2544 : 13) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ไว้ดังนี้ คือ สร้างความรู้ และฝึกทักษะในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้คนในท้องถิ่น ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นจัดกิจกรรมฝึกอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้คนในท้องถิ่นเป็นอาสาสมัครท่องเที่ยวในชุมชนค้นหาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเชื่อมต่อกับการท่องเที่ยวในชุมชน และสร้างจิตสำนึกในนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมสู่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด และเชื่อมโยงสู่กลุ่มจังหวัด และข้ามกลุ่มจังหวัด

ด้านความปลอดภัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่จัดได้ว่ามีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวสูง เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมของชุมชนเป็นระบบเครือญาติ ชาวบ้านจึงช่วยกันสอดส่องดูแล และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งผู้ดูแลพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนเอง และมีความศรัทธาเลื่อมใสในองค์หลวงปู่ศรีอยู่แล้ว จึงช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งทรัพย์สินทางวัดและคอยให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงณา สวนศรี (2541 : 26-27) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวนั้น ชุมชนควรเน้นการสร้าง ความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่เข้าไปเยี่ยมชมชุมชนได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกา ข้อปฏิบัติ เมื่ออยู่ในชุมชน

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังขาดการพัฒนา และขาดการจัดการเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) อาทิ ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าที่ระลึก ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยว และยังไม่มียุทธศาสตร์หน่วยงานภายนอกเข้ามาดูแลสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสรัจ พิศชวนชม (2541 : 75) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย และลดภาระของนักท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวจึงมีองค์ประกอบในการจัดการหลายประการ ซึ่งผู้จัดการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการจัดการท่องเที่ยวจะได้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ความพร้อมด้านบุคลากรของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล พบว่ามีความแตกต่างจากงานวิจัยของ จงรักษ์ อินทนต์ (2539 : 76-77) ที่กล่าวไว้ว่า บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในวัดนั้นควรมีความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ถูกต้องอันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวในนั้น ๆ ซึ่งความพร้อมด้านบุคลากร ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในปัจจุบันเป็นลักษณะของการให้ความร่วมมือ และมีการจัดเตรียมบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมปัจจุบันจะมาในช่วงวันหยุด และวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านจึงยังไม่เห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวน้อยกว่างานที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง รวมทั้งขาดความรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการ จึงก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่จะมาบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การระมัดชอบจึงตกอยู่กับบุคคลซึ่งเป็นแกนนำเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ การศึกษาด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เมื่อเปรียบเทียบขนาดของพื้นที่ต่อจำนวนนักท่องเที่ยวพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้สูง เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมจะนิยมเดินทางมาเป็นระยะ ๆ จะมีมากก็เป็นช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือวันสำคัญตามประเพณี โดยภาพรวมจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แต่หากบางช่วงเวลาที่มียานพาหนะนักท่องเที่ยวมากหรือมาเป็นหมู่คณะในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเฉพาะภายในชุมชน เช่น สร้างมลภาวะให้กับคุณภาพของอากาศ การทิ้งและการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ดังนั้น ในอนาคตจึงต้องมีการดำเนินการวางแผนบริหารจัดการในส่วนของความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการเข้าชม ให้เป็นระเบียบชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณาวงษ์วานิช (2539 : 76-77) กล่าวว่า การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสามารถที่รองรับได้ 3 ประการคือ ความสามารถที่จะรองรับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง สภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกที่จะรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่างๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้น และบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้นในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่เป็นต้น

ด้านรูปแบบการบริหารจัดการทางกาท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ในขณะนี้ทางวัดเลือกที่จะบริหารจัดการเอง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทางด้านผลประโยชน์ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกชุมชน การวางรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ที่กำหนดให้นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามระเบียบของวัดก่อนเข้าชมสถานที่ และการพัฒนาบุคลากร ในรูปแบบของการเลือกตั้งคณะกรรมการ เพื่อเข้ามารับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีองค์กรภายนอก ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวเนื่อง ให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล การเลือกรูปแบบการบริหารจัดการเช่นนี้ จะทำให้ประชาชนในชุมชนพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ซึ่งตรงตามแนวคิดของ อุบลวรรณ ประดับสุข (2545 : 2) ที่ได้เสนอว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ประกอบขึ้นเป็นแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของการใช้ทรัพยากรทางกาท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงก่อให้เกิดความง่ายต่อการพัฒนาอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

สรุปภาพรวมจากการศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจัดได้ว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมทางกาท่องเที่ยว อันประกอบไปด้วย วัดอุสุสาน วัฒนธรรม โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม รวมถึงบุญบารมีขององค์หลวงปู่ศรี ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีในปัจจุบัน ทั้งนี้ควรมีการวางแนวทางพัฒนาในอนาคต เช่น การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล การท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว และมีแผนการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกับแนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว สิ่งที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังคงขาด และต้องได้รับการพัฒนาต่อไป คือการบริหารจัดการที่มีรูปแบบที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ดังที่ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้แล้วในบทที่ 6 นั้น พระมหาเจดีย์ชัยมงคลจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัส ชื่นชมความงดงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้อย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลการสำรวจนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยกลางคน การศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นข้าราชการ เป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดร้อย มีวัตถุประสงค์ของการมาเที่ยวที่แตกต่างกัน อาทิ การมาชมความสวยงามทางศิลปะ มาพักผ่อนในวันหยุด มากราบสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ฯลฯ ความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนมากแล้วจะเน้นถึงความสะอาดและมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร และการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอต่อกรให้บริการของนักท่องเที่ยว อาทิ การให้บริการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ด้านมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล นักท่องเที่ยวยังมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่ เส้นทางคมนาคมจนถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่อยู่ในเขตพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อาทิ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกที่มีมาตรฐาน ห้องสุขาที่สะอาด ร้านอาหารที่ถูกสุขอนามัย และมีคุณเทศก์ท้องถิ่นที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ จงรักษ์ อินทยนต์ (2539 : 76-77) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากนัก แต่ก็มีทางอำเภอ จังหวัด นำข้อมูลของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลลงทาง เว็บไซต์ แผ่นพับ และหนังสือประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดมากขึ้น

ด้านการคมนาคม มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เพราะมีถนนลาดยางถึงพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และถนนสายร้อยเอ็ด - เลิงนกทา กำลังขยายเป็นถนนสี่ช่องทางจราจร ทำให้การคมนาคมขนส่งมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล พระมหาเจดีย์ชัยมงคลถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามวิจิตรตระการตา ด้านโครงสร้างสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แวะมาเยี่ยมชมตลอดปี โดยเฉพาะช่วงเทศกาล วันสำคัญทางพุทธศาสนา จากการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน สามารถสรุปประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในปัจจุบัน

1. ปัญหาด้านนักท่องเที่ยว การแต่งกายไม่สุภาพของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อายุยังไม่เป็นที่ และไม่รักษาความสะอาดในห้องสุขา มีการนำเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ไปดื่มในบริเวณรอบองค์พระมหาเจดีย์ซึ่งไม่เหมาะสม

2. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีถังขยะน้อยไม่เพียงพอไว้บริการนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการค้าบนแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีขยะถูกทิ้งตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น เศษอาหาร ถูพลาสติก และเศษขยะต่าง ๆ

3. วัฒนธรรม ชุมชนในละแวกนั้นให้ความเห็นว่า วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย และข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้าสู่ชุมชนในด้านบวกและด้านลบ เช่น การแต่งกาย การศึกษา การประกอบอาชีพ และอื่น ๆ ทั้งนี้คนในชุมชนต่างยอมรับในการเปลี่ยนแปลง โดยกล่าวว่า “เป็นการปรับให้เข้ากับยุคสมัย และรู้จักวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว จะได้สามารถเปิดใจต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่”

4. วิถีชุมชน เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ผู้คนต่างถิ่นก็เข้าทำธุรกิจ จึงเกิดการแข่งขันทางธุรกิจ และเห็นแก่ตัวมากขึ้น

สรุปเรื่องการจัดการท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้ผลสรุปที่คล้ายกันว่า ควรให้มีหน่วยงานที่เที่ยงตรงเข้ามาทำหน้าที่จัดการ และดำเนินการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดมาดูแลอย่างจริงจัง พร้อมทั้งให้พัฒนาชุมชนไปพร้อมกับแหล่งท่องเที่ยว ในแง่ของการอบรม ให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว พร้อมทั้งให้หน่วยงานเกี่ยวข้องร่วมสร้างความสัมพันธ์ กับชุมชนเพื่อชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยว สำหรับผู้นำชุมชนควรจะจัดการณรงค์ และประชาสัมพันธ์ ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

สำหรับความรู้สึกของชุมชนที่มีต่อพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จากการสำรวจมีชาวบ้านสรุปผลได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมาก การที่มีพระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจของชาวบ้านและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของผู้คนในบริเวณใกล้เคียงและผู้คนที่มากราบไหว้ เป็นสถานที่ที่สามารถทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการรักษาคุณค่าและเห็นความสำคัญของศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านบ้างกลุ่มเสนอแนะแนวคิดถึงข้อดีข้อเสียดังนี้ คือ ข้อดี สรุปได้ว่าประชาชนมีรายได้มากขึ้นส่งผลถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนมีอาชีพเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากฤดูกาลทำไร่ทำนา สำหรับข้อเสีย สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงเนื่องจากการทิ้งขยะ ชุมชนในท้องถิ่นมีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจ การละเลยความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งยังทำให้ชาวบ้านบางกลุ่มเห็นแก่ตัวขาดความสามัคคีและขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่ได้วางไว้เพื่อเป็นแนวทางแล้วในบทที่ 1 (กรอบแนวคิดการวิจัย) จากการศึกษานี้เอกสาร และลงสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาได้นำมาซึ่งข้อสรุปหลายประการ และสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เป็นสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ดังนี้

1.1 ขอบเขตอำนาจหน้าที่รับผิดชอบไม่ชัดเจน เนื่องจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ยังไม่มีมีหน่วยงานรับผิดชอบดูแลโดยตรง จึงก่อให้เกิดการแบ่งแยกในการให้ความสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและอุปกรณ์ รวมทั้งเกิดการเกี่ยงและก้าวก่ายการทำงาน มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ในวิธีการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ปัญหาความขัดแย้งภายในและภายนอกชุมชน ปัญหาความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งกันในเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนเอง ดังนั้นสิ่งที่ผู้วิจัยอยากเสนอให้ผู้นำชุมชน ได้พิจารณาและดำเนินการ โดยเร่งด่วนมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.2.1 ควรมีการจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากทางวัดยังไม่มีสื่อในการให้ข้อมูลของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชม ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรมีการจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวทั้งในแง่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประเพณีการการท่องเที่ยว เช่น การเล่าประวัติย่อ ๆ ของชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนลักษณะที่สำคัญของพื้นที่ อาจจัดตั้งเป็นศูนย์ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจมีทั้งภาพนิ่ง วิดีทัศน์ หรือแผ่นพับเพื่อให้ข้อมูลภาพรวมหรือข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว ให้กับนักท่องเที่ยว

1.2.2 ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการกระจายและลดความแออัดให้กับนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดโปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงไว้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม

1.2.3 ควรมีการควบคุมสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมระบบจำกัดขยะสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบมากขึ้น

1.2.4 เร่งพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะบุคลากรภาครัฐ

1.2.5 สนับสนุนให้ผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ด้านการท่องเที่ยวมีโอกาสบริหารงานการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรส่วนท้องถิ่น

1.2.6 จำนวนนักท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย (ร้อยละ 90) ดังนั้นการตลาด ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์/ส่งเสริมการขายในตลาดต่างประเทศเพื่อเพิ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ

1.2.7 ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเชื่อมโยงทั้งในกลุ่มจังหวัด (Intra Cluster) และระหว่างกลุ่มจังหวัด (Inter Cluster) รวมถึงพัฒนาเส้นทางให้มีความสะดวกมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป

การศึกษารoundนี้เน้นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและรูปแบบการบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของชุมชนเป็นหลัก ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารoundต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลที่มีต่อการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.2 ศึกษาความเป็นไปเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการท่องเที่ยวมาสู่ขั้นตอนการปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.3 ศึกษาถึงความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

2.4 ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการฝึกหัดครู หน่วยศึกษานิเทศก์. “การประเมินผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว,” จุลสารการท่องเที่ยว. 13 : 241-242 ; ตุลาคม – ธันวาคม, 2537.
- กรมศิลปากร. ตำนานสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ (1948), 2548.
- . สุนทรียศาสตร์ทฤษฎีแห่งวิจิตรศิลป์ ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แนวทางการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549.
- . แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างปี 2544 - 2553. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548.
- . มรดก วัฒนธรรมไทย. เอกสารประกอบการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์ท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ 2 ณ อาคารสำนักงานศูนย์เยาวชน กรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น ดินแดง) 16-21 ตุลาคม 2535.
- กุลธิดา สามะพุทธิ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด. <<http://province.prd.go.th/BURIRAM/news/shownew44.php?newid=060111094410>> 2549.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- จรงค์ อินทยนต์. เรื่องการเมืองมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.
- ชาญชัย ดวงจิตร. “การท่องเที่ยวกับปัจจัยทางด้านจิตวิทยา,” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 76 ; พฤษภาคม, 2536.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. การจัดการการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2542.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง. กรุงเทพฯ : 2540 :
- นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

- นิคม มุสิกคามะ. วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์, 2545.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- บุญยศฤกษ์ อเนกสุข. รายงานการวิจัย เรื่อง กระทบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- ประหยัด ปาลกะวงศ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภะการพิมพ์, 2527.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนิจิตติ. โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพมหานคร ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2542.
- เปรมฤดี ชอบผล. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ม.ป.ป.
- พวงา สวนศรี. "การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน," จุลสารการท่องเที่ยว, 17(2) : 12-24 ; เมษายน - มิถุนายน, 2541.
- ภรเดช พัทฒม์วิเชียร. "พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางยั่งยืน," จุลสารการท่องเที่ยว, 17(2) : 11-12 ; เมษายน - มิถุนายน, 2535.
- ภรเดช พัทฒม์วิเชียร. "พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน," จุลสารการท่องเที่ยว, 17(2) : 4-7 ; เมษายน-มิถุนายน, 2539.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย หน่วย 9 - 15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- มึศรา สามารถ. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2543.
- มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ. แนวทางการแก้ไข พ.ร.บ. การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว, 2544.
- ยศ สันตสมบัติ. รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- ยุพดี เสดพรรณ. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- เขียน บันลือ. หนังสือที่ระลึกครบรอบ 86 ปี พระเทพวิสุทธิมงคล (หลวงปู่ศรีมหายาโ). 2546.

- รชพร จันทรสว่าง. เอกสารการอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน.
 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- รัฐติศา หิรัณยหาค. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว :
 กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม.
 เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- ราณี อธิชัยกุล. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8.
 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545 ก.
- . เอกสารการอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545 ข.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 (Sustainable Tourism). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543.
- วรรณภา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- . ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- สรันย์ เลิศรักษมังคละ. “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(3) :
 12-14 : มกราคม – มีนาคม, 2540.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องพิพธิภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านหนองขาว
 ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. ณ พิพธิภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านหนองขาว
 26 มกราคม 2543.
- โครงการวิถีทรรศน์. วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
 แอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.
- ไศรยา หอมชื่น. การจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวมุสลิม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
 แอนด์พับลิชชิ่ง, 2545.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการ
 พัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542.
- สมประสงค์ น่วมบุญถือ. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 1-8.
 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2543.
- สันติ ชุตินธรา. “ความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) เพดานการพัฒนา
 แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน.” จุลสารการท่องเที่ยว. 17(4) : 36-41 ;
 ตุลาคม - ธันวาคม 2530 :

- สุดาพร วรพล. "การจัดการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ," จุลสารการท่องเที่ยว. 17(2) : 31-33 ; เมษายน-มิถุนายน, 2540.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. คติชนวิทยาเพื่อการท่องเที่ยว. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- สุภาพร มากแจ้ง. หลักมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2534.
- เสถียร เหลืองอร่าม. การวางแผนนโยบายและกระบวนการวางแผน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- เสถียรโกเศศ นาคะประทีป. ความรู้เรื่องวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2515.
- โสรัจ พิศพนวชน. ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายประเสริฐ สุนทรโรวาท ท.ม., ท.ช. 8 สิงหาคม 2537.
- . อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2541.
- องค์การการท่องเที่ยวโลก. วิจัยเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. 2539.
<<http://www.tat.or.th/knowledge.asp>> 20 มิถุนายน 2549.
- องค์การสหประชาชาติ. "อุตสาหกรรมท่องเที่ยว," จุลสารการท่องเที่ยว. 18(3) : 124 ; มีนาคม, 2536.
- อร สีแพร. "ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่ต่อเนื่อง," จุลสารการท่องเที่ยว. 20(2) : 33-51 ; เมษายน-มิถุนายน, 2544.
- พระยาอนุমানราชชน. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4. เล่ม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำชูสุภา, 2504.
- อุบลวรรณ ประดับสุข. การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2545.
- Cotman, Michael M. Introduction To Travel & Tourism (An International Approach). New York : Van Nostrand Reinhold, 1989.
- Edward Tylor. Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization Paul Bohannon. Chicago : University of Chicago Press, 1964.
- Mc Intosh, Robert W. and Charles R Goeldner. Tourism Principles, Practices, Philosophies. New York : Van Nostrand Reinhold, 1989.
- Sir Francis Bacon. Of Travel. 1625.
<<http://www.literaturepage.com/read/francis-bacon-essays-35.html>> May 21, 2006.
- The World Tourism Organization. Global Tourism Forecasts to The Year 2000 and Beyond – The World. Volume 1. Madrid : The World Tourism Organization, 1995.
- White. White Cliffs Country Tourism Association. <<http://www.wccta.org.uk/>> 2006.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 1 สำหรับผู้นำในการจัดการ

- คำชี้แจง**
1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำในการจัดการ
 2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์
 - ก. ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
 - ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาชีพ อายุ

การศึกษาสูงสุด

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว เลขที่..... หมู่ที่.....

ถนน ตำบล อำเภอ..... จังหวัด

รหัสไปรษณีย์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ..... ตั้งกััด

ผู้บริหารหน่วยงาน โทรศัพท์

ช่วงเวลาให้บริการ

งบประมาณดำเนินการต่อปี บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์/...../..... เวลา น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1. พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีรูปแบบการสร้างแบบใด / ลักษณะ โครงสร้างเป็นอย่างไร

.....

2. พระมหาเจดีย์ชัยมงคล สร้างขึ้นมาด้วยเหตุใด

.....

3. ใช้งบประมาณในการก่อสร้างตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันเป็นเงินเท่าไร

.....

4. ใช้ระยะเวลาในการสร้างมาแล้วกี่ปี

.....

5. ปัญหา อุปสรรคในการสร้างมีหรือไม่

.....

6. ใครเป็นผู้ดูแล / จัดการบริหารภายใน

.....

7. ทำไมต้องกว้าง สูง อย่างละ 101 เมตร / มีความสำคัญอย่างไร

.....

8. ทองคำที่อยู่บนยอดหนักเท่าไร และได้มาอย่างไร

.....

9. มีพื้นที่ทั้งหมดกี่ไร่ และได้นำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมดหรือไม่

.....

10. พระบรมสารีริกธาตุได้นำมาประดิษฐานไว้ตั้งแต่เมื่อไร และได้มาอย่างไร

.....

11. พระบรมสารีริกธาตุเป็นส่วนใดของพระพุทธเจ้า

.....

12. คุณลักษณะพิเศษของ พระบรมสารีริกธาตุมีลักษณะอย่างไร (สี / รูปทรง)

.....

13. ปัจจุบันมีผู้ดูแล (ขาม / ดำรง) กี่คน มีหน้าที่อะไรบ้าง

.....

14. ผู้ดูแลส่วนใหญ่มาจากการสมัครใจ หรือจ้างมา และส่วนใหญ่เป็นคนไหน

.....

15. มีการนำกฎระเบียบ ข้อบังคับมาใช้ในการควบคุมผู้มาเยี่ยมชมอย่างไรบ้าง

.....

16. ในการนำกฎระเบียบ ข้อบังคับมาใช้นั้น ทางวัดเป็นผู้ตั้งขึ้นมาเองหรือไม่

.....

17. ลักษณะเด่นหรือความมีชื่อเสียงของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในภาพรวมเป็นอย่างไร

.....

ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพระพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1. ท่านมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อย่างไร

.....

2. ใน 1 ปี ที่ผ่านมามีให้บริการการท่องเที่ยว ในช่วงเวลาใดมากที่สุด และ ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เฉลี่ยต่อวันกี่คน

.....

3. ความพร้อมในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

4. ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างให้แก่นักท่องเที่ยว

.....

5. ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่

.....

6. การท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่

.....

7. ท่านต้องการการบริหารจัดการ จากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล, กลุ่มชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมบ้างหรือไม่

.....

8. ลักษณะ หรือรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ท่านต้องการเพิ่มเติม มีลักษณะอย่างไร

.....

9. ท่านคิดว่าในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ควรมีการให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

10. ท่านมีมาตรการทะนุบำรุง อนุรักษ์ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว อย่างไร

.....

11. ในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขณะนี้ท่านพบปัญหาใดบ้างและท่านมีความต้องการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

.....

12. เงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน / บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากที่ใด

.....

13. ในการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนหรือไม่

.....

14. มีแนวทางการแก้ปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนด้วยวิธีการใด

.....

15. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

16. ท่านมีความต้องการการสนับสนุนในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ จากภาครัฐ หรือจากชุมชนบ้างหรือไม่

.....

**** หมายเหตุ **** ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูล และให้สัมภาษณ์อย่างดียิ่ง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 2 สำหรับผู้ดำเนินการก่อสร้าง

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการก่อสร้าง
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม

จิตรกรรม ประติมากรรม และบุคลากรทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาชีพ อายุ

การศึกษาสูงสุด

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว เลขที่ หมู่ที่ ถนน

ตำบล อำเภอ จังหวัด

รหัสไปรษณีย์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ตั้งกีด

ผู้บริหารหน่วยงาน โทรศัพท์

ช่วงเวลาให้บริการ

งบประมาณดำเนินการต่อปี บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์/...../..... เวลา น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

. ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และบุคลากรทางวัฒนธรรม ของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

.....

2. รูปแบบ โครงสร้างทางศิลปกรรม / สถาปัตยกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีลักษณะอย่างไร

.....

3. สิ่งก่อสร้างนี้ได้รับอิทธิพล แนวความคิดมาจากไหน

.....

4. ใครเป็นผู้ออกแบบ มีแนวคิดมาจากไหน

.....

5. การเขียนลวดลาย จิตรกรรมฝาผนังในแต่ละชั้น บ่งบอกถึงอะไร / ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร

.....

6. ใครเป็นผู้เขียนลวดลายทั้งหมด

.....

7. ใช้คนกี่คนในการเขียนลวดลาย / ระยะเวลาในการเขียนใช้เวลานานเท่าไร

.....

8. งานประติมากรรมต่างๆในบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ได้รับแรงบันดาลใจมาจากไหน

.....

9. ใครเป็นผู้คิด / ส่วนใหญ่เป็นงานประติมากรรมลักษณะใด

.....

10. ผลงานแต่ละชั้นมีความพิเศษอย่างไร และมีชื่อเรียกเฉพาะหรือไม่

.....

11. พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ตามชั้นต่างๆ แต่ละชั้นมีชื่อเรียกว่าอย่างไร / มีความสำคัญอย่างไรถึงได้จำลองมาไว้ที่นี่ / แล้วทำไมไม่นำพระพุทธรูปองค์อื่นๆทั่วไปมาจำลองไว้

.....

12. เจดีย์แปดเหลี่ยมที่ตั้งอยู่รายรอบทั้งแปดทิศมีที่มาอย่างไร ทำไมถึงเป็นแปดเหลี่ยม และมีแค่แปดองค์

.....

13. เจดีย์แปดเหลี่ยมมีความสำคัญอย่างไร / ช่างโน้ใช้ทำอะไร

.....

14. เจดีย์แปดเหลี่ยมมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมรูปแบบใด

.....

15. การหล่อเรซิน หมายถึงอะไร

.....

16. การหล่อเรซิน มีลักษณะอย่างไร / มีขั้นตอนการทำอย่างไร / ใช้เวลาในการทำนานเพียงไร

.....

17. วัสดุ อุปกรณ์ในการทำมีอะไรบ้าง

.....

18. วิหารคดมีความสำคัญอย่างไร / ใช้ทำอะไร และมีความยาวเท่าไร

.....

19. ลวดลายเรซินส่วนใหญ่ที่ติดอยู่ตามฝาผนังส่วนใหญ่เน้นลวดลายที่เกี่ยวกับอะไร / มีความสำคัญอย่างไร

.....

20. กำแพงรายล้อมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีลักษณะพิเศษอย่างไร / ขนาดเท่าไร / ใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง

.....

21. วัสดุการก่อสร้างกำแพงมีอะไรบ้าง / การก่อสร้างก่อสร้างโดยใช้วิธีการใด (เข้าลิ้มแบบโบราณ)

.....

22. อิฐ หินที่ใช้ในการก่อสร้างมาจากที่ใด

.....

23. แรงงานในการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ส่วนใหญ่มาจากที่ใด

.....

24. งบประมาณในการก่อสร้างกำแพงจำนวนเท่าใด

.....

25. ใครเป็นผู้ดูแลการก่อสร้างทั้งหมด
.....
26. ทำไมองค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคลต้องเน้นสีขาว และสีทอง
.....
27. การจัดสวนหย่อมในบริเวณพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีลักษณะพิเศษอย่างไร และมีแนวคิดการจัดรูปแบบนี้มาจากไหน
.....
28. บันไดเวียนมีลักษณะพิเศษอย่างไร และเหตุใดต้องสร้างให้มีลักษณะแคบลง
.....
29. ทำไมต้องสร้างบันไดทางขึ้นลงในลักษณะไขว้กัน
.....
30. กำแพงอิฐรอบนอกมีความยาวทั้งหมดกี่เมตร
.....
31. ซุ้มประตูทางเข้ามีลักษณะ รูปแบบการก่อสร้างอย่างไร / สูงกี่เมตร / กว้างกี่เมตร
.....
32. สรุปรูปภาพรวมถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลว่ามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างไร
.....
33. สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลใช่หรือไม่
.....
34. ท่านมีความภาคภูมิใจในสิ่งก่อสร้างนี้มากน้อยเพียงไร
.....

**** หมายเหตุ **** ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูล และให้สัมภาษณ์อย่างดียิ่ง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 3 สำหรับผู้รู้ (ทางวัด)

- คำชี้แจง**
1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้รู้ กลุ่มทางวัด
 2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์
 - ก. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
 - ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งปัจจุบัน อาชีพ

อายุ การศึกษาสูงสุด

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว เลขที่..... หมู่ที่..... ถนน

ตำบล อำเภอ..... จังหวัด

รหัสไปรษณีย์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ..... สังกัด

ผู้บริหารหน่วยงาน โทรศัพท์

ช่วงเวลาให้บริการ

งบประมาณดำเนินการต่อปี บาท (ประมาณการ)

วันที่สัมภาษณ์/...../..... เวลา น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ผู้พิมพ์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ประวัติความเป็นมา ตำนานแหล่งท่องเที่ยว (ผู้ก่อตั้ง/เหตุการณ์สำคัญ/จุดเด่นแหล่งท่องเที่ยว) มีความเป็นมาอย่างไร

.....

2. ลักษณะเด่นหรือความมีชื่อเสียงของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลในภาพรวมเป็นอย่างไร

.....

3. ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลหรือไม่ (ถ้ามีเป็นลักษณะใด)

.....

4. ท่านคิดว่าความพร้อมในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

ข. ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

1. จากที่ท่านเห็นในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างให้แก่นักท่องเที่ยว

.....

2. ในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ท่านคิดว่าเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่

.....

3. การท่องเที่ยวในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น หรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่

.....

4. ท่านต้องการหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล, กลุ่มชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้างหรือไม่

.....

5. ในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ควรมีการให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

6. ท่านมีมาตรการทะนุบำรุง อนุรักษ์ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร

.....

7. ในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลขณะนี้ท่านพบปัญหาใดบ้างและท่านมีความต้องการพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

.....

8. ท่านทราบหรือไม่ว่าเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน / บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากที่ใด

.....

9. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทใด

.....

10. ท่านมีความต้องการการสนับสนุนในเรื่องการจัดการประชาสัมพันธ์ จากภาครัฐ หรือจากชุมชนบ้างหรือไม่

.....

**** หมายเหตุ ****

ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูล และให้สัมภาษณ์อย่างดียิ่ง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 4 สำหรับผู้รู้ในท้องถิ่น

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

อาชีพ อายุ

ตำแหน่งในปัจจุบัน

การศึกษาสูงสุด

อยู่บ้านเลขที่..... บ้าน ตำบล

จังหวัด

วันที่สัมภาษณ์/...../..... เวลา น.

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ผู้พิมพ์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และ ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือไม่

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร จากการปลูกฝังจิตสำนึกคนในชุมชนให้อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับแหล่งท่องเที่ยว (พระมหาเจดีย์ชัยมงคล)

.....

.....

4. พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นส่วนหนึ่งที่น่าราษได้เข้าสู่ครอบครัวท่าน ใช่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างไร

.....

.....

6. ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลหรือไม่

.....

.....

7. ปัจจุบันท่านมองว่านักท่องเที่ยวที่ขึ้นมาเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลประสบปัญหาด้านใดมากที่สุด

.....

.....

8. ท่านทราบหรือไม่ว่า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่วนใหญ่มีความต้องการด้านใดบ้าง

.....

.....

9. ถ้าท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ท่านอยากจะทำอะไร เป็นการเร่งด่วนที่สุด

.....

.....

10. ปัญหาที่ท่านพบในการจัดการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีอะไรบ้าง

.....

.....

11. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริม ในพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลหรือไม่ (ถ้ามีอยากได้ในลักษณะใด)

.....

.....

12. ท่านคิดว่าจากสภาพปัจจุบัน พระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความเหมาะสมที่เอื้อประโยชน์ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนและจังหวัดได้หรือไม่

.....

.....

13. ความคาดหวัง ของท่าน ท่านต้องการอยากจะทำให้มีการพัฒนาชุมชนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนและจังหวัดหรือไม่

.....

.....

14. ท่านมีส่วนร่วมในการการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านของท่านหรือไม่

.....

.....

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

3. ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบ หรือลักษณะอย่างไร

.....

.....

5. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคือเรื่องใด

.....

.....

ขอขอบคุณที่ท่านตั้งใจให้ข้อมูลอย่างจริงจัง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 5 สำหรับผู้ร่วมกลุ่มนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อจัดใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

- ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว
- ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ

ระดับการศึกษา

อาชีพปัจจุบัน

รายได้ต่อเดือน

ภูมิลำเนาปัจจุบัน

สถานภาพท่าน

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และแบบแผนการท่องเที่ยว

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังจังหวัดร้อยเอ็ดของท่านในครั้งนี้คืออะไร

.....

.....

2. ท่านเดินทางมาด้วยวิธีใด

.....

.....

3. จำนวนผู้ร่วมเดินทางของท่านในครั้งนี้มีกี่คน

.....

.....

4. ลักษณะการเดินทางของท่านในครั้งนี้ มีลักษณะอย่างไร

.....

.....

5. พาหนะที่ท่านใช้เดินทางครั้งนี้คือ

.....

.....

6. ค่าใช้จ่ายโดยประมาณของท่านในการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ประมาณเท่าใด

.....

.....

7. เส้นทางการเดินทางของท่านในครั้งนี้ เริ่มต้นจากที่ใด และจะสิ้นสุดที่ใด

.....

.....

8. ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวของท่านในหนึ่งปี (โดยเฉลี่ย)

.....

.....

9. สาเหตุที่ท่านเดินทางเข้ามาเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

.....

10. ในการจัดการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ท่านคิดว่าเพียงพอหรือไม่

.....

.....

11. ท่านต้องการข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวกับพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

.....

12. ในมุมมองของท่าน ในอนาคตท่านต้องการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้างในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

.....

13. ท่านทราบหรือไม่ว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถที่จะพัฒนาและจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

.....

.....

14. ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย เหมาะสม เข้าใจง่าย และเพียงพอหรือไม่

.....

.....

15. สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

16. ทางเดินเท้า หรือทางเดินเชื่อมเหมาะสมหรือไม่

.....

.....

17. การให้บริการร้านอาหาร/ เครื่องดื่ม มีบริการเพียงพอหรือไม่

.....

.....

18. การให้บริการร้านอาหารพื้นเมือง ร้านข้าวแกง อาหารจานเดียว ร้านก๋วยเตี๋ยว ภัตตาคารประเภทสวนอาหาร ร้านอาหาร fast food แบบตะวันตก มีบริการเพียงพอ และสะอาดถูกหลักอนามัยหรือไม่

.....

.....

19. การบริการโทรศัพท์สาธารณะมีบริการเพียงพอ และสามารถใช้งานได้ดีหรือไม่

.....

.....

20. การบริการห้องน้ำ / ห้องสุขา สะอาดและเพียงพอหรือไม่

.....

.....

21. การบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้มีเพียงพอหรือไม่

.....

.....

22. ท่านต้องการกิจกรรมในแหล่งชุมชนบริเวณพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคลหรือไม่

.....

.....

23. ท่านต้องการผู้นำเที่ยว (มัคคุเทศก์หรือไม่)

.....

.....

24. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับคุณภาพของผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น

.....

.....

25. มัคคุเทศก์ในท้องถิ่นเพียงพอหรือไม่

.....

.....

26. ท่านสนใจในการใช้บริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพียงไร

.....

.....

27. ท่านต้องการความรู้ข้อมูล ประวัติของแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

.....

.....

28. มัคคุเทศก์มีความรอบรู้ในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่

.....

.....

29. ท่านมีความมั่นใจในความปลอดภัยในการเยี่ยมชมและใช้สถานที่หรือไม่

.....

.....

30. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินหรือไม่ในขณะที่มาท่องเที่ยว

.....

.....

31. ท่านคำนึงถึงความปลอดภัยด้านสุขอนามัยในขณะที่ท่องเที่ยวหรือไม่ (ด้านอาหาร และ สาธารณสุขมูลฐาน)

.....

.....

32. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

.....

33. ท่านคิดว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเพียงพอหรือไม่

.....

.....

34. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณพื้นที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

.....

35. ท่านคิดว่าการจัดเก็บขยะมูลฝอย หรือถังขยะเพียงพอและถูกสุขลักษณะหรือไม่

.....

.....

36. ท่านมีความประทับใจ / ที่เดินทางมาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมากน้อยเพียงใด

.....

.....

ข. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

3. สวัสดิภาพและความปลอดภัย ควรีรูปแบบและลักษณะอย่างไร

.....

.....

4. ด้านการบริหารจัดการควรมีรูปแบบ หรือลักษณะอย่างไร

.....

.....

5. ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วนคือเรื่องใด

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 6 สำหรับผู้ร่วม (ผู้ประกอบการ)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ

ระดับการศึกษา

อาชีพปัจจุบัน

ภูมิลำเนาปัจจุบัน

วันที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ข้อมูลโดยย่อของแหล่งท่องเที่ยว (ประวัติความเป็นมา / ความสำคัญ)

.....

2. ความรู้ความเข้าใจของท่านด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ความหมาย / นิยาม หรือ
หลักการ)

.....

3. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของท่านเป็นอย่างไร

.....

4. ความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคลควรเป็นไปใน
ทิศทางใด (รูปแบบการดำเนินงาน)

.....

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ปัญหาอุปสรรค ด้านสภาพทางกายภาพ ที่ท่านพบเห็นคืออะไร

.....

2. ท่านคิดว่าสภาพทำเลที่ตั้งของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความเหมาะสมหรือไม่

.....

3. ในการจัดวางผังบริเวณสิ่งก่อสร้างภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และสิ่งก่อสร้างที่รายล้อมเหมาะสม และสวยงามหรือไม่
.....
4. ท่านคิดว่าการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางการสัญจรเหมาะสม และสะดวกสบายหรือไม่
.....
5. อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณา ก่อให้เกิดการบดบังทัศนียภาพหรือไม่
.....
6. สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือไม่
.....
7. ปัญหาอุปสรรค ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่
.....
8. ห้องสุขาสะอาด และเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
9. การบริการน้ำดื่ม, น้ำใช้ มีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
10. โทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนบริเวณรอบๆหรือไม่
.....
11. ปัญหาอุปสรรค ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะและสิ่งปฏิกูล ความสะอาด – สกปรก มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่ และควรจะมีวิธีการในการดูแลรักษาอย่างไร
.....
12. จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียในชุมชน บริเวณรอบนอกหรือไม่
.....
13. ท่านเคยพบปัญหาอุปสรรค ด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัยจากการใช้พื้นที่และกิจกรรม เช่น ปีนป่าฯ ทางเดินลื่น ไม่มีป้ายบอกเส้นทางบางหรือไม่
.....
14. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถรองรับปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด
.....

15. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีปัญหาอุปสรรคด้านนโยบายจัดการ เช่น การดำเนินการหรือไม่

.....

16. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีมาตรการในการดูแลรักษา การทำนุบำรุง การฟื้นฟู การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร และเหมาะสมหรือไม่

.....

17. การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว มีความเหมาะสมหรือไม่

.....

18. ด้านบุคลากรให้ความรู้ (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น) มีคุณภาพและเพียงพอหรือไม่

.....

19. ด้านการค้าและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

ก. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างไร

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชน หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้มีชื่อเสียง

.....

5. สิ่งที่ท่านอยากจะให้รับดำเนินการจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

ขอขอบคุณที่ท่านกรุณากรอกแบบสอบถามอย่างสมบูรณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 7 สำหรับร่วมในการจัดการ (กลุ่มขรवास)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. เกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ

ระดับการศึกษา

อาชีพปัจจุบัน

ภูมิลำเนาปัจจุบัน

วันที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ข้อมูลโดยย่อของแหล่งท่องเที่ยว (ประวัติความเป็นมา / ความสำคัญ)
.....
2. ความรู้ความเข้าใจของท่านด้านการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ความหมาย / นิยาม หรือ หลักการ)
.....
3. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความคิดของท่านเป็นอย่างไร
.....
4. ความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคลควรเป็นไปในทิศทางใด (รูปแบบการดำเนินงาน)
.....

ข. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ปัญหาอุปสรรค ด้านสภาพทางกายภาพ ที่ท่านพบเห็นคืออะไร
.....
2. ท่านคิดว่าสภาพทำเลที่ตั้งของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีความเหมาะสมหรือไม่
.....

3. ในการจัดวางผังบริเวณสิ่งก่อสร้างภายในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และสิ่งก่อสร้างที่รายล้อมเหมาะสม และสวยงามหรือไม่
.....
4. ท่านคิดว่าอาคารเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางการสัญจรเหมาะสม และสะดวกสบายหรือไม่
.....
5. อาคาร สิ่งก่อสร้าง ป้ายโฆษณา ก่อให้เกิดการบดบังทัศนียภาพหรือไม่
.....
6. สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือไม่
.....
7. ปัญหาอุปสรรค ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่
.....
8. ห้องสุขาสะอาด และเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
9. การบริการน้ำดื่ม, น้ำใช้ มีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่
.....
10. โทรศัพท์สาธารณะมีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนบริเวณรอบๆหรือไม่
.....
11. ปัญหาอุปสรรค ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะและสิ่งปฏิกูล ความสะอาด - สกปรก มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่ และควรจะมีวิธีการในการดูแลรักษาอย่างไร
.....
12. จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลส่งผลให้เกิดน้ำเน่าเสียในชุมชน บริเวณรอบนอกหรือไม่
.....
13. ท่านเคยพบปัญหาอุปสรรค ด้านสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัยจากการใช้พื้นที่และกิจกรรม เช่น ปีนป่าย ทางเดินลื่น ไม่มีป้ายบอกเส้นทางบางหรือไม่
.....
14. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถรองรับปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด
.....

15. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีปัญหาอุปสรรคด้านนโยบายจัดการ เช่น การดำเนินการหรือไม่

.....

16. ท่านคิดว่าพระมหาเจดีย์ชัยมงคลมีมาตรการในการดูแลรักษา การทำนุบำรุง การฟื้นฟู การพัฒนาการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างไร และเหมาะสมหรือไม่

.....

17. การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว มีความเหมาะสมหรือไม่

.....

18. ด้านบุคลากรให้ความรู้ (มีคุณเทศก์ท้องถิ่น) มีคุณภาพและเพียงพอหรือไม่

.....

19. ด้านการค้าและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวหรือไม่

.....

20. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย รูปแบบศิลปะ / สถาปัตยกรรม / ขนาดของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลหรือไม่

.....

ค. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ท่านมีข้อเสนอแนะในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคลอย่างไร

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการนักท่องเที่ยว

.....

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมให้ประชาชน หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลให้มีชื่อเสียง

.....

5. สิ่งที่ท่านอยากให้รับดำเนินการจัดการอย่างเร่งด่วนคืออะไร

.....

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ชุดที่ 8 ผู้นำในการดำเนินการจัดการ

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อจักใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ

ระดับการศึกษา

อาชีพปัจจุบัน

ภูมิลำเนาปัจจุบัน

วันที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์
ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

.....

.....

2. สภาพปัญหา อุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

แบบสังเกตนี้ เป็นประ โยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ
 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

1. กิจกรรมที่สังเกต
2. วัน, เวลา, สถานที่.....
3. บุคลากร.....
4. เนื้อหาสาระจากการสังเกต (คำดู / หูฟัง)
 - 4.1
 - 4.2
 - 4.3
 - 4.4
 - 4.5
5. กิจกรรมประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / ถ่ายวิดีโอ / สัมภาษณ์)

6. ผู้สังเกต..... (ผู้วิจัย)
 ร่วมกับ (ผู้ช่วย)

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม
เรื่อง พระมหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

แบบสังเกตนี้ เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ
 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

1. กิจกรรมที่สังเกต
2. วัน , เวลา , สถานที่.....
3. บุคลากร.....
4. เนื้อหาสาระจากการสังเกต (คำดู / หูฟัง)
 - 4.1
 - 4.2
 - 4.3
 - 4.4
 - 4.5
5. กิจกรรมประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / ถ่ายวีดีโอ / สัมภาษณ์)

.....
6. ผู้สังเกต..... (ผู้วิจัย)
 ร่วมกับ (ผู้ช่วย)

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กิติ สุวัฒน์กุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2549.
- กิตติศักดิ์ สุวัฒน์กุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549.
- แก้วดา กิ่งเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549.
- ขุนาค ปัสจรรย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2549.
- คำพลอย หลักคำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549.
- จิณณ์นัย พิมพิลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549.
- ฉลอง คำนนท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2549.
- คาบคำรองปริษา สีหามู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์
ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2549.
- คาบคำรองจรรุช แสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์
ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549.
- คาบคำรองสุดสาคร แก้วสินวล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549.
- ถวิล อุบลชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2549.
- บ่อแก้ว ไชยแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2549.
- พัชรินทร์ ลีลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549.
- พฤติวง มาละสุทธิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2549.

- แม่นำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549.
- วิระวุฒ แสณโสม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2549.
- ศักดิ์ กุจินดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2549.
- สิรารักษ์ เพงมี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2549.
- สิรินาฏ พรเจริญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2549.
- สุปราณี รัตนรักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549.
- สุชาดา วินทะไชย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549.
- วิกุล โพธิ์วิล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2549.
- หนูไกร ศรีพะยอม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549.
- อรวัลย์ กกเชื้อย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2549.
- อาจารย์ณะแนว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2549.
- อุดร โพธิ์สุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2549.
- เอื้องไพโร มุลสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุติมา ฮามคำไพ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2549.

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 79 แบบโครงสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 80 แบบแปลนคานในแต่ละชั้นของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 81 แบบโครงสร้างเพดานในแต่ละชั้นของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 82 ภาพค้นแบบลายเส้น ในงานจิตรกรรมที่พบเห็นทั่วไปในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

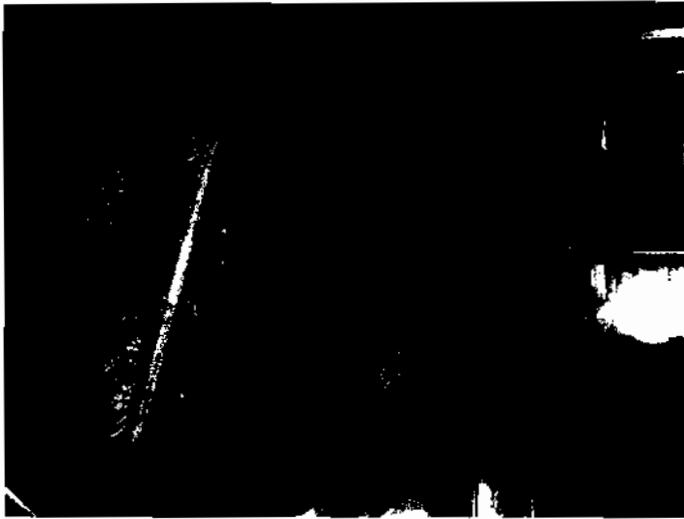

ภาพประกอบ 83 ภาพต้นแบบลายเส้น ในงานจิตรกรรมที่พบเห็นทั่วไปในพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ภาพช่องต่าง ๆ บนชั้นที่ 2 ในอนาคตจะเขียนเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ องค์ส่วนลวดลายด้านข้างเป็นลายใบเทศประยุกต์

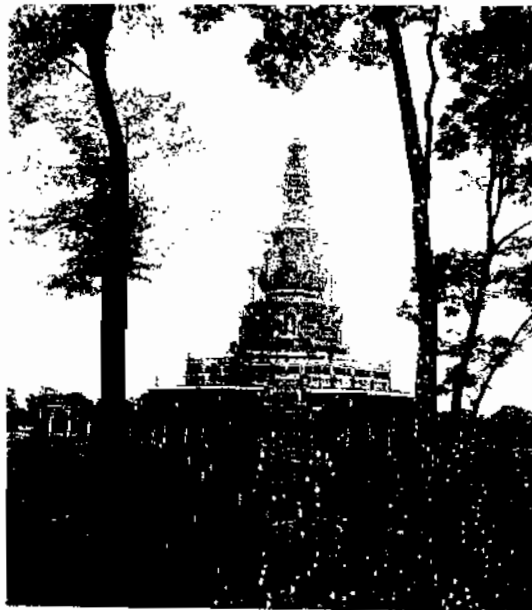

ภาพประกอบ 84 คำนมัสการพระบรมสารีริกธาตุ บนชั้นที่ 6

ภาพประกอบ 85 ภาพคานพาดานบนชั้นที่ 2 เน้นลวดลายอีสานโบราณ ลายใบเทศประยุกต์

ภาพประกอบ 86 โครงสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

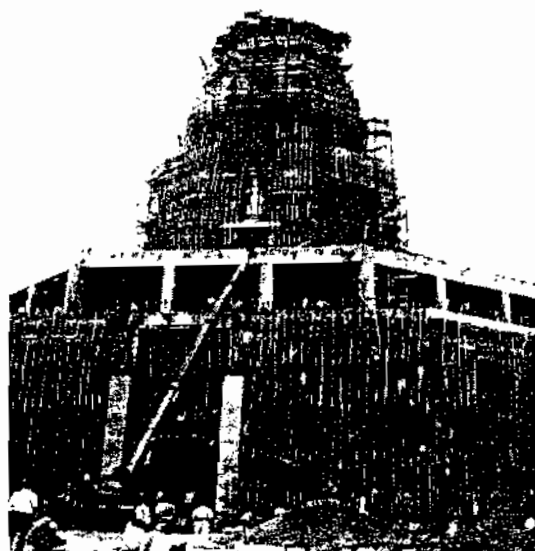

ภาพประกอบ 87 พระสงฆ์ขุดออกบิณฑบาตในช่วงเช้า ก่อนเริ่มพิธีวางศิลาฤกษ์

ภาพประกอบ 88 ศิษยานุศิษย์ร่วมในพิธีขุดถวญงคำพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

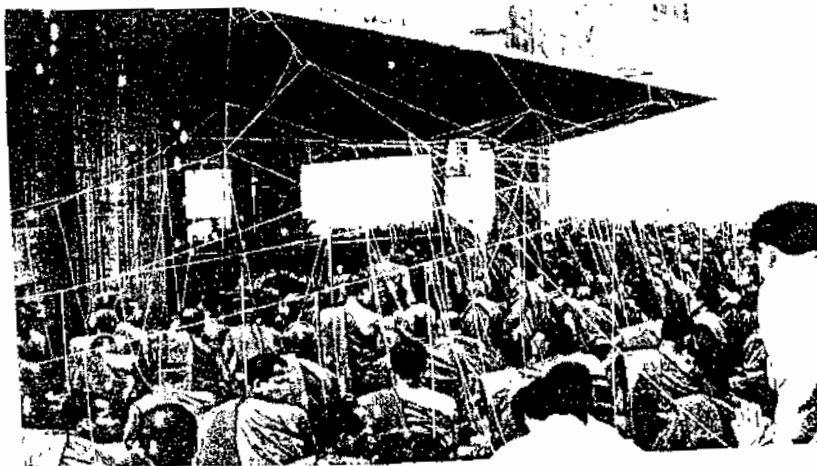

ภาพประกอบ 89 พิธีพุทธาภิเษกพระประจำทิศ 4 ทิศ ขององค์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ภาพประกอบ 90 หลวงปู่ศรี มหาวีโร และพลเอกเขาวลิต ยงใจยุทธ กำลังปลุกต้นศรีมหาโพธิ์
ที่ได้มาจากประเทศศรีลังกา

ภาพประกอบ 91 พิธีพุทธาภิเษกพระพุทธรูปประจำทิศพระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางศุติมา ฮามคำไพ
วันเกิด	วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 169 หมู่ 4 ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120 โทร. 0-8187-3920-4 และ 0-8506-3821-1
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว / หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 45120
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2541	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี
พ.ศ. 2545	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สถาบันราชภัฏอุตรธานี
พ.ศ. 2549	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

